

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

การศึกษาการพัฒนาก้าวหน้าด้านวิชาชีพการพยาบาลของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาล และศึกษาวิธีการพัฒนาก้าวหน้าด้านวิชาชีพการพยาบาลของท่าน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ประกอบกับชีวประวัติและบริบททางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาก้าวหน้า โดยผู้วิจัยเริ่มศึกษาชีวประวัติตั้งแต่วัยเด็ก การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว การศึกษาตั้งแต่เด็กจนถึงระดับปริญญาเอก ประสบการณ์การทำงานในหน่วยงานต่างๆ การพัฒนาก้าวหน้าของท่านประกอบกับบริบททางสังคมสมัยนั้น ผู้วิจัยได้สำรวจเอกสาร หลักฐานต่างๆ ประกอบกับการสัมภาษณ์กรณีศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรง นำข้อมูลที่ผ่านมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือแล้วมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลในรูปของการพรรณาดังนี้

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาล ของ รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ จากการศึกษาครั้งนี้กล่าวได้ว่า ท่านเป็นผู้นำทางการพยาบาลที่ใช้ภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาล ช่วยพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลทั้งด้านการปฏิบัติการพยาบาล การบริหารการพยาบาล การศึกษาการพยาบาลและการวิจัยทางการพยาบาล จนเป็นที่ยอมรับยกย่องทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ โดยท่านได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ คือ ตำแหน่งผู้บริหารสถาบันการศึกษาและในองค์การวิชาชีพ ได้แก่ หัวหน้าแผนกการพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (พ.ศ.2503-2510) ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (พ.ศ.2516-2517) หัวหน้าภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (พ.ศ.2518) รองคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (พ.ศ.2521-2526) คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (พ.ศ.2526-2530) นายกสมาคม

พยาบาลแห่งประเทศไทย 3 สมัย (พ.ศ. 2519, 2524-2525 และ 2529-2531) กรรมการอำนวยการของสภาการพยาบาลระหว่างประเทศ (ICN) (พ.ศ. 2527-2530) อุปนายกสภาการพยาบาล คนที่ 2 (พ.ศ. 2528-2532) จากประสบการณ์การทำงานของท่าน ท่านได้พูดเกี่ยวกับภาวะผู้นำว่า (สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่ผู้นำใช้ คนที่จะเป็นผู้นำได้ คือคนที่มีความคิดเป็นของตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่ชอบอยู่นิ่ง ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา พัฒนาตนเองตลอดเวลา นอกจากจะพัฒนาตนเองแล้ว ต้องพัฒนาคณะอื่นๆ ให้สามารถทำงานเป็น รับผิดชอบงาน จนกระทั่งไปสู่ความสำเร็จของงานตามที่ตั้งเป้าหมายไว้”

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ท่านให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องภาวะผู้นำ โดยเน้นเรื่องของการพัฒนาตนเองของผู้นำก่อน โดยมีการพัฒนาตนเองเพื่อให้เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การให้ความสำคัญต่อการศึกษา นอกจากนั้นเมื่อมีการพัฒนาตนเองแล้ว ต้องมีการพัฒนาผู้อื่น ๆ ให้สามารถทำงานเป็นและมีความรับผิดชอบในงาน ซึ่งเป็นคุณลักษณะหนึ่งของการเป็นผู้นำต่อไป แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของท่านจึงประกอบด้วย ผู้นำและผู้ตามซึ่งจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ ร่วมมือกันจึงจะสามารถทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายได้ สอดคล้องกับ แมนเฟรดี (Manfredi, 1996) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการของการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในทิศทางที่บรรลุเป้าหมายของผู้นำและผู้ตาม

นอกจากนั้นรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับภาวะผู้นำไว้ในหนังสือ หลักบริหารการพยาบาลในปี พ.ศ. 2521 ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่มีอำนาจจูงใจผู้อื่นให้ปฏิบัติงานด้วยความร่วมมือร่วมใจ เต็มใจที่จะทำงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายบางประการ ภาวะผู้นำเป็นศิลปะอย่างหนึ่งเฉพาะบุคคลซึ่งอาจมีมาโดยธรรมชาติหรือพัฒนาขึ้นได้ โดยการศึกษาอบรม ภาวะผู้นำเป็นลักษณะอย่างหนึ่งที่มาจากธรรมชาติของบุคคลบางคน เช่น ความอดทน ความเด็ดขาด ความใจกว้าง ซึ่งสามารถนำหรือจูงใจให้ผู้อื่นทำงานบรรลุจุดหมายได้

ในการทำงานของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ท่านให้ความสำคัญเกี่ยวกับภาวะผู้นำเป็นอย่างมากแล้ว ท่านยังให้ความสำคัญต่อสมาชิกกลุ่มเท่าเทียมกันกับผู้นำ ด้วยการให้การยอมรับในความคิดเห็น เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมด้วย ดังที่ท่านได้ให้ความสำคัญกับคนทุกคนไว้ว่า ทุกคนย่อมมีตำแหน่งหน้าที่การงานแตกต่างกันไป แล้วแต่ความรู้ความสามารถของแต่ละคน งานทุกอย่างจะใหญ่หรือเล็กย่อมมีความสำคัญต่อสังคมเท่าเทียมกัน ผู้ใหญ่จะทำงานสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยผู้น้อย ผู้น้อยก็ต้องพึ่งผู้ใหญ่ ไม่มีบุคคลใดที่สามารถเป็นอะไรได้หมดทุกอย่าง (วิเชียร ทวีลาภ, 2504)

สำหรับภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลนั้น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ กล่าวเพิ่มเติมว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“สำหรับภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลบอกชัดเจนไม่ได้ ผู้นำแต่ละคนที่ประสบผลสำเร็จก็ไม่ใช่ว่าเหมือนกัน ต่างคนต่างมีแนวความคิด มีบุคลิกภาพไปคนละอย่าง ขึ้นอยู่กับคน กับสถานการณ์ ขึ้นอยู่กับปัญหา โอกาสในการแสดงออกมาน้อยแค่ไหน สำคัญอยู่ที่คนจะใช้ภาวะผู้นำของตนให้เป็นประโยชน์ได้ คนเองต้องใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ อะไรที่ใหม่ๆ แปลกจำเป็นต้องรู้ ก็พร้อมที่จะกระโจนเข้าไป เมื่อมีโอกาสนั้นมาถึงพร้อมที่จะเข้าไปสู้ ยกตัวอย่างง่ายๆ ภาษาอังกฤษฉันไม่ดีเลย แต่ฉันอยากไปต่างประเทศจึงต้องเตรียมพร้อมไว้เสมอ โดยไปเรียนเพิ่มเติม เมื่อมีการสอบแข่งขันก็พร้อมที่จะเข้าสอบได้ อย่างไรก็ตามภาวะผู้นำด้านวิชาชีพก็คือคนๆ นั้น ต้องแสดงให้คนอื่นเห็นว่ามีความสามารถที่จะพัฒนาให้เข้าขั้นวิชาชีพ ทัดเทียมกับวิชาชีพอื่นๆ เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคนอื่นๆ ต้องรักวิชาชีพและปฏิบัติอย่างเป็นวิชาชีพ ทุ่มแท ทำเพื่อส่วนรวม สอนแนะนำคนอื่นได้”

จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลตามแนวคิดของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีความยืดหยุ่น ขึ้นอยู่กับบุคคล สถานที่ เวลา โอกาสและตามสถานการณ์ต่างๆ โดยเน้นที่การพัฒนาตนเองก่อนและต้องแสดงความสามารถโดยการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลให้เป็นที่ยอมรับแก่สังคมในความเป็นวิชาชีพอย่างแท้จริง ท่านมองว่าคนที่เป็นผู้นำต้องรักวิชาชีพ ทำงานเพื่อส่วนรวม มีการปฏิบัติอย่างเป็นวิชาชีพ ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีรวมทั้งต้องมีการสอนแนะนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามได้

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เสนอแนวคิดในการปฏิบัติงานพยาบาลชั้นวิชาชีพที่พยาบาลทุกคนควรถือปฏิบัติอย่างยิ่ง ผ่านบทความไว้ในปี พ.ศ. 2503 ต่อมาแนวคิดนี้ท่านได้เขียนปรับปรุงใหม่อีกครั้งในปี พ.ศ. 2517 ซึ่งท่านคิดว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาบุคคลอื่นๆ ซึ่งวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลของท่านจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป แนวคิดดังกล่าวของท่านคือ

1. พยาบาลควรมีความเชื่อว่า การศึกษาไม่ได้สิ้นสุดลงในวันจบหลักสูตร แต่ถือว่าการปฏิบัติงานประจำวันคือกระบวนการเรียนรู้ ที่จะทำให้เกิดความรู้ใหม่ในวิชาชีพ เกิดความคิดและวิธีการปรับปรุงงานที่ปฏิบัติให้ดียิ่งๆ ขึ้น โดยวิธีการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์หรือวิจัย เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล รู้ว่าต้องทำหรือควรเว้นไม่กระทำ เพื่ออะไร เพราะอะไร การปฏิบัติงานชั้นวิชาชีพ เป็นวิธีการทำงานที่มีจุดมุ่งหมายมีแผนการปรับปรุงงานหรือการพัฒนางานอย่างมีระบบ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้น คือ

1.1 เริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ปัญหาว่าคืออะไร

1.2 วิเคราะห์หาสาเหตุแห่งปัญหานั้นๆ

1.3 ค้นหาวิธีการหลายๆอย่างเพื่อแก้ปัญหานั้น พร้อมทั้งการคาดคะเนผลที่จะเกิด

1.4 เลือกวิธีที่คิดว่าดีที่สุดไปทดลอง

1.5 ประเมินผลเพื่อการแก้ไขปรับปรุงต่อไป

2. พยายามใช้ความรู้เกี่ยวกับผู้ป่วยและใช้หลักในการปฏิบัติงานวิชาชีพ หลักการที่สำคัญที่สุดที่นักวิจัยทางการแพทย์นำมาใช้ คือ หลักของภาวะการสมดุลโดยธรรมชาติ ซึ่งหมายความว่า มนุษย์โดยธรรมชาติจะมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ได้ ขึ้นอยู่กับภาวะแห่งความสมดุลของอวัยวะต่างๆภายในร่างกายและสิ่งแวดล้อมภายนอก การเจ็บป่วยคือภาวะที่ร่างกายเสียสมดุลระหว่างอวัยวะต่างๆ ระหว่างสารบางชนิดที่มีอิทธิพลต่อหน้าที่ของอวัยวะหรือระหว่างอวัยวะของร่างกายกับสิ่งแวดล้อมภายนอกนั้นเอง พยาบาลที่จะปฏิบัติงานถึงขั้นวิชาชีพ จะปฏิบัติงานพยาบาลภายในขอบเขตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ต้องให้แพทย์เป็นผู้สั่งให้ทำอะไรทุกอย่างไป เช่น การให้อาหาร การดูแลการขับถ่ายให้เป็นปกติ การช่วยเหลือให้ความสุขสบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการป้องกันปลายเท้าตกในผู้ป่วยที่นอนในเตียงนานๆ การป้องกันแผลกดทับ การจัดท่านอนให้ถูกต้องตามหลักเพื่อป้องกันความพิการต่างๆของข้อต่อหรือกล้ามเนื้อ การรักษาความสะอาดของผิวหนัง การศึกษาภาวะด้านจิตใจและอารมณ์ของผู้ป่วย โดยเฉพาะในคนหนุ่มสาวที่แข็งแรงที่ต้องเกิดการเจ็บป่วยกระทันหันหรือเป็นโรคเรื้อรัง ทำให้จิตใจมีแนวโน้มไปในภาวะของความไม่สมดุล ซึ่งพยาบาลสามารถช่วยคลี่คลายปัญหาของผู้ป่วยได้ กิจกรรมดังกล่าวเป็นหน้าที่อิสระของพยาบาล พยาบาลสามารถทำได้เอง ซึ่งแสดงถึงการใช้ความรู้ความสามารถของพยาบาลกับผู้ป่วย

3. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในด้านคุณธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เพื่อนร่วมวิชาชีพ และนักศึกษา พยาบาลบางคนมีความรู้ดีแต่ขาดคุณธรรม พยาบาลที่ปฏิบัติงานขั้นวิชาชีพจะต้องมีคุณธรรมสูง ไม่ได้คิดจะทำงานเพียงเพื่อยั้งชีพเท่านั้นแต่มีความต้องการที่เหนือกว่าสิ่งนั้น คือ ความต้องการความสุขทางใจที่ได้รับเมื่อตนได้ช่วยผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ทรมาน

4. ฝึกฝนการใช้ภาษาในการติดต่อและสื่อข้อความ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น การติดต่อประสานงานกับผู้ร่วมงานทุกประเภทและทุกระดับ การแนะนำผู้ป่วยและญาติ การเข้าสังคม การประชุมต่างๆ เนื่องจากพยาบาลส่วนใหญ่มีความสามารถและทักษะในการปฏิบัติด้วยมือ (manual skill) การขาดทักษะในการพูด อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วิชาชีพการพยาบาลไม่สามารถเป็นที่รู้จักยกย่องในสังคมเช่นวิชาชีพอื่นๆ ถ้าทั้งทำเป็นและพูดเป็นด้วยแล้ว ก็คงจะช่วยส่งเสริมการปฏิบัติวิชาชีพของเราให้เป็นที่รู้จักแก่วิชาชีพอื่นและสังคมได้ดีขึ้น งานพยาบาลถ้าจะทำให้ดี เป็นงานที่หนักและเหน็ดเหนื่อย ต้องอาศัยความอดทน เสียสละ ซึ่ง

ประกอบด้วยพลังใจและคุณธรรมอันสูง แลยังเป็นวิชาชีพที่มักจะปิดทองหลังพระเสมอ ฉะนั้นถ้าปราศจากแรงกระตุ้นภายใน รักที่จะทำของบุคคลแล้วก็ย่อมจะทำได้ยากและไม่ยั่งยืน เมื่อธรรมชาติของงานพยาบาลเป็นอย่างนี้ เราจะช่วยให้พยาบาลทุกคนมีกำลังใจที่จะทำงานได้ดีนั้น เชื่อว่าความดีเป็นสิ่งไม่ตาย ไม่ว่าจะเป็นอะไร อยู่ที่ไหน ถ้าทำหน้าที่อย่างดีที่สุดในทุกๆขณะ จะต้องพบกับความสำเร็จ ความก้าวหน้าในชีวิตและการทำงานอย่างแน่นอน (วิเชียร ทวีลาภ, 2517)

จากแนวความคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาล ของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ผ่านบทความดังกล่าวข้างต้น คือการให้ความสำคัญกับการแสดงความสามารถในการนำ พัฒนาวิชาชีพให้ได้รับการยอมรับและแสดงออกถึงความเป็นวิชาชีพ โดยมีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์หรือการวิจัย การปฏิบัติต่อผู้ป่วยด้วยการใช้ความรู้ความสามารถ ให้การพยาบาลได้อย่างอิสระภายใต้ขอบเขตที่เหมาะสม การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านคุณธรรม ความสามารถในการติดต่อประสานงาน โดยบุคคลที่จะเป็นผู้นำนั้นต้องเป็นคนใฝ่รู้ มีการพัฒนาตนเองสม่ำเสมอ กล้าเสี่ยง เป็นแบบอย่างที่ดี มีความรักวิชาชีพ ทำงานเพื่อส่วนรวมและสอนแนะนำบุคคลอื่นๆได้

รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมถึงลักษณะผู้นำของตัวเองไว้ดังนี้ (สัมภาษณ์ครั้งที่ 2, 12 ตุลาคม 2541)

“ตัวฉันเป็นผู้นำที่มีลักษณะการแก้ปัญหาแบบประนีประนอม บางคนอาจดูว่าไม่เด็ดขาด แต่ก็มีส่วนดี คือมันไม่เสีย ไม่แตกหัก แต่ฉันก็มีความภูมิใจนะ รักลูกน้อง และฉันก็ได้ความรักตอบ ส่วนใหญ่แล้วฉันจะพบแต่ความรัก อาจจะมีบ้างที่บางคนไม่พอใจ ปัจจุบันมีการพัฒนาภาวะผู้นำกันมากขึ้น มีการเรียนการสอน คิดว่าการศึกษาพยาบาลเมืองไทยก้าวหน้า เรียกว่า เป็นวิชาชีพอย่างสมบูรณ์ ฉะนั้นเรื่องภาวะผู้นำทางสถาบันการศึกษาได้แทรกหลักสูตรต่างๆแต่ก็จะใช้ได้มากหรือน้อย ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล อยู่กับสถานการณ์ที่ตนเองประสบ”

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาล รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 3, 19 ตุลาคม 2541)

“ผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล ซึ่งต้องทำงานเพื่อส่วนรวม คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม ทำเพื่อวิชาชีพให้ทันสมัย ไม่ใช่ทำเพื่อสถาบันใดสถาบันหนึ่ง การพัฒนาถ้าถือว่าไม่ทำทั้งหมดแล้ววิชาชีพพยาบาลก็ไม่ไปถึงไหน ต้องพัฒนาทั้งหมด คนเป็นผู้นำต้องทำให้คนอื่นยอมรับในความสามารได้ สำหรับตัวฉัน คิดว่าสิ่งที่ทำให้ฉันประสบผลสำเร็จ เป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับทั้งในและต่างประเทศ เนื่องมาจากฉันมีการศึกษาขั้นสูงสุด คือ ระดับ

ปริญญาเอก ในขณะที่คนทั่วไปยังไม่มี จึงเป็นโอกาสที่จะแสดงความสามารถ เมื่อมีความรู้สูงแล้วสามารถใช้ความรู้ที่นั่นมาป้อนหรือขยาย แพร่หลายให้บุคคลกรอื่นๆ ได้รับรู้แล้ว เกิดการเห็นคุณค่าจากการกระทำนั้นๆก็จะทำให้คนเกิดการยอมรับ ยอมรับในความรู้ ความสามารถ บุคลิกภาพต่างๆของฉันทัน ผู้นำคือผู้พัฒนาบุคคลอื่นให้มีความรู้ ความชำนาญเพิ่มขึ้น เพื่อมาเสริมกำลังให้สถาบันคงอยู่ต่อไป ไม่ใช่พัฒนาตนเองอย่างเดียว ตัวเราเองก็ต้องพัฒนาตลอดเวลา ต้องเรียนรู้จากคนอื่นเป็น ไม่จำเป็นต้องรู้หมดทุกอย่างแต่ต้องเรียนรู้จากคนอื่นเป็น เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งการที่เป็นผู้นำแบบนี้ ทำให้เกิดความศรัทธา ยอมรับและรักในตัวฉัน”

จากแนวคิดดังกล่าวของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ แสดงให้เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความเชื่อว่าการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลให้เจริญก้าวหน้าในทุกๆด้าน ต้องอาศัยผู้นำที่มีความสามารถซึ่งต้องเริ่มจากการศึกษาเป็นลำดับแรก เพื่อให้เกิดความรอบรู้ ความสามารถในการที่จะนำบุคคลอื่นๆให้เกิดการยอมรับและให้ความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน จนงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย นอกจากนั้นยังต้องพัฒนาบุคคลอื่นๆให้เป็นผู้ไปช่วยด้วย เพื่อที่จะสามารถพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลได้อย่างต่อเนื่องและมีความทันสมัยตลอดไป นับว่าท่านเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์และเป็นบุคคลที่ใจกว้างเป็นอย่างมากซึ่งเป็นคุณลักษณะของผู้นำ นอกจากนั้นการเป็นผู้ที่มีการศึกษาดี มีความรู้ความสามารถเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลอื่นๆ ทำให้เกิดการยอมรับศรัทธาในตัวท่าน กล่าวได้ว่าท่านมีอำนาจการมีและอำนาจเชี่ยวชาญ ดังที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุณีย์ จันทรมหเสถียร ได้กล่าวถึงเรื่องอำนาจการมีของท่านไว้ว่า (สัมภาษณ์ ผศ. สุณีย์ จันทรมหเสถียร วันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2541).

“อาจารย์มีบารมีเยอะมาก ไม่ใช่มีแค่พระเดช ท่านมีพระคุณด้วย คิดว่าเป็นลักษณะที่เด่นของท่านด้วย”

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลที่แสดงพฤติกรรมความเป็นวิชาชีพ สอดคล้องกับ แนวคิดของ มิลเลอร์ (Miller, 1988) กล่าวคือ ท่านได้ใช้ความสามารถในการสร้างสรรค์และพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลให้มีความเป็นวิชาชีพที่ชัดเจนโดดเด่นเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ ท่านได้แสดงความสามารถทางด้านการศึกษาพยาบาล กล่าวคือท่านมีการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทางการพยาบาล และมีการศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งการศึกษาด้วยตนเองและการศึกษาอย่างเป็นทางการ โดยที่ท่านเรียนถึงระดับสูงสุด คือปริญญาเอกทางบริหารการศึกษายาบาล เป็นพยาบาลที่ได้รับปริญญาเอกคนแรกของประเทศ ซึ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ จันทร์เพ็ญ การิเวท ผู้ร่วมงานของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ที่

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวถึงความมุ่งมั่นในการเรียนและการเสียสละของท่านว่า (สัมภาษณ์ ผศ. จันทรเพ็ญ การิเวท วันที่ 13 พฤศจิกายน 2541)

“อาจารย์ไปเรียนต่อปริญญาโทและปริญญาเอกที่เมืองนอก ตอนที่อาจารย์ไปเรียนเป็นคนที่อายุน้อยแล้ว อาจารย์เป็นคนรักเรียน มีความอดทน เป็นคนแรกๆที่ไปเรียนไม่รู้ว่าผลจะออกมาอย่างไร เป็น คร. คนแรกของคณะ อาจารย์ก็เสียสละมากที่ไปเรียนอยู่ต่างประเทศเป็นเวลานาน ก็คิดถึงบ้าน เรียกว่าเสียสละที่จะไปเรียนแล้วก็มาเสี่ยงดูว่าผลจะออกมาอย่างไร คนเขาก็คอย เขาก็คาดหวังว่าจะทำอะไรให้ดีขึ้นได้บ้าง”

สำหรับด้านทฤษฎี รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นผู้ริเริ่มและสนับสนุนให้มีการใช้ทฤษฎีในการปฏิบัติการพยาบาล รวมทั้งการใช้กระบวนการพยาบาลในการปฏิบัติงาน ด้วยท่านมีความเชื่อว่า การใช้ทฤษฎีทำให้การปฏิบัติการพยาบาลมีเหตุมีผล รวมทั้งมีคุณภาพตามมาตรฐาน ท่านได้ริเริ่มจัดโครงการจัดหอดูผู้ป่วยเพื่อพัฒนาคุณภาพการพยาบาลของโรงพยาบาลศิริราช จัดตั้งขึ้นด้วยความเชื่อว่าการพยาบาลบุคคลโดยองค์รวมโดยการใช้กระบวนการพยาบาลเป็นหัวใจของการพยาบาลในระดับวิชาชีพ โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ คือ พยาบาลใช้กระบวนการพยาบาลในการปฏิบัติงาน ผู้ป่วยทุกคนได้รับการประเมินปัญหาทันทีที่เข้ารับการรักษายาบาลในหอผู้ป่วย ทั้งปัญหาทางกาย จิต อารมณ์และสังคม มีแผนการพยาบาลทั้งในระยะสั้นและระยะยาวโดยคำนึงถึงปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยเป็นสำคัญ ผู้ป่วยได้รับการพยาบาลที่มุ่งไปสู่ความปลอดภัย ความมั่นใจและสนองความต้องการทั้งในด้านกาย จิต สังคม โครงการนี้ประกอบด้วย 8 หอผู้ป่วย เรียกว่าโครงการหอดูผู้ป่วยพัฒนา นับว่าเป็นโครงการประสานงานระหว่างการศึกษาและการบริการพยาบาลแห่งแรกของประเทศไทย (วิเชียร ทวีลาภ, 2525)

จากการริเริ่มจัดทำหอดูผู้ป่วยพัฒนาที่โรงพยาบาลศิริราชเพื่อให้มีการใช้กระบวนการพยาบาลนั้น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ พบว่าเป็นโครงการที่ยาก ต้องการเวลาและความยึดมั่นผูกพันของทีมพยาบาลอย่างมาก รวมทั้งต้องการการติดตามนิเทศอย่างต่อเนื่อง จากผลการประเมินโครงการและการประเมินความคิดเห็น ความพอใจและผลการใช้กระบวนการพยาบาล ปรากฏว่ายังมีปัญหาบางจุดอยู่ที่ต้องปรับปรุงต่อไป (วิเชียร ทวีลาภ, 2533) นอกจากนี้ท่านยังได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมในเรื่องของการใช้กระบวนการพยาบาลว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 2, 12 ตุลาคม 2541)

“ขณะนี้เราไปกระตุ้นเรื่องการศึกษามาก แล้วก็ยังหาผู้ใดที่ทำเป็นล่ำเป็นสันอย่างต่อเนื่องในการที่จะนำทฤษฎี พยาบาลไปใช้ ในวอร์คจริงๆให้ได้ อย่าง nursing process ใครบ้างที่นำไปใช้ในวอร์คอย่างจริงจังอย่างครบทุกขั้นตอน ฉะนั้น

มันอยู่ที่ผู้นำ ในการนำทฤษฎีไปใช้และการใช้ต้องค่อยๆ เริ่ม เคยทำเวิร์คพัฒนาที่ศิริราชเลือกมาแผนกละ 1 เวิร์คเท่านั้น อบรมการนำ nursing process ไปใช้ว่าจะทำอย่างไร ลงในการทำ การเขียน nurse's note อย่างไรให้เหมือนเป็น nursing process ไม่ใช่คนไข้ อาการสบายดี กินข้าวได้ พักหลับได้แค่นั้น ต้องเริ่มจากปัญหา มองปัญหาเป็นอย่างไร อะไรเป็นสาเหตุของปัญหา แล้วได้ทำอะไรเพื่อแก้ไขปัญหานั้น และผลจากการปฏิบัติการพยาบาลออกมาเป็นอย่างไร มันต้องออกมาตามรูปนี้ มันต้องใช้ความคิด และคนที่ใช้ความคิดมันเสียเวลา ยิ่งทำใหม่ๆ ด้วยต้องคิดนาน แต่ถ้าทำบ่อยๆ เข้าทำนานๆ คนก็คิดได้เป็นอัตโนมัติ ถ้าหัวหน้าไม่เอาเรื่อง ก็ทำอะไรไม่ได้ แต่ถ้าหัวหน้าดีเป็นคนเอาเรื่องและปฏิบัติอย่างจริงจังแล้วก็จะประสบผลสำเร็จ รวมทั้งครูที่ไปสอนนักเรียนบนเวิร์ค สอนให้เขียน nurse's note เป็นอย่างไร เรายังไม่ประสบผลสำเร็จนัก เราเรียนทฤษฎีอย่างมากมาย มีทฤษฎีเข้ามาใหม่ๆ มาก แต่นำไปปฏิบัติได้น้อย ฝ่ายการศึกษาและฝ่ายการพยาบาลต้องไปด้วยกัน พัฒนาไปพร้อมๆ กันตรงนี้มีช่องว่างอยู่ คือคนเก่าก็ยังไม่หมดไปคนใหม่ก็ยังทำไม่ได้ ก็เรื่อยเรื่อยไปหมดไป มันต้องต่อเนื่องกันอยู่ที่ฝ่ายการศึกษาเป็นคนนำ และทางฝ่ายการพยาบาลฉันว่า หัวหน้าฝ่ายการพยาบาลอย่างน้อยต้องจบปริญญาโททางการพยาบาล รู้ทฤษฎีทางการพยาบาลและสนใจที่จะพัฒนาการทำงานให้เป็นไปตาม nursing process สามารถนำทฤษฎีไปใช้ในการทำงานได้ เพราะว่ามันไม่ได้ทำคนเดียว มันต้องทำหลายๆ คน เดียวคนนั้นย้ายออก คนนั้นย้ายเข้า แต่ถ้าเผื่อว่ามีหลักการดีแล้วมันก็จะดี โดยเฉพาะหัวหน้าดีนี่ต้องเป็นหลัก ต้องถูกอบรมให้เข้าใจถึง nursing process ว่ามันทำอย่างไร มันมีประโยชน์อย่างไร เลยหวังว่าเราไม่ได้้นำ nursing process ไปใช้ซึ่งจะทำให้เราถูกมองว่าไม่เป็นวิชาชีพ มันเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นวิชาชีพ คือการพยาบาลต้องเป็นวิทยาศาสตร์ด้วย”

ด้านการให้บริการแก่ชุมชน รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรในการบรรยายพิเศษ ร่วมจัดสัมมนา อบรมและประชุมเชิงปฏิบัติการทางวิชาการพยาบาลแก่นุคคลากรในวิชาชีพตามสถาบันทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค นอกจากนี้ยังได้สนับสนุนโครงการเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนในรูปแบบต่างๆ เช่นการเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาชีพการพยาบาลทางวิทยุกระจายเสียงของกรมประชาสัมพันธ์ การจัดอบรมพยาบาลในครอบครัวแก่นุคคนทั่วไปที่สนใจ จัดอำนวยการบริการอนามัยโรงเรียน ตรวจสอบสุขภาพและให้ภูมิคุ้มกันโรคแก่นักเรียนในโรงเรียนเด็กเล็กในชุมชนแขวงบางกอกน้อย ร่วมมือกับสภาสตรีในการดำเนินงานเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของประชาชนเป็นต้น (รัชณี สีดา, 2529)

ด้านการวิจัย ขณะที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ รัชมการอยู่ที่เชียงใหม่ ท่านได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อในการฆ่าความสะอาดปรอท เพื่อหาชนิดของ น้ำยาที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ขณะรัชมการอยู่ที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลได้ ทำการวิจัยเรื่องการติดตามผลการศึกษาลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (พยาบาล) และ ลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต (พยาบาลและผดุงครรภ์) เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ และปรับปรุงพัฒนา ลักสูตรการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังได้ทำวิจัยเรื่อง การประเมินผลการศึกษภาค ปฏิบัติของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ขณะที่ท่านศึกษาต่อในระดับ ปริญญาโทและเอกนั้น ท่านมีความสนใจในการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลอย่างมาก ท่านได้ทำ วิจัยเรื่อง A Follow-up Study of the Graduates of a Baccalaureate Degree Program in Nursing. และ An Analysis of Andragogical Theory as Applied to Inservice Education for Faculty Members of a School of Nursing in Thailand. ดังนั้นเมื่อท่านกลับจากสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2515 ได้นำผลการวิจัยที่ทำไว้มาใช้ในการพัฒนาวิชาชีพอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นท่านยัง เป็นที่ปรึกษาและควบคุมงานวิจัยของนักศึกษาปริญญาโท คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหิดลด้วย

สำหรับด้านการมีอิสระในการปกครองตนเอง รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นบุคคลหนึ่งที่มีส่วนผลักดันให้เกิดสภาการพยาบาล ซึ่งทำให้วิชาชีพการพยาบาลสามารถ ปกครองกันเอง

ทางด้านการมีส่วนร่วมในองค์กรวิชาชีพ ภาวะผู้นำที่รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ แสดงออกด้านนี้ คือ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสมาคมพยาบาลสาขาภาคเหนือ การดำรงตำแหน่ง นายกสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ถึง 3 สมัยและเป็นคณะกรรมการบริหารสมาคม 5 สมัย ซึ่งท่านมีบทบาทมากมายในการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล

ด้านการเผยแพร่ผลงานและการสื่อสาร รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เผยแพร่ ผลงานในวารสารต่างๆมากมายในรูปของบทความ ผลงานวิจัยและการแต่งตำรา นอกจากนั้น ท่าน ยังได้เขียนเอกสารทางวิชาการเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อใช้ในการสัมมนาที่กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้

ด้านการยึดมั่นต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลในประเทศไทย ได้ดำเนินการโดยสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย เริ่มมีผลปฏิบัติเมื่อ ปี พ.ศ. 2525 ซึ่งขณะนั้น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยสมัย ที่ 2 อยู่ ท่านมีส่วนผลักดันและได้ประกาศใช้เป็นจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลฉบับแรกใน พ.ศ. 2528

กล่าวได้ว่า รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาล โดยท่านแสดงความสามารถในการสร้างสรรค์และพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลให้มีความเป็นวิชาชีพที่ชัดเจน โดดเด่นเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมิลเลอร์คือแสดงให้เห็นถึงความสามารถทางด้านการมีส่วนร่วมในองค์การวิชาชีพ คือเป็นผู้บุกเบิกก่อตั้งสมาคมพยาบาลสาขากาตเหนือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 หลังจากนั้นท่านก็มีความโดดเด่นด้านการเป็นผู้นำในองค์การวิชาชีพอย่างต่อเนื่องมาตลอดทั้งในสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยและในสภาการพยาบาล ทำให้วิชาชีพการพยาบาลมีอิสระในการปกครองตนเองมากขึ้น นอกจากนั้นท่านมีการศึกษาและพัฒนาสมรรถนะตนเองสม่ำเสมอ มีการให้บริการพยาบาลแก่ชุมชน การวิจัยทางการพยาบาล ส่งเสริมให้มีการใช้ทฤษฎีโดยเฉพาะการใช้กระบวนการพยาบาลในการปฏิบัติงาน ท่านมีการเผยแพร่ผลงานและการสื่อสารรวมทั้งการยึดมั่นต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ

4.2 วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีแนวคิดว่าการศึกษเป็นสิ่งที่สำคัญ นำมาซึ่งอำนาจ ทำให้เกิดการยอมรับ และการอยู่ในตำแหน่งผู้บริหารสามารถพัฒนาภาวะผู้นำได้ดีกว่าบุคคลที่ไม่มีตำแหน่งผู้บริหาร รวมทั้งการได้มีโอกาสในการแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำ ท่านได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอทั้งการศึกษอย่างต่อเนื่องและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

จากการศึกษาครั้งนี้ รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ พบว่ามีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาล ดังนี้

1. การพัฒนาภาวะผู้นำผ่านการกล่อมเกลาทางสังคม

เมื่อศึกษาในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติของรองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำของท่าน เริ่มตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งก่อนการศึกษาวิชาชีพการพยาบาล ครอบครัวเป็นสถาบันแรกในการปลูกฝังความเป็นผู้ใหญ่ให้กับท่าน คือปลูกฝังให้ท่านรักการอ่าน ท่านเริ่มค้นเรียนรู้การอ่านหนังสือตั้งแต่อายุประมาณ 5 - 6 ขวบโดยมีคุณแม่เป็นครูคนแรก คุณแม่สอนให้ท่านอ่านหนังสือนิทานโบราณ เช่น ปลาบู่ทอง หนังสือวัดเกาะและนวนิยายของ ป.อินทปาลิต ท่านอ่านหนังสือได้แตกฉานและท่านก็ชอบอ่านหนังสือมาก ท่านจึงถูกปลูกฝังให้รักการอ่านหนังสือมาตั้งแต่เล็กๆ ประกอบกับครอบครัวมีการสนับสนุนในเรื่องการศึกษาเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการที่ลูกๆจะได้ศึกษาต่อตามความสามารถของแต่ละบุคคล ท่านกล่าวว่า

จากการสอนของคุณแม่ทำให้ท่านเป็นคนใฝ่รู้ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งที่ท่านคิดว่าสำคัญมากสำหรับคนที่จะเป็นผู้นำ ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“คุณแม่สอนฉันอ่านหนังสือก่อนที่จะเข้าโรงเรียน ช่วงนั้นฉันอายุประมาณ 5-6 ขวบ อ่านหนังสือนิยาย เช่นปลาบู่ทอง หนังสือวัดเกาะเล่มเล็กๆ ทำให้ฉันอ่านหนังสือได้แตกฉาน สมัยเด็กๆ หนังสือฉันอ่านทุกเล่ม ชอบอ่านหนังสือมากจนถึงทุกวันนี้”

นิสัยในการรักการอ่านของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ตั้งแต่เด็ก ส่งผลให้ท่านรักการอ่านจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อต่างประเทศของท่านในระยะต่อมา ในสมัยที่ท่านไปศึกษาต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นการศึกษาแบบผู้ใหญ่ มีการทำงานเป็นกลุ่มมาก เป็นการศึกษาด้วยตนเองส่วนใหญ่ ดังนั้นท่านจึงต้องอ่านหนังสือต่างๆหลากหลายเพื่อที่จะสามารถนำมาได้เอียงกันภายในกลุ่มได้ ดังที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนา มหานุภาพ ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมห้องพัก ขณะที่ท่านศึกษาระดับปริญญาเอกที่สหรัฐอเมริกากล่าวไว้ว่า (สัมภาษณ์ ผศ. ทศนา มหานุภาพ วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

“อาจารย์เป็นคนขยันมาก ทুমเท ท่านอ่านหนังสือต่างๆมากมาย ท่านมีการวางแผนงานไว้เป็นอย่างดี เป็นตัวอย่างที่ดีมาก”

นอกจากการได้รับการปลูกฝังให้รักการอ่านแล้ว ครอบครัวยังปลูกฝังให้ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นคนมีความรับผิดชอบ ขยันและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คุณแม่ได้สอนให้ท่านทำงานตั้งแต่เล็กๆ ท่านได้รับมอบหมายให้กวาดบ้าน ถูบ้าน ตักน้ำ รดน้ำต้นไม้ รวมทั้งการช่วยทำอาหาร ท่านจึงเรียนรู้ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนั้น การที่ท่านเป็นบุตรคนแรกของครอบครัว มีน้องถึง 3 คน ท่านจึงได้รับการอบรมสั่งสอนในเรื่องการแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับน้องๆ เป็นอย่างดี

จากการมีบุคคลในครอบครัวที่เป็นแบบอย่างที่ดี คือคุณแม่ซึ่งเป็นผู้ที่ใฝ่รู้ ไม่หยุดนิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ จึงได้เห็นการกระทำของคุณแม่ซึ่งได้สร้างความประทับใจให้กับท่านมาก ท่านจึงเรียนรู้แบบอย่างจากการดูคุณแม่ ดังที่เล่าให้ฟังว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“แม่เป็นผู้นำที่สำคัญ เป็นคนเก่ง ไม่หยุดนิ่ง อยากเป็นโน้นเป็นนี้ แม่แอบอ่านหนังสือเอง จนอ่านได้ สมัยนั้นห้ามผู้หญิงเรียนหนังสือ แต่ระยะหลังมาแม่ก็ได้เรียนหนังสือศึกษาผู้ใหญ่จนจบชั้น ป.4”

นอกจากนั้นช่วงที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ไปอาศัยอยู่กับญาติที่อำเภอเมือง นครสวรรค์ 3 ครอบครัว เพื่อศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาชั้น ท่านต้องปรับตัวให้เข้ากับ

ครอบครัวที่แตกต่างกัน ท่านได้ช่วยทำงานบ้านตามกำลังความสามารถ ทำให้ท่านมีความอดทนมากขึ้น ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 4, 2 ธันวาคม 2541)

“การที่ฉันย้ายบ้านไปอยู่กับครอบครัวอื่นๆถึง 3 ครอบครัว ก็เป็นการฝึกความอดทนของฉันด้วย ไปอยู่ครอบครัวไหนก็ต้องปรับตัวและเป็นการฝึกระเบียบวินัยด้วย ฉันก็ได้เรียนรู้อะไรๆ เขาอบรมลูกเขาก็ผ่านหูฉันด้วยเหมือนกัน”

กล่าวได้ว่าการที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้รับการกล่อมเกลามาจากสถาบันครอบครัวที่ดีและอบอุ่นตั้งแต่เยาว์วัยนั้น ทำให้ท่านเป็นคนใฝ่รู้ รักการอ่าน ไม่หยุดนิ่ง ขยัน อดทน มีความรับผิดชอบและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาภาวะผู้นำของท่านในระยะต่อมา

นอกจากการได้รับการกล่อมเกลามาจากครอบครัวแล้ว รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภยังได้รับการฝึกทักษะในเรื่องของการพูดจากโรงเรียน ครั้งหนึ่งสมัยท่านเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนสตรีจังหวัดนครสวรรค์ ท่านได้รับมอบหมายให้ไปพูดในห้องประชุมของโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องที่ท่านเขียนเรียงความ ท่านมีความรู้ลึกๆประหม่าตื่นเต้นมากแต่ท่านก็สามารถทำหน้าที่ผ่านพ้นด้วยดี ท่านมีความรู้ลึกๆว่าความเป็นผู้นำเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในขณะนั้น ท่านมีแนวคิดว่าคุณที่จะเป็นผู้นำได้ก็ต้องมีความสามารถในการพูดดีด้วย และสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วิชาจิตวิทยาของเราพัฒนาขึ้นมาเพราะเราขาดทักษะในการพูด การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นๆทั้งผู้ป่วยและญาติผู้ป่วยด้วย (สัมภาษณ์ รศ. ดร. วิเชียร ทวีลาภ ครั้งที่ 1 วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2541)

2. การพัฒนาภาวะผู้นำผ่านการพัฒนาตนเอง

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีแนวคิดว่าการพัฒนาตนเอง หมายถึง การที่มนุษย์รู้จักเรียนด้วยตนเองและสามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองให้เจริญงอกงาม ทั้งด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ด้านปัญญาและคุณธรรม ด้านการทำงาน หรือการดำรงชีวิตอย่างมีจุดหมาย หรืออย่างมีอุดมการณ์ของชีวิต ชีวิตที่มีอุดมการณ์เป็นชีวิตที่มีแบบแผนซึ่งกำหนดไว้ว่าตนเองจะเป็นอะไร ทำอะไร เมื่อไร เพราะอะไร และมีทางที่จะเป็นไปได้หรือไม่อย่างไร เราเรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตดังกล่าวนี้ได้จากชีวิต จากประสบการณ์และงานที่เรากระทำอยู่ การเรียนไม่มีวันจบสิ้น เป็นการเรียนที่เรียนได้เองตลอดเวลาที่เราใช้ชีวิตอยู่ (วิเชียร ทวีลาภ, 2521)

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ยังกล่าวถึงการพัฒนาตนเองไว้ว่า การเรียนรู้ไม่ได้สิ้นสุดในวันสำเร็จหลักสูตร แต่เป็นการเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการเรียนแบบพิธีการ ไปเป็นวิธีการเรียนแบบไม่เป็นพิธีการ คือเรียนจากชีวิต ผู้ที่จะเรียนจากชีวิตและประสบการณ์ได้นั้น จำเป็นต้องเป็นผู้ที่รู้ว่าตนเองต้องการเรียนอะไร รักและต้องการที่จะเรียน หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้ที่จะพัฒนาตนเองนั้นต้องรู้และมีความต้องการที่จะพัฒนาเพื่อให้ตนเองและงานมีประสิทธิภาพดีกว่าหรือเหนือกว่าเท่าที่เป็นอยู่ การพัฒนาตนเองนอกจากจะทำให้ตนเองมีความเจริญทางความสามารถในหน้าที่

การงาน เจริญทางปัญญาและเจริญทางคุณธรรมด้วยแล้ว ยังส่งผลให้มีการพัฒนา ปรับปรุงงานในด้านวิชาชีพการพยาบาลด้วย ซึ่งการพัฒนาตนเองมีวิธีการดังต่อไปนี้ (วิเชียร ทวีลาภ, 2527)

1. หาทางเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการเสมอ โดยการศึกษาต่ออย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ เช่น เข้ารับการอบรมระยะสั้นตามที่สถาบันจัดขึ้น สนใจเข้าฟังการประชุมวิชาการทางวิชาชีพหรือทั่วไปอยู่เสมอ อ่านหนังสือวารสารพยาบาลต่างๆ หนังสือพิมพ์และหนังสืออื่นๆที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อวิชาชีพ ศึกษาจากงานและผู้ป่วยที่ปฏิบัติอยู่ประจำวัน และศึกษาจากแพทย์เมื่อมีการตรวจเยี่ยมผู้ป่วยหรือการประชุมปรึกษาในหอผู้ป่วย

2. ศึกษาหาความรู้ทั่วไปเพื่อความรอบรู้ในการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเมือง เศรษฐกิจและภาวะแวดล้อม โดยการติดตามอ่าน ฟังข่าวสารต่างๆประจำวันสม่ำเสมอ

3. การวิเคราะห์และการประเมินตนเอง การเรียนรู้มีอยู่ 2 วิธี คือ เรียนจากประสบการณ์และสิ่งแวดลอม และการเรียนที่สำคัญที่สุดซึ่งมนุษย์ส่วนใหญ่มักจะละเลย คือ การเรียนรู้จักตนเอง บุคคลจะไม่สามารถสอนแนะนำผู้อื่นได้ ถ้าเขาไม่เคยรู้จักตนเอง

การวิเคราะห์ตนเองเป็นวิธีการที่จะช่วยให้มนุษย์ศึกษาตนเอง พิจารณาตนเองด้วยความเป็นธรรมยิ่งขึ้น ซึ่งกระทำได้ไม่ยากนัก ทั้งนี้เพราะความรู้ลึกเข้าใจตนเอง ฉะนั้นวิธีการวิเคราะห์ตนเองจึงจำเป็นต้องมีวิธีการเรียนเพิ่มเติม คือการเรียนโดยการรับฟังการป้อนกลับจากผู้อื่น (feedback) วิธีการนี้จะได้ผลมากขึ้นอยู่กับทั้งผู้ให้และผู้รับการป้อนกลับนั้นด้วย ผู้ให้จำเป็นต้องมีความหวังคืออย่างจริงใจ จึงจะแสดงออกในรูปของการสร้างสรรค์มากกว่าทำลาย สำหรับผู้รับฟังต้องมีใจเป็นธรรมและเปิดกว้างพร้อมที่จะรับฟัง ฉะนั้นผู้พัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดภาวะผู้นำจะต้องเรียนและฝึกฝนที่จะระงับความโกรธ พัฒนาจิตให้กว้างขวางสามารถรับฟังคำติชมของผู้อื่นได้ เรียนจากผู้อื่นได้เสมอ การวิเคราะห์ตนเองจะช่วยให้ได้เรียนรู้จากความผิดพลาด บทพร่องในอดีต โดยนำเอาข้อผิดพลาดเหล่านั้นมาปรับปรุงงานและตนเองทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ในเรื่องการพัฒนาตนเองของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ นอกจากการประเมินตนเอง การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยวิธีการต่างๆ การศึกษาทั้งเป็นทางการและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองแล้ว ในเรื่องของพัฒนาภาวะผู้นำจากการดู การพูด การฟัง ยังคงเป็นการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องจากการกล่อมเกลாதองศาสังคม กล่าวคือ

ในช่วงที่รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ เป็นนักเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์ศิริราช ท่านได้ฝึกการเป็นผู้นำจากการที่ต้องทำหน้าที่เป็นหัวหน้าเวรในขณะเรียนอยู่ปี 2 ซึ่งมีนักเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์ ปี 1 เป็นสมาชิกทีม ท่านเรียนรู้การเป็นผู้นำจากการดูพยาบาลรุ่นพี่ ซึ่งท่านได้เลือกเอาส่วนที่ดีนำมาประยุกต์ใช้กับตัวท่านเอง ดังที่เล่าให้ฟังว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“การเรียนพยาบาลสมัยก่อน ไม่มีคอร์สเรียนผู้นำ การเรียนพยาบาลจะเรียนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ เรียน *fundamental* เป็นระยะ *probation* ใช้เวลา 6 เดือน ก็รับหมวดพยาบาล หลังจากนั้นก็ขึ้นเวรบ่ายดึกทันทีเลย ใช้นักเรียนพยาบาลทำงานโดยตรง เป็นระยะ *training* ฝึกหัดกับคนที่รู้ คือ พี่นักเรียนพยาบาลปี 2 และปี 3 เป็นหัวหน้าเวร ซึ่งก็เป็นกำลังสำคัญของโรงพยาบาล การที่ทำแบบนี้ก็เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำเหมือนกันไปในตัว พอเราขึ้นปี 2 เราก็คือผู้นำ เราต้องศึกษาว่าหัวหน้าเวรเขาทำอะไรบ้าง ดูรุ่นพี่ๆเขาทำกัน ฉันก็ดู จากรุ่นพี่ที่ศึกษาประยุกต์ใช้”

จะเห็นได้ว่าวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ โดยวิธีการดูเป็นการมองเห็นการกระทำของบุคคลอื่นแล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง ก็จะสามารถทำให้เกิดการพัฒนาภาวะผู้นำของตนเองได้ สอดคล้องกับการศึกษาของคูซส์และโพสเนอร์ (Kouzes & Posner , 1995) ที่ได้สอบถามถึงการเป็นผู้นำของบุคคลว่ามีวิธีการเป็นมาอย่างไร พบว่าวิธีการหนึ่งคือการดูผู้นำคนอื่นทำงาน ทั้งผู้ที่ประสบผลสำเร็จและมีความผิดพลาด การดูบุคคลที่ตนเองชื่นชอบแล้วนำมาคิดวิเคราะห์ถึงจุดเด่น จุดบกพร่อง นำมาใช้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม

สำหรับการฟังนั้น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลอีกวิธีหนึ่งคือ การฟัง ซึ่ง โบเยนส์ (Booyens , 1993) กล่าวถึงศิลปะในการฟังว่า เป็นขบวนการที่ต่อเนื่อง ฟังแล้วจะเกิดการเรียนรู้ เกิดการตีความและเกิดความเข้าใจ มีการประเมินผลโดยการคิดไตร่ตรองเพื่อนำไปใช้ประโยชน์และนำไปปฏิบัติจริง ท่านพูดถึงวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำจากการฟังไว้ว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 2, 12 ตุลาคม 2541)

“ฉันพัฒนาภาวะผู้นำของฉันอีกวิธีหนึ่งคือการฟัง ฟังวิชาการต่างๆจากผู้รู้ คือเราต้องเรียนรู้ เปิดใจกว้างรับฟังผู้อื่นด้วย แล้วพิจารณาปรับใช้กับตนเอง”

นอกจากนั้นรองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ ยังได้กล่าวถึงจุดอ่อนสำหรับคนที่ชอบพูดก็คือ การที่ไม่ชอบฟังผู้อื่นพูด ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถเข้าใจผู้อื่นได้ดี การฟังที่ดีต้องฟังอย่างใจกว้าง มีความสนใจในบุคคลที่พูดด้วยและสนใจในเรื่องที่ผู้พูดกำลังพูดอย่างจริงจัง การรวบรวมสรุปความโดยที่ยังไม่ได้ข้อมูลแน่นอน เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ (วิเชียร ทวีลาภ, 2527)

ในเรื่องของการพูด รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ กล่าวว่า ผู้บริหารหรือผู้นำที่จะประสบผลสำเร็จได้นั้นจะต้องมีศิลปะในการพูด การพูดที่ดีคือการที่สามารถส่งความคิดของตนไปสู่ผู้รับได้ถูกต้องตามความต้องการ การพูดที่มีประสิทธิผลต้องคิดก่อนพูดเสมอและต้องกำหนดจุดหมายไว้เสมอว่าต้องการจะพูดอะไร การเลือกสรรคำใช้ด้วยคำที่เหมาะสมกับบุคคล เวลาและสถานการณ์ การพูดเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ฝึกฝนได้ หลักในการพูด การสื่อสารที่ดี คือ การใช้ภาษาธรรมดา ชัดเจน รัดกุมเพื่อให้คนทั่วไปเข้าใจง่าย มีความรู้ในเรื่องที่ตนพูดเป็นอย่างดี

สามารถสร้างความสนใจให้ผู้รับฟังเกิดความรู้สึกลอยlakมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น นับถือความเป็นบุคคลของผู้รับอย่างจริงใจ เป็นต้น นอกจากนั้น การพูดแบบชักจูงใจ ก็เป็นกิจกรรมที่สำคัญต่อผู้นำและผู้บริหารเพื่อที่จะโน้มน้าวให้เกิดความร่วมมือในการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย (วิเชียร ทวีลาภ, 2525)

กล่าวได้ว่า รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นผู้ที่ให้ความสำคัญต่อการพูดเป็นอย่างมาก ท่านมีความสามารถในการพูด การสอนนักศึกษาทำให้ผู้รับฟังเข้าใจเป็นอย่างดี

ความสามารถในการพูดของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้พัฒนามาตามลำดับจากการเรียนในระดับมัธยมศึกษาซึ่งท่านได้ฝึกพูดท่ามกลางคนจำนวนมาก การเข้าเรียนพยาบาลในระดับต่างๆ การได้ศึกษาต่อในต่างประเทศ การสอนนักศึกษาพยาบาลทั้งนักเรียนผู้ช่วยพยาบาล นักเรียนพยาบาล การเป็นพิธีกร วิทยากรทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ท่านมีภาวะผู้นำเพิ่มขึ้นตามลำดับ ดังที่ ศิษย์พยาบาลอนุปริญาของเชียงใหม่ได้กล่าวถึงความสามารถในการพูดของท่านไว้คือ (สัมภาษณ์ ผศ. วิมล ธนสุวรรณ วันที่ 2 พฤศจิกายน 2541 และ รศ. ละออ ตันติศิริพันธ์ วันที่ 21 ธันวาคม 2541)

“อาจารย์มีความสามารถในการพูดจูงใจให้พวกเราคล้อยตาม ตอนแรกๆเราไม่เห็นด้วยแต่พออาจารย์มาพูด อธิบายให้พวกเราฟัง เราก็เห็นด้วย การสอนของอาจารย์เข้าใจง่าย อาจารย์เสียงดังฟังชัด มีภาวะผู้นำ อาจารย์มีวิธีการพูดชักจูงให้เราซึ่งเป็นเด็กรักวิชาชีพ”

รองศาสตราจารย์วาสนา แฉล้มเขตร ผู้ร่วมงานของท่านที่คณะพยาบาลศาสตรมหาวิทาลัยมหิดล ได้กล่าวถึงความสามารถในการพูดของท่านว่า (สัมภาษณ์ รศ. วาสนา แฉล้มเขตร วันที่ 23 พฤศจิกายน 2541)

“เวลาอาจารย์สอนหนังสือ นักศึกษาเข้าใจง่าย คืออาจารย์มีวิธีการพูด การถ่ายทอดทำให้ให้นักศึกษาเข้าใจง่าย คนที่จบ ดร. จากเมืองนอกหลายๆท่าน จะมีปัญหาในเรื่องทักษะการพูด การสอน แต่อาจารย์สามารถใช้ภาษาที่ง่ายๆทำให้นักศึกษาเข้าใจง่าย เรียนสนุก”

กล่าวได้ว่ารองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีการฝึกฝนตนเองด้วยการพัฒนาตนเองสม่ำเสมอ เริ่มจากการวิเคราะห์ตนเองก่อน แล้วมีการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถด้วยวิธีการต่างๆผสมผสานกัน คือ การศึกษาต่ออย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การพัฒนาทักษะการดู การฟังและการพูด การเข้าร่วมประชุมวิชาการทางวิชาชีพหรือทั่วไปอยู่เสมอ การศึกษาจากงานและผู้ป่วยที่ปฏิบัติอยู่ประจำ ศึกษาจากแพทย์ เมื่อมีการเยี่ยมตรวจผู้ป่วยหรือมีการประชุมปรึกษาหารือภายในหอผู้ป่วย ศึกษาหาความรู้ทั่วไปเพื่อความรอบรู้ในการเปลี่ยนแปลงของสังคม

การเมือง เศรษฐกิจและภาวะแวดล้อม การพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอของท่านทำให้ท่านก้าวสู่การเป็นผู้เป็นที่โดดเด่นเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไพธิน วิริยะ ผู้ร่วมงานของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ สมัยที่อยู่แผนกการพยาบาลและผดุงครรภ์ที่เชียงใหม่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิมล ธนสุวรรณ ศิษย์อนุปริญา รุ่นที่ 6 โรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์เชียงใหม่ และนางสาวลัดดาวัลย์ สิงห์คำฟู ศิษย์ปริญาโท คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวว่า (สัมภาษณ์ ผศ. ไพธิน วิริยะ วันที่ 19 พฤศจิกายน 2541, ผศ. วิมล ธนสุวรรณ วันที่ 2 พฤศจิกายน 2541 และ นางสาวลัดดาวัลย์ สิงห์คำฟู วันที่ 14 ธันวาคม 2541)

“อาจารย์วิเชียรพัฒนาภาวะผู้นำของท่าน คือท่านไม่ย่ออยู่กับที่ มิใช่เป็นคนที่อยู่หนึ่งกับที่ ถึงแม้อาจารย์จะมีอายุมากแล้วก็ตาม อาจารย์จะขยับตัวเองตลอด ท่านมีการพัฒนาตนเองเรื่อยๆ มีการศึกษาต่อจนถึงระดับปริญญาเอก อาจารย์เป็นคนที่เปิดกว้างสำหรับสิ่งใหม่ๆ”

3. การมีโอกาสดำรงหน้าที่ท้าทาย

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นบุคคลที่ไม่ย่อท้อต่อการทำงานที่ยากหรือที่ท้าทายความสามารถ ท่านกล้าเสี่ยงที่จะพบต่อทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวที่อาจเกิดขึ้น การทำงานที่ท้าทายความสามารถ จึงเป็นโอกาสในการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป ทำให้ท่านมีความกระตือรือร้นต่อการปรับปรุงตนเองและองค์กรเพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมาย สำหรับการมีโอกาสดำรงการทำงานที่ท้าทายความสามารถของท่านซึ่งเป็นการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลของท่าน คือการทำงานร่วมมือระหว่างประเทศ โดยท่านเป็นวิทยากรในการให้ความรู้แก่พยาบาลในประเทศเกาหลีเกี่ยวกับเรื่อง คุณภาพการพยาบาล การทำงานในฐานะผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการบริหารของสภาการพยาบาลระหว่างประเทศเป็นต้น นอกจากนั้นท่านยังเป็นผู้แทนพยาบาลไทยไปประชุมสัมมนาในต่างประเทศอีกหลายๆ แห่ง ทำให้ท่านมีการพัฒนาภาวะผู้นำของตนเองอีกมาก จึงเป็นที่ยอมรับของพยาบาลนานาชาติในศักยภาพของท่านด้วย

4. การปฏิบัติงานในฐานะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาล

การปฏิบัติงานในฐานะผู้นำด้านวิชาชีพเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาภาวะผู้นำของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นการเพิ่มทักษะต่างๆของภาวะผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการเป็นผู้บริหารของท่านในสถาบันต่างๆ ทั้งสถาบันการศึกษาและในองค์กรวิชาชีพทั้งในและต่างประเทศ ท่านมีแนวคิดที่ผู้บริหารที่ดีต้องมีภาวะผู้นำด้วยเสมอจึงจะสามารถทำให้งานประสบความสำเร็จได้ ท่านเริ่มดำรงตำแหน่งผู้บริหารตั้งแต่ไปเริ่มบุกเบิกโรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์ที่เชียงใหม่ พอกลับไปทำงานที่ศิริราชท่านก็ทำงานด้านบริหารเรื่อยมา ตั้งแต่เป็นผู้ช่วยคณบดีฝ่าย

วิชาการ หัวหน้าภาควิชา รองคณบดีและเป็นคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล สำหรับในส่วนของการจัดการวิชาชีพ ท่านก็ทำหน้าที่เป็นนายกสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยถึง 3 สมัย และเป็นอุปนายกสภาการพยาบาล คนที่ 2 การทำหน้าที่ผู้บริหารมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้ท่านมีการพัฒนาภาวะผู้นำตามลำดับขั้น ท่านได้กล่าวถึงผู้บริหารกับการพัฒนาภาวะผู้นำไว้ ดังนี้ (สัมภาษณ์ครั้งที่ 2, 12 ตุลาคม 2541)

“การเป็นผู้บริหารสำคัญมากกับการใช้ภาวะผู้นำ การที่จะบริหารงานได้เราต้องเป็นผู้ผู้นำ โอกาสของการใช้ภาวะผู้นำ ผู้บริหารมีโอกาสมากกว่าคนที่ไม่ได้เป็นผู้บริหาร แต่เขาก็มีโอกาสน้อย ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำมีมากน้อยแค่ไหน ถ้าเขามีมากเขาก็กระตือรือร้น เขาอยู่ไม่ได้ เขาจะสร้างสรรค์ความคิด สิ่งใหม่ๆ เสนอต่อผู้บังคับบัญชา ก็ขึ้นอยู่กับผู้บังคับบัญชาอีกนั่นแหละว่าจะใจกว้างยอมรับความคิดเห็นหรือไม่มองเห็นประโยชน์ในแง่คิดนั้นๆ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับผู้บังคับบัญชาและขึ้นอยู่กับวุฒิ สมมุติว่าคนได้รับปริญญาเอกในสถาบันคนเดียว แล้วตัวผู้บังคับบัญชาปริญญาโท ขึ้นอยู่กับปริญญาโทจะใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของปริญญาเอกไหม แล้วตัวปริญญาเอกจะมีความอ่อนน้อมถ่อมตนในการทำงานกับผู้ใหญ่หรือไม่”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธานี สีดา ศิษย์ปริญญาตรีและ ผู้ได้บังคับบัญชา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลและรองศาสตราจารย์ดร. จริยาวัตร คมพยัคฆ์ ผู้ร่วมงานที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า (สัมภาษณ์ ผศ. ธานี สีดา วันที่ 10 พฤศจิกายน 2541 และ รศ.ดร. จริยาวัตร คมพยัคฆ์ วันที่ 24 พฤศจิกายน 2541)

“อาจารย์มีการพัฒนาภาวะผู้นำของท่าน โดยอาจารย์ใช้การบริหารงาน ใช้ภาวะผู้นำกับการบริหาร อาจารย์มีประสบการณ์ด้านบริหารจึงทำให้ท่านมีการพัฒนาภาวะผู้นำอยู่ตลอดเวลา อาจารย์ก็นำทักษะทางการบริหารงานมาผสมผสานกัน อาจารย์ก็มาที่ละก้าวตั้งแต่เป็นอาจารย์ในคณะ เป็นหัวหน้าภาควิชา เป็นผู้ช่วยคณบดี รองคณบดี และเป็นคณบดี ผู้บริหารแต่ละระดับจะค่อยๆพัฒนาภาวะผู้นำ พัฒนาศักยภาพขึ้นมาขณะเดียวกันอาจารย์จะต้องมองอนาคต จะต้องค่อยๆสร้างสมภาวะผู้นำโดยประสบการณ์ โดยภูมิหลังของอาจารย์เองตรงนี้มาช่วย อาจารย์ก็พัฒนาภาวะผู้นำของท่านมาตั้งแต่ระดับอาจารย์ เป็นผู้ก่อตั้งสถาบันการพยาบาลที่เชียงใหม่ เป็นหัวหน้าโครงการก่อน แล้วก็เริ่มขึ้นมาอีกระดับคือการเป็นหัวหน้าภาควิชา เป็นคณบดี เป็นนายกสมาคมพยาบาล เป็นผู้ก่อตั้งสภาการพยาบาล ทำให้เราเห็นการพัฒนาภาวะผู้นำของท่านอย่างชัดเจน”

5. การสร้างผลงานด้านวิชาชีพการพยาบาล

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้สร้างผลงานด้านวิชาชีพการพยาบาลโดยการริเริ่มงานใหม่ๆ จำนวนมาก ซึ่งเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ท่านได้พัฒนาภาวะผู้นำของท่านมาโดยตลอดสอดคล้องกับ เทพเพน (Tappen, 1995) ที่กล่าวว่าผู้นำต้องมีการริเริ่มสร้างสรรค์งาน การมีแต่ความคิดโดยไม่ไดลงมือปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลอื่นย่อมไม่เกิดประโยชน์ สำหรับการสร้างผลงานด้านวิชาชีพการพยาบาลของท่าน คือการที่ท่านนำแนวคิดวิธีการศึกษาการพยาบาลแบบใหม่ๆ เช่น เปิดสอนหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (พยาบาล) ซึ่งท่านทำหน้าที่เป็นประธานโครงการและเปิดรับนักศึกษาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา หลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางเป็นต้น นอกจากนั้นท่านได้นำวิธีการสอนแบบกลุ่มและวิธีการสอนแบบใหม่ๆ ตลอดจนการใช้สื่อทัศนูปกรณ์ที่ทันสมัย ทำให้นักศึกษาสนใจเรียนมากขึ้น ท่านเป็นผู้ริเริ่มการจัดการอบรมวิชาการแบบสัมมนาและการประชุมเชิงปฏิบัติการมาใช้ในวงการพยาบาลไทยจนกระทั่งแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน

การสร้างผลงานด้านวิชาชีพของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีมากมายดังกล่าวแล้ว ส่งผลให้ท่านมีการพัฒนาภาวะผู้นำของท่านอย่างต่อเนื่อง จนทำให้เกิดการยอมรับในความสามารถ เกิดอำนาจเชี่ยวชาญและอำนาจบารมีตามมา

กล่าวโดยสรุป รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของท่านด้วยวิธีการต่างๆ ผสมผสานกัน จนก้าวสู่การเป็นผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลที่ได้รับการยอมรับทั้งในและต่างประเทศ กล่าวคือเป็นการพัฒนาภาวะผู้นำผ่านการกล่อมเกลางานสังคม ผ่านการพัฒนาตนเอง การมีโอกาทำงานที่ท้าทาย การปฏิบัติงานในฐานะผู้นำและการสร้างผลงานด้านวิชาชีพการพยาบาล

4.3 ชีวิตประวัติ บริบททางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาชีวิตประวัติร่วมกับบริบททางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลควบคู่กัน โดยแบ่งตามพัฒนาการของการพัฒนาภาวะผู้นำของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ดังนี้

1) ช่วงปฐมวัย พ.ศ. 2467-2483 ในช่วงนี้มีปัจจัยพื้นฐานที่นำไปสู่การพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาล ประกอบด้วย

1.1) การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวในวัยเด็กและอุปนิสัยส่วนตัว

1.2) การศึกษาในวัยเด็ก

2) ช่วงเข้าสู่วิชาชีพการพยาบาล พ.ศ. 2484 - 2498 เป็นช่วงที่มีการเรียนรู้การเป็นพยาบาลที่ดีและเตรียมความพร้อมในเรื่องของภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาล ของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ประกอบด้วย

2.1) ชีวิตนักเรียนพยาบาลที่โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยศิริราช

2.2) ชีวิตการทำงาน

3) ช่วงเริ่มทำงานในตำแหน่งผู้บริหารจนจบการศึกษาระดับปริญญาเอก พ.ศ. 2498 - 2515

3.1) ผู้นำในการบุกเบิกโรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์ เชียงใหม่ พ.ศ. 2503 - 2510

3.2) ประสพการณ์ การเรียนรู้ทางการพยาบาลในต่างประเทศ พ.ศ. 2498-2500

พ.ศ. 2501 - 2503 และ พ.ศ. 2510 - 2515

4) ช่วงการทำงานหลังจบปริญญาเอกจนถึงเกษียณราชการ พ.ศ. 2515 - 2530 เป็นช่วงที่รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีผลงานเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ ประกอบด้วย

4.1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล

4.2) ผลงาน ระหว่างรับราชการ

5) ภายหลังเกษียณราชการ พ.ศ. 2530 - ปัจจุบัน

1) ช่วงปฐมวัย พ.ศ. 2467 - พ.ศ. 2483

1.1) การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวในวัยเด็กและอุปนิสัยส่วนตัว

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เกิดวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2467 ณ ตำบลยางตาล อำเภอไกรภพระ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นบุตรคนโตของนายขุนทดและนางเสงี่ยม ทวีลาภ มีน้องสาว 2 คน คือ นางประทุม บำรุงศรีและนางสาวประไพพิศ ทวีลาภ มีน้องชาย 1 คน คือ ทนตแพทย์สมพร ทวีลาภ บิดามารดาประกอบอาชีพค้าขายและทำฟืน ก่อนค้าขาย บิดาเรียนหนังสือถึงชั้นประถมปีที่ 6 คุณตาชื่อนายทองคำ คุณยายชื่อนางถมยา พิจนิก คุณตาเป็นแพทย์แผนโบราณและเป็นช่างทำทองด้วยจึงมีฐานะดีและได้รับการนับถือจากชุมชนเป็นอย่างดี และนับว่าเป็นผู้นำในชุมชนคนหนึ่ง ซึ่งท่านได้ให้สัมภาษณ์เล่าถึงชีวิตในวัยเด็กที่ไกรภพระไว้ดังนี้ (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“ฉันอยู่ในครอบครัวของตา ยาย คือ นายทองคำและนางถมยา พิจนิก เป็นหลานคนแรกของตา ยาย ซึ่งตาเป็นครอบครัวมีอันจะกินเพราะตาเป็นช่างทอง และเป็นแพทย์แผนโบราณซึ่งคนนับหน้าถือตา เป็นหลานคนโปรดของพี่ ป้า น้า อา เพราะไม่มีใคร

หลานคนที่สองออกมาก็เป็นผู้หญิง นอนกับยายเรื่อยติดยาย จนกระทั่งโตสัก 5 ขวบ พ่อแม่ย้ายบ้านแยกครัวออกไปแต่อยู่ไม่ไกล สร้างบ้านใหม่อยู่ริมคลอง ตรงข้ามบ้านตายายเดิมนั้นแหละ ไม่กี่วันก็ขนของกลับไปนอนกับยาย ติดยายมาก พุดไปแล้วตาก็เป็นผู้นำของชุมชน เป็นแพทย์แผนโบราณ อาชีพใหญ่ก็ค้าข้าว ซื้อข้าวเปลือกเก็บใส่ยุ้งไว้ ก็เรียกว่าคนมีฐานะ เก็บไว้ขายตอนหน้าน้ำ ส่วนคุณปู่และคุณย่าเสียชีวิตตั้งแต่ฉันยังไม่เกิด สมัยนั้นการคมนาคมมี 2 ทาง คือ รถไฟกับทางเรือ พอหน้าน้ำก็ขายข้าว ก็มีวัวมีควาย เล่นกันอยู่แถวๆ นั้นก็คุ้นเคย โตแถวๆ นั้น”

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภเป็นบุตรคนโตของครอบครัว ซึ่งการเป็นบุตรคนแรกเป็นสิ่งใหม่สำหรับบิดา มารดา ทำให้ได้รับการดูแลใกล้ชิดแม้เมื่อมีบุตรคนอื่นๆ ตามมาก็ยังถูกมองว่าสำคัญเนื่องจากจะมีพัฒนาการต่างๆ ก่อนคนอื่นๆ นอกจากนี้ยังมักจะถูกมอบหมายให้ปกป้องดูแลน้องๆ บิดามารดาจะกำหนดบทบาทบุตรคนโตแตกต่างไปจากคนอื่น การเป็นบุตรคนโตจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ ที่มีอิทธิพลต่อลักษณะนิสัยของผู้นำในแง่กระบวนการสังคมและการถ่ายทอดลักษณะนิสัย (ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, 2537) และจากข้อมูลดังกล่าวเห็นได้ว่า ท่านถือกำเนิดและได้รับการเลี้ยงดูในสภาพแวดล้อมของครอบครัวชนชั้นกลางในชนบทนครสวรรค์ ซึ่งเป็นจังหวัดภาคกลางตอนบน พอจะกล่าวถึงแบบดังนี้

นครสวรรค์เป็นเมืองโบราณ สันนิษฐานว่าตั้งขึ้นในสมัยพระราชนัดดาพระเจ้ากรุงธนบุรี โดยปรากฏชื่อในศิลาจารึกว่า เมืองพระบาง เป็นเมืองหน้าด่านสำคัญ ตัวเมืองเดิมตั้งอยู่บนดอน มีเขตตั้งแต่ชายเขาขาด (เขาฤๅษี) จรดหัวเมือง (วัดนครสวรรค์) ซึ่งปัจจุบันยังมีแนวเชิงเนินดินปรากฏให้เห็นอยู่ เมืองพระบางต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองขอนแก่น เพราะตัวเมืองตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาและหันหน้าเมืองไปทางแม่น้ำซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันออก ทำให้แสงอาทิตย์ต้องเข้าหน้าเมืองตลอดเวลา ต่อมาแผ่นดินฝั่งตะวันตกยกขึ้นไปในแม่น้ำมากขึ้น จนชาวเมืองขาดแคลนน้ำ จึงพากันอพยพไปยังฝั่งตะวันออก ได้เมืองเก่าราว 8 กิโลเมตร ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ย้ายเมืองกลับไปยังฝั่งตะวันตกอีก และตั้งเป็นมณฑลนครสวรรค์ขึ้น มีเมืองในปกครอง 8 เมือง จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงออกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ พ.ศ. 2476 จึงได้ยุบเลิกมณฑล ตามระเบียบเทศาภิบาลและได้มีการจัดระบบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย จัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัดและอำเภอ ต่อมาปีพุทธศักราช 2495 ได้มีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กำหนดฐานะจังหวัดเป็นนิติบุคคลและให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจในการบริหารจังหวัด

นครสวรรค์ มีชื่อเรียกแพร่หลายมาแต่เดิมว่า ปากน้ำโพ โดยเรียกกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ตามประวัติศาสตร์ในคราวที่พระเจ้าหงสาวดียกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา ได้ยกทัพไปรับทัพข้าศึกที่ปากน้ำโพ แต่ด้านทานไม่ไหวจึงถอยกลับ ที่มาของคำว่าปากน้ำโพ สันนิษฐานได้ 2 ประการคือ อาจมาจากคำว่า ปากน้ำโผล่ เพราะเป็นบริเวณปากน้ำ ได้แก่ ปิง วัง ยม และ น่าน ไหลมารวมกันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา หรืออีกประการหนึ่ง คือ มีดินโพธิ์ขนาดใหญ่อยู่ตรงปากน้ำ

นครสวรรค์สมัยเมื่อประมาณ พ.ศ. 2460 - 2465 ตลาดปากน้ำโพเป็นตลาดห้องไม้ชั้นเดียว ส่วนใหญ่เป็นห้องแคบๆ ย่านที่เจริญที่สุดคือย่านตลาดบริเวณโกสีย์ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา สองข้างทางแวดล้อมไปด้วยต้นก้ามปู กลางคืนไม่มีไฟฟ้าแต่ใช้ตะเกียงจุดกัน

ขณะนั้นมีสถานีรถไฟปากน้ำโพ สินค้าต่างๆ ที่ส่งมาจากทางเหนือหรือทางใต้ จึงอาศัยการขนส่งทางรถไฟมาลงที่สถานีรถไฟปากน้ำโพแล้วขนถ่ายสินค้า สินค้าทุกอย่างส่วนใหญ่ขนถ่ายลงทางเรือแจว เรือใช้ใบและใช้แรงต่อ บริเวณสองฝากฝั่งแม่น้ำเต็มไปด้วยเรือนแพยาวเหยียด แม่น้ำเจ้าพระยาสองข้างริมฝั่งเป็นป่า น้ำในแม่น้ำใสสะอาด (กมล มั่นภักดี, 2529)

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดนครสวรรค์เป็นที่ลาดเอียงจากทางด้านทิศเหนือ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกลงสู่ด้านใต้ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ทางด้านตะวันตกมีภูเขาสูงและป่าทึบ ด้านตะวันออกมีป่าไม้เบญจพรรณ ประชาชนมีอาชีพทำการเกษตรร้อยละ 70 มีเนื้อที่ 9,597.7 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น 12 อำเภอและ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ ตลาดยาว ดาคลี ชุมแสง บรรพตพิสัย พยุหะคีรี ท่าตะโก ไพศาลี หนองบัว ดากฟ้า แก้วเลี้ยว ไกรกพระและกิ่งอำเภอแม่วงค์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541)

เนื่องจากนครสวรรค์มีการติดต่อค้าขายกันระหว่างภาคกลางและภาคเหนือ เป็นเขตแดนที่อยู่ระหว่างภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางตอนบน จึงเป็นศูนย์กลางของการค้าขายและการคมนาคม ประกอบกับการมีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่อุดมสมบูรณ์ เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในจังหวัดนครสวรรค์ นอกจากอาชีพทำนาแล้ว ประชาชนยังประกอบอาชีพอื่นๆ ได้แก่ ทำไร่ ทำสวน ปลูกพืชผัก ผลไม้ ชาวบ้านที่มีผลผลิตส่วนเกิน จะนำพืชผลไปกระຈาด หาบออกไปขายในตลาดหรือในชุมชนใกล้เคียง และจับสัตว์น้ำด้วย ดังนั้น จังหวัดนครสวรรค์ จึงจัดได้ว่าเป็นจังหวัดศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจและเป็นชุมทางของเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ จึงมีสถาบันการศึกษาที่เอื้อประโยชน์ให้กับนักเรียนภายในจังหวัดได้เรียนในระดับสูงขึ้น

สำหรับอำเภอไกรกพระ เดิมเป็นอำเภอเนินศาลา ตั้งอยู่ที่ตำบลเนินศาลา ตั้งขึ้นเมื่อ ร.ศ. 113 - 117 หรือประมาณ พ.ศ. 2437 - 2441 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แต่เนื่องจากการติดต่อคมนาคมของประชาชนในสมัยนั้น อาศัยทางเรือเป็นส่วนใหญ่

สถานที่ตั้งอำเภอเดิมไม่สะดวกในการติดต่อ จึงได้ย้ายมาตั้งที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกที่บริเวณบ้านโกรกพระเมื่อ พ.ศ. 2442 - 2444 แล้วจึงเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอโกรกพระ

อำเภอโกรกพระอยู่ห่างจากตัวจังหวัด ประมาณ 18 กิโลเมตร มีพื้นที่ 301 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอเมืองนครสวรรค์ ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอเมืองนครสวรรค์ และอำเภอพยุหะคีรี ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอพยุหะคีรีและเมืองอุทัยธานี ส่วนทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่านถึง 3 สาย คือแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำตากแดดและแม่น้ำบางปะมูล ด้วยลักษณะพื้นที่ดังกล่าว อาชีพหลักของราษฎรในท้องถิ่นนี้ จึงเป็นการทำนาเป็นส่วนใหญ่ โดยมีการทำนาปี ทำนาครั้งที่ 2 และการทำน่าน้ำท่วม พร้อมทั้งการปลูกพืชไร่ล้มลุกเพื่อส่งจำหน่ายยังตลาดในจังหวัดด้วย (กมล มั่นภักดิ์, 2529)

ราษฎรมีการตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมน้ำและกระจายไปตามทุ่งราบ บรรดาทุ่งเหล่านี้ ในฤดูน้ำหลากจะมีน้ำท่วมขังที่มีระดับความสูงต่างกัน ยามน้ำลดจะมีการจับกุ้ง ปลา ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติโดยทั่วไป จึงทำให้ราษฎรมีรายได้จากอีกทางหนึ่ง

สภาพสังคมโดยทั่วไป ครอบครัวเป็นหน่วยของสังคมและเป็นหน่วยการผลิต ชาวบ้านอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่เป็นส่วนมาก สังคมมีความสงบสุข ชาวบ้านมีความเอื้ออารีต่อกัน มีการแบ่งปันอาหารและผลผลิตตามสภาพการณ์

ด้านวัฒนธรรม สังคมชนบทโกรกพระให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว เครือญาติ และชุมชน และมีความเชื่อในพระพุทธศาสนาทั้งในรูปแก่นสารสำคัญของศาสนาและแนวปฏิบัติของชาวบ้าน ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก ที่สำคัญคือความเชื่อในเรื่องของพระพุทธรเจ้า เรื่องบุญกรรม เรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เรื่องสวรรค์และนรก ส่งผลในทางปฏิบัติทำให้ชาวบ้านนิยมทำบุญ ทำทาน ใส่บาตรในโอกาสสำคัญต่างๆ ชาวบ้านมีความผูกพันภายในชุมชน สมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี (สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, 2539)

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ระลึกถึงสภาพของโกรกพระในสมัยที่ท่านเป็นเด็กฯ ให้ฟังว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 5, 22 มกราคม 2542)

“โกรกพระในสมัยนั้นเป็นแหล่งชุมชนที่ไม่เจริญเนื่องจากเป็นเมืองปิด มีถนนที่ติดต่อกับตัวเมืองอื่นๆไม่มากนักและเป็นทางตัน มีแม่น้ำผ่านก็จริง ติดต่อกองเรือแต่ทางถนนตัน การเดินทางก็ลำบาก อย่างเช่นจะเข้าจังหวัดนครสวรรค์ ใช้เวลาเดินทางหลายชั่วโมง ชาวบ้านก็อยู่กันเหมือนชนบททั่วไป ทำนาทำไร่กัน นับถือศาสนาพุทธ ไปทำบุญที่วัดกันเป็นประจำ ก็สงบสุขดี”

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เล่าถึงชีวิตในวัยเด็กเพิ่มเติมว่า ท่านได้รับความรักความเอาใจใส่จากครอบครัวเป็นอย่างมาก คุณแม่เป็นแบบอย่างที่ดีที่เป็นบุคคลใฝ่รู้และอบรมท่านในทุกๆเรื่อง ดังที่ท่านได้กล่าวถึงคุณแม่ว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“แม่เป็นผู้นำที่สำคัญ เป็นคนเก่ง ไม่อยู่นิ่ง ก็ได้รับการถ่ายทอดความคิดจากแม่หลายๆอย่าง เช่น ความเจ้าชู้เป็นสิ่งที่ไม่ดี ถูกอบรมให้มีระเบียบวินัย ล้นเป็นนักเรียนไม่เคยถูกทำโทษ ไม่เคยทำผิดระเบียบ คุณแม่เป็นผู้ใกล้ชิดอบรมสั่งสอนลูกมากกว่าคุณพ่อ คุณแม่เลี้ยงสอนลูกให้ช่วยตนเอง หัดทำงานบ้าน มีการแบ่งหน้าที่ให้ทำ ปิดเทอมก็กลับบ้านช่วยเลี้ยงน้อง อยู่บ้านนะแม่สอนให้ทำงานบ้านหมดเลยตั้งแต่เล็ก กวาดบ้าน ถูบ้าน ตักน้ำ สมัยก่อนไม่มีก๊อกน้ำ ต้องไปตักน้ำจากแม่น้ำมาใส่ตุ่มรดต้นไม้ ปอกผักสวนครัว หัดทำกับข้าว แม่ทำกับข้าวก็ไปช่วยแม่ทำกับข้าวตั้งแต่ตัวเล็กๆ”

นางสาวประไพพิศ ทวีลาภ น้องสาว รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ กล่าวถึงการเลี้ยงดูจากครอบครัวในสมัยนั้นว่า (สัมภาษณ์ นางสาวประไพพิศ ทวีลาภ วันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

“สมัยเด็กๆคุณพ่อและคุณแม่ท่านเลี้ยงดูแบบธรรมดา เหมือนครอบครัวอื่นๆทั่วไป แล้วก็มีการส่งเสริมให้เรียนต่อตามความสามารถ ให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกๆทุกคนเท่าเทียมกัน เวลาทำดีก็ชื่นชม เวลาทำผิดก็ว่ากล่าวตักเตือน แรงๆก็ทำโทษด้วยการตี ส่วนใหญ่เป็นแม่ คุณพ่อใจดี คุณพ่อมีความรู้เรื่องการทำฟืนด้วยโดยเรียนจากชาวบ้านที่เขาเป็นอยู่ก่อน ตอนนั้นพ่อเป็นลูกกำพร้า ไปอาศัยอยู่กับหลวงพ่อ หลวงพ่อบริจาคมาเลี้ยงฟืน ทำฟืน พ่อเป็นเด็กชอบดู สนใจ ได้ช่วยเขาทำอะไรด้วย เขาเลยสอนวิชาให้ คุณแม่เป็นคนขยันมากช่วยทำฟืนด้วย สมัยอยู่ที่โครกพระบ้านอยู่ริมน้ำ แม่ทำข้าวแกงขาย เรือวิ่งผ่านไปมา ตอนนั้นเป็นเด็กจำได้ว่าแม่ทำข้าวแกงขาย แม่เขาอยากเรียนหนังสือตอนนั้นอายุ 40 กว่าแล้ว แม่ไปเรียนศึกษาผู้ใหญ่ สอบได้ที่ 1 สมัยจอมพลป. แม่ก็จบ ป. 4 ส่วนพ่อจบ ป. 6 ไปเป็นทหารก่อน ตอนหลังออกมาค้าขายข้าว ว่างรุดและทำฟืนด้วย สมัยเด็กๆหน้าสงกรานต์ แม่จะทำขนมจีน กวนข้าวเหนียวแดงแจกพรรคพวกตามตลาด เวลาตรุษจีนเขาก็มาแจกเรา ไปวัดเอาขนมใส่ถาดหาบไปวัด คนสมัยก่อนขยันไม่มีมานั่งนอนเฉยๆเหมือนอย่างนี้ คุณแม่จะสอนลูกๆช่วยงานบ้านตั้งแต่เล็กๆ ช่วยทำครัวตั้งแต่ตัวเล็กๆ คั้นมาต้องหุงข้าว กวาดบ้าน ถูบ้าน ทำอะไรต้องทำให้เป็น”

จะเห็นได้ว่า รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาจากสภาพแวดล้อมของครอบครัวชนบทไทยในอดีต ที่บิดามารดา รวมทั้งญาติผู้ใหญ่คือคุณตาคุณยาย มีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดู ซึ่ง เจริชยา เหล่าห้ำ (2515) ได้กล่าวถึงลักษณะของชนบทไทยเกี่ยวกับสถาบันครอบครัวว่า ครอบครัวชนบทเป็นครอบครัวใหญ่ มีพ่อแม่ ลูกหลาน ถ้าไม่อยู่ร่วมกันในบ้านหลังใหญ่ แต่ก็มีบ้านอยู่ในบริเวณเดียวกัน ซึ่งเป็นบ้านของลูกเขย ลูกสะใภ้ และชาวชนบทเชื่อฟังพ่อแม่ ผู้ใหญ่ที่ให้การอบรมสั่งสอน จากการศึกษาของ ทิศนา แจ่มฉวีและคณะ (2536) พบว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กในสังคมสมัยก่อนโดยทั่วไป บิดามารดามีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดู และผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กในสมัยนั้น ประกอบด้วยบุคคลในครอบครัว เช่น บิดามารดา ปู่ย่า ตายายและพี่ สำหรับครอบครัวชนบทไทยในอดีตส่วนใหญ่ เด็กมักจะเติบโตมาท่ามกลางการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักและการทะนุถนอมจากสมาชิกในครอบครัว โดยมุ่งหวังให้เด็กมีสุขภาพดี มีกิริยามารยาทดี มีคุณธรรมทั้งกาย วาจา ใจ เด็กหญิงจะได้รับการฝึกอบรมเรื่องกิริยามารยาทและคุณสมบัติของกุลสตรี ส่วนเด็กชายจะได้รับการอบรมสั่งสอนให้มีความกล้าหาญและขยันหมั่นเพียร สอดคล้องกับ โคเฮนและออร์บูช (Cohen & Orbuch, 1990) ที่กล่าวว่า มนุษย์ใช้เวลาในช่วงแรกของชีวิตอยู่ในสถาบันครอบครัวซึ่งมีบทบาทในการเลี้ยงดู ให้ความรักความอบอุ่นดูแลสั่งสอนและปลูกฝังค่านิยม ครอบครัวเป็นแหล่งอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุดในการหล่อหลอมลักษณะนิสัยหรือบุคลิกภาพก่อนสถาบันอื่นๆ โดยมีทั้งการอบรมสั่งสอนโดยใช้วาจาและไม่ใช้วาจาประกอบกัน สำหรับ วิชัย ตันศิริ (2539) กล่าวถึงระบบการเลี้ยงดูแบบครอบครัวไทย มีข้อดีหลายประการ เช่น ด้านการให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก ความปราศจากกังวลใดๆ ที่จะทำให้เกิดความกลัว หรือการขาดความรู้สึกล้มเหลวตั้งแต่เด็ก ซึ่งการเลี้ยงดูจากครอบครัวจะมีผลต่อการหล่อหลอมบุคลิกภาพของเด็กเป็นอย่างมาก

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้รับการเลี้ยงดูในวัยเด็กอย่างอบอุ่นในครอบครัวใหญ่ที่มีพี่น้องหลายคน จึงได้มีการเรียนรู้ถึงการให้และการแบ่งปันระหว่างพี่น้อง นอกจากนั้นท่านยังได้รับการปลูกฝังให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายในการช่วยทำงานบ้าน สิ่งเหล่านี้ทำให้ท่านเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบสูง อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและมุ่งมั่นในการทำงาน

ในเรื่องของการสนับสนุนให้เรียนต่อ ทางครอบครัวสนับสนุนให้เรียนตามความสามารถดังที่ท่านเล่าให้ฟังว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 4, 2 ธันวาคม 2541)

“มีพี่น้องทั้งหมด 4 คน ครอบครัวสนับสนุนให้เรียนต่อ น้องสาวคนโตจากฉันเรียนต่อผดุงครรภ์ คนที่สามแม้ว่าไม่ค่อยชอบเรียน จะเอาไว้อยู่ใกล้ๆ สักคน ถ้าอย่างนั้นจะไม่มีใครอยู่บ้านเลย น้องสาวคนที่สามก็เลยไม่มีโอกาสได้เรียนต่อ แต่ก็ได้เรียนถึง

ชั้น ม.2 จบที่โรงเรียนในโกรกพระ ส่วนคนสุดท้ายก็ได้อ่านจบ
ทันคแพทย์ แล้วแต่ใครอยากเรียนก็สนับสนุนให้เรียน”

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้อยู่ร่วมกับครอบครัว บิดามารดาและครอบครัว
ตาและยายตั้งแต่เกิดจนอายุได้ประมาณ 11 ปี (พ.ศ. 2467 - 2477) จึงเริ่มจากบ้านไปอาศัยอยู่กับญาติ
ที่ปากน้ำโพเพื่อเรียนหนังสือต่อ อย่างไรก็ตาม บิดาและมารดาก็ให้การอบรมสั่งสอนลูกเป็นอย่างดี
เวลาที่โรงเรียนปิดเทอม หรือวันหยุดเสาร์และวันอาทิตย์ ท่านก็จะกลับบ้านและจะได้รับการดูแล
เอาใจใส่เป็นอย่างดี ได้รับความรักความอบอุ่นตลอดมา ท่านมีความรักความผูกพันกับบิดา มารดา
เป็นอย่างมาก และได้เห็นแบบอย่างที่ดีจากบิดา มารดา ซึ่งเป็นผู้ที่พูดจาจะฉะฉาน เสียงดังฟังชัด
สมกับเป็นผู้นำของครอบครัว ความเป็นผู้มีระเบียบวินัยเนื่องจากบิดาเคยเป็นทหารมาก่อน ส่วน
คุณแม่เป็นแบบอย่างที่ดีของการเป็นคนใฝ่รู้ รักเรียน ไม่หยุดนิ่ง ขยันและอดทน รวมทั้งการเป็นผู้
มีจิตใจโอบอ้อมอารี จึงกล่าวได้ว่า ท่านถูกอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวที่บิดา มารดาและสมาชิกใน
ครอบครัวทุกคนให้ความรัก ความเอาใจใส่ การสนับสนุนส่งเสริมในสิ่งที่ดี และการมีสัมพันธภาพ
ที่ดีระหว่างญาติพี่น้อง รวมทั้งการที่บิดา มารดา เป็นผู้มีการศึกษาพอสมควรในสมัยนั้น ประกอบ
กับการมีฐานะค่อนข้างดี บิดามารดามีการวางแผนการศึกษา ส่งเสริมให้บุตรได้มีโอกาสทางการ
ศึกษาอย่างเต็มความสามารถตามแต่ศักยภาพของแต่ละบุคคล ทำให้ท่านรับเอาแบบอย่างด้าน
บุคลิกภาพจากบิดาและมารดาเป็นของตนเอง สำหรับคุณตานั้นมีอายุไม่นาน ได้เสียชีวิตเมื่อ
ท่านยังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษา ถึงแม้จะได้มีโอกาสอยู่ร่วมกับคุณตาเป็นระยะเวลาไม่นานนัก แต่
ท่านก็ได้รับความรักความอบอุ่นจากคุณตาเป็นอย่างมาก สำหรับคุณยายซึ่งท่านผูกพันกับคุณยาย
มากในระยะแรกๆ ก็ได้รับการปลูกฝังในเรื่องของศาสนา การทำบุญ การไปวัด ฟังเทศน์ หลังจาก
ที่คุณตาเสียชีวิตแล้ว คุณยายก็อยู่กับคุณน้า ระยะหลังก็ไม่ได้มีบทบาทมากนักในการอบรมเลี้ยงดู
ท่าน

ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ชีวประวัติ และการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กของ
รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าท่านได้รับการอบรมเลี้ยงดูจาก
ครอบครัวในสังคมชนบทไทย ของหมู่บ้านภาคกลางในอดีต ที่สถาบันครอบครัวมีอิทธิพลต่อการ
กล่อมเกลานุคลิกภาพเป็นอย่างมาก การถูกอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวที่บิดามารดา และสมาชิกใน
ครอบครัวให้ความรัก สนับสนุนการเรียน การเป็นบุตรคนโตในครอบครัว และการมีบุคคลสำคัญ
ในครอบครัว คือ คุณตา คุณยาย บิดา มารดา ที่เป็นคนขยันหมั่นเพียร เป็นที่นับหน้าถือตาของคนใน
ชุมชน ทำให้ท่านเห็นแบบอย่างที่ดี ก่อให้เกิดอุปนิสัยและบุคลิกภาพของตนเอง ซึ่งเป็นผู้ใฝ่หา
ความรู้ อดทน มีสติปัญญา เฉลียวฉลาด กล้าหาญ เด็ดเดี่ยว พูดจาจะฉะฉาน มีความรับผิดชอบ มี
ระเบียบวินัยและมีความเป็นผู้นำ ซึ่งคุณลักษณะต่างๆนี้เป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาภาวะผู้นำ

ของท่านอย่างต่อเนื่องต่อไป สอดคล้องกับ บาส (Bass, 1985) ที่กล่าวว่า บุคคลในครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนานักศึกษาในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งโดยธรรมชาติเด็กจะเลียนแบบพ่อ แม่ บุคคลที่ใกล้ชิดหรือที่ตนเองชื่นชอบและนำไปปฏิบัติกับตนเองเมื่อเติบโตขึ้น

1.2) การศึกษาในวัยเด็ก

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เริ่มต้นเรียนหนังสือพออ่านออกจากที่บ้าน โดยมีคุณแม่เป็นผู้สอน ในปี พ.ศ. 2474 เริ่มเข้าโรงเรียนประชาบาล อำเภอโกรกพระเมื่ออายุ 7 ขวบ ซึ่งเป็นอายุที่เริ่มต้นของการศึกษาภาคบังคับ โรงเรียนประชาบาล อำเภอโกรกพระเป็นโรงเรียนเดียวที่มีในอำเภอโกรกพระสมัยนั้นซึ่งเปิดสอนถึงชั้นประถม 6 เปิดรับเด็กที่มีอายุเกณฑ์การศึกษาระหว่าง 7-15 ปี รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เล่าถึงการศึกษาในวัยเด็กว่า ท่านเรียนชั้นเตรียมอยู่ประมาณครึ่งปีก็ได้เลื่อนขึ้นอยู่ชั้นประถม 1 ผลการเรียนดีมาก ทำเลขเก่งได้คะแนนเต็มทุกครั้ง อ่านหนังสือได้แตกฉาน เป็นที่ชื่นชอบของครู บิดา มารดาและคุณตา คุณยายมาก ได้รับคำชมเชยสม่ำเสมอ ท่านสอบไล่ได้เป็นที่ 1 ของชั้น จึงได้ข้ามชั้นขึ้นไปเรียนชั้นประถม 3 และเป็นเวลาพอดีที่กระทรวงศึกษาธิการมีการปรับปรุงระบบการศึกษา ให้ชั้นประถม 1 - 4 เป็นการศึกษาภาคบังคับทางโรงเรียนจึงปรับให้ชั้นเตรียมเป็นชั้นประถม 1 ฉะนั้นชั้นประถม 3 จึงกลายเป็นชั้นประถม 4 ท่านใช้เวลาเรียนเพียง 2 ปีก็จบชั้นประถม 4 ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1 , 29 กันยายน 2541)

“แม่สอนให้ฉันอ่านหนังสือเป็นตั้งแต่อายุ 5 - 6 ขวบ อ่านหนังสือนิทานโบราณ เช่น ปลายทุ่ง ดาเลาะโปรคมมาก ก็เรียนหนังสือมาเรื่อยๆ ตอนนั้นโรงเรียนประชาบาลโกรกพระอยู่ใกล้วัด เป็นเรือนไม้ เข้าเรียนหนังสือตามเกณฑ์ตอนอายุ 7 ปี อ่านหนังสือได้คล่อง ดีกว่าใครๆ ในอำเภอโกรกพระ ธรรมนั้นผู้หญิงเรียนหนังสือน้อย มีไม่กี่คน ครูสอนเลขดีมาก สอนเลขฉันก็คิดออกหมด เด็กผู้ชายทำเลขไม่ค่อยได้ จำได้ครูให้เด็กผู้ชายมาไหวฉัน ชอบอ่านหนังสือมาก เช่นหนังสือวัดเกาะ และของ ป.อินทปาลิต เท่าที่มีอยู่ที่บ้านอ่านหมด ทำเลขเก่งได้คะแนนเต็มทุกครั้งจึงเป็นที่ชื่นชอบของคุณครู คุณตา คุณยายรวมทั้งบิดา มารดา จะได้รับคำชมเชยสม่ำเสมอ จบ ป.4 ก็คิดว่าฉันจะต้องเรียน เลื่อนชั้นอีกนะ ขึ้น ป.6 พ่อไม่ให้เรียนที่เดิมแต่ให้ย้ายไปเรียนต่อมัธยม ปีที่ 1 ที่โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดนครสวรรค์”

จากผลการเรียนที่ดีเยี่ยมในชั้นประถมศึกษาของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ แสดงให้เห็นว่า ท่านเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี เป็นคนรักการเรียน การมีนิสัยรักการอ่านหนังสือทำให้มีการพัฒนาความรู้ มีแนวความคิดกว้าง เฉลียวฉลาดและทันเหตุการณ์ และการได้รับคำชมเชย

บ่อยๆ ทำให้เป็นกำลังใจโดยไม่รู้ตัว การเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดรอบรู้นี้ เป็นคุณลักษณะหนึ่งของการเป็นผู้นำที่ดีต่อไปในอนาคต

กล่าวได้ว่า รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีผลมาจากสิ่งแวดล้อมที่มาจากครอบครัวเป็นหลัก ชาญชัย อาจินสมาจาร (2532) กล่าวถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายในบ้านที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก คือ กิจกรรมประจำวันที่ทำในบ้าน มีผลต่ออุปนิสัย การทำงานที่ดีในโรงเรียน ตลอดจนการทำงานในที่ต่างๆ เด็กที่มาจากบ้านที่มีโครงการที่ดี มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ และมีหน้าที่รับผิดชอบในบ้านจะเรียนได้ดีกว่าเด็กที่มาจากบ้านที่ขาดระเบียบ การเรียนรู้ของเด็กเป็นกระบวนการที่ยาวนานและยากสำหรับเด็ก เด็กจะขาดความสนใจและความผูกพันในการเรียน นอกจากจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนเป็นอย่างดีจากผู้ปกครอง เด็กทุกคนจะประสบกับปัญหาในลักษณะแตกต่างกันในการเรียน ดังนั้นเด็กจึงต้องได้รับการสนับสนุนเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหานั้นให้ลุล่วงด้วยดี ซึ่งทางบ้านสามารถช่วยโดยการสนับสนุนเด็กในด้านกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการยอมรับในผลงานของเด็ก การพูดคุยยอและให้กำลังใจ ช่วยพัฒนาทางด้านภาษาให้กับเด็กโดยการพูดคุยซักถามและสนทนา บ้านจึงเป็นสถานที่ที่เด็กได้รับแรงจูงใจในการเรียนที่ประสบผลสัมฤทธิ์ ผู้ปกครองมีส่วนในการสนับสนุนเด็กแต่ละคนเพื่อพัฒนาการศึกษาได้เป็นอย่างดี

เพ็ญศรี คมสาคร (2524) พบว่าการเลี้ยงดูของบิดามารดามีผลต่อการเรียนของเด็ก กล่าวคือ การเลี้ยงดูแบบให้ความรัก ความเอาใจใส่ต่อบุตรของบิดามารดามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการเรียนของเด็ก และการเลี้ยงดูที่ใช้การควบคุมที่เข้มงวดเกินไป มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลการเรียน

ดังนั้นจากการที่รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวแบบให้ความรักและเอาใจใส่ รวมทั้งใช้เหตุผล เป็นวิธีการที่ช่วยพัฒนาท่านในด้านต่างๆรวมทั้งส่งผลให้มีการเรียนรู้ที่ดีด้วย

พ.ศ. 2477 ภายหลังที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว คุณพ่อมีความประสงค์ให้ท่านไปศึกษาต่อชั้นมัธยม 1 ที่โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนถึงชั้นมัธยม 6 เนื่องจากการเดินทางจากอำเภอโกรกพระไปนครสวรรค์ในสมัยนั้นใช้เวลานานมาก ไม่สะดวก คุณพ่อได้นำท่านไปฝากพักอาศัยกับญาติฝ่ายคุณตา คือท่านขุนทิพย์บุรารักษ์ซึ่งเป็นนายความ ที่ปากน้ำโพ นครสวรรค์ เช่นเดียวกับเด็กจากชนบททั่วไปที่ครอบครัวสนับสนุนให้ได้เข้าศึกษาต่อ โดยการนำไปพักอาศัยกับญาติในสถานที่มีความเจริญด้านการศึกษา ด้วยเหตุนี้ท่านจึงได้เข้าเรียนในชั้นมัธยมปีที่ 1 ที่โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดนครสวรรค์ โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดนครสวรรค์เปิดสอนถึง มัธยม 6 ถ้าใครจะเข้า

มหาวิทยาลัยต้องไปเรียนที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาที่กรุงเทพมหานคร ในสมัยนั้นต่างจังหวัดไม่มีมัธยม 7 และมัธยม 8 การได้มาอยู่กับครอบครัวนี้ซึ่งเป็นญาติผู้ใหญ่มีศักดิ์เป็นคุณตา คุณยายเช่นกัน คุณตาก็ชอบคนเรียนหนังสือมาก ทุกเช้าจะต้องคัดลายมือให้คุณตาดู ซึ่งท่านก็ได้รับคำชมเชยว่าลายมือสวย การเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ผลการเรียนระยะนี้สอบได้ประมาณลำดับที่ 3 และที่ 4 โดยท่านให้เหตุผลว่า เพราะเป็นเด็กชนบทเพิ่งเข้ามาเรียนในเมือง ซึ่งมีเด็กเรียนเก่งหลายคน แต่ความที่เป็นเด็กขยันเรียน สนใจเรียนทุกวิชา ไม่เคยขาดเรียน พอขึ้นชั้นมัธยม 4 ก็สอบได้ที่ 1 เป็นต้นมา พออยู่ชั้นมัธยม 5 และมัธยม 6 ท่านได้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าชั้นด้วย ดังที่เล่าให้ฟังว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“เป็นหัวหน้าชั้นตอนอยู่มัธยม 5 และมัธยม 6 หัวหน้าชั้นสมัยก่อนช่วยครูทำเรคคอร์ดเวลาสอบซ่อมประจำทอม ช่วยครูรวมคะแนนในสมุดพกของนักเรียนในชั้น ให้เพื่อนๆ ช่วยกรอกโดยที่ฉันเป็นคนบอกคะแนนให้ แล้วฉันก็เป็นคนรวมคะแนนส่งอาจารย์ สมัยก่อนไม่มีทำกลุ่มกิจกรรมอะไรหรอก มีสมุดทำประโยชน์ เช่น เก็บขยะได้ 1 ชิ้น ก็มาลงสมุด”

จะเห็นได้ว่า รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้รับการฝึกฝนในการเป็นผู้นำจากสถาบันการศึกษาแห่งนี้ โดยการทำหน้าที่เป็นหัวหน้าชั้น ซึ่งต้องทำหน้าที่ประสานงานระหว่างครูกับศิษย์ และช่วยครูทำงานอื่นๆ นอกเหนือจากการเรียน จึงเป็นการฝึกหัดให้เกิดความรับผิดชอบมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ เรดมอนด์ (Redmond, 1995) ที่ได้ศึกษาผู้นำทางการพยาบาลจำนวน 10 คน ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ร้อยละ 80 เคยทำหน้าที่เป็นหัวหน้าในชั้นเรียน ซึ่งได้มีการเรียนรู้การรับผิดชอบและนำคนอื่น ๆ มาก่อน และจากที่ท่านได้เล่าถึงการรวมคะแนนสอบในสมุดพกของเพื่อนๆ แสดงถึงการทำงานเป็นทีม โดยมีท่านเป็นผู้นำทีม มีการแบ่งงานกันทำ จนทำให้งานสำเร็จและเป็นการทำงานแบบให้บุคคลอื่นมีส่วนร่วมด้วย ซึ่งการทำงานแบบนี้เป็นหลักพื้นฐานที่ท่านได้นำไปใช้ในการทำงานในเวลาต่อมา

ขณะอยู่ชั้นมัธยม 6 รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นเด็กนักเรียนที่มีความสามารถในการย่อความ เรียงความได้ดี จึงได้รับมอบหมายจากครูใหญ่ซึ่งเป็นครูสอนภาษาไทยให้เขียนเรียงความเกี่ยวกับวันสำคัญของชาติ และให้อ่านเรียงความในที่ประชุม ซึ่งอาจารย์เล่าถึงประสบการณ์ในครั้งนั้นว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“จำได้ว่าคนที่ทำให้ฉันกล้าพูดในที่ประชุม รู้สึกว่าความเป็นผู้นำเกิดขึ้นครั้งแรกเพราะครูใหญ่ที่สอนภาษาไทย ให้อ่านเรียงความที่ฉันเขียนในที่ประชุม ประหม่ามากแต่ก็ผ่านด้วยดี กล่าวได้ว่าฉันเป็นเด็กเรียนดี ประพฤติดี มีความเป็นผู้ใหญ่มากกว่าอายุ มีความรับผิดชอบ”

จึงกล่าวได้ว่า สถาบันการศึกษามีส่วนสำคัญในการอบรมกล่อมเกลาลักษณะนิสัยของแต่ละบุคคล เป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อและค่านิยมให้กับเด็ก นอกจากวิชาการแล้ว การปลูกฝังในเรื่องของระเบียบวินัยต่างๆ ส่วนมีอิทธิพลต่อการกล่อมเกลาลักษณะนิสัยของเด็กหรือคนที่จะเป็นผู้นำด้วย (Bass, 1985)

ระหว่างที่อยู่ในโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดนครสวรรค์ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ไม่ได้มีความสนิทสนมหรือใกล้ชิดกับครูคนใดเป็นพิเศษ จึงไม่ได้ยึดถือครูคนไหนคนใดเป็นแม่แบบ อย่างไรก็ตามท่านก็มีความประทับใจครูบางคน ดังที่ท่านได้พูดถึงความประทับใจของท่านที่มีต่อครูที่สอนท่านไว้ดังนี้ (สัมภาษณ์ครั้งที่ 3, 19 ตุลาคม 2541)

“เรียนอยู่โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดนครสวรรค์ ครูที่สอนตอนมัธยม 4,5,6 ประทับใจครูบ้าง เพราะเป็นครูใหม่จบมาจากกรุงเทพมหานคร จำได้ว่าครูนาเรียนสอนภาษาอังกฤษ ประทับใจเพราะสอนดีและเป็นคนสวย ครูใหญ่ไม่สวยหรอกแต่น่ารัก ครูท่านนี้ทำให้ฉันกล้าพูดในที่ประชุม มีครูผู้ชายคนเดียวคือครูพลที่ช่วยสอนพิเศษให้พวกเราทั้งเลขคณิต พีชคณิตและเรขาคณิตตอนนั้นฉันประทับใจครูบางท่านแต่รู้สึกเฉยๆ ไม่ได้อยากเป็นครู”

ช่วงที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้มาเรียนชั้นมัธยม 1 - 6 มีการย้ายบ้าน 3 ครั้ง ดังรายละเอียดที่ท่านเล่าคือ (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“ย้ายบ้าน 3 ครั้ง มัธยม 1 ไปอยู่กับญาติฝ่ายคุณตาซึ่งมีบรรดาศักดิ์เป็นขุนทิพย์บุรารักษ์ ครอบครัวนี้เจ้าระเบียบมาก เป็นระบบเจ้าขุนมูลนาย ไม่เคยออกไปไหนเลย เข้าไปโรงเรียนเย็นก็กลับบ้าน คือถ้าอยู่บ้านนั้นคือไปนะก็เรียกว่าโลกทัศน์แคบ ไม่เห็นอะไร ไม่กว้าง วันหยุดฉันก็กลับโกรกพระ ต้องเรียกเขาเป็นระบบเจ้าขุนมูลนาย ก็ไม่โอ้อวดเท่าไร แต่ฉันก็เป็นเด็กบ้านนอก ไม่ค่อยเรียบร้อย แต่ก็ได้รับการอบรมจากที่นั่นว่าเข้าหาผู้ใหญ่ต้องกลานเข้าไปหา พอขึ้นมัธยม 2 ก็ย้ายไปอยู่กับครอบครัวญาติฝ่ายคุณตา คุณยาย อีกครอบครัวหนึ่ง ครอบครัวนี้เป็นชาวบ้านธรรมดาอยู่หน้าวัดหัวเมือง อยู่กับครอบครัวนี้ได้ปีเดียวเหมือนกัน อยู่ไม่ได้เพราะว่าเขาทำห่อหมกขาย เข้าจื้นมาฉันต้องดูบ้าน และช่วยเขาโขลกน้ำพริกจนกระทั่งละเอียด ไปโรงเรียนสายทุกวัน เย็นลงก็มาช่วยทำงานบ้านแต่การเรียนก็อยู่ในเกณฑ์ดี พออยู่มัธยม 3 ก็ย้ายมาอยู่กับญาติมีศักดิ์เป็นคุณตา คุณยายเช่นกัน อยู่ตรงถนนมาตุลี ครอบครัวนี้ฉันก็อยู่จนมัธยม 6 อยู่นาน 4 ปี มาอยู่ที่นี้ก็รู้สึกว่าได้เปิดหูเปิดตามากยิ่งขึ้น เพราะว่าเวลาไปกลับโรงเรียนต้องผ่านตลาด ก็เห็นโน่นเห็นนี่ แต่ฉันไม่โอ้อวดหรอก กลับบ้านตรงเวลา ทำงานบ้านเหมือนกันแต่น้อยกว่าครอบครัวที่ 2 เขาไม่ได้อบรมโดยตรงแต่เขา

อบรมลูกเขาก็อ่านหนังสือ เขาก็เป็นครอบครัวชาวบ้านธรรมดา คุณยายมีลูกชายคนเดียวเป็นครูโรงเรียนชาย เป็นคนตรง เขาก็มีตู้หนังสือ ก็ได้อ่านหนังสือขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี”

การได้มีโอกาสอ่านหนังสือวรรณคดีต่างๆ ทำให้ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้รับความรู้เพิ่มเติม เกิดความสนุกสนานในการอ่าน จึงเป็นแรงจูงใจในการอ่านหนังสือในระยะต่อมา (สัมภาษณ์ รศ. ดร. วิเชียร ทวีลาภ ครั้งที่ 6 วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2542)

การเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาของรองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตของท่าน ท่านต้องจากบ้านไปอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องที่มีบ้านอยู่ในจังหวัดนครสวรรค์ซึ่งมีสถาบันการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาเป็นแหล่งการศึกษาในระดับสูงต่อไป ด้วยวัยเพียง 11 ปี นับว่าอายุน้อยมากที่ท่านต้องห่างจากครอบครัวที่อบอุ่น แต่เพราะความที่มีใจรักการเรียนเป็นอย่างมาก ท่านก็ไม่ย่อท้อ การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่ท่านได้อาศัยอยู่กับญาติถึง 3 ครอบครัว แต่ละครอบครัวก็มีความแตกต่างกันและทำให้ท่านได้เรียนรู้ มีการปรับตัวรวมทั้งฝึกความอดทนให้กับท่านเป็นอย่างมาก การต้องปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวลักษณะต่างๆดังกล่าวแล้ว ทำให้ท่านสามารถปรับตัวได้ง่ายในการทำงานในเวลาต่อมา

ปี พ.ศ. 2482 สงครามโลกครั้งที่สอง เริ่มเกิดขึ้นแล้วในประเทศแถบยุโรป เมื่อโปแลนด์ ถูกโจมตีจากเยอรมัน ฝ่ายอักษะประกอบด้วย เยอรมัน อิตาลีและญี่ปุ่น ส่วนฝ่ายสัมพันธมิตรในช่วงนั้นประกอบด้วย อังกฤษ ฝรั่งเศส โดยที่สหรัฐอเมริกาและรัสเซีย ยังไม่ได้เข้าร่วมสงครามในช่วงนั้น ญี่ปุ่นเป็นผู้นำฝ่ายอักษะด้านเอเชียและทำสงครามมหาเอเชียบูรพา เริ่มดำเนินการยึดครองอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศสในเอเชีย พร้อมกับเคลื่อนกำลังสู่ภาคเหนือของอินโดจีน พร้อมทั้งแผนจะยึดประเทศไทยเป็นแหล่งสนับสนุนเพื่อเตรียมบุกเข้ายึดพม่าและมลายูต่อไป ประเทศไทยในขณะนั้นจากการนำของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศเตือนประชาชนให้รับทราบภัยสงครามเป็นระยะๆ รวมทั้งมีการวางมาตรการต่างๆไว้รับภัยสงครามในครั้งนั้นด้วย (นันทิรา จำปีบาล, 2530)

และในปี พ.ศ. 2483 ได้เกิดการปะทะกันตามแนวพรมแดนไทยกับอินโดจีนของฝรั่งเศส ซึ่งเป็นภาวะคับขันของประเทศ สถานการณ์จากภัยสงครามมหาเอเชียบูรพามีผลกระทบต่อระบบการศึกษาของไทยเป็นอย่างมาก จอมพลแปลก พิบูลสงคราม สั่งยุบการศึกษาระดับมัธยม 7 และมัธยม 8 ในต่างจังหวัด เปิดอยู่แห่งเดียวคือโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ซึ่งเปิดเพื่อรับนักเรียนเข้าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขณะนั้น รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ ก็เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดนครสวรรค์ โดยสอบไล่ได้ด้วยคะแนนเป็นที่ 1 ของชั้น

การเรียนในโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดนครสวรรค์ ตั้งแต่มัธยม 1 ถึงมัธยม 6 ทำให้ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีการพัฒนาตนเองในหลายด้าน ทั้งด้านความรู้สึกรู้จักคิด ความรับผิดชอบ ความอดทน ท่านได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และมีการพัฒนาด้านสติปัญญาอย่างเห็นได้ชัด ทำให้ท่านเป็นที่ยอมรับของครู ผู้ปกครองรวมทั้งเพื่อนๆ และได้รับการส่งเสริมและไว้วางใจจากผู้ปกครองเป็นอย่างดี ทำให้ท่านมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น มีการกล้าแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์ และแสดงออกถึงการเป็นผู้นำ อันเป็นพื้นฐานต่อการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลของท่านในโอกาสต่อมา

2) ช่วงเข้าสู่วิชาชีพการพยาบาล พ.ศ. 2484 - 2498

2.1) ชีวิตนักเรียนพยาบาลที่โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยศิริราช

ปี พ.ศ. 2484 รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เข้าสู่สังคมในวิชาชีพการพยาบาล จากการสนับสนุนและการวางแผนการศึกษาของบิดา ซึ่งเกิดความประทับใจในวิชาชีพการพยาบาล จากการเห็นตัวอย่างพยาบาลท่านหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีความสามารถมากและเป็นที่นับหน้าถือตาของคนเป็นจำนวนมาก ประกอบกับมีรายได้เลี้ยงตัวได้อย่างสบาย บิดาจึงสนับสนุนให้ท่านศึกษาในวิชาชีพการพยาบาล สำหรับท่านเองไม่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ก่อนว่าจะเรียนอะไร ดังที่ได้ให้สัมภาษณ์ถึงการก้าวเข้าสู่วิชาชีพการพยาบาลไว้ดังนี้ (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“สมัยนั้นในจังหวัดนครสวรรค์มีพยาบาลคนเดียวคือ หมอบุญเรือน เป็นคนเก่งมาก เป็นผู้หญิงหัวหาญ ตัดสินใจดี กล้าทำ สมัยนั้นคนเป็นอะไรส่วนมากก็ไปสุศาลา หมอบุญเรือนเก่ง เป็นลูกมือแพทย์ที่ดี แก่ทำแม่กระทั่งขูดมดลูก ช่วยซูดหรือไม่แน่ใจนะ ตอนหลังแม่ฉันมีน้อง แท้งแล้วตกเลือด ก็ได้เอาตัวไปให้หมอบุญเรือนขูดมดลูก จึงได้มีชีวิตอยู่ทุกวันนี้คือ พ่อ แม่ ประทับใจหมอบุญเรือน และในสมัยนั้น หากินง่ายแล้วก็กล้าทำดีก็ร่ำรวย หมอบุญเรือนแก่ก็รวย พอจบ ม.6 พ่อก็พาไปกรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรก ไม่รู้ว่ามีเรียนอะไรบ้าง สมัยนั้นก็รู้ข่าวจากหนังสือพิมพ์ ตอนฉันอยู่ ม.5, ม.6 ก็อ่านหนังสือพิมพ์พบรูปหน้าปกเป็นนางพยาบาลของศิริราช แต่งชุดขุนารี สวยมาก ดึงใจเครื่องแบบ รู้จักพยาบาลแค่นั้นกับหมอบุญเรือน 2 คน สมัยนั้นผู้หญิงเรียนได้คือ ครู พยาบาล การเรือน ผู้ชายก็เรียนเป็นครูแพทย์ การศึกษาสมัยนั้น มีมหาวิทยาลัยอยู่ 2 แห่ง คือ จุฬาและธรรมศาสตร์ ยังไม่มีวิชาเรียนมากเหมือนสมัยนี้ คนส่วนใหญ่ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย จะเรียนครู สมัยก่อนคนเรียนครูเป็นคนเรียนเก่ง แล้วถ้าเรียนแพทย์ต้องจบมัธยม 8 มันไม่มีทางเลือก ก็

ถ้าเข้าพยาบาลไม่ได้ จะไปเรียนครู ก็พอเข้าพยาบาลได้เพราะว่าคะแนนสมุดพกฉัน
สวยมาก ที่ 1 ที่ 2 ไม่มีการสอบเข้าเป็นปีสุดท้าย ใช้การดูสมุดพก ดูภูมิหลังของแต่ละ
คน”

การเข้าศึกษาวิชาพยาบาลของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เกิดจากความ
ประทับใจในภาพลักษณ์ของพยาบาลและเป็นอาชีพที่เลี้ยงตนเองได้ในสมัยนั้นรวมทั้งการได้รับแรง
สนับสนุนจากบิดามารดาประกอบกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ สุพัตรา ตันติปิกร (2524) ที่
พบว่าองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการเลือกศึกษาวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล
ในโรงเรียนพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม คือเลือกตามที่บิดา มารดา ต้องการมากที่สุด ดังนั้น
จึงกล่าวได้ว่า อิทธิพลที่เป็นแรงจูงใจให้ท่านเข้าสู่วิชาชีพการพยาบาลคือ สิ่งแวดล้อมและภูมิหลัง
กับอิทธิพลทางเศรษฐกิจ เนื่องจาก การหาเลี้ยงชีพได้ มีความสำคัญต่อการยกสถานะของสตรีมาก
ขึ้นในสังคมสมัยนั้นมาก เพราะการหาเลี้ยงชีพได้ด้วยตนเอง หมายถึงว่าสามารถพึ่งตนเองได้ทาง
ด้านเศรษฐกิจ ความสามารถในการพึ่งตนเองได้นี้จะเป็นมูลเหตุแรกให้สตรีมีสถานะเท่าเทียมกับ
ชาย การที่สตรีเข้ามาศึกษาการพยาบาล ต่อไปสตรีกลุ่มนี้จะประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีรายได้
เลี้ยงตนเอง โดยอาศัยความรู้ความสามารถอันได้มาจากการศึกษาเล่าเรียน และประสบการณ์โดย
ตรง

การเรียนพยาบาลทำให้ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ต้องเข้าพักในหอพักที่มี
ระเบียบเคร่งครัด อย่างไรก็ตามท่านก็สามารถปรับตัวได้ดี ท่านได้เล่าถึงการอยู่หอพักในสมัยนั้น
ให้ฟังว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 3, 19 ตุลาคม 2541)

“สมัยเรียนพยาบาลต้องอยู่หอพัก รุ่นฉันมี 67 คน ที่พักของปี 1 เป็นห้องอยู่ชั้น 3 ตึก
ก.ไก่ ริมน้ำ ซึ่งรื้อตึกไปแล้ว แล้วสร้างใหม่เป็น 11 ชั้น สมัยนั้นเป็นห้องใหญ่ เคียง
เรียงเป็นแถว ใ้คอยู่ห้องโถงใหญ่ เครื่องใช้เรียบร้อยทุกอย่างทั้งผ้าปูที่นอน ปลอก
หมอน มุ้ง มีที่เก็บรองเท้า ของใช้ส่วนตัว มีผ้าคลุมเตียงสีต่างๆกัน เก็บมุ้งจัดไว้เป็น
ระเบียบเรียบร้อยดีมาก มีแม่บ้านคอยดูแล แม่บ้านเป็นคนเคยอยู่ในวังเก่า เวลาไปหา
เราต้องคลานเข้าไปนะ เรียกว่าเป็นผู้ดี พูดถึงการเป็นระเบียบนี้ ชีวิตการเป็นนัก
เรียนพยาบาลต้องอยู่ในกฎระเบียบมาก ทุกคนต้องดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อย
ของตนเอง เข้าชั้นมานะของจะวางบนหลังตู้ได้เฉพาะชั้นน้ำกับแปรงสีฟัน ยาสีฟัน
เท่านั้น เคียงต้องคลุมให้เรียบร้อย ผ้าเช็ดตัวต้องห้อยอยู่บนหัวเตียงบนพนักหัวเตียง
รองเท้าก็ต้องอยู่ในช่องแขวนอยู่หลังตู้เสื้อผ้า ถ้าใครทำไม่เรียบร้อย เขาจะเก็บไป
ต้องไปไถ่คืน เสียเงิน เขากล่อมเกล้าให้นักเรียนพยาบาลมีระเบียบเรียบร้อย ปี 1 ต้อง
อยู่ชั้น 3 พอปี 2 ก็เลื่อนมาอยู่ชั้น 2 ปี 3 และ ปี 4 ก็เช่นกันส่วนใหญ่จะอยู่ชั้น 2

4. ทุกคนต้องเข้านอน ใครไม่นอนแม้บ้านจับได้ก็โดนทำโทษ ทุกคนจะออกข้างนอกได้ก็ต่อเมื่อต้องมีบัตรเชิยมารับ ผู้ปกครองมารับมาส่ง การอยู่ร่วมกันของนักเรียนพยาบาลจำนวนมากนั้น มองไม่เห็นว่ามีปัญหาอะไร ทุกคนก็เข้ากันได้ดี ใครไม่ชอบใครก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งนะ ก็ต่างคนต่างอยู่ ส่วนใหญ่เราอยู่มุมไหนก็สนิทกัน”

การอยู่หอพักพยาบาลที่มีกฎระเบียบเคร่งครัดเป็นเวลานานถึง 3 ปีครึ่ง เป็นการขัดเกลาด้วยการสร้างกรอบ เพื่อก่อผลให้เกิดให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติของตนเอง เป็นการเริ่มให้นักศึกษาทำความคุ้นเคยและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของระบบวิชาชีพ นับว่าเป็นความพยายามของสถาบันการศึกษาที่จะโน้มน้าวให้นักศึกษา มีบุคลิกลักษณะที่เป็นคนตรงต่อเวลา รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ปฏิบัติตนอย่างคนมีแบบแผน อันเนื่องมาจากวิชาชีพการพยาบาล เป็นอาชีพที่ปฏิบัติอยู่กับชีวิตของมนุษย์ การปฏิบัติการพยาบาลต้องประกอบด้วยความซื่อตรง รับผิดชอบและตามกำหนดเวลา รวมทั้งเงื่อนไขในการขึ้นปฏิบัติงานมีการรับส่งเวรเป็นเวลาตามกำหนดดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นผู้ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานเป็นอย่างดี

ระบบการศึกษาวิชาชีพการพยาบาลในสมัยที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ศึกษานั้นเป็นระยะการพยาบาลแผนใหม่ (พ.ศ. 2469 - 2489) ซึ่ง วิเชียร ทวีลาภ (2530) กล่าวไว้ว่า การพยาบาลได้รับการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพยาบาลแผนใหม่ ตามรูปแบบของโรงเรียนในดิงเกล โดยได้รับการช่วยเหลือของมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์และรัฐบาลไทย หลักสูตรนี้รับนักเรียนจบชั้นมัธยม 6 (10 ปี) อายุ 16 - 30 ปี เมื่อเข้าเป็นนักเรียนพยาบาลมีสภาพเป็นนักเรียนประจำ พักในหอพักซึ่งอยู่ในอาณาเขตของโรงพยาบาล มีห้องสาธิตการพยาบาลให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติวิธีการพยาบาลต่างๆก่อนขึ้นไปปฏิบัติจริงกับผู้ป่วย แบ่งระยะการเรียนออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะเตรียมพยาบาล 6 เดือนแรก จะเรียนเกี่ยวกับวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานและวิชาการพยาบาลเบื้องต้น ส่วนที่เหลืออีก 3 ปี เป็นระยะเรียนการพยาบาลทางคลินิก เรียนวิชาเกี่ยวกับโรคและการพยาบาล วิชาหมวดการผดุงครรภ์และวิชาเสริมการพยาบาล คือ จรรยาวิชาชีพ ประวัติการพยาบาลรวมทั้งการบริหารหอผู้ป่วย

หลักสูตรการศึกษาพยาบาลในระยะนี้ เป็นระบบเทอม มีการกำหนดให้หนึ่งปีการศึกษา มี 3 เทอม นักเรียนพยาบาลที่แรกเข้าจะอยู่ในระยะนักเรียนฝึกหัด (probationers) 6 เดือน หรือ 2 เทอมการศึกษา ผู้ที่สอบผ่านการศึกษา 2 เทอมแล้ว จะได้เข้าพิธีรับหมวก เมื่อผ่านพิธีรับหมวกแล้วจึงจะถือว่าเป็นนักเรียนพยาบาลโดยสมบูรณ์ ได้ขึ้นชั้นปีที่ 1 ในเทอมที่ 3 ของปีการศึกษาแรก ระยะเวลาการเป็นนักเรียนชั้นปีที่ 1 มีเพียง 1 เทอม ผู้ที่สอบผ่านปลายเทอม 3 แล้วก็จะเลื่อนขึ้นเป็นนักเรียนชั้นปีที่ 2 ต่อไป

สำหรับการเรียนในระยะเตรียมพยาบาลนั้น นักเรียนที่เข้าศึกษาใหม่จะศึกษาวิชาต่างๆ ในห้องเรียนและฝึกปฏิบัติวิธีทำการพยาบาลในห้องฝึกปฏิบัติกันประมาณ 4 - 5 สัปดาห์ โดยจะเป็นการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเบื้องต้น หลังจากนั้นจะเริ่มขึ้นฝึกปฏิบัติให้การพยาบาลผู้ป่วยบนหอผู้ป่วย ทั้งนี้เนื่องจากโรงพยาบาลศิริราชสมัยนั้นต้องการความช่วยเหลือจากนักเรียนพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยมาก การขึ้นฝึกปฏิบัติของนักเรียนจึงเป็นการฝึกปฏิบัติให้การพยาบาลจริงๆ การฝึกปฏิบัติในช่วง 6 เดือนแรก เป็นการฝึกปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐาน และนักเรียนจะกระจายกันไปตามหอผู้ป่วยต่างๆ ของโรงพยาบาล ทั้งทางแผนกอายุรศาสตร์ ศัลยศาสตร์ กุมารเวชศาสตร์ จักษุ ศัลยศาสตร์ นาสิกและลาริงซ์ นรีเวชวิทยาและแผนกตรวจผู้ป่วยนอก นักเรียนพยาบาลทุกคนจะได้ขึ้นฝึกบนหอผู้ป่วย สัปดาห์ละ 2 วัน ระหว่างเวลา 07.00 - 10.00 น. ในเทอมแรก เวลานั้นเป็นการเรียนในชั้นเรียนจนถึง 15.00 น. หรือ 16.00 น. ส่วนนักเรียนที่ไม่ได้ขึ้นฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วยก็ต้องฝึกปฏิบัติการพยาบาลในห้องฝึกปฏิบัติการพยาบาล หรือทบทวนวิชาที่เรียนไปแล้วที่ห้องเรียน สำหรับวิธีการสอนวิชาการพยาบาลเบื้องต้น ครูจะสอนโดยการบรรยายในชั้นเรียนให้นักเรียนเข้าใจในหลักวิชาก่อน หลังจากนั้นครูจะทำการสาธิตวิชาการพยาบาล แล้วให้นักเรียนฝึกหัดทำการพยาบาลนั้นๆ ในกลุ่มเพื่อนนักเรียน หรือฝึกปฏิบัติกับหุ่นในห้องฝึกปฏิบัติการพยาบาล จนมีความชำนาญเป็นที่พอใจของครูแล้ว จึงจะได้ทำการปฏิบัติจริงกับผู้ป่วยบนหอผู้ป่วย ในส่วนของวันเสาร์ นักเรียนพยาบาลต้องเรียนวิชากายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาในห้องปฏิบัติการของคณะแพทยศาสตร์ เป็นเวลาครึ่งวันเช้า โดยนักเรียนจะถูกแบ่งเป็น 2 กลุ่ม สลับเวลาเรียนกลุ่มละ 2 ชั่วโมง กลุ่มที่อยู่นอกห้องเรียนระหว่างรอเรียน ก็ต้องทำการฝีมือเพื่อไว้เป็นของใช้ในโรงเรียน เช่น ทำม่านหน้าต่าง ปักผ้าปูโต๊ะ ส่วนวันอาทิตย์นักเรียนพยาบาลจะได้หยุดพักผ่อนเต็มวัน 1 วัน

ในเทอมที่ 2 ของระยะเตรียมพยาบาล นักเรียนทุกคนต้องขึ้นปฏิบัติงานในช่วงเช้า สัปดาห์ละ 2 วัน ตั้งแต่เวลา 07.00 - 10.00 น. เหมือนเดิม และเพิ่มชั่วโมงฝึกช่วงบ่ายอีกสัปดาห์ละ 2 วัน ตั้งแต่เวลา 13.00 - 15.00 น. โดยสลับกลุ่มกัน จนหมดเทอมที่ 2 ซึ่งครบ 6 เดือนแล้ว นักเรียนพยาบาลต้องสอบไล่เพื่อเลื่อนชั้นเป็นนักเรียนปีที่ 1 ซึ่งจะต้องสอบผ่านให้ได้ทุกวิชา แต่ละวิชาต้องสอบให้ได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 จึงจะได้รับหมวกและปิ่นนักเรียนพยาบาล โดยสมบูรณ์ ส่วนนักเรียนที่สอบไม่ผ่านเกณฑ์ จะต้องเรียนซ้ำชั้นหรือหมดสภาพการเป็นนักเรียนพยาบาล เมื่อนักเรียนสอบไล่เลื่อนชั้นเป็นนักเรียนพยาบาลปีที่ 1 แล้ว ก็สามารถเข้าเวรเป็นลูกน้องเวรป่วย - ดึกได้ทันที เนื่องจากมีประสบการณ์การทำงานกับผู้ป่วยมาตลอดระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เมื่อเป็นนักเรียนเตรียมพยาบาล ท่านได้เรียนเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์พื้นฐาน กายวิภาคศาสตร์ สรีรวิทยา พยาธิวิทยา เคมี เภสัชวิทยา อาหารวิทยา อาหารเฉพาะโรค สุขวิทยาอนามัยส่วนบุคคล จรรยาพยาบาล รวมทั้งเรียนภาษาอังกฤษ ผลการ

เรียนของท่านอยู่ในเกณฑ์ดี ส่วนการฝึกปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วย เป็นการฝึกให้การพยาบาลเบื้องต้น เช่น การอาบน้ำผู้ป่วย ป้อนข้าว ดูแลการขับถ่ายอุจจาระปัสสาวะ เป็นต้น (สัมภาษณ์ รศ. ดร. วิเชียร ทวีลาภ ครั้งที่ 5 วันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2542)

เมื่อผ่านระยะการเป็นนักเรียนเตรียมพยาบาลแล้ว จะได้เลื่อนเป็นนักเรียนชั้นปีที่ 1 ซึ่งจะมีระยะเวลาเรียน 1 เทอมคือเทอมที่ 3 ซึ่งจะเรียนวิชาต่างๆเกี่ยวกับโรคทางอายุรกรรมและศัลยกรรม รวมทั้งการพยาบาล และมีการปฏิบัติการพยาบาลในหอผู้ป่วยเพิ่มขึ้น คือฝึกปฏิบัติตั้งแต่เวลา 07.00 - 12.00 น. และเรียนในห้องเรียนเวลา 13.00 - 15.00 น. วันที่ไม่มีการเรียนในชั้น นักเรียนจะปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วยเต็มวัน มีวันหยุดสัปดาห์ละ 1 วัน และเริ่มเข้าปฏิบัติงานเวรป่วยและเวรคึก การเรียนในสมัยนั้นมีครูพยาบาลจำนวนน้อย นักเรียนพยาบาลปีที่ 2 จะเริ่มเป็นหัวหน้าทีม โดยมีนักเรียนพยาบาลปีที่ 1 เป็นสมาชิกทีมและอยู่ในความดูแลของพยาบาลผู้ตรวจการประจำเวร ซึ่งจะตรวจการดูแลทั่วโรงพยาบาลเวรละ 2 คน ส่วนเวรเช้า การฝึกปฏิบัติของนักเรียนพยาบาลจะอยู่ในความดูแลของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำหอผู้ป่วย ช่วยแนะนำ สอน มอบหมายงาน รวมทั้งประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียนด้วย ซึ่งรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เห็นตัวอย่างการปฏิบัติงานของทั้งนักเรียนพยาบาลและพยาบาลรุ่นพี่ ทั้งในส่วนที่ดีและมีข้อบกพร่อง และได้นำไปปรับใช้กับตนเอง ท่านได้เล่าถึงการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยดังนี้ (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“ขึ้นฝึกปฏิบัติงานจะทำงานทุกอย่าง เช่น เทนมอ่อนนอน ทำงานจะหนักมาก ขึ้นเวรคึก 10 คีนติดกัน คีนที่ 7 - 8 อยากจะเดินชนฝาแล้ว ลักษณะงานเป็นการรับใช้ คือรับใช้คนไข้ ถือว่าเป็นงานกุศล เวรคึกจะมียามคอยปลุกประมาณ 4 ทุ่ม ยามจะเดินเรียกเวร...เวร นักเรียนพยาบาลที่ขึ้นเวรคึก ก็จะต้องคืนและขึ้นเวรประมาณ 5 ทุ่ม ลงเวร 7-8 โมงเช้า บ่ายโมงต้องลุกไปเรียนหนังสือ ได้นอนเพียง 2 - 3 ชั่วโมงเท่านั้น”

การฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วยของ รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ เป็นการฝึกประสบการณ์ทางคลินิก อยู่ภายในบริบทของงานเชิงวิชาชีพ ซึ่งเกิดขึ้นภายในที่ตั้งของงานคือหอผู้ป่วยที่รักษาพยาบาล ท่านจึงได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ๆเพื่อให้เกิดความชำนาญมากขึ้น นอกจากนั้นก็ได้ประยุกต์ความรู้ที่เรียนในห้องเรียนมาใช้ในสถานการณ์จริงๆกับผู้ป่วย ในขณะที่ฝึกปฏิบัตินั้นท่านก็ได้ปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรของหอผู้ป่วย รวมทั้งแพทย์ด้วย ท่านได้เห็นตัวอย่างได้เห็นสภาพแวดล้อมของการทำงานจริงๆ จึงนับว่าเป็นการเตรียมความพร้อมในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลต่อไป พร้อมทั้งฝึกความอดทนและสร้างความรับผิดชอบให้กับท่านได้เป็นอย่างมาก

รองศาสตราจารย์ ละออ หุตางกูร ซึ่งเป็นเพื่อนเรียนพยาบาลร่วมสถาบันได้กล่าวถึง รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ สมัยเป็นนักเรียนพยาบาลไว้ว่า (สัมภาษณ์ รศ. ละออ หุตางกูร วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2542)

“อาจารย์มีลักษณะเด่นบางประการตั้งแต่สมัยเรียน คือการเอาจริงเอาจัง ตรงไปตรงมา ขยันและรับผิดชอบสูง ทำงานดี จะเป็นการเรียนหรือการปฏิบัติกับผู้ป่วยก็ตาม เป็นคนตรงต่อเวลา เป็นนักเรียนที่ได้เหรียญ”

ระบบการศึกษาในช่วงที่รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ศึกษาอยู่นั้น เป็นระบบการศึกษาอบรมเน้นที่ทักษะการปฏิบัติการพยาบาลข้างเตียง ภายใต้การควบคุมแนะนำของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ เครื่องครัดต่อระเบียบวินัยในการปฏิบัติหน้าที่ ความประพฤติและจรรยาวิชาชีพมาก พยาบาลมองตนเองในบทบาทแม่บ้านของหอผู้ป่วย มีหน้าที่รับรองดูแลแขกคือผู้ป่วยอย่างดีที่สุด วิธีการเรียนการสอนเน้นหนักที่เทคนิคและวิธีการพยาบาล การดูแลความสะอาดของสิ่งแวดล้อม การเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ไว้ให้พร้อมสำหรับใช้งาน พยาบาลได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมด้านการตรวจและรักษาพยาบาลมากขึ้น เช่น การวัดอุณหภูมิ ชีพจร การหายใจ การวัดความดันโลหิต การฉีดยา การสวนปัสสาวะ การทำแผลเป็นต้น ลักษณะงานส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติตามคำสั่งการรักษา เป็นงานที่ต้องอำนวยความสะดวกและความช่วยเหลือในการดำเนินงานเกี่ยวกับการตรวจรักษา ซึ่งกระทำเป็นประจำทุกวัน พยาบาลคือผู้ช่วยเหลือแพทย์ มีความชำนาญในการพยาบาลข้างเตียงสูงมาก ระบบการเรียนการสอนเป็นแบบป้อนให้และเครื่องครัดต่อเทคนิคกับคำสั่ง มิได้เอื้ออำนวยให้นักเรียนได้ใช้ความคิดในการตัดสินใจของตนเองมากนัก พยาบาลส่วนใหญ่ในอดีตจึงมีลักษณะความเป็นผู้นำน้อยไป นอกจากนั้นความรู้พื้นฐานในระดับ ม.ศ.3 หรือมัธยม 6 ทำให้โอกาสในการก้าวหน้าทางราชการและการศึกษาต่อในขั้นสูงมีความจำกัดอย่างมาก (วิเชียร ทวีลาภ , 2531)

ไพลิน นุกุลกิจ (2529) กล่าวว่าการศึกษาพยาบาลในยุคนี้เป็นยุคปรับปรุงโดยแท้ การปรับปรุงดังกล่าวได้แก่ การปรับปรุงหลักสูตรและการสอนให้ได้มาตรฐานอย่างเช่นในต่างประเทศ โครงสร้างของหลักสูตรมีวิชาที่เป็นวิชาพื้นฐานทั่วไปน้อย วิชาที่เรียนจะเกี่ยวข้องกับวิชาชีพเป็นส่วนมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงหลักสูตร ที่มุ่งเพียงเพื่อให้สามารถปฏิบัติการพยาบาลตามคำสั่งแพทย์ได้เท่านั้น

8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ขณะที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นนักเรียนพยาบาลอยู่ชั้นปีที่ 1 นั้น เป็นเวลาที่ญี่ปุ่นบุกยึดกบองทหารขึ้นสงขลา ประจวบคีรีขันธ์และบางปู ในตอนเช้ามีด บรรยากาศทั่วไปเศร้าหมอง อากาศมุกขมัวเยือกเย็นเป็นที่น่าวิตกยิ่งนัก ผู้ปกครองนักเรียนหลายคนมาขอรับนักเรียนกลับบ้าน แต่นักเรียนได้เข้าประชุมรับฟังคำชี้แจงก่อนแล้ว

ด้วยความตระหนักถึงความรับผิดชอบในหน้าที่ จึงต่างก็ขอร้องผู้ปกครองขออยู่ช่วยงาน ทางโรงเรียนได้รับรองความปลอดภัยของนักเรียนพยาบาล จะไม่ละทิ้งเด็ดขาด ถ้ามีเหตุการณ์ที่จะต้องอพยพไปที่ใดและตามผู้ปกครองไม่ทันก็จะพานักเรียนไปด้วย ในช่วงนี้การเรียนการสอนทำไม่ได้เต็มที่นัก เริ่มมีการพลาแสงไฟทุกแห่งหนรวมทั้งโรงเรียนพยาบาลด้วย กระจกห้องลมใช้กรุด้วยกระดาษดำ มีการจำกัดหลอดไฟให้ใช้ห้าแรงเทียน ผ้าที่พลาแสงเป็นผ้าบางสีน้ำเงินแก่ทบสีชั้น นักเรียนพยาบาลทุกคนให้มีไฟฉายประจำตัวและห้ามฉายเล่นเป็นอันขาด ดังนั้นท่านจึงต้องอ่านหนังสือภายใต้แสงไฟสลัวๆ

วิเชียร ทวีลาภ (2519) ได้เขียนประวัติและวิวัฒนาการของโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยศิริราช ซึ่งคือคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลในปัจจุบัน ไว้ใน “อนุสรณ์ 84 ปี ศิริราช” ว่า

พ.ศ. 2482 - 2492 ถือว่าเป็นยุคมีคมน เป็นระยะที่การศึกษาต้องหยุดชะงัก เพราะการกระทบกระเทือนจากสถานการณ์ของบ้านเมืองและของโลก เหตุการณ์ของโลกในระยะนี้ไม่ราบรื่น มีเรื่องราวเกิดขึ้นมากมาย คือสงครามอินโดจีน สงครามมหาเอเชียบูรพา อุทกภัยครั้งใหญ่ และสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2482 ความไม่สงบเกิดขึ้นทางด้านยุโรป ระหว่างเยอรมันนีและโปแลนด์ รัสเซียและฟินแลนด์ก่อน สงครามยิ่งใกล้ประเทศไทยเข้ามา เหตุการณ์คับขันขึ้น จนพ.ศ. 2484 จึงเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น ได้มีการอพยพหลบภัย โยกย้ายสถานพยาบาล จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้พยาบาลและนักเรียนพยาบาลในระยะนี้มีประสบการณ์หลายเรื่อง ทั้งที่สนุกสนาน หวาดกลัว พร้อมทั้งความภูมิใจในหน้าที่ เครื่องแบบและความสง่าภาคภูมิใจของยุวนารี ได้ดึงดูดความสนใจของเยาวชนสตรีในสมัยนั้นต่อวิชาชีพการพยาบาลได้มาก สงครามทำให้ต้องส่งพยาบาลไปประจำอยู่กับกองทัพของชาติที่เชียงราย ซึ่งนับเป็นเกียรติอันหนึ่ง ต้องตั้งหน่วยสำหรับคนไข้ที่ได้รับภัยทางอากาศที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โรงพยาบาลต้องเปิดรับทหารที่บาดเจ็บและประชาชน ซึ่งรุนแรงขึ้นในระยะหลังๆ บางส่วนของโรงพยาบาลได้รับความเสียหายจากระเบิดทำลายและระเบิดเพลิง มีการอพยพขนย้ายโรงพยาบาลไปหลบภัยอยู่ที่ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี เหลือไว้แต่เฉพาะหน่วยฉุกเฉินคือห้องตรวจโรค ห้องผ่าตัดและศัลยกรรม ต้องลำเลียงคนไข้ลงเรือไปส่งหอผู้ป่วยที่จังหวัดนนทบุรีเป็นประจำทุกวัน พยาบาลต้องผลัดเวรกันกลับมาอยู่เวรหน่วยฉุกเฉินดังกล่าว แม้จะต้องเสี่ยงภัยมากมายเพียงไร ก็ปรากฏว่าทั้งแพทย์ พยาบาล และนักเรียน ได้ช่วยกันทำงานด้วยความเห็นอกเห็นใจ และด้วยความรู้สึกลึกซึ้งต่อหน้าที่รับผิดชอบ มีนักเรียนพยาบาลหลายคนไม่ยอมกลับบ้านและสมัครอยู่ช่วยตลอดระยะเวลาสงคราม ซึ่งเป็นประสบการณ์อันหาไม่ได้ง่ายนักในชีวิตของคนหนึ่ง

จากเหตุการณ์ดังกล่าวและการขาดการติดต่อกับต่างประเทศ ในระหว่างสงครามและใน ระยะพื้นตัวจากภัยสงครามของประเทศต่างๆ ทำให้การก้าวหน้าของการศึกษาพยาบาลต้องหยุดชะงักไประยะเวลาหนึ่ง

นอกจากนั้น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ซึ่งเป็นนักเรียนพยาบาลเดิมตัว ในขณะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ท่านเป็นอีกคนหนึ่งที่มีส่วนปฏิบัติงานเคียงบ่าเคียงไหล่แพทย์ พยาบาล ในการให้ความช่วยเหลือคนไข้ ท่านได้เล่าประสบการณ์ในครั้งนั้นให้ฟังว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“เราต้องอยู่เวรกับพยาบาล เพื่อเตรียมรับคนไข้ระเบิด จำได้ว่าตอนนั้นอยู่ปี 1 - 3 ยังไม่มีระเบิดลงมากนัก พอปีสุดท้ายมีมาก เราต้องอยู่เวรตอนกลางวัน ฉันอยู่เวรที่ OPD เวลา 07.00 - 15.00 น. กลางคืนอยู่เวร on call เวลาที่มีหิวต้องรีบขึ้นไปอยู่ที่ OPD เตรียมของใช้ จำได้ครั้งหนึ่ง คนไข้โดนระเบิดเพลิง แยกตกใจโคตรลงโคลน น่าสงสารมาก สันทั้งตัวจนตาย”

ปี พ.ศ. 2485 รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เลื่อนชั้นขึ้นเป็นนักเรียนพยาบาลชั้นปีที่ 2 การเรียนยังคงดำเนินไปเป็นชีวิตการเรียนระหว่างสงคราม และในช่วงเดือนกันยายน ได้เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ในกรุงเทพมหานคร น้ำท่วมที่ต่างๆ ในโรงพยาบาล ประกอบกับเศรษฐกิจตกต่ำมากขึ้น เตือรื้อนโดยทั่วไป ต้องใช้เรือและสะพานชั่วคราวในการขนส่ง และการติดต่อภายในโรงพยาบาลศิริราชก็ลำบากมากขึ้น มีการต่อสะพานไปยังทุกๆ ตึก ในโรงอาหารน้ำท่วม พยาบาลต้องมารับประทานอาหารที่ห้องเรียน โรงพยาบาลซื้อเรือจ้างขนาดใหญ่ไว้ใช้หลายลำ การรับส่งคนไข้ต้องใช้เรือ นอกจากนั้นยังมีความลำบากในเรื่องของน้ำดื่มและน้ำใช้ของคนไข้ เนื่องจากท่อประปาแตก คนงานต้องหาน้ำมากรองและดื่ม น้ำดื่มกัน การเรียนพยาบาลในช่วงนี้มีการเรียนภาคทฤษฎีน้อยลง และมีการฝึกปฏิบัติงานกับผู้ป่วยมากขึ้น หลังจากน้ำท่วมอยู่นานถึง 2 เดือนแล้ว ได้มีสัญญาณภัยทางอากาศขึ้นหลายครั้งแล้วก็เงียบไป อุเหตุการณ์จะดีขึ้น ทางการประกาศให้ผ่อนผันการใช้แสงไฟแต่ถ้ามีเครื่องบินมาก็ให้ปฏิบัติตามกฎเหมือนเดิม

ปี พ.ศ. 2486 เลื่อนชั้นขึ้นเป็นนักเรียนพยาบาลชั้นปีที่ 3 การเรียนยังคงดำเนินต่อไปตามหลักสูตร วิชาที่เรียนในปีนี้มีมุ่งเน้นด้านการผดุงครรภ์ คือวิชาการพยาบาลทางสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา วิชาสาธารณสุขและวิชาการปฏิบัติในห้องผ่าตัด

ปี พ.ศ. 2487 รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เลื่อนชั้นเป็นนักเรียนชั้นปีสุดท้าย ซึ่งมีระยะเวลาเรียนเพียงครึ่งปีตามหลักสูตรอนุปริญญา ยังคงเป็นช่วงของสงครามที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ท่านได้เล่าถึงสภาพของโรงพยาบาลที่เกิดขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ คือ (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“ช่วงสงครามโลก โรงพยาบาลขาดแคลนมาก ผ้าปูที่นอนไม่พอใช้ ต้องใช้เสื่อปูแทน ให้ผู้ป่วย ยกเว้นในรายผู้ป่วยหนักเท่านั้นที่ใช้ผ้าปูที่นอน โรงซักฟอกถูกทำลาย ต้องใช้แรงคนซักอยู่หลายปีนะกว่าจะได้เครื่องซักผ้าใหม่ ลำลี ผ้าก๊อชก็ขาด เวลาทำแผล จะใช้ผ้าก๊อชปิดทับแผลเท่านั้น แล้วใช้กระดาษสาปิดทับผ้าก๊อชอีกที ต้องใช้นุ่นแทน ลำลี ต้องประยุกต์ของใช้หลายๆอย่าง”

ปีสุดท้ายของการศึกษาพยาบาล รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีการโยกย้ายหลายครั้ง และในปีนี้เครื่องบินมาบ่อยเข้าทำให้เป็นที่หวาดหวั่นแก่พยาบาลและนักเรียนพยาบาล เนื่องจากอยู่ใกล้สถานีบางกอกน้อย จึงเป็นที่น่ากลัวมาก มีการอพยพโรงเรียนไปที่บางขุนนนท์ แต่ยังไม่ปลอดภัยจึงย้ายไปอยู่ที่ถนนพสุธร เพราะเป็นที่อุดมสมบูรณ์และไม่ไกลจากศิริราชมากนัก ทางโรงพยาบาลได้ไปตกแต่งจัดแปลงให้เหมาะ แล้วทำการอพยพคนไข้และเครื่องใช้ไปก่อนที่สถานีบางกอกน้อยจะถูกбомบ ทางจากศิริราชไปถนนพสุธรและจากถนนพสุธรไปศิริราชมีเรือรับส่งไปมาแห่งละ 2 เที้ยว รวมเป็น 4 เที้ยวทุกวัน การซักฟอกส่วนมากขนมาซักที่ศิริราช จนกระทั่งโรงซักฟอกที่ศิริราชถูกбомบ จึงได้ทำการซักที่ถนนพสุธร สำหรับอาหารก็จัดทำที่ถนนพสุธรทั้งหมด ส่วนทางศิริราชคงเหลือไว้เป็นสถานฉุกเฉินและจำเป็น หน่วยแพทย์และพยาบาลที่อยู่ปฏิบัติการก็มีจำนวนหนึ่ง สำหรับพยาบาลจะจัดเฉพาะผู้ที่อาสาอยู่เท่านั้น แพทย์ นักเรียนแพทย์ พยาบาล นักเรียนพยาบาลส่วนใหญ่รวมทั้งท่านไปอยู่ที่ถนนพสุธรจนสงครามเลิก และอพยพกลับศิริราชในเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2488 ซึ่งเป็นช่วงที่ท่านจบการศึกษาและเริ่มต้นปฏิบัติงานเป็นพยาบาลแล้ว

นับว่า รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ดำเนินการศึกษาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2484 - 2488 เริ่มจากเดือน ธันวาคม 2484 ญี่ปุ่นได้นำไทยเข้าไปเกี่ยวข้องกับด้วยโดยยึดครองประเทศไทยและทำสัญญาความร่วมมือกับรัฐบาลไทยในสมัยนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศต่างๆในยุโรปและอเมริกา คือสหรัฐอเมริกาต้องชะงักลง ในระหว่างที่สงครามโลกครั้งที่ 2 กำลังดำเนินอยู่ ประมาณ 3 - 4 ปีนั้น ผลกระทบที่มีต่อประเทศไทยและชาวไทยมีอยู่เป็นอันมากทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมือง ผลทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ คือไทยถูกตัดขาดจากโลกภายนอกโดยสิ้นเชิง สินค้าเข้าและออกที่เคยดำเนินการอยู่สมัยก่อนสงครามต้องหยุดชะงัก ปังจ๊อในการครองชีพที่สำคัญหลายประการขาดหายไปหรือมีไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าจากต่างประเทศ เช่น ยารักษาโรค เสื้อผ้า น้ำมันเบนซิน เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ คนไทยส่วนมากจึงต้องหันไปหาวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม เช่น ปลูกฝ้าย และทอผ้าใช้เอง มีการนำยางรถยนต์ที่ใช้แล้วมาตัดเป็นรองเท้า มีการหันไปใช้ยาสมุนไพรและยาพื้นเมืองรักษาโรค ไฟฟ้าก็ต้องใช้อย่างประหยัด ขนบทโดยทั่วไปต้องใช้คบไฟที่ทำจากวัสดุพื้นเมือง ตะเกียงน้ำมันมะพร้าว ข้าวปลาอาหารผลิตและหาเองแบบสังคมเกษตรกรรมโบราณ เมื่อยารักษาโรคขาดแคลนมีผลให้

ผู้คนเจ็บป่วยล้มตายจำนวนมาก นอกจากนั้นความสะดวกสบายต่างๆที่เคยมีอยู่สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สองก็หายไป การเดินทางระหว่างเมืองหรือไปต่างจังหวัดเป็นไปด้วยความยากลำบาก รถไฟต้องเดินทางเฉพาะเวลากลางคืนเพื่อหลีกเลี่ยงการโจมตีทางอากาศ ค่าของเงินบาทตกลงไปมาก เงินไทยเพื่ออย่างรุนแรงเพราะญี่ปุ่นพิมพ์ธนบัตรไทยใช้เอง มีการนำธนบัตรใบละหนึ่งพันบาทมาใช้เป็นครั้งแรก เมื่อเศรษฐกิจซบเซา การคมนาคมไม่สะดวก ภาวะทางสังคมก็เปลี่ยนแปลงด้วย ผู้คนส่วนใหญ่ก็จะอยู่ตามหมู่บ้านคิฟีน้อง การติดต่อสื่อสาร หรือความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นไปในวงแคบระหว่างญาติมิตรและเพื่อนฝูงที่อยู่ในชุมชนเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ (สนิท สมักรการ, 2534)

ในปี พ.ศ. 2487 รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ ก็สำเร็จการศึกษาได้รับอนุปริญญาบัตรวิทยาลัยพยาบาลและผดุงครรภ์ได้รับรางวัลเรียนดีเป็นที่ 1 ของชั้น เป็นเข็มเครื่องหมายส.ผ. ทำด้วยทองคำ จากผลการเรียนที่ดีเยี่ยมของท่านเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความฉลาดและระดับสติปัญญา การเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดีเป็นลักษณะสำคัญของการเป็นผู้นำ เพราะการมีสติปัญญารอบรู้หมายถึงความสามารถที่จะมองเห็นปัญหา สาเหตุและวิธีการแก้ไข ผู้นำที่มีสติปัญญาสูงจะได้เปรียบในหลายๆด้าน (ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, 2537) และตลอดระยะเวลาการเรียนพยาบาล เวลาที่มีการสอบ ท่านจะดูหนังสือกับเพื่อนและขออธิบายให้เพื่อนฟังเมื่อมีเพื่อนไม่เข้าใจ โดยที่ท่านให้เหตุผลว่า การทำเช่นนั้นเปรียบเสมือนว่าท่านได้ดูหนังสือ ได้ทบทวน ทำให้จำได้ดีเมื่อได้อธิบายให้เพื่อนๆฟัง (สัมภาษณ์ รศ. ดร. วิเชียร ทวีลาภ ครั้งที่ 1, วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2541)

ในช่วงระหว่างที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เรียนพยาบาลอยู่นั้นได้มีการฝึกเป็นผู้นำ โดยการทำหน้าที่เป็นหัวหน้าเวร บ่าย - ดึก เมื่อเรียนอยู่ชั้นปีที่ 2 และปีที่ 3 โดยมีนักเรียนพยาบาลชั้นปีที่ 1 เป็นลูกน้องเวร ท่านก็ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการรับผิดชอบในการเป็นหัวหน้าเวร นอกจากนั้นการเรียนในสถาบันการศึกษานี้ ท่านยังได้รับความรู้และมีทักษะในการพยาบาลเป็นอย่างดี รวมทั้งการได้รับการปลูกฝังระเบียบวินัยต่างๆ การปฏิบัติตนภายใต้ระเบียบข้อบังคับ ประสพการณ์การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นๆและเรียนรู้การทำงานเป็นทีม ประกอบกับการเรียนในช่วงของสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งยุติลงในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2488 ประสพการณ์ครั้งนี้ทำให้พยาบาลไทยรวมทั้งท่าน ได้มีประสบการณ์ใหม่ซึ่งไม่อาจพบได้ในยามปกติ เช่น การพยาบาลสาธารณภัยที่มีผู้ป่วยจำนวนมากๆ การทำแผลผู้ป่วยจากระเบิดทำลายและระเบิดเพลิงนาปาล์ม การเตรียมพร้อมและความฉับพลันในการปฏิบัติในภาวะฉุกเฉิน การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งท่านได้รับประสบการณ์นี้มากกว่าในยามที่บ้านเมืองปกติ รวมทั้งความกล้าหาญในการเสี่ยงภัยอันตรายเคียงบ่าเคียงไหล่กับแพทย์ ซึ่งพยาบาลทุกคนปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

กล่าวได้ว่าในช่วงการศึกษาวิชาชีพการพยาบาลรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ท่านได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์วิชาชีพการพยาบาล ภายใต้อริบททางสังคมทั้งยามที่

บ้านเมืองอยู่ในภาวะปกติและยามเกิดภาวะวิกฤติ ทั้งภาวะของสงครามและภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้น ส่งผลให้สภาพแวดล้อมด้านการเมือง เศรษฐกิจของประเทศ และปัญหาความเจ็บป่วยของประชากร ต่างจากช่วงที่ประเทศอยู่ในยามปกติ การพยาบาลในช่วงนั้นจึงเป็นที่ต้องการของสังคมเป็นอย่างมาก พยาบาลและนักเรียนพยาบาลได้มีส่วนช่วยเหลือประชาชนในยามสงครามเป็นจำนวนมากด้วยความเสียสละและรับผิดชอบเป็นอย่างสูง ทำให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ต่อวิชาชีพ เกิดความรักความผูกพันต่อสถาบันการศึกษา โรงพยาบาล เพื่อนร่วมวิชาชีพรวมทั้งประเทศชาติ นอกจากนั้นการได้รับประสบการณ์วิชาชีพดังกล่าว ยังช่วยพัฒนาคุณลักษณะต่างๆของท่านเพิ่มอีก คือ ปลุกฝังเรื่องของความเข้มแข็ง ความกล้าหาญ ความเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะดี ความรักในวิชาชีพ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ทำให้ท่านได้พัฒนาวิชาชีพการพยาบาลต่อมา และแม้ว่าการเรียนพยาบาลสมัยนั้นจะพบกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เช่นการย้ายที่เรียนเพื่อหลบระเบิด การอ่านตำราภายใต้แสงไฟสลัวก็ตาม ท่านก็มีได้ย่อท้อ ผลการเรียนของท่านก็ยังเป็นเยี่ยมเช่นเดิม นับได้ว่าสถานะของสงครามมีส่วนทำให้พยาบาลรวมทั้งท่านตระหนักในคุณค่าของวิชาชีพการพยาบาลมากขึ้น

2.2) ชีวิตการทำงาน

1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2488 ภายหลังสำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญาแล้ว รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เริ่มปฏิบัติงานครั้งแรกในตำแหน่งพยาบาลประจำการที่แผนกสูติศาสตร์ - นรีเวชวิทยา โรงพยาบาลศิริราช โดยท่านให้เหตุผลในการได้รับเลือกให้ปฏิบัติงานที่แผนกนี้ว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“ทำงานที่สูติกรรมชอบเพราะว่าการผดุงครรภ์เป็นงานอิสระ พยาบาลสามารถทำคลอดได้ สมัยก่อนพยาบาลสูติกรรมต้องเรียนเก่งที่ 1 ที่ 2 พยาบาลสูติกรรมมีโอกาสดูคนมาก สมัยก่อนมีหัวหน้าหอผู้ป่วย 1 คน มีพยาบาล 1 - 2 คน นอกนั้นเป็นนักเรียนพยาบาล พยาบาลก็ทำงานไปตามที่ได้รับมอบหมาย พยาบาลหอผู้ป่วยอื่นๆ ไม่มีอะไรสอนเป็นลำดับขั้น แต่ที่สูติกรรมต้องสอน เช่น การทำคลอด การผ่าคลอด การตรวจทางทวารหนัก ฉันทะสอน ตอนที่ฉันเป็นนักเรียนพยาบาลฉันเป็นคิวเตอร์ให้เพื่อน ไม่ควรจะเรียกคิวเตอร์ คือชอบอธิบายให้เพื่อนฟังถ้าคนอื่น ๆ ไม่เข้าใจ มีความรู้สึกถ้าฉันได้ทำอย่างนั้นฉันได้คู่มือไปในตัว เราได้อธิบายให้เพื่อนฟัง เราก็จำได้ใช่ไหม ตอนที่เรียนพยาบาลฉันชอบสูติกรรม เพราะมีอะไรที่ตื่นเต้นมากกว่า คัลล์ อายุรกรรม เด็ก ซึ่งธรรมดาและถ้าไม่เจอผู้ป่วยที่ยุ่งๆยากๆ ก็ไม่เจออะไร และฉันก็อยู่เวรคตต่างๆน้อย อยู่เวรคตสูติกรรมเยอะ และที่ 1 สูติกรรมด้วยเขาก็เลือกไว้ที่สูติกรรม”

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ปฏิบัติงานในฐานะพยาบาลประจำหอผู้ป่วย
สูติกรรม ซึ่งเป็นหอผู้ป่วยที่ท่านชื่นชอบ เนื่องจากเป็นลักษณะการทำงานที่ต้องใช้ปฏิภาณและการ
ตัดสินใจที่ดี สามารถให้การพยาบาลแบบอิสระได้เต็มที่ ต้องตื่นตัวอยู่เสมอและเมื่อผู้ป่วย
ผ่านภาวะวิกฤติแล้ว ท่านจะรู้สึกภาคภูมิใจในวิชาชีพการพยาบาลเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าท่านเคยรู้จัก
พยาบาลคนแรกคือหมอบุญเรือนก็ตาม แต่ในช่วงนี้ไม่ได้มีอิทธิพลต่อการที่ทำให้ท่านชอบการทำงาน
ด้านสูติกรรมดังกล่าวแล้ว

ในช่วงที่รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ ปฏิบัติงานเป็นพยาบาลประจำการที่
สูติกรรม ก็ยังคงเป็นช่วงต่อเนื่องของสงครามอยู่ ท่านได้เจอเหตุการณ์ที่ตื้นตัน คือการมีระเบิดลง
ที่หอผู้ป่วยสูติกรรม ดังที่ท่านเล่าให้ฟังไว้ว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 3, 19 ตุลาคม 2541)

“ปีแรกระเบิดเพลิงลงที่ตึกสูติกรรมชั้นบน ฉันอยู่ชั้นล่าง ตกใจมาก เพราะว่าอะไร
เพราะว่าตอนเป็นเด็ก โคมไฟไหม้บริเวณโถน้ำยังเห็นแปลเป็นอยู่บ้าง พอจุด
ตะเกียงพาๆ ใช้ขวดแอลกอฮอล์ไปจ่อที่ไฟปลายขวด แอลกอฮอล์มันลุกเป็นไฟและ
พุ่งตรงไปที่ฉัน ไฟมันแลบไปที่โถน้ำฉัน เป็นอุบัติเหตุครั้งแรก เลยกลัวไฟมาก
ตอนนั้นฉันก็อายุสัก 6 - 7 ขวบ หน้าและเลยป่วยอยู่ 3 เดือนนอนอยู่บ้านไม่ได้ไป
โรงเรียน พอมาเป็นพยาบาลฉันเลยกลัวมาก เขาก็ดับไฟทันเพราะ หัวหน้าแผนก
สูติศาสตร์สมัยนั้นคือหมอเดิม บุนนาค ท่านมานอนที่ห้องพักของแผนก ท่านเคยมี
ประสบการณ์สงครามโลกครั้งที่ 1 ฉะนั้นท่านรู้วิธีการดับไฟระเบิดเพลิงโดยให้เขา
เตรียมกระป๋องทรายวางไว้เป็นระยะๆ เพื่อไว้ดับเพลิง มีที่วอร์ดสูติกรรมที่เดียว
เท่านั้นในโรงพยาบาล”

การทำงานที่แผนกสูติกรรมในช่วงนั้น สิ่งแวดล้อมในการทำงานมีผลต่อการพัฒนา
ภาวะผู้นำของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เช่นกัน กล่าวคือท่านอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่อบอุ่น
เป็นเสมือนบ้านของท่าน เพื่อนร่วมงานมีความรักใคร่ปรองดองกันเป็นอย่างดี ท่านได้เรียนรู้ใน
การนำความรู้จากที่เรียนมาลงสู่การปฏิบัติจริงในฐานะพยาบาลวิชาชีพคนหนึ่งอย่างเต็มภาคภูมิ ได้
ปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้าทีมการพยาบาลซึ่งเป็นผู้ดำเนินการให้การพยาบาลและนำการรักษาของ
แพทย์สู่ผู้ป่วย ท่านจึงมีทักษะในการดูแลผู้ป่วยเพิ่มขึ้นรวมทั้งการมีประสบการณ์ในการบริหาร
จัดการในฐานะหัวหน้าทีมเช่นกัน

1 สิงหาคม พ.ศ. 2490 ภายหลังปฏิบัติงานเป็นพยาบาลประจำการที่แผนกสูติศาสตร์-
นรีเวชวิทยา โรงพยาบาลศิริราชได้ประมาณ 2 ปี รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ย้ายกลับ
ไปทำงานที่จังหวัดนครสวรรค์ เนื่องจากคุณแม่ต้องการให้ไปทำงานใกล้ๆบ้าน แต่เนื่องจากที่
อำเภอโกรกพระในสมัยนั้นไม่มีสุขาสา ท่านจึงได้ไปทำหน้าที่เป็นนางสงเคราะห์ประจำสุขาสาที่

เทศบาลอำเภอเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ การปฏิบัติงานในครั้งนี้ ทำให้ท่านได้รับประสบการณ์อย่างมากในการรักษาพยาบาลคนไข้ โดยเฉพาะทางด้านสูติกรรม ซึ่งท่านมีประสบการณ์ด้านนี้มาแล้วพอสมควร การทำงานลำบากมากดังที่ได้เล่าให้ฟังอย่างน่าสนใจว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“เป็นพยาบาลที่สูติกรรมได้ 2 ปี ก็ลาออกเพราะแม่อยากให้กลับไปอยู่บ้าน หลังสงครามข้าวของแพง ผ้าเมตรละ 80 บาท เงินเดือน 60 บาท ไปซื้ออะไรได้ เงินไม่พอใช้ แม่ก็อยากให้รวยเหมือนหมอบุญเรือน ก็ไปอยู่ที่ชุมแสงซึ่งไม่ใช่บ้านที่โกรกพระ เพราะว่าโกรกพระไม่มีสุสาน ที่ชุมแสงมีสุสาน ก็ได้ตำแหน่งนางสงเคราะห์ มีตำแหน่งเดียนนอกนั้นก็มีแพทย์ 1 คน เสนารักษ์ คนงาน มีคนไข้ case ยากๆ เช่น case ทำกันแต่ฉันตรวจไม่ดียังเสียใจจนบัดนี้ ว่าเราตรวจพลาดไป ไม่รู้ว่าเด็กทำกันจนกระทั่งเด็กคลอด แล้วก็เฉย เครื่องอำนวยความสะดวกในการทำคลอดไม่มี เพราะทำคลอดที่บ้านคนไข้ ต้องใช้เวลา มันก็นาน เด็กก็เขียว เด็กตาย มีอยู่อีกครั้งหนึ่งถูกตามไปทำคลอดรก ไปกับคนงานต้องนั่งเรือไป แล้วไปอำนาข้าวไปบ้านคนไข้ ลำบากมาก เพราะเคยเห็นวิธีฉีดยาก จากโรงพยาบาลมาแล้ว และเรารู้หลักวิชา ได้ทำการฉีดยาก ออกมาได้ ก็ได้ประสบการณ์ และอีกครั้งหนึ่งถูกตามไปช่วยคลอดเด็ก เพราะเด็กไม่ออก ญาติเอาคนไข้มานอนข้างล่างอยู่กับฉัน นั่งเรือไปตั้งนานกว่าจะถึง ไปถึงก็ให้เขาเอาคนไข้ขึ้นไปในอนบนบ้าน ก็ได้ช่วยใส่เข็มค้ำเอาเด็กออกมา และฉันก็ได้ตั้งยาปฏิชีวนะ คือสมัยนั้นมียาปฏิชีวนะพวกเพนนิซิลินเท่านั้น ก็รักษาไปในตัว ถ้าไม่รักษาคนไข้ก็คิดจะตาย ก็เรียกว่าได้ประสบการณ์เยอะ”

จากการปฏิบัติงานของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบหน้าที่ ความมีคุณธรรม ความอดทนต่อความยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่ในถิ่นรกรังคาร ซึ่งห่างไกลจากการคมนาคมและขาดแคลนแพทย์ ท่านได้ใช้ความสามารถและการตัดสินใจรวมทั้งการนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี ท่ามกลางความไม่พร้อมของเครื่องมือ เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้งๆที่ขณะนั้นท่านมีอายุอยู่ระหว่าง 22 - 24 ปี เท่านั้น ถึงแม้ท่านจะไม่รวยเหมือนที่หวังไว้ก็ตาม

ผลจากการทำงานในชนบทครั้งแรกของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ นี้ทำให้ท่านได้พบกับปัญหาสาธารณสุขในชุมชน พยาบาลทำงานมากกว่าหน้าที่ความรับผิดชอบที่กฎหมายรองรับ ความไม่พร้อมของเครื่องมือต่างๆในการรักษาพยาบาลผู้ป่วย ทำให้ท่านมีแนวทางการพัฒนาสาธารณสุขของชาติในเวลาต่อมา

หลังจากทำงานที่สุขศาลาชุมแสงได้ 2 ปี รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีความรู้สึกที่ท่านได้รับประสบการณ์วิชาชีพในการทำงานในชุมชนพอสมควรแล้ว ประกอบกับการอยู่ที่ชุมแสงก็ห่างไกลจากบ้านซึ่งอยู่ที่โคราชเช่นกัน ท่านก็ตัดสินใจกลับไปทำงานที่โรงพยาบาลศิริราชอีก ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2492 โดยทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจการพยาบาล เวิร์บ - ดิก แผนกพยาบาล ทำหน้าที่ดูแลแทนหัวหน้าแผนกการพยาบาลในเวลากลางคืน เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ บริหารจัดการบุคลากรภายในเวรเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น และเป็นที่ปรึกษาให้กับหัวหน้าเวรของหอผู้ป่วยต่างๆ ขณะนั้น ท่านเป็นพยาบาลชั้นจิตอาสน์ 3 การเลื่อนขั้นเป็นชั้นตรีในเวลานั้นต้องใช้เวลารั้ง 10 ปี แต่ถ้ามีตำแหน่งว่างก็จะเปิดโอกาสให้สอบได้ หลังจากปฏิบัติงานได้ปีเศษ พอมีการสอบเลื่อนขั้นเป็นพยาบาลชั้นตรี ท่านไปสมัครสอบและสอบได้เป็นที่ 2 ในจำนวนที่ต้องการ 5 ตำแหน่ง จึงได้เลื่อนเป็นพยาบาลชั้นตรี ซึ่งสมัยนั้นมีจำนวนน้อยมาก ซึ่งท่านได้พูดถึงบทบาทของผู้ตรวจการเวิร์บดิกในสมัยนั้นว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“ทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจการเวิร์บ-ดิก ดูแลเป็นหูเป็นตาแทนหัวหน้าแผนกการพยาบาล เก็บรวบรวมข้อมูลจากคนไข้ ดูคนทำงานต่างๆ พอตอนเช้าก็ไปส่งที่สำนักงานพยาบาล ไม่เจอเหตุการณ์น่าตื่นเต้นอะไร ตำแหน่งนี้ไม่มีใครอยากเป็น ไม่ได้มีอำนาจอะไร เขาดั่งขึ้นมาเฉยๆ ไม่ได้หมายถึงการมีอำนาจ หรือมีเงินเดือนเพิ่ม”

การทำหน้าที่ผู้ตรวจการเวิร์บ - ดิก ของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำของท่านอีกวิธีหนึ่ง เนื่องจากการทำหน้าที่ของผู้บริหาร มีความรับผิดชอบมากขึ้น ต้องใช้กลยุทธ์ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจในการทำงานต่างๆ ประกอบกับต้องมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานรวมทั้งบุคลากรอื่นๆ ด้วย สิ่งเหล่านี้นอกจากท่านจะได้ประสบการณ์แล้ว ยังเป็นพื้นฐานในการบริหารงานของท่านในโอกาสต่อมาด้วย

1 มีนาคม พ.ศ. 2497 รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ก็ได้ตำแหน่งครูพยาบาล โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล เนื่องจากท่านเป็นพยาบาลชั้นตรีแล้ว ประกอบกับเป็นผู้มีความรู้ความสามารถพอที่จะสอนคนอื่นๆ ได้ และได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารให้เป็นครูพยาบาล โดยท่านช่วยสอนวิชาการพยาบาลและการสาธิตการพยาบาลพื้นฐานให้กับนักเรียนพยาบาล ขณะเป็นครูพยาบาล ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศ เนื่องจากเริ่มมีการให้ทุนการศึกษาจากองค์การต่างๆ และในช่วงนั้นกระทรวงศึกษาธิการ มีการปรับระบบการศึกษาสามัญเป็น 12 ปี ตามพื้นฐานความรู้เดิมของท่าน คือชั้นมัธยม 6 ซึ่งในสมัยที่ท่านเรียนเป็นชั้นสูงสุดของการศึกษาสามัญ ท่านมีความเห็นว่าการศึกษาระดับชั้นมัธยม 6 มีข้อจำกัดในการก้าวหน้าทางราชการและการศึกษาต่อ ท่านจึงได้เข้าเรียนต่อในระดับชั้น

มัธยมศึกษา 7-8 สายวิทยาศาสตร์ แต่ยังไม่ทันได้สอบชั้นมัธยม 8 ก็ได้รับทุนไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศ สำหรับการเตรียมตัวเพื่อรับทุนไปต่างประเทศนั้น ท่านได้ไปเรียนพิเศษเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ ดังที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 ธันวาคม 2541)

“ฉันไม่อยู่นิ่ง เตรียมตัว เตรียมพร้อมตลอดเวลา ก็ไปเรียนภาษาอังกฤษ เย็นลงออกทุกวัน ไปเรียนอาทิตย์ละ 3 วันกับครูสอนภาษาอังกฤษข้างนอก เสียเงินไปเยอะ เตรียมตัว เพราะอย่างไรก็ต้องไปเมืองนอกให้ได้ มันมีหวังเพราะมีทุนเข้ามามากในตอนนั้น เพราะฉะนั้นเราต้องพร้อมเสมอที่จะเข้าสอบคัดเลือก”

การให้ทุนการศึกษาแก่ครูพยาบาล ซึ่งเป็นผลจากภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2488 สหรัฐอเมริกาในฐานะประเทศผู้นำฝ่ายสัมพันธมิตร ได้มีเจตจำนงที่จะสร้างโลกให้มีความสงบสุขและมั่นคง จึงเริ่มขยายบทบาทของตนเองให้กว้างขวางเด่นชัด โดยการก่อตั้งและออกเงินให้แก่องค์การต่างๆ โดยเฉพาะในสหประชาชาติ เพื่อช่วยบูรณะฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจ และบรรเทาทุกข์ให้แก่ประเทศอื่นๆ ทั้งในยุโรป เอเชียและแอฟริกา ที่ได้รับความเสียหายจากภัยสงคราม รวมทั้งประเทศไทยซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากประเทศผู้นำทางตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ในหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การทหาร การศึกษา ด้านการแพทย์ และการสาธารณสุข

สำหรับด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ได้รับความช่วยเหลือในรูปองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ (UNO) องค์การอนามัยโลก (W.H.O.) องค์การทุนสงเคราะห์เด็กระหว่างประเทศ (UNICEF) องค์การพัฒนาระหว่างประเทศ (A.I.D.) และองค์การ M.S.A. (ปัจจุบันคือ USOM) ให้ทุนการศึกษาแก่พยาบาลไทยไปศึกษาต่อต่างประเทศ ให้อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนส่งผู้เชี่ยวชาญมาช่วยเป็นที่ปรึกษาของหน่วยงานต่างๆ ที่ริเริ่มขึ้นใหม่ (วิเชียร ทวีลาภ, 2511; สาคร พุทธรปวน, 2522)

วิเชียร ทวีลาภ (2511) ได้กล่าวถึงทุนการศึกษาที่พยาบาลไทยได้รับ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ไว้ในระยะแรกๆ เป็นทุนจากองค์การช่วยเหลือครั้งแรกของสหรัฐอเมริกา (M.S.A. หรือ E.C.A.) ทุนจากองค์การทุนสงเคราะห์เด็กระหว่างประเทศ (UNICEF) ของอังกฤษ และทุนจากองค์การอนามัยโลก (W.H.O.) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปิดโอกาสให้พยาบาลไทยได้รับรู้ต่อระบบการศึกษาพยาบาลแผนใหม่จากพยาบาลต่างชาติ ทั้งจากการไปศึกษาต่อในต่างประเทศและการที่พยาบาลต่างชาติมาช่วยเป็นที่ปรึกษา ด้วยเหตุนี้ระยะนั้น วงการพยาบาลไทยจึงมีการตื่นตัวกันมาก มองเห็นปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางความก้าวหน้าการพัฒนา ปรับปรุงวิชาชีพการพยาบาล เป็นผลมาจากการมีพื้นฐานความรู้ค่อนข้างน้อยเกินไป ทำให้คุณหญิงพินพากย์พิทยาภท ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยศิริราช ปรับพื้นฐานความรู้ผู้สมัครเข้าเรียนพยาบาลใหม่

เป็นระยะๆ ซึ่งนับเป็นความเคลื่อนไหวในยุคฟื้นฟูพัฒนา (พ.ศ. 2493 - 2498) ที่เริ่มมีการปรับปรุงหลักสูตรและมีการเพิ่มการอบรมก่อนระยะที่จะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การพัฒนาวิชาชีพ

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เล่าถึงการเตรียมตัวของท่านเพื่อไปศึกษาต่อต่างประเทศเพิ่มเติมและการได้รับทุนไปต่างประเทศครั้งแรกว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“ขณะเป็นครูพยาบาล ช่วงนั้นมีโครงการต่างประเทศเข้ามา อาจารย์ละออ หุตางกูร ได้ทุนไปอเมริกา ก่อน มีทุนโคลัมโบแพลน (Columbo plan) เข้ามา สมัยนั้นเขาเลือกพยาบาลอาวุโสไปก่อน แต่ของโคลัมโบแพลนต้องไปออสเตรเลีย ไม่มีใครอยากไป เขาอยากไปอเมริกา ทุนจึงเหลือมาถึงรุ่นฉัน ฉันก็ไปสอบ ก็สอบได้”

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในทุนการศึกษา ของโคลัมโบแพลน ที่รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้รับ จึงขอกล่าวถึงพอสังเขปคือ การช่วยเหลือตามแผนโคลัมโบ เป็นการช่วยเหลือเฉพาะของประเทศในกลุ่มเครือจักรภพและประเทศอังกฤษก่อน โดยช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ต่อมาได้มีการประชุมหลายครั้งและได้รวมกลุ่มสมาชิกขึ้นอีกหลายประเทศ มีสมาชิกภาคีทั้งสิ้น 21 ประเทศ ซึ่งมีประเทศไทยรวมอยู่ด้วย มีข้อตกลงช่วยเหลือในด้านการพัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในภาคพื้นเอเชีย โดยการให้ทุนการศึกษาและดูงาน ให้เครื่องมือเครื่องใช้และการปรับปรุงดำเนินการด้านต่างๆ รวมทั้งส่งผู้เชี่ยวชาญมาให้ความช่วยเหลือ สำหรับรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้รับทุนการศึกษาจากประเทศออสเตรเลีย ซึ่งนอกจากจะให้ทุนการศึกษาแก่กระทรวงสาธารณสุขแล้ว ยังให้ความช่วยเหลือแก่กระทรวงคมนาคม ให้วิทยุและแบตเตอรี่แก่กระทรวงศึกษาธิการ วิทยุแก่กระทรวงมหาดไทยรวมทั้งได้สร้างองค์การไฟฟ้าลิกไนต์ด้วย (วิเชียร ทองสิมา, 2504)

จะเห็นได้ว่ารองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นผู้ที่มีการตั้งจุดหมายในชีวิต มีการวางแผนชีวิตไว้ และท่านก็พยายามทำให้ความฝันของท่านประสบผลสำเร็จด้วยความพยายามของท่านเอง ด้วยความรักเรียน ใฝ่รู้และมีความรับผิดชอบของท่าน ซึ่งคุณลักษณะของท่านนี้ ทำให้ท่านเป็นผู้นำที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในเวลาต่อมา

3) ช่วงเริ่มทำงานในตำแหน่งผู้บริหารจนจบการศึกษาระดับปริญญาเอก พ.ศ. 2498 - 2515

3.1) ผู้นำในการบุกเบิกโรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์เชียงใหม่

เนื่องจากมีโครงการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์เชียงใหม่ โดยได้รับความช่วยเหลือจากองค์การ USOM (United States Organization Mission of Thailand) ที่ให้ทุนการศึกษาเพื่อ

เตรียมอาจารย์พยาบาลและอาจารย์แพทย์ โดยจัดส่งอาจารย์ทั้งแพทย์และพยาบาลไปศึกษาต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกา คนละ 2 ปี รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นท่านหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มแรกของอาจารย์พยาบาลที่ไปศึกษาต่อในโครงการนี้

พ.ศ. 2503 หลังศึกษาจบปริญญาตรี รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีความประสงค์ที่จะศึกษาต่อระดับปริญญาโท แต่เพราะต้องไปบุกเบิกโรงเรียนพยาบาลที่เชียงใหม่ จึงถูกเรียกตัวกลับไปเป็นอาจารย์พยาบาลโทตามข้อกำหนดของทุน

3 ตุลาคม พ.ศ. 2503 อาจารย์พยาบาลจากศิริราช จำนวน 5 คน ประกอบด้วย อาจารย์ วิเชียร ทวีลาภ อาจารย์อรุณ มีพานิช อาจารย์ธาริณี ลักษณะวิบูลย์และอาจารย์มยุรา กาญจนางกูร รวมทั้งอาจารย์พยาบาลจบจากแมคคอร์มิคอีก 1 คนคือ อาจารย์วิภาวรรณ อิศรางกูร ณ อยุธยา เริ่มต้นเดินทางจากกรุงเทพมหานคร เพื่อไปดำเนินงานในการก่อตั้งโรงเรียนพยาบาลที่เชียงใหม่ บรรยากาศที่สถานีหัวลำโพงในวันนั้นเต็มไปด้วยบรรดาครู อาจารย์ เพื่อน พี่และน้องๆศิริราช ที่ไปส่งด้วยความรัก ความห่วงใย ยิ่งกว่าการเดินทางไปต่างประเทศเสียอีก เนื่องจากการออกเรือครั้งแรกของลูกศิริราชที่ยกกันไปเป็นทีม ทุกคนมีพวงมาลัยคล้องคอกันคนละหลายๆ พวง มีตะกร้าและหีบห่อของสำหรับรับประทานมากมาย จึงเป็นเหตุการณ์ที่ยากจะลืมเลือนได้ของผู้ที่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้น สำหรับอาจารย์ละออ หุตางกูร ได้เดินทางไปสมทบภายหลัง รวมเป็นทั้งหมด 6 คน ในการดำเนินงานครั้งแรกของโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์ คณะแพทยศาสตร์ เชียงใหม่ (สมจิตต์ ภาติกร, 2511)

คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ ได้ถือกำเนิดขึ้นเป็นคณะที่ 8 ใน 9 คณะของมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และเป็นคณะแรกที่ก้าวออกมาสร้างตัวอยู่ห่างไกลจากกรุงเทพมหานคร คณะนี้ประกอบด้วยวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ซึ่งได้ทำการย้ายนักศึกษาแพทย์จากคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์พระนครขึ้นไปเป็นรุ่นแรก เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2503 และโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ได้โอนเอาโรงพยาบาลสวนดอก จากกรมการแพทย์เข้ามาเป็นคณะ เพื่อใช้เป็นสถานศึกษาการบำบัดโรคและให้บริการการรักษาพยาบาลแก่สังคม และเปลี่ยนชื่อเป็น โรงพยาบาลนครเชียงใหม่

โรงพยาบาลนครเชียงใหม่เมื่อรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ พร้อมกับอาจารย์ผู้บุกเบิกย้ายไปประจำการใหม่นั้น เป็นโรงพยาบาล 150 เตียง มีจำนวนผู้ป่วยภายในประจำวันราว 130 - 150 คน มีแพทย์ประจำ 8 คน พยาบาล 22 คน และมีพนักงานช่วยการพยาบาล อยู่ประมาณ 50 คน (ละออ หุตางกูร, 2505)

เชียงใหม่ขณะนั้นอยู่กันอย่างธรรมชาติ ยังไม่มีตึกสูงเกิน 2 ชั้น ทั้งจังหวัด มีรถตุ๊กๆวิ่งอยู่ 5 คัน นอกนั้นชาวเมืองใช้รถสามล้อและจักรยานส่วนบุคคล จากบ้านพักถึงโรงพยาบาล

เป็นส่วนลำไยและทุ้งนา ใช้เวลาเดินบนถนนใหญ่ประมาณ 10 - 15 นาที (วิเชียร ทวีลาภ, 2540) นอกจากนั้นท่านได้เล่าถึงการไปเชียงใหม่ครั้งแรกของท่านให้ฟังอย่างน่าสนใจว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 2, 12 ตุลาคม 2541)

“ไปอยู่เชียงใหม่ คณะเราเป็นคณะแรกของโครงการ เดินทางถึงเชียงใหม่เช้าวันที่ 4 ตุลาคม 2503 ตอนนั้นคณะแพทย์เริ่มต้นก่อนเรา เรามีนักศึกษาแพทย์ปี 2 แต่ยังไม่มียอร์ดเลย เรียกว่า วอร์ดยังไม่พร้อม เพราะว่าไม่มีอะไรพัฒนาที่จะเป็นโรงเรียนได้ โรงพยาบาลสวนดอกเดิมเป็นโรงพยาบาลประจำจังหวัด ขณะนั้นมีตึกอยู่ 5 หลัง คือตึกอำนวยการ ตึกศัลยกรรมชาย - หญิง ตึกสูติกรรมและอายุรกรรม ตึกผู้ป่วยพิเศษและตึกสงฆ์อาพาธ มีโรงครัว 1 หลัง บ้านพักแพทย์ 3 - 4 หลัง อยู่ทางด้านหลังของโรงพยาบาล นอกนั้นมีอาคารเรียน 2 ชั้น 2 หลัง ซึ่งเดิมเป็นโรงเรียนผดุงครรภ์ได้ย้ายไปที่ลำปางแล้ว ก็มาเริ่มทำงานที่คณะแพทยศาสตร์เชียงใหม่ เขาไม่มีการวางแผนอะไรเลย เราต้องสร้างจากศูนย์ เราเริ่มต้นที่โรงเรียนผดุงครรภ์ที่เหลือนิดๆไว้ให้เรา เราก็อาศัยชั้นล่าง เป็นห้องเรียนและห้องสาธิตการพยาบาล เราก็เริ่มต้นด้วยการไม่มีอะไรเลย ตั้งแต่เตรียมที่นอน หมอน มุ้ง จะรับนักเรียนผู้ช่วยพยาบาลก็คน เพราะว่าไปครั้งแรกไม่มีคน โรงพยาบาลนครเชียงใหม่เก่าเรามีแต่ Aide กับพยาบาล กลางคืนเขาให้ Aide อยู่เวร นอนเวร เราขึ้นไปวอร์ดไปพบวอร์ดครูรุ่ง เพราะอะไร เพราะว่าแต่ละเตียงมีญาติมานอน มีเสื้อม้วนๆอยู่ใต้เตียง เราไป ต้องไปปฏิบัติ ปฏิรูปกี่แล้วกัน เราทุกคนรู้สึกว่าจะต้องทำงานหนักแข่งกับเวลา เพราะขณะนั้นนักศึกษาแพทย์กำลังเรียนอยู่ชั้นปีที่ 2 และจะต้องขึ้นศึกษาปฏิบัติบนวอร์ดเมื่อขึ้นเป็นชั้นปีที่ 3 ซึ่งเหลือเวลาอีกไม่มากนัก ต้องเตรียมวอร์ดให้พร้อมสำหรับเป็นที่ฝึกของนักศึกษาแพทย์และนักเรียนพยาบาลในอนาคต เราพยายามเปลี่ยนไม่ให้มีญาติมานอนเฝ้า เราก็ต้องจัดคนให้เพียงพอที่จะดูแลผู้ป่วย เราก็พยายามผลิตบุคลากร จะว่าไปแล้วตอนที่ฉันไปอยู่เชียงใหม่ ความจริงแล้วเขายังไม่ได้แต่งตั้งฉันหรอก แต่ฉันถือว่าอาวุโสกว่าคนอื่นนอกจากอาจารย์ละออ ซึ่งถนัดทางด้านการศึกษา สำหรับด้าน nursing ฉันก็เอามาหมดเลย เขาก็เลยให้ฉันเป็นหัวหน้าโครงการ คือ หมอบุญสม มาร์ติน เป็นคณบดีคณะแพทย์ในสมัยนั้น ได้รับความร่วมมือดี ซึ่งอาศัยบารมีของหมอบุญสม และเราก็ใช้อำนาจของคณบดีในการไปปรับปรุงวอร์ด ระยะเวลา 6 เดือนวอร์ดก็เริ่มเรียบร้อย ฝ่ายการศึกษาต้องไปเปลี่ยนระบบการบริหารการพยาบาลทั้งหมด ตั้งแต่ความสะอาด ระบบการให้การบำบัดที่คำสั่งการรักษา แต่ละวอร์ดทำไม่เหมือนกันเลย ก็ได้อาจารย์ ทั้ง 5 คน

ขึ้นไปอยู่ตามวอร์ด สมัยนั้นมีวอร์ด ศัลยกรรมชาย ศัลยกรรมหญิง สูติกรรม สงฆ์ และพิเศษ ให้อาจารย์ประจำทุกวอร์ด ได้นักเรียนผู้ช่วยพยาบาลรุ่นแรกช่วยทำงาน เหนื่อยมาก ก็ประสบผลสำเร็จภายใน 6 เดือน ที่พร้อมจะเป็นสถานการศึกษาสำหรับ นักศึกษาแพทย์ได้ ได้แสดงฝีมือให้เขาเห็น ทุกคนเหนื่อยมากทำงานกันเกือบตลอด 24 ชั่วโมง กลับไปห้องพักก็ต้องประชุมปรึกษารื้อกัน จนกระทั่งงานเรียบร้อย ทำงานได้ประมาณ 1 ปี ฝ่ายโรงพยาบาลอยากได้อำนาจคืนเหมือนเดิม เราเลยต้องออกมา รับผิดชอบเฉพาะนักศึกษาเท่านั้น แต่ก็มีปัญหาอีกเรื่อยๆซึ่งเราช่วยแก้ไขอะไรไม่ได้ จนอาจารย์ปราณีดี กลับมารุ่น 2 พวกหมอบเขารู้จักอาจารย์ปราณีดีดี และสุดท้ายพวกหมอบจึงให้ทางโรงเรียนกลับไปดูแลงานบริการพยาบาลอีกครั้ง”

รองศาสตราจารย์ ละออ หุตางกูร ซึ่งเป็นอาจารย์อีกท่านหนึ่งในกลุ่มผู้บุกเบิกได้กล่าว ถึงการไปทำงานเชียงใหม่ในขณะนั้นว่า (สัมภาษณ์ รศ. ละออ หุตางกูร วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2542)

“ก่อนที่จะเราจะได้เดินทางไปทำงานที่เชียงใหม่ เราเชื่อว่าเรามีโรงเรียนเรียบร้อยแล้ว แต่ความจริงเมื่อเราไปถึง ยังไม่มีอะไรเลย มีแต่ตึกที่กำลังก่อสร้าง ยังไม่สมบูรณ์ ยังเข้าไปอยู่ไม่ได้ ไม่มีที่เรียน ต้องไปขอซื้อแลกเปลี่ยนที่กับโรงเรียนผดุงครรภ์เดิมซึ่ง อยู่ในโรงพยาบาลสวนดอก และเขาก็ย้ายไปอยู่ที่ลำปาง เราจึงได้ใช้อาคารเรียน อาคารหอพักของนักเรียนอนามัย ไปถึงก็ไปปรับใหม่ จัดการทำกันเองเลย จนกระทั่งหอพักตัว T เสร็จ ก็เข้าไปอยู่ ทำเป็นโรงเรียน ข้างบนก็เป็นที่พัก จนระยะหลังๆมีอาคารเพิ่มขึ้นก็ดีขึ้น เราไม่ใช่นักบุกเบิกเฉพาะโรงเรียนเท่านั้น เพราะว่าเราไปใช้โรงพยาบาลสวนดอกซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำจังหวัด เป็นสถานที่ฝึกของนักศึกษาแพทย์และนักศึกษาพยาบาล ขณะนั้นโรงพยาบาลสวนดอกยังไม่ได้มาตรฐาน ของสถานที่ศึกษาเลย ก็เลยต้องไปฝ่าฟัน บุกเบิก ก็เหนื่อยมาก”

จะเห็นได้ว่าการไปบุกเบิกโรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์ เชียงใหม่ของคณะอาจารย์ กลุ่มแรก โดยการนำทีมของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ งานแรกที่ต้องเผชิญ คือการ ปรับปรุงด้านบริการพยาบาลเพื่อเตรียมวอร์ดให้พร้อมที่จะใช้เป็นสถานที่ศึกษาของนักศึกษาแพทย์ ซึ่งขณะนั้นเรียนอยู่ที่ศิริราชเป็นปีที่ 2 และนักศึกษาพยาบาลที่มีแผนจะเปิดรับในปี พ.ศ. 2505 แต่ได้ เปิดก่อนในปี พ.ศ. 2504 เป็นรุ่นที่ 1 เนื่องจากคณะแพทยศาสตร์เชียงใหม่ มีแผนการเตรียมอาจารย์ ของโรงเรียนแพทย์และโรงเรียนพยาบาลไว้ดีมาก แต่ถืมนึกถึงด้านโรงพยาบาล เพราะปรากฏว่าไม่ได้มีการเตรียมเจ้าหน้าที่พยาบาลสำหรับที่จะช่วยงานด้านบริการเลย ทีมอาจารย์ผู้บุกเบิกเมื่อได้ ศึกษาปัญหาและสภาพของโรงพยาบาลแล้ว ทุกคนต่างตระหนักถึงภาระหน้าที่ ต้องทำงานหนัก

เพื่อแข่งกับเวลาเนื่องจากใกล้เวลาที่นักศึกษาแพทย์จะขึ้นฝึกปฏิบัติบนวอร์ดแล้ว แต่เนื่องจากว่าโรงพยาบาลนครเชียงใหม่ เป็นโรงพยาบาลส่วนภูมิภาคที่ได้ดำเนินงานมานาน จึงมีระบบที่มั่นคงของโรงพยาบาลภูมิภาค อันจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไข

การเข้าไปปรับปรุงบริการพยาบาลครั้งนั้นเป็นระยะที่ท้าทายมาก เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับกลุ่มคนและระบบที่มีอยู่ แม้ว่าครู อาจารย์ของแผนกพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย ซึ่งเป็นคนนอกจะดำเนินวิธีการ เพื่อสร้างความเข้าใจความมุ่งหมายร่วมและความร่วมมือในการปรับปรุงครั้งนี้แล้วก็ตาม แต่เนื่องจากระยะเวลาอันกระชั้นชิดประกอบกับการทำงานที่ค่อนข้างเร่งรีบเพื่อหวังผลในการรับนักศึกษา ซึ่งจะเริ่มในปี พ.ศ. 2504 ได้ก่อความเครียดและต่อต้านการเปลี่ยนแปลงขึ้นในคณะบุคคลที่เปรียบเสมือนเป็นเจ้าของบ้าน เป็นสถานะที่ยึดเยื้อต่อมาอีกหลายปี (ละออง หุตางกูร, 2540)

ศาสตราจารย์ นายแพทย์อาวูธ ศรีสุกรี อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงการปรับปรุงการบริการพยาบาลในสมัยนั้นว่า (อาวูธ ศรีสุกรี, 2540) ในการดัดแปลงโรงพยาบาลเก่ามาใช้เป็นสถานที่ศึกษานั้น ที่หนักหนาที่สุดคือการปรับจิตสำนึกของผู้ปฏิบัติการในโรงพยาบาลเดิม ให้ยอมรับและยอมเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับงานใหม่ ซึ่งมีส่วนของการศึกษาเป็นหลัก และมีงานเพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก จากการบริการผู้ป่วยและแพทย์ มาเป็น บริการนักศึกษาแพทย์ การศึกษาแพทย์ บริการนักศึกษาพยาบาลและการศึกษาพยาบาล โดยยังคงต้องบริการผู้ป่วยและแพทย์ เช่นเดิม ซึ่งก็ได้ใช้เวลานานในการปรับจิตสำนึกในครั้งนี้

เนื่องจากการทำงานที่เชียงใหม่ เป็นระยะดำเนินงานพร้อมกันทั้งโรงเรียนแพทย์และโรงเรียนพยาบาล ซึ่งเป็นคณะทำงานใหม่ทั้งฝ่ายแพทย์และพยาบาล โดยฝ่ายแพทย์นำทีมโดยศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ คณะแพทยศาสตร์ฝ่ายพยาบาลนำทีมโดยรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ คณะแพทยศาสตร์เชียงใหม่เป็นคณะแพทยศาสตร์แห่งที่ 3 ของประเทศไทย ซึ่งเป็นการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ในส่วนภูมิภาคเป็นครั้งแรก และได้โอนโรงพยาบาลนครเชียงใหม่มาเป็นโรงพยาบาลของมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ โดยไม่ได้เตรียมพร้อมไว้ก่อน ดังนั้นเมื่อโรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์ได้รับมอบหมายให้ปรับปรุงฝ่ายการพยาบาลให้พร้อมสำหรับการเป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติของนักศึกษาแพทย์และพยาบาล จึงได้มีการปรับปรุงระบบบริหาร บริการต่างๆมากมาย และพบปัญหายุ่งยากตามมา ซึ่งรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ และทีมงานได้ทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจช่วยกันทำงานจนผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ ได้

การบริหารงานของแผนกพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย ดำเนินในรูปของคณะกรรมการ โดยรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ทำหน้าที่เป็นประธาน อาจารย์พยาบาลทุกคนเป็นคณะกรรมการในระยะต้น มีการประชุมปรึกษาเป็นวาระ โดยที่อาจารย์แต่ละท่านได้นำเสนอ

ผลงาน ปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้น เพื่อหาหนทางแก้ปัญหาาร่วมกัน อาจารย์ทุกท่านมีอิสระในการเสนอความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ และทุกคนก็ได้รับการยอมรับในความคิดเห็นต่างๆเป็นอย่างดี บรรยากาศในการทำงานจึงเป็นไปอย่างอบอุ่น มีความรักความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันอย่างยิ่ง เนื่องจากทุกคนมีความรู้สึกในการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ มีความรักและผูกพันต่องานเป็นอย่างมาก (สัมภาษณ์ รศ.ดร. วิเชียร ทวีลาภ ครั้งที่ 2 วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2541)

นอกจากนั้นการทำหน้าที่รักษาการหัวหน้าแผนกวิชาการพยาบาลตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ในโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์ คณะแพทยศาสตร์เชียงใหม่ของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ โดยท่านเป็นผู้นำในการบุกเบิกก่อตั้งโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ ท่านรับผิดชอบวางแผนจัดหลักสูตร จัดหามูลสาร ครุภัณฑ์ วัสดุ อุปกรณ์การสอนต่างๆ เพื่อผลิตพยาบาลในระดับอนุปริญญาและผู้ช่วยพยาบาล ซึ่งขาดแคลนอยู่มากในระยะเริ่มต้น และได้ปรับปรุงแก้ไขกลไกวิธีการทำงานและระบบการบริการพยาบาล อบรมพัฒนามูลสารและเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลนครเชียงใหม่ให้มีสมรรถภาพ จนมีสภาพและระบบงานเหมาะสม เป็นสถานศึกษาภาคปฏิบัติของนักศึกษาแพทย์และพยาบาลในเวลาต่อมา

ในเรื่องการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการของฝ่ายบริการพยาบาล โดยผลงานที่เห็นเป็นรูปธรรมคือ (วิเชียร ทวีลาภ, 2540)

1. จัดระบบการอยู่เวรเป็นวันละ 3 เหว เวรละ 8 ชั่วโมง โดยจัดให้นักเรียนผู้ช่วยพยาบาลผลัดกันอยู่เวร บ่าย - ดึก คู่กับพนักงานผู้ช่วยพยาบาลเวรละ 2 คนเป็นประจำ จัดระเบียบการปฏิบัติพยาบาลในเวรบ่าย - ดึก (routine care) ทำให้ญาติผู้ป่วยเกิดความไว้วางใจไม่ต้องมาเฝ้าไข้ในเวลากลางคืน สภาพของหอผู้ป่วยจึงเป็นระเบียบขึ้น

2. จัดระบบและวิธีการให้ยา ให้ทุกหอผู้ป่วยใช้ขนาดของการดยา แผลใส่การดยาที่มีช่องเวลาการให้ยาและวิธีการแจกยาเป็นระบบเดียวกัน ซึ่งยังคงใช้อยู่จนทุกวันนี้แต่ได้มีการปรับปรุงเพิ่มขึ้น

3. จัดระบบบันทึกการพยาบาลโดยใช้แผ่นบันทึก (kardex) และระเบียบการรับคำสั่งการรักษาของแพทย์ รวมทั้งการบันทึกทางการพยาบาล การส่งเวร ซึ่งใช้เป็นหลักในการสอนสืบต่อมา

4. จัดระบบการทำงานของคนงานประจำหอผู้ป่วย โดยอบรมให้คนงานเข้าใจขอบเขตและหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง ภายใต้การควบคุมของหัวหน้าหอผู้ป่วยและหัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดของโรงพยาบาลซึ่งได้เสนอให้ทางโรงพยาบาลจัดตั้งขึ้น

5. ประสานงานกับโรงซักฟอก กำหนดระเบียบเวลาการส่งผ้าสกปรกซักและการส่งผ้าสะอาดขึ้นตามหอผู้ป่วยต่างๆให้มีเพียงพอ และทันต่อการใช้ผลัดเปลี่ยนให้ผู้ป่วยในคอนเข้าทุกวัน นอกจากนี้ยังช่วยแนะนำให้กำหนดขนาดของผ้าชนิดต่างๆที่จะใช้กับผู้ป่วยแต่ละหอผู้ป่วย ให้มี

มาตรฐานเดียวกัน กำหนดให้มีการนับจำนวนผ้าที่ส่งซักและการนับจำนวนผ้าสะอาดที่ส่งห่อผู้ป่วย เป็นประจำทุกวันเพื่อควบคุมการสูญหายของผ้า

6. ประสานงานกับห้องยาในการเบิกจ่ายยาที่ใช้ประจำหอผู้ป่วย เช่น ยานำรับประทาน ยาฆ่าเชื้อโรคที่ใช้ทำความสะอาดเครื่องมือเครื่องใช้ ยาที่แพทย์สั่งพิเศษ ให้มีพร้อมที่จะใช้ได้เสมอ

7. เพื่อเป็นหลักในการศึกษาและการปฏิบัติการพยาบาลพื้นฐานของนักเรียน ได้ ประสานงานกับหัวหน้าหอผู้ป่วยในการจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ในการพยาบาลต่างๆ เช่น ถาด สวนปัสสาวะ ถาดสวนอุจจาระ ถาดเครื่องมือในการเจาะต่างๆ ถาดให้น้ำเกลือ เป็นต้น

สำหรับการพัฒนาบุคลากรของฝ่ายการพยาบาล รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ใช้ วิธีกำหนดนโยบาย ชี้แจงให้ทราบและขอความร่วมมือนำไปปฏิบัติ

ในปีแรกของการไปทำงานที่เชียงใหม่ เริ่มรับสมัครนักเรียนผู้ช่วยพยาบาลเป็นปฐมฤกษ์ รุ่นแรกมีนักเรียนเรียนจบชั้นมัธยมปีที่ 6 ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง มาสมัครแข่งขัน 102 คน คัดเลือกไว้จำนวน 28 คน ส่วนใหญ่เป็นพนักงานผู้ช่วยพยาบาล (aide) จากโรงพยาบาล อบรมให้เป็นผู้ช่วยพยาบาล หลักสูตรใช้เวลา 1 ปี เรียนภาคทฤษฎี 6 เดือนและฝึกภาคปฏิบัติ 6 เดือน ใช้ฝึกพิเศษเก้าชั้นบนเป็นที่พักของนักเรียน และอาศัยที่นอนนั้นให้นักเรียนไปฝึกหัดทำ เติง อาบน้ำ เพราะยังไม่มีห้องเรียน ห้องสาธิตการพยาบาล (demonstration) ก็มีเพียง 2 เติงซึ่งไม่ เพียงพอ นักเรียนรุ่นนี้ 3 เดือนแรกให้เรียนทฤษฎี มีปฏิบัติบนวอร์ด 1-2 วัน พอครบ 3 เดือนแรก เป็นภาคที่ 2 เรียนทาง ศัลยกรรม อายุกรรม เริ่มขึ้นเวรบำดึกเป็นหัวหน้าเวรภายใต้การควบคุม ของอาจารย์พยาบาล ซึ่งนักเรียนผู้ช่วยพยาบาลรุ่นแรกนี้นับว่าเป็นกำลังที่สำคัญในการปรับเปลี่ยน ระบบและวิธีการปฏิบัติการพยาบาลในหอผู้ป่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความเป็นระเบียบ เรียบร้อย ความสะอาดของสิ่งแวดล้อมในหอผู้ป่วย และการดูแลให้การพยาบาลพื้นฐานผู้ป่วย เนื่องจากการขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพในสมัยนั้น จึงจำเป็นต้องฝึกหัดให้นักเรียนผู้ช่วยพยาบาล รุ่นแรก ทำงานเปรียบเสมือนพยาบาลวิชาชีพเช่น เป็นหัวหน้าเวร แจกยาฉีดยาและช่วยแพทย์ใน การรักษาพยาบาล โดยเฉพาะในขณะที่อยู่เวรบำดึก ภายใต้การควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดของ อาจารย์พยาบาล การรับนักเรียนผู้ช่วยพยาบาลได้ปฏิบัติต่อมา บทบาทหน้าที่ของนักเรียนผู้ช่วย พยาบาลก็ค่อยๆลดลงเมื่อมีนักศึกษาพยาบาลและพยาบาลวิชาชีพเพิ่มขึ้น (สัมภาษณ์ รศ. ดร. วิเชียร ทวีลาภ ครั้งที่ 1 วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2541)

ด้านหลักสูตรระดับอนุปริญญา ในปี พ.ศ. 2504 เริ่มต้นรับนักเรียนเข้าศึกษาในหลักสูตร พยาบาลและอนามัย และในปี พ.ศ. 2507 ได้เปิดหลักสูตรวิชาผดุงครรภ์ขึ้นเพื่อรับนักเรียนที่สำเร็จ การศึกษาหลักสูตรอนุปริญญาพยาบาลรุ่นแรกเข้าศึกษาต่อ ใช้หลักสูตรวิชาพยาบาลและอนามัย 3 ปี ผดุงครรภ์ 6 เดือน โดยหลักสูตรทั้งหมดยึดตามแนวของหลักสูตรอนุปริญญาพยาบาลของโรงเรียน

พยาบาลผดุงครรภ์ คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล ในช่วงปีแรกนั้นเปิดรับสมัครนักเรียนหญิงที่จบมัธยมปลายเฉพาะที่อยู่ในจังหวัดภาคเหนือ ตามนโยบายของคณะแพทยศาสตร์เชียงใหม่ ที่ให้โอกาสแก่นักเรียนในส่วนภูมิภาคเป็นลำดับแรก ปรากฏว่ามีนักเรียนมาสมัครไม่มากนัก มีจำนวน 46 คน และสามารถคัดเลือกเข้าศึกษาได้ 16 คน ซึ่งก็เป็นการเพียงพอสำหรับการเริ่มต้น การศึกษาระดับอนุปริญญา เนื่องจากขณะนั้นมีอาจารย์เพียง 6 คนและต้องรับผิดชอบสอนนักเรียน ถึง 2 หลักสูตรด้วยกัน ในปีนี้ อาคารหอพัก 4 ชั้นรูปตัว T สำหรับนักศึกษาพยาบาลก็สร้างเสร็จ จึงได้ขยายสถานที่จากอาคารเดิมไปอยู่ที่ชั้นล่างของหอพัก ใช้ห้องนอนทางหาง T เป็นสำนักงานของอาจารย์พยาบาล ห้องโถงเป็นห้องเรียน 3 ห้อง และจัดเป็นห้องสมุดของคณะ 1 ห้อง

การรับนักเรียนในโปรแกรมพยาบาลผดุงครรภ์รุ่นแรกจำนวน 16 คนนี้ มีผู้ที่ไม่เห็นด้วย หลายๆ ท่านเพราะต้องการให้นักเรียนอย่างน้อย 25 - 30 คน เพราะเสียงบประมาณในการเปิด โรงเรียนอยู่แล้ว กับการผลิตปีละ 16 คน โดยใช้ครูสอนเท่ากัน ใช้เวลาและอุปกรณ์การสอนเท่าๆ กัน ย่อมสิ้นเปลืองเงินงบประมาณเป็นสองเท่าและขาดผลประโยชน์เป็นทวีคูณเช่นกัน อย่างไรก็ตามครุพยาบาลก็ได้รับนักเรียน 16 คน เนื่องจากคำนึงถึงคุณภาพของนักเรียนเป็นสำคัญ เพราะว่า ยังมีครูไม่เพียงพอ เนื่องจากในจำนวนครู 6 ท่าน รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ทำหน้าที่ รักษาการหัวหน้าแผนกโรงเรียนพยาบาลแล้ว 1 คน ครูอีก 3 คนช่วยเป็นผู้ตรวจการพยาบาลประจำ แผนกฝ่ายบริการ ทั้ง 4 ท่านมีภาระหน้าที่เกี่ยวกับธุรการและบริการพยาบาลอยู่เต็มมือ โดยเหตุที่ สถานที่กำลังก่อสร้างเพิ่มเติมและเปลี่ยนแปลง ทุกท่านเป็นกำลังสำคัญในการคิดแบบเฟอร์นิเจอร์ ติดต่อแนะนำช่างที่รับทำแปลนชนิดและอุปกรณ์ในการพยาบาล ช่วยจัดสถานที่ในหอผู้ป่วย ซึ่งจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงและซ่อมแซมใหม่ เป็นคนกลางผู้เข้าประชุมกับแพทย์และฝ่าย บริการเพื่อตกลงในการวางระเบียบการบริหารงานทั่วไปและเฉพาะในแผนกการพยาบาล รวมทั้ง ควบคุมดูแลให้กิจการพยาบาลและวิธีดำเนินงานเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือนโยบายนั้นๆ

ในปี พ.ศ. 2504 นี้เอง ประเทศไทยได้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในการ กำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานในการพัฒนาประเทศ ซึ่งการจัดทำแผนดังกล่าวได้ส่ง ผลกระทบต่อการจัดการศึกษาพยาบาล กล่าวคือ นโยบายและแนวทางการดำเนินงานทางด้าน สาธารณสุข ทำให้การศึกษาพยาบาลได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา ของประเทศในระยะต่อมา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) มีนโยบายในการพัฒนาทางด้านการแพทย์ คือมีการปรับปรุงและขยายบริการการรักษาพยาบาล ผู้เจ็บป่วยทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยการเพิ่มจำนวนเตียงรับผู้ป่วย เพิ่มแพทย์และ พยาบาล จึงส่งผลกระทบต่อจัดการศึกษาพยาบาลโดยมีการเพิ่มสถานศึกษาพยาบาลเพื่อเร่งผลิต จำนวนพยาบาลให้เพียงพอต่อการขยายจำนวนเตียงรับผู้ป่วย

ดังนั้นเพื่อจัดการศึกษาพยาบาลให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2505 จึงเปิดรับสมัครนักศึกษาพยาบาลรุ่นที่ 2 ทั้งที่จังหวัดเชียงใหม่และที่กรุงเทพมหานคร เพื่อที่จะให้ได้ผู้สมัครจำนวนเพียงพอสำหรับการคัดเลือก ในปีนี้ได้จำนวนนักศึกษาพยาบาลรุ่นที่ 2 50 คน จำนวนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นและหลากหลายมาจากทั่วประเทศ ทำให้บรรยากาศภายใน โรงเรียนพยาบาลคึกคักมีชีวิตชีวมากขึ้น การรับนักศึกษาทั้ง 2 ทางได้กระทำต่อเนื่อง จนกระทั่ง โรงเรียนได้โอนเข้าสังกัดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2508

และในปี พ.ศ. 2505 นี้ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้พัฒนาด้านจิตใจ เกี่ยวกับจรรยาบรรณพยาบาลและการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับนักศึกษาพยาบาล โดยการประสานกับทางศาสนา ท่านนิมนต์ท่านเจ้าคุณวินัยโกศล (จันทร์ กุสุโล) วัดเจดีย์หลวง (ปัจจุบัน คือ พระธรรมดิลก เจ้าคณะภาค 4, 5, 6) มาบรรยายธรรมให้กับนักศึกษาพยาบาลในตอนค่ำของวันอังคารต้นเดือน โดยให้นักศึกษาแต่ละชั้นผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพในการต้อนรับ จัดหาของถวายพระและร่วมกัน รับผิดชอบให้นักศึกษามาฟังธรรมโดยพร้อมเพรียงกัน ท่านเจ้าคุณบรรยายธรรมแบบอิงนิยาย กำหนดหัวข้อเอง เปิดโอกาสให้มีการซักถามปัญหา ทำให้นักศึกษาสนใจฟังเป็นอย่างดี (วิเชียร ทวีลาภ, 2540) ดังที่ศิษย์อนุปริญาพยาบาล ได้กล่าวถึงคือ (สัมภาษณ์ รศ. วรรณวิไล ชุ่มภิรมย์ วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

“อาจารย์วิเชียรจะอบรมนักศึกษาทางด้านจริยธรรม โดยการให้ท่านเจ้าคุณวินัย มาสนทนาธรรม ท่านจะเทศน์สนุกและเป็นกลางๆ จะไม่เน้นว่าทุกคนต้องนับถือ ศาสนาพุทธ ทุกคนถึงเวลา ก็ไปฟัง ไม่มีใครขัดแย้ง คนนับถือศาสนาอื่นๆก็ไปฟัง”
นอกนั้น นางนงลักษณ์ ตันไพบูลย์ หัวหน้างานการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ ซึ่งเป็น ศิษย์อนุปริญาพยาบาลได้กล่าวเพิ่มเติมในเรื่องนี้ว่า (สัมภาษณ์ นางนงลักษณ์ ตันไพบูลย์ วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

“สมัยนั้นที่เป็นคณะกรรมการด้วย จะไปรับท่านเจ้าคุณที่วัดเจดีย์หลวง ท่านเจ้าคุณมี วิธีการพูด น้ำเสียงท่านน่าฟัง เย็นๆ และมีคติ ที่ท่านมาพูดทุกครั้ง นักศึกษาก็ร่วมมือและได้รับความรู้เพิ่ม”

ด้วยการประสานงานและช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี ของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ กับวัดเจดีย์หลวง ท่านจึงได้รับความร่วมมือจากท่านเจ้าคุณวินัยโกศลเป็นอย่างดีจนกระทั่ง ท่านย้ายกลับศิริราชในปี พ.ศ. 2510 และในระหว่างนั้นท่านได้ไปช่วยท่านเจ้าคุณวินัยโกศลสอน สุขศึกษาให้กับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของโรงเรียนเมตตาศึกษาในวันเสาร์ เป็นประจำ นอกจากนั้นท่านยังเป็นกรรมการยุวพุทธิกสมาคมด้วย

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ นอกจากท่านจะทำงานในตำแหน่งผู้บริหารแล้ว อีกบทบาทหนึ่งของท่านคือการเป็นครูพยาบาล ซึ่งในขณะนี้ท่านได้สอนนักเรียนพยาบาลเกี่ยวกับการพยาบาลขั้นพื้นฐาน ประวัติและจรรยาพยาบาล ท่านได้จัดทำเอกสารประกอบการสอนและมีการเตรียมความพร้อมในการสอนเป็นอย่างดี ดังที่ผู้ร่วมงานและลูกศิษย์ท่านได้กล่าวถึงการสอนของท่านไว้ (สัมภาษณ์ ผศ. ไพฑูริย์ วิริยะ วันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541)

“อาจารย์มีหลักในการสอน ทำให้นักเรียนเข้าใจง่ายและอาจารย์ก็เตรียมการสอนมาอย่างดี ซึ่งครูเองก็ได้แบบอย่างในการสอนนักเรียนจากท่านมาใช้ในปัจจุบันด้วย”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกษสุดา ฉัตรอุทัย อาจารย์ประจำภาควิชาการพยาบาลพื้นฐาน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวถึงการสอนของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ว่า (สัมภาษณ์ ผศ. เกษสุดา ฉัตรอุทัย วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

“อาจารย์เป็นครูที่สอนนักเรียนได้อย่างมีชีวิตชีวา อาจารย์พูดเสียงดังฟังชัด เวลาสอนจะยกตัวอย่างประกอบ ทำให้เข้าใจง่าย เพราะอาจารย์เป็นผู้ที่มีประสบการณ์สูง อาจารย์จึงรู้จริงที่จะสอนเรา บางครั้งมีการฉายภาพยนตร์ประกอบด้วยเช่นเรื่องของประวัติการพยาบาล ทำให้ไม่เบื่อ”

นอกจากนั้นศิษย์อนุปริญาอีกท่านหนึ่งได้กล่าวเพิ่มเติมในเรื่องนี้ว่า (สัมภาษณ์ รศ. ละออ ดันติศิริพันธ์ วันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

“อาจารย์เป็นคนที่มีการสอนดี สอนให้คนรู้จักค้นคว้าด้วยตนเอง ในสมัยนั้นอาจารย์เป็นคนริเริ่มให้นักศึกษาอ่านหนังสือต่างประเทศที่ท่านอาจารย์จัดหามาให้ นักศึกษาหัดอ่านและแปลมา นำเสนอในห้องเรียน”

ในบทบาทของการเป็นครูนั่น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้สอนวิชาการพยาบาลพื้นฐาน ประวัติและจรรยาพยาบาล การบริหารหอผู้ป่วย ประเด็นและแนวโน้มทางการพยาบาลและวิชา Introduction to nursing profession ให้กับนักเรียน ทั้งนักเรียนผู้ช่วยพยาบาล นักศึกษาพยาบาลทั้งหลักสูตรอนุปริญาและหลักสูตรปริญญาตรี ท่านมีวิธีการสอนใหม่ๆ ตลอด จนใช้โสตทัศนูปกรณ์ในการสอนอย่างเต็มที่ ทำให้สามารถจูงใจนักศึกษาในการเรียนได้เป็นอย่างดี

นอกจากการสอนของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ที่แสดงถึงความเป็นครูที่ดีแล้ว ท่านยังมีความห่วงใย เอื้ออาทรต่อลูกศิษย์เป็นอย่างมาก เหมือนหนึ่งแม่ที่ดูแลลูก ซึ่งนับว่าเป็นแบบอย่างของการมีจรรยาบรรณอย่างดี รองศาสตราจารย์ละออ ดันติศิริพันธ์ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า (สัมภาษณ์ รศ. ละออ ดันติศิริพันธ์ วันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

“อาจารย์เอาใจใส่นักศึกษามาก ปิดเทอมจะพานักศึกษาไปเที่ยว บางทีจะพาไปค้างต่างอำเภอ หรือถ้ามีอะไรก็จะชวนไปที่บ้านอาจารย์ เพื่อที่จะได้อบอุ่นใกล้ชิดกัน

อาจารย์มีวิธีการติดตามสุขภาพของนักศึกษาด้วยการให้ชั่งน้ำหนักทุกเดือน ใครที่น้ำหนักลด อาจารย์ก็จะให้คำแนะนำ อาจารย์ก็จะมีนมผงมาแจกให้กับนักศึกษาเพื่อบำรุงสุขภาพ”

นอกจากนั้นนายบุญชู วรรณฤทธิ์ ศิษย์ผู้ช่วยพยาบาลรุ่นแรกได้กล่าวเพิ่มเติมสนับสนุนในเรื่องนี้ว่า (สัมภาษณ์ นายบุญชู วรรณฤทธิ์ วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2542)

“อาจารย์กับลูกศิษย์ใกล้ชิดกันมาก อาจารย์ดูทุกอย่างตั้งแต่ เสื้อผ้า ผม เล็บ ถ้าไม่สะอาด อาจารย์จะดักเตือน เรื่องสุขภาพอาจารย์จะเป็นห่วง มีเพื่อนคนหนึ่งปวดท้องเป็นโรคกระเพาะอาหารอักเสบ เพราะไม่ค่อยมีเงินซื้อข้าวกิน ท่านก็เป็นห่วงมาก ซื้อขนมปังปิ้งมาให้ ก็คอยติดตามตลอด พวกเราเคยพูดกันว่าเรามีแม่คนที่สอง คอยดูแลเป็นห่วงเป็นใยเรา”

พ.ศ. 2506 รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าภาควิชาการพยาบาล คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ท่านได้วางรากฐานการศึกษาและการบริการพยาบาล บริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาศึกษาพยาบาลและการพัฒนางานสาธารณสุขของประเทศไทย ขณะนั้นการปรับปรุงทางบริการพยาบาลได้เข้าที่เป็นระบบและดำเนินไปด้วยดี แต่ด้านการพยาบาลก็ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาต่อไป ท่านได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) ขึ้นโดยการแนะนำจาก Miss Nina Lee ซึ่งเป็นที่ปรึกษาโครงการการศึกษาพยาบาลของเชียงใหม่ ท่านได้ปรึกษาและร่วมกันวางแผนงานจัดอบรมแบบ workshop ให้แก่พยาบาลในหอผู้ป่วยทั้งหมดเป็นเวลา 3 วัน โดยเชิญอาจารย์จากศิริราชเป็นวิทยากรร่วมกับ Miss Lee รวมทั้งตัวท่านด้วย ซึ่งก็ได้รับความสำเร็จด้วยดี แม้จะเป็นประสบการณ์ครั้งแรกแต่ก็ทำให้ฝ่ายบริการรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนดีขึ้น

พ.ศ. 2507 คณะแพทยศาสตร์ได้ปรับปรุงสายการบริหารครั้งใหญ่ เพื่อเตรียมการโอนย้ายเข้าสังกัดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รักษาการหัวหน้าแผนกต่างๆ ได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้าแผนก อาจารย์วิเชียร ทวีลาภ ได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้าแผนกพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย มีหน้าที่รับผิดชอบทั้งในด้านการศึกษาพยาบาลและบริการพยาบาลของคณะแพทยศาสตร์ ในปีนี้คณาจารย์ของโรงเรียนให้เวลากับการพัฒนาศึกษาได้มากขึ้น เริ่มด้วยเรื่องการวัดและประเมินผลการศึกษา ปัจจัยสำคัญในการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของผู้จบการศึกษา โรงเรียนได้เชิญแพทย์ผู้ทรงคุณวุฒิเรื่องแพทยศาสตรศึกษา ซึ่งเป็นที่ปรึกษา USOM ประจำคณะแพทยศาสตร์มาให้ความกระจ่างเกี่ยวกับการจำแนกระดับของวัตถุประสงค์การศึกษา และเชิญอาจารย์จากกรมฝึกหัดครูมาเป็นวิทยากร เรื่องการวัดและการประเมินผลการศึกษา โดยจัดเป็นโปรแกรมประชุมวิชาการเข้มข้นเป็นเวลา 1 สัปดาห์ หลังจากนั้นได้มีการประชุมเพื่อพัฒนาในเรื่องนี้ต่อมาเป็นระยะๆ

พ.ศ. 2508 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ เมื่อวันที่ 24 มกราคม ต่อมาวันที่ 1 มีนาคม คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ ก็ได้โอนเข้าสังกัดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปีนี้คณะแพทยศาสตร์เปิดสอนทางวิชาชีพครบทุกวิชา ในหลักสูตร ระยะเวลาการศึกษาในประเทศไทยคั่นด้วยเรื่องการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาวิชาชีพอย่างเต็มที่ แผนกพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยจึงได้เสนอขอเปิดหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาการพยาบาล ซึ่งได้รับอนุมัติให้เปิดในปี พ.ศ. 2509 เป็นต้นมา

พ.ศ. 2509 รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้แต่งตำราเรื่อง คู่มือวิธีการพยาบาล ของโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย โรงพยาบาลนครเชียงใหม่ เพื่อให้บุคลากรของ โรงพยาบาลมีการปฏิบัติการพยาบาลที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนั้นยังใช้เป็นแนวทางในการควบคุมให้การนิเทศนักศึกษาพยาบาลที่ปฏิบัติการพยาบาลต่อผู้ป่วย ให้เป็นไปตามหลักการและมีเทคนิคเดียวกับที่นักศึกษาได้รับจากห้องเรียน สำหรับนักศึกษาได้ใช้เป็นคู่มือในการฝึกปฏิบัติ วิธีการพยาบาลต่างๆในห้องเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิชาการพยาบาลเบื้องต้น และใช้เป็นหนังสืออ้างอิงเมื่อเกิดความไม่แน่ใจขณะฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย เนื้อหาในหนังสือประกอบ ด้วยวิธีการพยาบาลต่างๆอย่างครอบคลุม ซึ่งท่านได้ปรับปรุงวิธีการพยาบาลให้เหมาะสมกับสภาพ ของเครื่องมือเครื่องใช้และสถานการณ์จริงของหอผู้ป่วย นอกจากนั้นท่านยังเน้นเรื่องการดูแลรักษา เครื่องใช้ของโรงพยาบาล สิ่งแวดล้อมและความสุขสบายของผู้ป่วย วิธีการป้องกันการติดเชื้อในการพยาบาลโรคติดต่อด้วย ในส่วนของการพยาบาลก็มี เช่น การวัดปรอท จีพจร การหายใจ การช่วยแพทย์ในการตรวจร่างกายคนไข้ การพยาบาลผู้ป่วยระบบทางเดินน้ำปัสสาวะ การให้การช่วยแพทย์ในการเจาะต่างๆ การพยาบาลเด็กอ่อน เป็นต้น (วิเชียร ทวีลาภ, 2509)

และในปีนี้เริ่มรับนักศึกษาในหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (พยาบาล) โดยการรับสมัคร และสอบคัดเลือกทางสภาการศึกษากรุงเทพมหานคร นักศึกษารุ่นแรกนี้มีจำนวน 40 คน หลักสูตรนี้ ไม่รวมวิชาผดุงครรภ์ มีระยะเวลาในการศึกษา 4 ปี โดยอิงหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (พยาบาล) ของโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยศิริราช แต่จัดแผนกำหนดการศึกษาตามระบบทวิภาค (semester) ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ใน 2 ปีแรกนักศึกษาจะเข้าพักในหอพักของทางมหาวิทยาลัย เพื่อการศึกษาวิชาซึ่งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาทั่วไปและวิทยาศาสตร์พื้นฐาน และเริ่มเข้าศึกษาวิชา ทางการพยาบาลในภาคฤดูร้อนปลายปีที่ 2

การให้บริการการศึกษาหลายหลักสูตร ทำให้ต้องจัดหาครูอาจารย์เพิ่มขึ้น และการเปิด หลักสูตรปริญญาตรีทำให้จำเป็นต้องจัดหาอาจารย์ที่มีวุฒิสูงกว่าปริญญาตรี ซึ่งก็ทำได้ยากมากใน สมัยนั้น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ดำเนินการจัดหาทุนและส่งเสริมให้อาจารย์ สมักรับทุนการศึกษาต่อต่างประเทศ

ตลอดระยะเวลา 7 ปีที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เป็นผู้นำในการบุกเบิก ก่อตั้งโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยเชียงใหม่ ท่านได้อุทิศร่างกายและแรงใจเพื่อให้งาน สำเร็จตามความมุ่งหมาย ดังที่ผู้ร่วมงานของท่านได้กล่าวถึงไว้คือ (สัมภาษณ์ ผศ. สมจิตต์ ภาคิกร วันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

“อาจารย์วิเชียรทำงานพัฒนาโรงเรียน ท่านเสียสละมาก ท่านต่อสู้กับฝ่ายทางแพทย์ ทางด้านวิชาการอย่างเช่นการจัดตารางสอน การจัดหลักสูตรต่างๆ ท่านอาจมี ลักษณะของคนหัวแข็งด้วย เพราะถ้าเรายอมอ่อน เราก็คงไม่ได้เป็นเหมือนอย่างทุก วันนี้”

รองศาสตราจารย์ ละออ หุตางกูร ผู้ซึ่งเป็นอาจารย์รุ่นบุกเบิกโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์ เชียงใหม่ท่านหนึ่ง ได้กล่าวว่า (สัมภาษณ์ รศ. ละออ หุตางกูร วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2542)

“อาจารย์วิเชียรเป็นคนมุ่งมั่น เก่งงาน และเอาจริงเอางัง ความมุ่งมั่น ความตรงไป ตรงมา ก็ทำให้งานไปได้ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ประสบผลสำเร็จอย่างเด่นชัดแต่ก็ได้พิสูจน์ ฝีมือว่า ตลอดมาการเป็นผู้นำของท่านยังไม่มีใครมาลบล้างได้”

นางบัวน้อย วรรณฤทธิ์ อดีตหัวหน้างานการพยาบาลผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลมหาราช นครเชียงใหม่ ซึ่งเคยได้ร่วมงานกับรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ กล่าวเพิ่มเติมว่า (สัมภาษณ์นางบัวน้อย วรรณฤทธิ์ วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542)

“อาจารย์วิเชียรมีลักษณะของผู้นำในเรื่องของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ช่วยแนะนำ เรื่องการพยาบาลที่ทำกับคนไข้ว่าอย่างไรดีที่สุด มีความเป็นกันเองเหมือนพี่น้อง มีอะไรก็ปรึกษากัน”

ศาสตราจารย์ นายแพทย์เดชะทัต เศรษฐาสน อธิบดีคณะบดีคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ผู้ร่วมงานฝ่ายแพทย์ในสมัยที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ก่อตั้งโรงเรียน พยาบาลผดุงครรภ์เชียงใหม่ ได้กล่าวถึงการทำงานของท่านไว้ว่า (สัมภาษณ์ ศ. นพ. เดชะทัต เศรษฐาสน วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2542)

“ผมทำงานร่วมกับพี่วิเชียรด้านการบริหาร พี่วิเชียรเป็นคนทำงานดี เก่ง เอาจริง เอาจัง ต่อสู้เพื่อพยาบาลทุกอย่าง พี่วิเชียรมีการวางแผนงานที่ดีเป็นระบบ มีวิสัยทัศน์”

นอกจากงานในฐานะหัวหน้าแผนกโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยแล้ว งาน ด้านพัฒนาวิชาการพยาบาล รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ก็มีบทบาทเป็นอย่างมากใน การริเริ่มก่อตั้งสมาคมพยาบาล สาขากาตเหนือขึ้นนับตั้งแต่ปีแรกที่มาทำงาน โดยในปี พ.ศ. 2503 ท่านและครูพยาบาลอีก 5 ท่าน ได้ร่วมปรึกษากับอาจารย์ในโรงเรียนพยาบาลเมคคอร์มิก ซึ่ง ปัจจุบันคือ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ ในเรื่องการร่วมมือจัดการกระทำอย่างหนึ่ง

อย่างไร้เพื่อเป็นการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ประกอบกับได้รับการกระตุ้นจาก คุณหญิงสมานใจ ดำรงแพทยคุณ นายกสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยในสมัยนั้นว่า จังหวัด เชียงใหม่ซึ่งมีความเจริญมากรองจากกรุงเทพมหานคร มีทั้งโรงเรียนพยาบาลและโรงเรียนผดุงครรภ์ มากกว่า 2 แห่ง อีกทั้งมีโรงพยาบาลของรัฐและเอกชนอยู่มากแห่ง จำนวนพยาบาลก็มีมากและมี จังหวัดใกล้เคียงซึ่งสามารถติดต่อกันได้สะดวก สมควรจัดตั้งสมาคมพยาบาลของภาคเหนือขึ้น

สมาคมพยาบาลสาขาภาคเหนือ จึงได้เริ่มดำเนินการตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา โดยมอบให้อาจารย์ศรีวิไล สิงหนนคร อาจารย์อาวุโสของโรงเรียนพยาบาลแมคคอร์มิค ทำหน้าที่ เป็นประธานที่ประชุมไปก่อนและให้รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นเลขานุการ จน กระทั่ง พ.ศ. 2507 จึงได้ขึ้นทะเบียนโดยใช้ชื่อว่า สมาคมพยาบาลภาคเหนือ ชื่อภาษาอังกฤษคือ Nurses' Association of Thailand Northern Branch นับว่าเป็นสาขาแรกของสมาคมพยาบาลแห่ง ประเทศไทย และเริ่มดำเนินการจัดประชุมสามัญประจำปีขึ้นในเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2508 เป็น ปีแรก โดยที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ทำหน้าที่เป็นเลขาธิการสมาคม มี นางเพ็ญ มาร์ติน เป็นนายกสมาคมคนแรก โดยมีวัตถุประสงค์คือ

1. เป็นศูนย์กลางที่รวมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนวิชาความรู้เกี่ยวกับศิลปวิทยาของ วิชาชีพการพยาบาล ทั้งในด้านการศึกษา ด้านการปฏิบัติให้ถูกหลักวิชาการ
2. ส่งเสริมการศึกษา การวิจัยและการเผยแพร่ความรู้ให้มีมาตรฐานสูงขึ้น
3. สำนานความสามัคคี มีความปรารถนาที่จะเกื้อหนุนกันระหว่างผู้ร่วมอาชีพ
4. ร่วมกันรักษาวินัยวิชาชีพให้เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจของประชาชน ป้องกันขัด เหตุต่างๆและแก้ไขปัญหาลูกทั้งปวง อันจะเป็นอุปสรรคต่อความเจริญทางคุณธรรมและความก้าวหน้า ของวิชาชีพ
5. เผยแพร่ความรู้ในการพยาบาลและสุขวิทยานามัยแก่ประชาชน
6. ช่วยเหลือในการที่จะสร้างเสริมและผดุงไว้ซึ่งสวัสดิภาพ และความเป็นอยู่อันดีของ สังคม
7. เพื่อเป็นเกียรติแก่วิชาชีพการพยาบาล

ครั้งแรกที่มีการจัดประชุมสามัญประจำปีขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2508 ณ หอประชุม ดิโกลราซ จังหวัดเชียงใหม่ มีพยาบาลเข้าร่วมประชุมจำนวน 137 คน ต่อมาได้จัดให้มีการ ประชุมประจำปีทุกปี

เนื่องจากชื่อของสมาคมที่ขออนุมัติจัดตั้งในปี พ.ศ. 2507 นั้นใช้ชื่อว่า สมาคมพยาบาล ภาคเหนือ ซึ่งไม่ตรงกับข้อบังคับของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยที่แจ้งไว้ในปี พ.ศ. 2527 จึง ได้แก้ไขชื่อของสมาคมใหม่เป็น สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย สาขาภาคเหนือ โดยมีที่ทำการ

ปัจจุบันอยู่ที่ชั้น 6 อาคาร 1 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เลขที่ 110 ถนนอินทวโรธ
ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

การทำงานที่โรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์เชียงใหม่ ในฐานะผู้นำการบุกเบิกทั้งที่
โรงเรียนพยาบาลและองค์การวิชาชีพ ทำให้รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้รับ
ประสบการณ์มากมาย ทั้งการบริหารงาน การเปลี่ยนแปลง การจัดการกับข้อขัดแย้ง การใช้ภาวะ
ผู้นำเพื่อจูงใจคนอื่น ๆ เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย ซึ่งมีผลทำให้ท่านมีการพัฒนาภาวะผู้นำจากการ
ปฏิบัติงานของท่านตลอดเวลา ผลงานของท่านที่ได้วางรากฐานไว้เป็นเบื้องต้นส่งผลให้มีการ
พัฒนาต่อเนื่อง จนปัจจุบันคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับ
สถาบันอื่นๆ ในปัจจุบัน และสมาคมพยาบาล สาขากาตเหนือก็มีสมาชิกในปัจจุบันจำนวนมากรวม
ทั้งมีผลงานไม่น้อยกว่าสมาคมพยาบาล สาขาอื่นๆ หลังจากที่ท่านได้วางรากฐานที่มั่นคงแล้ว ท่าน
ได้กลับไปทำงานที่โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล
ในปี พ.ศ. 2510

3.2) ประสบการณ์การเรียนรู้ทางการพยาบาลในต่างประเทศ พ.ศ. 2498 - 2500 , พ.ศ. 2501 - 2503 และ พ.ศ. 2510 - 2515

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ทางการพยาบาลใน
ต่างประเทศ ถึง 3 ครั้งด้วยกัน โดยการศึกษาต่อเพิ่มเติม คือ พ.ศ. 2498 - 2500 ท่านได้รับทุน
Columbo Plan ไปศึกษาวิชาครูพยาบาล (sister tutor) ที่ College of Nursing มหาวิทยาลัยซิดนีย์
ประเทศออสเตรเลีย เป็นการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรเป็นเวลา 2 ปี เนื่องจากเป็นข้อกำหนดของ
ทุนที่ต้องไปศึกษาที่นี่ ซึ่งการศึกษาในออสเตรเลียเป็นการศึกษาพยาบาลในระบบอังกฤษ คือยังคง
ยึดมั่นในแบบดั้งเดิม การศึกษาพยาบาลยังอยู่ในระบบการศึกษาอบรมที่ขึ้นอยู่กับโรงพยาบาล
นักศึกษาพยาบาลยังเป็นการดำเนินงานที่สำคัญของโรงพยาบาล หลักสูตรที่ท่านไปศึกษาเป็นหลักสูตร
เตรียมครูพยาบาลพื้นฐานและครูพยาบาลทางคลินิก รวมทั้งครูผดุงครรภ์ ท่านได้เล่าถึงการไปเรียน
ที่ออสเตรเลียให้ฟังว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“การเรียนการสอนที่นั่นยังไม่มีปริญญา การเรียนก็เหมือนกับของเราสมัยนั้น แต่เขา
มีการนัดหลังคนไข้หลังอาบน้ำ ซึ่งบ้านเรายังไม่มี มีการฝึกงาน เรียน 2 ปี ก็
สอบได้ สอบได้ที่นั่นดีนะ เขาไม่มีการสอบเลยทั้งปีมีสอบครั้งเดียว สอบข้อ
เขียนแบบอัตนัยเท่านั้น แต่ฉันก็สอบได้ คนอื่นๆ ที่ไปรุ่นเดียวกันตกหมดก็ต้องอยู่อีก
คนละปี ไปออสเตรเลีย ไม่ได้อะไรมากนัก ด้านการพยาบาลยังไม่ก้าวหน้า ก็ได้
ความรู้โดยเฉพาะ physiology เพราะเขาเรียนอย่างจริงจังให้หมาสอนเลย ได้
เรียนรู้เกี่ยวกับการดูงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดูงานด้าน pathology เยอะ การดูแลขยะ

สุขภาพด้าน nursing ได้ไม่มาก เขาก็เหมือนกันกับเรา แต่ก็ได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการสอนนักเรียน หลักการสอน การใช้สื่อการสอนที่เรียกร้องความสนใจของนักเรียนต่อการเรียนมากขึ้น สมัยนั้นสถานภาพสตรีของออสเตรเลียยังไม่ได้รับการยอมรับ คนที่จบการศึกษาแล้ว ถ้าแต่งงานเขาจะออกจากงานไปเลี้ยงลูกอยู่กับบ้าน เพราะว่าเวลาทำงานผู้หญิงกับผู้ชายเงินเดือนแตกต่างกัน นुरुพยาบาลเงินเดือนมากกว่า แต่เมืองไทยเราถ้าจบการศึกษาระดับไหนก็ได้เงินเดือนเท่ากัน ไม่ได้แบ่งแยกเพศ แต่ของเขาแบ่งแยก นั่นคือลักษณะของอังกฤษ สมัยนั้นสถานภาพวิชาชีพการพยาบาลในออสเตรเลีย ได้รับการยอมรับไม่มากนัก เพราะสถานภาพสตรีเป็นตัวกด"

นอกจากนั้น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ยังได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับออสเตรเลียคือ (สัมภาษณ์ครั้งที่ 3, 19 ตุลาคม 2541)

"ไปศึกษาต่อที่ออสเตรเลีย หลักสูตรเขาปีเดียว แต่เขาให้โอกาสเราไปเรียนภาษา 6 เดือน แล้วก็ดูงานอีก ที่ฉันไปเรียนเป็นโปรแกรมซึ่งเป็นการศึกษาถึงหลักสูตร ช่วงที่ฉันไปที่ออสเตรเลียฉันไปอยู่กับแฟมมิลี่ อยู่เมลเบิร์น 6 เดือน และอยู่ซิดนีย์ ปีครึ่ง อยู่หลายครอบครัว อยู่เมลเบิร์นอยู่ครอบครัวเดียวเพราะยังไม่มีเรียน เป็นช่วงไปใหม่ๆ สนุกได้เที่ยว เสาร์ อาทิตย์เขามีโปรแกรมพาเที่ยวสนุกสนานมาก การกินอยู่เราต้องไปอยู่บ้านพัก เป็นแฟมมิลี่ จนกระทั่งเข้าเรียนตอนสุดท้ายไปอยู่ที่ซิดนีย์กับแฟมมิลี่ที่หาเอง ก็หาเองตามหนังสือพิมพ์ ไม่อบอุ่นเหมือนอยู่กับแฟมมิลี่ที่เมลเบิร์น ก็ต้องอดทนเพราะมันอยู่ใกล้กับที่เรียน คนออสเตรเลียส่วนใหญ่ก็ดี มีน้ำใจ"

ในช่วงที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ศึกษาอยู่ที่ออสเตรเลียนั้น ท่านได้พบเห็นสมาคมชาวพุทธที่จัดตั้งขึ้น โดยมีชาวออสเตรเลียเป็นสมาชิก แม้จะมีจำนวนไม่มาก แต่ก็ทำให้ท่านได้ตระหนักถึงความสำคัญของพุทธศาสนา ท่านจึงได้สนใจและเริ่มศึกษาเรียนรู้พุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งตั้งแต่นั้นมา ท่านจึงเป็นบุคคลที่เจริญทางคุณธรรมและมโนธรรม โดยท่านยึดหลักธรรมของพุทธทาสภิกขุ โดยท่านยึดเอาพระไตรลักษณ์เป็นที่พึ่ง คือความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่มีตัวตน โดยการฝึกฝนปฏิบัติธรรม พัฒนาจิตใจถึงซึ่งความหลุดพ้นในการดำเนินชีวิต จนกระทั่งปัจจุบัน นอกจากนั้นท่านยังสนใจศึกษาหลักธรรมอื่นๆที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ผสมผสานกันเช่นความมีเมตตา ดังมีตัวอย่างที่แสดงถึงความมีเมตตาของท่านต่อบุคคลโดยทั่วไป ดังที่ รองศาสตราจารย์วาสนา แฉล้มเขตร ได้เล่าให้ฟังว่า (สัมภาษณ์ รศ. วาสนา แฉล้มเขตร วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541)

“อาจารย์เป็นคนมีเมตตากับเรา และกับบุคคลทั่วไป มีอยู่เรื่องหนึ่ง อาจารย์จะไปประชุมนอกคณะ อาจารย์นั่งรถของคณะไปแล้วมีรถแท็กซี่มาชนท้ายรถ ก็ลงไปเจรจากัน คนขับแท็กซี่บอกว่าเขาไม่มีเงินจ่ายค่าซ่อมรถให้ เขาหาเงินเป็นวันๆ บางวันก็ไม่พอกิน ตอนนี้ทั้งเมียและลูกนอนไม่สบายอยู่ที่บ้าน ปรากฏว่าอาจารย์ตามแท็กซี่ไปที่บ้านซึ่งอยู่ในสลัม เดินเข้าไปก็น้ำก๊ว อาจารย์ไปกับคนขับรถคณะ พอไปเห็นสภาพอาจารย์ก็ช่วยเหลือ ให้เงินกับแท็กซี่เพื่อพาเมียและลูกไปรักษา นอกจากจะไม่ได้เงินซ่อมรถหลวงแล้ว อาจารย์ยังเสียเงินอีก ด้วยความมีเมตตาของอาจารย์นั่นเอง”

การศึกษาต่อที่ประเทศออสเตรเลีย ทำให้ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้รับประสบการณ์ชีวิต ประสบการณ์วิชาชีพ เกี่ยวกับหลักการสอนนักเรียน การใช้สื่อการสอนที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียนให้มีต่อการเรียนมากขึ้น การเข้ารับการศึกษารั้วนี้ทำให้ท่านมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนในหอผู้ป่วย เนื่องจากการที่มีจำนวนหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลเพิ่มมากขึ้น นักเรียนพยาบาลต้องกระจายไปฝึกปฏิบัติทั่วทุกหอผู้ป่วย ทำให้ครูพยาบาลควบคุมดูแลไม่ทั่วถึงและนักเรียนอาจจะได้รับการนิเทศจากพยาบาลที่ไม่มีความสามารถเพียงพอ เนื่องจากไม่ได้รับการฝึกหัดให้เป็นผู้ฝึกสอนนักเรียนโดยตรง ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนหย่อนสมรรถภาพในการปฏิบัติงานได้ ท่านก็ได้เสนอแนะให้มีการแบ่งหอผู้ป่วยออกเป็น 2 พวก เพื่อให้ครูผู้ควบคุมนักเรียนสามารถนิเทศงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลังจากจบการศึกษาได้ Sister Tutor's Diploma จากออสเตรเลีย รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ก็กลับมาก่อนคนอื่น และได้สอนนักศึกษาได้ระยะหนึ่ง ขณะนั้นมีโครงการเปิดโรงเรียนพยาบาลที่เชียงใหม่และท่านได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการนี้ ดังนั้นในปีพ.ศ. 2501 - 2503 ท่านจึงได้รับทุนขององค์การบริหารวิเทศกิจของประเทศสหรัฐอเมริกา (USOM) ไปศึกษาต่อระดับปริญญาตรีพยาบาล ที่มหาวิทยาลัยบอสตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งท่านมีความยินดีมากจากการที่ได้เป็นผู้นำในการจัดตั้งสถานศึกษาแห่งใหม่ และการได้ไปศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น ระบบการศึกษาพยาบาลของอเมริกาสมัยนั้นเป็นระบบการศึกษาในมหาวิทยาลัย และได้มีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพยาบาลตลอดมาจนก้าวสู่ระดับวิชาชีพ ท่านได้เล่าถึงการได้ไปศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่สหรัฐอเมริกาเป็นครั้งแรกว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 29 กันยายน 2541)

“การเรียนที่อเมริกาไม่เหมือนบ้านเรา เขาก็สมัยใหม่ คล้ายๆของเรสมัยนี้ เรามีปริญญาตรีและเน้นหนักด้านทฤษฎี เขาลำหน้าเราหลายสิบปี ไปเรียน 2 ปี ก็จบปริญญาตรี เพราะได้ transfer เครดิตจากออสเตรเลียคือวิชา biology และ physiology คนอื่นๆไปไม่ได้ปริญญาแต่ได้เป็นหลักสูตรพิเศษ การเรียนที่อเมริกา มี

การสอบเป็นเทอม ทำรายงานผสม เหมือนที่เราสอนอยู่ในปัจจุบันนี้ มีการค้นคว้า ศึกษาด้วยตนเองมากและมีการทำงานเป็นกลุ่ม ส่วนเรื่องของสถานภาพพยาบาลสตรี ของอเมริกาได้รับการยอมรับดี ก็เรียนจบได้รับปริญญา *Bachelor of Science in Nursing* ขึ้นเกียรตินิยม เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2503”

การศึกษาพยาบาลในระดับปริญญาตรีที่ประเทศสหรัฐอเมริกา รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เข้าศึกษาในสาขาการศึกษาพยาบาล ทำให้ท่านได้พัฒนาภาวะผู้นำของท่านอีก ระดับหนึ่ง ท่านได้รับแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอนในห้องเรียนที่สร้างแรงจูงใจให้นักเรียน สนใจเรียนเพิ่มเติม การนิเทศนักเรียนขณะขึ้นฝึกปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนั้น ท่านยังได้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพการพยาบาลดีขึ้น ทั้งด้านการศึกษาพยาบาลและการบริการ ท่านพบว่าการศึกษาการพยาบาลของไทยล้าหลังมาก สิ่งต่างๆนี้ทำให้ท่านมีแนวทางในการพัฒนา วิชาชีพในระยะต่อมา

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้มีโอกาสได้ประสบการณ์การเรียนรู้ทางการ พยาบาลในต่างประเทศอีกครั้งหนึ่งหลังจากกลับจากเชียงใหม่ใน ปี พ.ศ. 2510 ซึ่งท่านได้สอน นักศึกษาพยาบาลอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาใน พ.ศ. 2511 - 2515 ท่านได้รับทุนจาก China Medical Board of New York Corporation (CMB) ไปศึกษาต่อระดับปริญญาโทบริหารการพยาบาล ที่มหาวิทยาลัย บอสตัน โดยใช้เวลาเรียน 1 ปีครึ่ง และทำปริญญาเอกทางบริหารการศึกษา สาขาการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษาขั้นสูง โดยท่านได้ติดต่อกับองค์กรต่างๆเพื่อขอทุนการศึกษาในระดับปริญญาเอก เนื่องจาก CMB มีข้อกำหนดให้ทุนเดียว ท่านได้รับทุนจากสมาคมสตรีอุดมศึกษาอเมริกัน ร่วมกับ ทุนวันมทิดและทุนส่งเสริมการศึกษาจากสมาคมศิษย์เก่าศิริราช ใช้เวลาเรียน 2 ปีครึ่งจึงสำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาเอกเป็นคนแรกของพยาบาลไทย ซึ่งทำให้ท่านได้รับการยอมรับมากเพราะ การศึกษาพยาบาลสมัยนั้นของเมืองไทยมีเพียงระดับปริญญาตรีเท่านั้น (เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2499) ดังที่ได้ เล่าให้ฟังว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 2, 12 ตุลาคม 2541)

“ตอนอยู่เชียงใหม่ก็ได้ประ โยชน์หลายอย่าง Miss Lydia Reich ซึ่งเป็นที่ปรึกษาใน โครงการการศึกษาพยาบาลของโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์เชียงใหม่ที่ USOM จัดส่ง มา ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน ช่วยในการจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเรียน การสอน รวมทั้งเป็นที่ปรึกษาทางด้านการศึกษาพยาบาลด้วย แก่เป็นคนที่มี สัมพันธภาพกับ China Medical Board เป็นอย่างดี เรียกว่ามีสัมพันธภาพเป็นการ ส่วนตัวเลย จุดประสงค์แรกของ CMB คือเขาต้องการพัฒนาโรงเรียนแพทย์เป็น ลำดับแรก โรงเรียนพยาบาลที่หลัง ปัญหาอะไรก็เสนอผ่านโรงเรียนแพทย์ขึ้นไป คือว่าเราแทบไม่พบเขาเป็นการส่วนตัวเลย แต่เนื่องจาก Miss Reich สนับสนุน

กับผู้อำนวยการ CMB ก็ทำให้ฉันรู้จักกับประธานกรรมการ ก็มีโอกาสขอเงินอุดหนุนในการซื้ออุปกรณ์ให้โรงเรียนและขอทุนการศึกษา ได้ติดต่อกับ ดร.แมคคอย (Professor McCoy) ซึ่งเป็นประธานของ CMB เป็นผู้อำนวยการของ CMB ฉันกลับไปกรุงเทพมหานคร อายุก็มากแล้ว เขาก็ให้ทุนฉันไปต่อปริญญาโทให้ปีละ 1 - 2 ทุนเขาเห็นว่าฉันยังไม่ได้ต่อปริญญาโท เขาก็ให้ฉันไปต่อปริญญาโทที่บอสตัน ตอนแรกปริญญาโทได้รับทุนของ CMB แต่ปริญญาเอกเขาไม่มีทุนให้เพราะนโยบายของเขาเขาให้ทุนเดียว จึงขอทุนสมาคมสตรีอุดมศึกษาอเมริกัน ได้ค่าเล่าเรียน ค่าเทอม ค่าอุปกรณ์การศึกษา ทุนแค่นั้นไม่พอ ก็ขอทุนศิษย์เก่าศิริราชพยาบาลได้ส่วนหนึ่ง ที่ได้มากคือทุนมหิดล ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการแพทยศาสตร์ศิริราช ก็ได้ 3 ทุน แล้วก็อาศัยที่ตัวเอง plan ไว้แล้ว ระหว่างที่เรียนปริญญาโท 2 ปีนั้นที่ได้ทุนจาก CMB มาก ได้เดือนละ 300 กว่าเหรียญต่อเดือน ก็เก็บไว้ครึ่งหนึ่งเพื่อขาดเพื่อเหลือเมื่อต่อปริญญาเอก เพราะผู้อำนวยการโรงเรียนพยาบาลศิริราชก็สนับสนุนให้ฉันต่อปริญญาเอก และฉันก็ไม่รู้ว่าจะได้ทุนอะไรหรือไม่ ก็ปรากฏว่าได้เงินนั้นแหละที่ช่วยหลายอย่าง ตอนเรียนปริญญาโท หนังสือนิเทศการพยาบาล เป็น paper ที่ฉันทำส่งเป็นเค้าโครงว่าฉันจะปรับปรุงการพยาบาลในเมืองไทยอย่างไร เพราะรู้ว่าปัญหาการพยาบาลไทยอยู่ตรงไหน เราจะปรับปรุงอย่างไร หนังสือนิเทศการพยาบาลของฉันเป็นหนังสือบริหารเล่มแรกในเมืองไทย แล้วก็ฉันจบปริญญาโทใช้เวลาปีครึ่งก็จบ คือเราเรียนเต็มเวลา พยายามใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ อายุมากแล้วประมาณ 42 - 43 ปี อยู่ยากก็ขาดทุนตลอด ขาดทุนเงินเดือน เงินเดือนไม่ขึ้นแต่ละปี กลับมาก็ไม่ได้เพิ่ม ถ้าไม่มีโอกาสได้ 2 ชั้น ก็ตามเพื่อนไม่ทัน แต่ฉันก็ไม่ได้คิดอะไรมากเพราะฉันอยากเรียนและสมัยนั้นพยาบาลปริญญาเอกยังไม่มีในเมืองไทย เราก็ต้องเสียสละบ้าง ตอนเรียนพยาบาลปริญญาโทฉันต่อสาขาการบริหารการศึกษาพยาบาล แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ดูงานของ nursing service ด้วย ระหว่างเรียนอยู่ก็ติดต่อกับทุน ทำหนังสือติดต่อกับองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะกับสมาคมสตรีอุดมศึกษาอเมริกัน ซึ่งบังเอิญตอนที่ฉันอยู่เชียงใหม่ ก็ได้เป็นสมาชิกของสมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย ฉันก็เลยถือโอกาสอ้างเหตุผลว่าในเมืองไทยยังไม่มีคนได้เรียนปริญญาเอกเลย ถ้าฉันได้ปริญญาเอกฉันคงจะได้พัฒนาอะไรให้เมืองไทยอีกเยอะ ฉะนั้นจึงอยากได้ทุนสนับสนุน ก็ได้การตอบรับที่ดี ระหว่างทำปริญญาเอกจะมีงานกลุ่มเยอะ ฉันก็ได้ความคิดหลายอย่างว่าการศึกษาบ้านเราเป็นแบบ spoon feeding การป้อนให้ แต่ว่าจะทำอย่างไร เราจะเปลี่ยนแปลงให้เรามีระบบระเบียบการเรียนใหม่ที่จะสามารถ

เราจึงใจให้ได้ก็อยากเรียนมากขึ้นก็คือการทำงานเป็นกลุ่มนี้แหละ ที่ช่วยกระตุ้น คือ แทนที่จะมีเลคเชอร์อย่างเดียวก็น่าจะให้เด็กทำกลุ่ม ซึ่งจากประสบการณ์การเรียน การสอนของอเมริกาโดยมากก็จะทำงานเป็นกลุ่ม เป็น *group discussion* เลคเชอร์ไม่ค่อยมี โดยมากเป็นการศึกษาด้วยตนเอง ไม่มีความรู้ก็ไปได้เคียงกับเขาไม่ได้ ฉะนั้น ต้องอ่านหนังสือมา จะทำให้เกิดการค้นคว้า ถ้าแบบ *spoon feeding* ครูให้แค่นี้ ก็เอา แค่นี้ สอบแค่นี้ แล้วฉันก็เห็นว่าวิธีการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่เขาทำกันอย่างนั้น เขาไม่ได้มาเลคเชอร์ เขาปล่อยให้ผู้ใหญ่พูด หาเนื้อหาตนเองเหมือนการเรียน การสอนสมัยนี้ ซึ่งฉันก็ได้ประยุกต์การเรียน การสอน มาใช้ในห้องเรียนในตอนหลัง”

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความพยายามของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ในการที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล การได้ไปศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกในครั้งนี้ นอกจากจะได้รับความรู้ทางด้านวิชาการในด้านการบริหาร การศึกษา หลักสูตรการศึกษาและการสอนในระดับผู้ใหญ่และการศึกษาขั้นสูงแล้ว ซึ่งการเรียนรู้แบบใหม่เป็นการเรียนการสอนที่ทำให้ให้นักศึกษามีความคิดสร้างสรรค์ มีการค้นคว้าด้วยตนเอง อันจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต่อไป ท่านได้ศึกษาปัญหาและแนวโน้มการศึกษา พยาบาลของสหรัฐอเมริกา ท่านพบว่าการศึกษาพยาบาลที่นั่นมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ผลมาจากการค้นคว้าวิจัยทางการศึกษาและในส่วนของการทำวิทยานิพนธ์ของท่าน ท่านได้พูดถึงไว้ดังนี้ (สัมภาษณ์ ครั้งที่ 4, 2 ธันวาคม 2541)

“การทำวิทยานิพนธ์สมัยที่ฉันเรียนระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ปริญญาโททำ เรื่อง *A Follow up study of the Graduates of Baccalaureate Degree Program in Nursing (1969)* เป็นการศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรีที่ศิริราชย้อนหลัง 5 ปี ส่งแบบสอบถามมาเมืองไทยให้เขาช่วยเก็บให้ ทำเฉพาะที่ศิริราช ตอนนั้นมีปริญญา ตรีอยู่ที่ศิริราชแห่งเดียว ก็ต้องการจะรู้ว่าปริญญาตรีในเมืองไทยมีปัญหอะไรบ้าง เพื่อที่จะมาเป็นแนวทางในการพัฒนา ซึ่งเมื่อได้ข้อมูลแล้วก็นำข้อมูลไปเป็นแนวทาง ในการพัฒนาว่าเราจะพัฒนาอะไรต่อไป ร่วมกับประสบการณ์ ปัญหาต่างๆที่เคยเกิดขึ้นสมัยเมื่อทำงานอยู่ที่เชียงใหม่บ้าง จากหลายๆที่ *thesis* นี้เป็นการแสดงความ คิดเห็นของผู้เรียนว่าเขาเกิดความรู้สึกอย่างไรในการเรียนแต่ละวิชาและเมื่อเรียนจบ แล้วเป็นอย่างไร เราก็ได้ข้อคิดนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพเราต่อไป ปริญญาเอกทำวิจัยเรื่อง *An Analysis of Andragogical Theory as Applied to Inservice Education for Faculty Members of a School of Nursing in Thailand (1972)* เป็นเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่ในการปรับปรุงการศึกษาพยาบาลของ

โรงเรียนพยาบาลในเมืองไทย ไม่ต้องเก็บข้อมูล เป็น *thesis* ที่ไม่ต้องเก็บข้อมูลคือ เป็นการวางโครงการที่จะนำไปใช้ให้เป็นผลสำเร็จในการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนพยาบาล และฉันก็เอามาทำ *workshop* ในเมืองไทย มีพยาบาลอเมริกัน 2 ท่านที่เคยผ่านเมืองไทยแล้ว เป็นกรรมการพิเศษที่ร่วมเสนอความคิดเห็นว่า *thesis* มีความเป็นไปได้จริงหรือไม่”

จากการทำวิทยานิพนธ์ทำให้ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้แนวคิดใหม่ๆ ในการที่จะนำมาปรับปรุงระบบการศึกษาพยาบาลให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ผลจากการวิจัยของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ทำให้ท่านมองเห็นปัญหาของการปรับปรุงการศึกษาในหลักสูตรปริญญาตรีซึ่งท่านได้สรุปเป็นปัญหาใหญ่ๆ 2 ด้าน คือ ปัญหาการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและวิธีการสอน และปัญหาการปรับปรุงด้านมนุษยสัมพันธ์ภายในโรงเรียน ปัญหาทั้งสองด้านนี้ท่านคิดว่าเป็นความต้องการของคณะครูและโรงเรียนพยาบาลที่ควรมีการแก้ไขได้ โดยการจัดการศึกษาอบรมภายในหน่วยงานให้กับครูพยาบาล และผลจากการทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอก ท่านได้นำมาใช้เป็นหลักการในการวางแผนพัฒนาครูพยาบาลหลังจากที่ท่านสำเร็จการศึกษาแล้ว ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการศึกษาพยาบาลในเวลาต่อมา

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ทางการพยาบาลในต่างประเทศโดยการศึกษาในระดับปริญญาตรี - โท - เอก ที่มหาวิทยาลัยบอสตันตลอดมา ท่านได้ให้เหตุผลว่า เพื่อต้องการเรียนจบเร็วๆเนื่องจากมีเวลาจำกัด ไม่ต้องเสียเวลาหาที่เรียนใหม่ การเรียนที่เดิมทำให้อาจารย์ที่สอนรู้พื้นฐานเดิมของท่าน ก็จะสามารถไปได้เร็ว ไม่ต้องปรับตัวใหม่ การเรียนที่มหาวิทยาลัยบอสตัน ท่านก็ประทับใจ Dr. Knowls ซึ่งเป็นอาจารย์ที่สอนท่านเกี่ยวกับ *group process* เพราะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมาก นอกจากนั้นยังมีห้องสมุดที่ดีที่สุดสำหรับให้ได้ค้นคว้าศึกษาด้วย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนา มหานุภาพ ซึ่งเป็นศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยบอสตันเช่นกัน ได้ให้สัมภาษณ์ว่า (สัมภาษณ์ ผศ. ทศนา มหานุภาพ วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

“มหาวิทยาลัยบอสตันสมัยนั้น ถือว่าเป็น *top ten* เพราะมีหลักสูตรการศึกษาครบทุกสาขา มีอาจารย์ที่ดีที่เอาใจใส่ลูกศิษย์ นักศึกษาปริญญาโท - เอก ที่นั่นก็แต่งกายภูมิฐานเรียบร้อย มารยาทดี สติของสตรีก็ดี”

ผลจากการที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ทำให้ท่านได้พัฒนาตนเองในเรื่องของการควบคุมตนเอง การเรียนรู้วิเคราะห์ตนเองและผู้อื่น ทำให้ท่านมีความสุข ใจเย็นมากกว่าเดิม ซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในเรื่องของการพัฒนาบุคลิกภาพของท่าน ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 4, 2 ธันวาคม 2541)

“สมัยนั้นจบพยาบาลใหม่ๆเป็นคนใจร้อน ะยะหลังๆเป็นคนใจเย็นขึ้น เป็นผลจากการที่ฉันมีประสบการณ์เรียนรู้จากอดีตว่าการที่เป็นคนใจร้อน ถือความคิดตัวเองเป็นใหญ่ มันไม่เป็นผลดี เมื่อฉันไปเรียนปริญญาเอกแล้ว ได้เรียน *group process* เป็นวิชาทางการพัฒนาคน ได้เรียนกับอาจารย์ที่เก่งมาก เป็นอาจารย์ที่สอนด้านนี้โดยเฉพาะ ได้ทำกลุ่มสำคัญๆหลายครั้ง แล้วได้เรียนรู้วิชาเหล่านี้ ก็เย็นลง เป็นผู้ใหญ่ขึ้นด้วย แล้วได้เรียนรู้วิธีการที่จะปกครองคนว่าเราควรจะมีวิธีการอย่างไร จะมีกลวิธีอย่างไร”

ในเรื่องของความเป็นคนใจเย็น สุขุม รอบคอบนี้ ผู้ใกล้ชิดท่านได้กล่าวสนับสนุนคือ (สัมภาษณ์ รศ. วาสนา แฉล้มเขตร วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541 และรศ.ดร.จริยาวัฒน์ คมพยัคฆ์ วันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541)

“ท่านเป็นคนใจเย็น สุขุม เป็นผู้ใหญ่ ใจดีและมีเมตตากับเรา ไม่เคยเห็นอาจารย์ดูว่าใครอย่างรุนแรงเลย”

และรองศาสตราจารย์ ละออ หุตางกูร ซึ่งเป็นเพื่อนนักเรียนพยาบาลและเพื่อนร่วมงานที่ใกล้ชิดกับท่านมากได้กล่าวเพิ่มเติมคือ (สัมภาษณ์ รศ.ละออ หุตางกูร วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2542)

“การเรียนปริญญาเอกที่บอสตันก็ช่วยพัฒนาภาวะผู้นำของอาจารย์เยอะทีเดียว เพราะว่าคนที่จะไปสอนนักการศึกษาผู้ใหญ่ ต้องเป็นผู้นำคน ต้องมีจิตวิทยาสูง ดังนั้นอาจารย์ก็ได้เห็นตัวอย่างที่ดี กลับมาอาจารย์ก็เป็นผู้ใหญ่ขึ้น สุขุม ใจเย็นมากกว่าเดิม”

กล่าวได้ว่าการได้มีประสบการณ์การศึกษาในต่างประเทศของ รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ ท่านได้รับการกล่อมเกลามาจากสถาบันการศึกษาทั้ง 2 แห่ง คือที่ออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา ทำให้ท่านได้มีการพัฒนาภาวะผู้นำของท่าน โดยมีการพัฒนาทางด้านสติปัญญา ทำให้ท่านมีความรู้กว้างขวาง มีศักยภาพในการที่จะนำบุคคลอื่นให้เกิดการยอมรับในความสามารถ การพัฒนาด้านบุคลิกภาพ อารมณ์ ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ความเชื่อมั่นในตนเอง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความคิดเชิงวิเคราะห์ การตระหนักถึงปัญหาในวิชาชีพการพยาบาล ด้วยความรัก ความผูกพันในวิชาชีพการพยาบาลของท่าน จึงต้องการเห็นการศึกษาพยาบาลในประเทศไทยทัดเทียมกับต่างประเทศ สิ่งต่างๆนี้เกิดขึ้นจากความต้องการในการพัฒนาตนเอง ความเป็นผู้ใหญ่คนหนึ่ง ใฝ่รู้และมีความรับผิดชอบอย่างสูงของท่าน ประกอบกับบริบททางสังคมของสถาบันการศึกษาที่เอื้ออำนวย การเป็นแหล่งวิชาการที่ดี ความเหมาะสมของหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งด้านทฤษฎี ความรู้ ค่านิยม ความมีอิสระในความคิดและการกระทำ การทำงานเป็นทีม รวมทั้งศักยภาพของอาจารย์ที่ถ่ายทอดความรู้ ทำให้ท่านได้พัฒนาภาวะผู้นำของท่านอย่างโดดเด่นจนเป็นที่ยอมรับและรู้จักโดยทั่วไปในเวลาต่อมา

4) ช่วงการทำงานหลังจบปริญญาเอกจนถึงเกษียณราชการ พ.ศ. 2515 - 2530

4.1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล

หลังจากที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ จบการศึกษาระดับปริญญาโท - เอก จากมหาวิทยาลัยบอสตัน ในปี พ.ศ. 2515 โดยท่านได้รับปริญญา Master of Science in Nursing (Ed. Adm.) และ Doctor of Education (Ed. Adm. in Adult and Higher education) ท่านได้กลับมาทำงานที่โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยศิริราชในตำแหน่งพยาบาลเอก ทำหน้าที่สอนนักศึกษา และในปี พ.ศ. 2516 ท่านดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยคณบดีฝ่ายวิชาการ ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ท่านมีแนวคิดในการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล คือเน้นการพัฒนาเรื่องการศึกษาต่อเนื่อง โดยท่านให้สัมภาษณ์ว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 4, 2 ธันวาคม 2541)

“พยาบาลสมัยนั้นยังไม่มีการศึกษาต่อเนื่อง จบแล้วก็ทำงานอย่างเดียว เป็นปัญหาสำคัญที่สุดของพยาบาลสมัยนั้น ยังไม่มีโปรแกรมปริญญาโท โปรแกรมปริญญาเอก ที่จะเรียนได้เองภายในประเทศ ไม่มีการอบรมระยะสั้นระยะยาว ตรงจุดนี้ก็เป็นแกนหลักที่ทำให้ฉันนำกลับมาพัฒนา พยาบาลคนที่จบไปแล้ว ทำงานสัก 5 ปี 10 ปี สนิมมันก็ขึ้นแล้ว ถ้าเพื่อไม่มีการบรัชอัพ (brush up) กันขึ้น เพราะฉะนั้นมันก็ต้องรื้อฟื้น ต้องให้มีการอบรมว่าปัจจุบันมันก้าวหน้าไปทางไหน แล้วก็สิ่งที่เรายืนอยู่นี้มีปัญหาอะไร เรายังทำไม่ได้เพราะอะไร จะทำได้อย่างไร มันก็ต้องอาศัยการศึกษามาเป็นพื้นฐาน ฉะนั้นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาของฉัน คือการพัฒนาคน โดยเฉพาะทางด้านการศึกษาและฝ่ายบริการการพยาบาล ให้มันเป็นไปพร้อมๆ กัน ก็มีแนวคิดที่ว่า ถ้าเราพัฒนาคน เราสามารถพัฒนาวิชาชีพได้แน่นอน ถ้าพัฒนาคน ด้านวิชาชีพเราจะเจริญก้าวหน้าด้วย ตรงนี้นั่นกลับมา ก็ได้จัดให้มีการอบรมวิชาการ พัฒนาหลักสูตร และวิชาการด้านต่างๆ ขึ้น”

สามารถกล่าวได้ว่าการที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ประสบการณ์การเรียนรู้ทางการพยาบาลจากต่างประเทศ ทำให้ท่านมองเห็นปัญหาของวิชาชีพการพยาบาลของไทยซึ่งล้าหลังมาก จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการพัฒนาให้มีการศึกษาต่อเนื่อง แนวคิดที่สำคัญคือการพัฒนาคนทั้งฝ่ายการศึกษาและฝ่ายบริการพยาบาล ซึ่งจะส่งผลต่อเนื่องให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพตามมา ซึ่งท่านได้นำผลการศึกษาวิจัยของท่านมาใช้ในการพัฒนาวิชาชีพอย่างเต็มที่ ดังจะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

แนวคิดในการพัฒนาฝ่ายการศึกษาพยาบาลของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ที่สำคัญ คือ การพัฒนาอาจารย์ พัฒนาอุปกรณ์และวิธีการเรียน การสอนและการพัฒนาหลักสูตร ท่านมีแนวคิดหลักทั่วไปในการพัฒนาหลักสูตรคือ (วิเชียร ทวีลาภ, 2516)

1. หลักสูตรต้องยึดปรัชญาการศึกษาที่คณะครูยอมรับ และนำมาใช้เป็นแนวในการจัดหลักสูตรและการสอน
2. หลักสูตรต้องมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน และดำเนินการไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้
3. เนื้อหาของหลักสูตรและการจัดประสบการณ์ในการเรียน ควรจะเป็นไปตามความต้องการของส่วนรวม ของผู้เรียน ของโรงเรียนและสังคม ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่โรงเรียนได้ตั้งไว้
4. การจัดประสบการณ์ในการเรียนเพื่อให้การสอนได้ผลดี และตรงกับความต้องการของผู้เรียน
5. การจัดหลักสูตรควรจัดให้มีโอกาสได้ทดลองและมีการศึกษาวิจัยด้วย
6. การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรต้องมีการประเมินผลเป็นระยะสม่ำเสมอ และควรเป็นการดำเนินงานที่เกิดจากความร่วมมือของทุกคนที่เกี่ยวข้องด้วย คือ ครู ผู้บริหารและผู้เรียน
7. หลักสูตรที่ดีต้องการทรัพยากรเกี่ยวกับการศึกษาที่จำเป็น อาทิเช่น สถานที่ อุปกรณ์ การสอน งบประมาณ กำลังคนเป็นต้น
8. การปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นอยู่เสมอ นั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนาเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอ การจัดให้มีการอบรมฟื้นฟูวิชาการ (in-service education program) ให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ในเรื่องของการปรับปรุงด้านมนุษยสัมพันธ์ภายในโรงเรียนที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ตระหนักถึงปัญหานี้ ท่านมีแนวคิดโดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับเรื่องของหลักการในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะส่งผลให้ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (วิเชียร ทวีลาภ, 2527)

การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลดี อาจแสดงออกได้โดยพฤติกรรมต่างๆ เช่น การร่วมมือประสานงาน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พุดจาไพเราะ มีความจริงใจต่อกัน รักและชอบพอกัน ยิ้มแย้ม ยกย่องซึ่งกันและกัน เป็นต้น ถ้าบุคคลมีมนุษยสัมพันธ์ การทำงานย่อมบังเกิดผลดี ความสามัคคีจะเกิดขึ้น ทำให้มีพลังร่วมที่จะทำให้งานมีประสิทธิภาพ จึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญของผู้นำในการสร้างสรรค์ให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร (วิเชียร ทวีลาภ, 2527)

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ กล่าวว่า บุคคลมีความแตกต่างกันในบุคลิกภาพ ซึ่งมีอิทธิพลจากพันธุกรรม การศึกษาอบรม สิ่งแวดล้อมที่เกิดและเจริญเติบโตมา การมีชีวิตอยู่ในสังคมไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือการดำรงชีวิตในครอบครัว จำเป็นต้องมีการเรียนรู้และมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต้องมีการสร้างสรรค์ซึ่งเริ่มจากครอบครัว อุปสรรคที่สำคัญในการสร้างสัมพันธภาพในงานคือการเห็นแก่ตัว เราจะไม่สามารถเข้าใจคนอื่น ๆ ได้ถ้ายังไม่เข้าใจตนเองก่อน ดังนั้นบุคคลจึงควรศึกษาตนเองก่อนที่จะศึกษาผู้อื่นๆ และการเรียนรู้เพื่อเข้าใจตนเองนั้นทำได้โดยการวิเคราะห์ตนเองและการฝึกฝนจากการทำงานเป็นกลุ่ม ประสบการณ์จากการฝึกฝนในกลุ่มจะทำให้เกิดความเข้าใจตนเองและบุคคลอื่นมากขึ้น (วิเชียร ทวีลาภ, 2516)

การฝึกหัดทำงานกลุ่มเป็นการฝึกฝนจิตและสร้างคุณธรรมในการทำงาน โดยค้นหากระบวนการทำงานที่ดีที่สุดและคำนึงถึงความรู้สึกของบุคคลมากกว่าความสำเร็จของงาน จากแนวคิดของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ดังกล่าวแล้ว ท่านได้สร้างผลงานตามแนวคิดนี้ซึ่งได้ปรากฏให้เห็นด้วยการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการและการนำไปใช้ในการสอนนักศึกษา โดยท่านได้แบ่งผู้เข้าอบรมหรือผู้เรียนเป็นกลุ่มให้ทำงานร่วมกัน ท่านเน้นว่าชีวิตอยู่ในสังคมที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความรัก ความเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เฉพาะแต่สังคมพยาบาลเท่านั้น ต้องมีการเรียนรู้ การสัมมนาเชิงปฏิบัติการที่ท่านเป็นคนริเริ่มมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์การทำงานเป็นกลุ่ม คือเรียนรู้จากกันและกัน โดยกลุ่มมีหน้าที่สำคัญคือการร่วมมือทำงานให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และมีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มของตนและกลุ่มอื่นๆ กลุ่มที่มีการประสานสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกทุกคน คือกลุ่มที่สมาชิกแต่ละคนตระหนักและไว้วางใจความรู้ดีของกันและกัน วิธีการทำงานกลุ่มที่ดีคือมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนและมีความเป็นไปได้ มุ่งศึกษาปัญหาเฉพาะมากกว่าปัญหาที่กว้างเกินไป มีการวางแผนการทำงานภายในเวลาที่อำนวยความสะดวกและตามทรัพยากรที่มีอยู่ มีการสร้างและรักษาบรรยากาศที่จะให้เกิดความเป็นอิสระและการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน รวมทั้งการสร้างควมคุ้นเคยเป็นกันเองภายในกลุ่ม (วิเชียร ทวีลาภ, 2516)

สำหรับแนวคิดในการพัฒนาฝ่ายบริการพยาบาลนั้น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เน้นเรื่องการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยการจัดอบรมวิชาการต่างๆภายในหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ การสนับสนุนส่งเสริมให้มีการศึกษาในระดับสูงขึ้น การพัฒนาคุณภาพการพยาบาลให้มีมาตรฐาน และที่สำคัญคือการเน้นให้มีการใช้กระบวนการพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อให้แนวคิดของท่านเกิดเป็นรูปธรรมในระยะต่อมา ท่านจึงได้ริเริ่มโครงการร่วมพัฒนาการศึกษาและการบริการพยาบาลที่โรงพยาบาลศิริราชขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2523 - 2529 ซึ่งท่านมีความเชื่อว่า เป้าหมายของทั้งการศึกษาและการบริการ

พยาบาลคือการให้การพยาบาลที่ดีแก่ผู้ป่วย ซึ่งเป็นเป้าหมายเดียวกัน การศึกษาพยาบาลเป็นการศึกษาเพื่อบริการ การศึกษาพยาบาลที่ดีต้องอาศัยรูปแบบและระบบงานที่ดีของฝ่ายบริการพยาบาล และในทำนองเดียวกัน การพยาบาลที่ดีก็ต้องอาศัยทฤษฎีทางการศึกษาพยาบาลเป็นเครื่องมือ (วิเชียร ทวีลาภ, 2533)

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่าแนวคิดในการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ คือ การพัฒนาทั้งฝ่ายการศึกษาและฝ่ายบริการพยาบาลไปพร้อมๆกัน ท่านให้ความสำคัญทั้ง 2 ฝ่ายเท่าเทียมกัน โดยทางฝ่ายการศึกษาจะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน การปรับปรุงด้านมนุษยสัมพันธ์ภายในหน่วยงาน ส่วนทางด้านฝ่ายบริการพยาบาลก็ต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาตนเองสม่ำเสมอ มีการพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาลโดยเน้นการนำกระบวนการพยาบาลไปใช้อย่างครอบคลุม และบุคลากรทั้ง 2 ฝ่ายจะต้องร่วมมือกันในการทำงาน อันจะนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ผ่านมามีตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การขาดแคลนพยาบาลเป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้น สาเหตุในระยะแรกๆ นั้นเกิดจากการมีสถานศึกษาพยาบาลน้อย จำนวนการผลิตพยาบาลไม่เพียงพอต่อความต้องการของประเทศ พยาบาลที่ทำงานประจำอยู่ได้ลาออกไปประกอบอาชีพส่วนตัวกันมากเนื่องจากการที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสังคมเข้าสู่ระบบทุนนิยมมากขึ้น และต้องการขยายการศึกษาด้านการแพทย์และการพยาบาลออกไปสู่ภูมิภาค ต่อมาในปี พ.ศ. 2503 มีนโยบายที่จะขยายการสร้างโรงพยาบาลเพิ่มขึ้นให้เพียงพอแก่การบริการด้านสุขภาพอนามัยของประชากรของประเทศ ทำให้ปัญหาการขาดแคลนพยาบาลเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นจากการที่มีการปรับระดับการศึกษาพยาบาลในประเทศเป็นปริญญาตรี ทำให้พยาบาลไทยมีมาตรฐานสามารถไปต่างประเทศง่ายขึ้น

นอกจากนี้ในช่วงปี พ.ศ. 2513 มีภาวะสมองไหลของผู้ที่มีการศึกษาออกไปทำงานและศึกษาต่อยังต่างประเทศ พยาบาลและแพทย์เดินทางไปต่างประเทศเป็นจำนวนมาก จนทำให้กระทรวงสาธารณสุขประสบความล้มเหลวในการจัดตั้งโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลจังหวัด เนื่องจากขาดแคลนบุคลากร และยังส่งผลกระทบต่อปฏิบัติการพยาบาลในประเทศไทยด้วย ตามสถิติของกองการพยาบาลปรากฏว่าพยาบาลไทยเดินทางไปต่างประเทศมีจำนวนสูงขึ้นทุกปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 จำนวน 153 คนและเพิ่มขึ้นทุกปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2508 - 2512 มีจำนวนพยาบาลเดินทางไปต่างประเทศทั้งสิ้น 1806 คน แต่เดินทางกลับเข้าประเทศเพียง 443 คน (ไพลิน นุฏกิจ, 2529) ซึ่งส่วนใหญ่ไปประกอบอาชีพในประเทศสหรัฐอเมริกาเพราะว่ามีรายได้ดี (วิเชียร ทวีลาภ,

2515) ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ ปริมาณการผลิตพยาบาลไม่เพียงพอกับความต้องการของประเทศ ทำให้มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาพยาบาลในด้านการผลิต แม้จะมีการเปิดสถาบันการศึกษาพยาบาลเพิ่มขึ้นก็ตาม

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้มีโอกาสไปศึกษาต่อยังต่างประเทศเป็นเวลาหลายปี ท่านได้พบปะสังสรรค์กับพยาบาลไทยที่เคยเป็นผู้ร่วมงาน เป็นศิษย์เก่าของโรงพยาบาลศิริราชและ โรงเรียนพยาบาลคณะแพทยศาสตร์เชียงใหม่ รวมทั้งพยาบาลจากโรงพยาบาลอื่นในประเทศไทยซึ่งประกอบอาชีพอยู่ใน New York, New Jersey, Chicago, Philadelphia และใน Boston ทำให้ท่านเข้าใจปัญหาของพยาบาลไทยที่ทำงานในต่างประเทศพอสมควร ท่านกล่าวว่า พยาบาลที่ประสงค์จะไปศึกษาต่อในต่างประเทศนั้นถ้ายังไม่ได้ปริญญาตรีไปจากเมืองไทย ก็เป็นการยากมากที่จะสำเร็จการศึกษาด้วยเหตุผลคือ ค่าเล่าเรียนแพงมากปีละประมาณ 2000 - 3000 เหรียญ ถ้าเป็นนักเรียนเต็มเวลารวมทั้งค่ากินอยู่ด้วยก็ต้องใช้เงินไม่น้อยกว่าปีละ 5000 เหรียญ ต้องไปเริ่มเรียนใหม่ทั้งหมด 120 หน่วยกิต ทั้งนี้ไม่ว่าเฉพาะพยาบาลต่างชาติ แม้พยาบาลอเมริกันที่จบจาก Diploma School ก็ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกัน เหน็ดเหนื่อยมากเพราะต้องทำงานหาเงินใช้จ่ายเพื่อการกินอยู่และค่าเล่าเรียน และถ้าเรียน part time ก็ต้องใช้เวลามากกว่าจะจบ ขาดความอดทนและความพยายาม เกิดความท้อถอยเนื่องจากภาษาไม่ดีพอ เมื่อเข้าไปศึกษาในมหาวิทยาลัยจะเกิดปัญหาได้ (วิเชียร ทวีลาภ, 2515)

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ กล่าวว่า ในเรื่องการทำงานในสหรัฐอเมริกาของพยาบาลไทยโดยทั่วไปทำงานเก่งแต่ขาดทักษะในการพูดและไม่สันทัดในเรื่องของภาษา ฉะนั้นทางโรงพยาบาลจึงไม่อาจรับเข้าทำงานได้ทันที จนกว่าภาษาอังกฤษจะดีขึ้น พยาบาลบางคนต้องตกอยู่ในภาวะการตกงานและทำให้ยินยอมรับงานในตำแหน่งอะไรก็ได้โดยไม่มีข้อแม้เรื่องเงินเดือนเพื่อความอยู่รอด ท่านจึงแนะนำว่าผู้ที่คิดจะไปทำงานหรือศึกษาต่อในต่างประเทศควรจะได้มีการเตรียมพร้อมในเรื่องภาษาให้ดีเสียก่อน

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ตระหนักถึงปัญหาของพยาบาลไทยที่ไปศึกษาต่อและทำงานในต่างประเทศ ท่านได้มีข้อคิดเห็นว่า การไปต่างประเทศของพยาบาลถือว่าเป็นกำไรชีวิตอย่างหนึ่ง ได้มีประสบการณ์ในด้านการพยาบาล ทำให้ได้แนวความคิดใหม่ๆ ในการที่จะมาช่วยปรับปรุงกิจการพยาบาลในประเทศให้ดีขึ้นได้ และเพื่อจูงใจให้พยาบาลกลับมาทำงานในประเทศหน่วยงานหรือโรงพยาบาลควรแก้ไขปัญหาด้านบริหารปกครองบังคับบัญชา พยาบาลในตำแหน่งบริหารควรได้รับมอบอำนาจในการปกครองบังคับบัญชาพยาบาลที่อยู่ในความรับผิดชอบด้วย เพื่อจะได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พยาบาลควรได้รับการยกย่องตามสมควรแก่ตำแหน่งหน้าที่และในฐานะผู้ร่วมงานที่สำคัญของแพทย์ รัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาต่อ การ

ปรับปรุงวิธีการเลื่อนขึ้นเงินเดือนของพยาบาลให้เหมาะสม ควรจำกัดจำนวนการไปต่างประเทศของพยาบาลเป็นโควตาประจำปี จำกัดเวลาของการไปให้ทุกคนกลับภายใน 5 ปี ถ้าคนเก่าไม่กลับ คนใหม่ก็จะไปไม่ได้ทั้งนี้เพื่อให้มีการหมุนเวียนเปลี่ยนกันไป นอกจากนั้นท่านยังมองว่าอาชีพพยาบาลในประเทศไทยก็ไม่ได้ต่ำด้อยไปกว่าอาชีพอื่นๆ ในระดับการศึกษาเดียวกัน ทั้งยังมีโอกาสหารายได้พิเศษเพิ่มเติม ดังนั้นพยาบาลที่ไปประกอบอาชีพในต่างประเทศโดยไม่ได้อาศัยเงินเพิ่มเติมเมื่อสามารถเก็บและนำเงินก้อนมาลงทุนสร้างหลักฐานได้แล้ว ก็ควรจะมีเวลาพอใจและยึดเอางานเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพจิตของตนเอง และสามารถมีความสุขได้ถ้าจะพัฒนาตนเองให้เกิดความยินดีในการที่จะได้ช่วยเหลือสังคม โดยมีได้คิดถึงเงินเป็นเป้าหมายสำคัญ (วิเชียร ทวีลาภ, 2515)

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ กล่าวถึงอุปสรรคที่ทำให้การพยาบาลเราพัฒนาได้ช้าเป็นเพราะว่าภาพลักษณ์เก่าๆ ที่ถูกมองว่า พยาบาลอยู่ในภาวะของผู้ตามหรือผู้ช่วยของแพทย์ ผู้นำพยาบาลในสถาบันต่างๆ ได้พยายามหาวิธีการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานภาพของโรงเรียนพยาบาล ให้มีการบริหารสถาบันอย่างมีอิสระเช่นเดียวกับวิชาชีพอื่นๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ๆ เช่น สังคมศาสตร์ เทคนิคการแพทย์ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถูกยับยั้งหลายครั้ง และในที่สุดความหวังนั้นก็ประสบผลสำเร็จ เมื่อมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้เปิดขึ้นและได้รับอนุมัติให้จัดตั้งคณะพยาบาลศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยขอนแก่นในปี พ.ศ. 2514 ซึ่งนับว่าเป็นคณะพยาบาลศาสตร์แห่งแรกในเมืองไทย จึงกล่าวได้ว่าการก่อตั้งคณะพยาบาลศาสตร์แห่งแรก ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นโดยการนำของ รองศาสตราจารย์ สายหยุด นิยมวิภาศ เป็นอีกก้าวหนึ่งที่น่าการพยาบาลไปสู่ความเป็นเอกภาพในวิชาชีพการพยาบาล มีอิสระในการดำเนินการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทำให้วิชาชีพการพยาบาลมีความเท่าเทียมกับวิชาชีพอื่นๆ และเป็นการเปิดประตูวิชาชีพการพยาบาลจากแวดวงแคบๆ ภายในโรงพยาบาล ที่เคร่งครัดต่อแนวความคิดดั้งเดิม ไปสู่สิ่งแวดล้อมที่กว้างขวางขึ้น (วิเชียร ทวีลาภ, 2530)

ปี พ.ศ. 2515 ซึ่งเป็นเวลาที่มีการขาดแคลนพยาบาลภายในประเทศมากขึ้น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้กลับมาทำงานที่โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยศิริราช ทางโรงเรียนมีความจำเป็นต้องรับนักศึกษาอนุปริญา ปีละ 2 รุ่น เพื่อผลิตให้ทันความต้องการ ทดแทนพยาบาลที่ลาออกไปทำงานต่างประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นการขยายการศึกษาแบบจำลอง เป็นปีละ 2 รุ่นๆ ละ 100 คน ภายในสถานที่ศึกษาขนาดเดิม ทำให้เกิดปัญหาความแออัดของสถานที่เรียนและหอพักนักเรียน (วิเชียร ทวีลาภ, 2525)

การเพิ่มรับนักศึกษาพยาบาลเป็นปีละ 2 รุ่น ทำให้จำนวนนักศึกษาหลักสูตรอนุปริญญาเมื่อรวมทั้ง 3 ชั้นปีมีจำนวนถึง 600 คนและเมื่อรวมนักศึกษาทุกหลักสูตรก็มีจำนวนมากถึง 800 คน

นับว่าเป็นโรงเรียนพยาบาลที่มีจำนวนนักศึกษาอยู่ในความรับผิดชอบมากกว่าอีกหลายๆ คณะในมหาวิทยาลัยมหิดล ผู้บริหารโรงเรียนสมัยนั้นได้วางโครงการเสนอยกระดับฐานะของโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยขึ้นเป็นคณะพยาบาลศาสตร์ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการขยายและดำเนินการการศึกษาพยาบาลให้ได้ผลดียิ่งขึ้นเหมาะสมกับการเป็นสถาบันระดับมหาวิทยาลัย การเสนอโครงการนี้ได้รับการรับรองและสนับสนุนเป็นอย่างดี จากคณะกรรมการแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาลและสภามหาวิทยาลัยมหิดล จนในที่สุดได้มีประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษให้โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยศิริราชเป็นคณะพยาบาลศาสตร์ นับเป็นคณะที่ 13 ของมหาวิทยาลัยมหิดล ตั้งแต่วันที่ 23 มิถุนายน 2515 เป็นต้นมา และเป็นคณะพยาบาลศาสตร์ แห่งที่ 2 ของประเทศไทยรองจากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การเปลี่ยนแปลงสถานภาพจากภาควิชาขึ้นเป็นคณะพยาบาลศาสตร์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างที่สำคัญคือ ระบบบริหารงานของคณะ มีการปรับปรุงโครงสร้างและสายการบริหารงานใหม่ โดยมีคณบดีเป็นหัวหน้าคณะ มีคณะกรรมการประจำคณะซึ่งประกอบด้วย รองคณบดี หัวหน้าภาควิชาต่างๆ และคณบดีเป็นประธานคณะ แบ่งส่วนราชการเป็น 6 ภาควิชา และ 1 สำนักงานเลขานุการคณะ ประกอบด้วย ภาควิชาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ ภาควิชาการพยาบาลร่าฐาน ภาควิชาการพยาบาลศัลยศาสตร์ ภาควิชาการพยาบาลสูติศาสตร์ - นรีเวชวิทยา ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์ และภาควิชาการพยาบาลอายุรศาสตร์และจิตเวชศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ได้นำแนวคิดของระบบประชาธิปไตยมาใช้ โดยมีการกำหนดของสภาอาจารย์และสโมสรนักศึกษาจากการเคลื่อนไหวเรียกร้องของนักศึกษา (วิเชียร ทวีลาภ, 2525)

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือการนำแนวคิดของระบบประชาธิปไตยมาใช้ในวงการศึกษา ภายหลัง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 มีการสัมมนาเรียกร้องของนักศึกษาให้ปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน การเรียกร้องให้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดลเสนอให้มีการเลือกตั้งผู้ดำรงตำแหน่งบริหาร ซึ่งได้แก่ อธิการบดี คณบดีและหัวหน้าภาควิชาและให้กำหนดวาระการอยู่ในตำแหน่งด้วย คณะพยาบาลศาสตร์แม้จะเพิ่งได้รับสิทธิแห่งความเสมอภาคนี้ คณาจารย์ส่วนใหญ่ก็สามารถปรับตัวในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของประชาธิปไตยโดยเข้ามาใช้ในการดำเนินงานของคณะพยาบาลศาสตร์ กล่าวคือ มีการเลือกตั้งคณบดี หัวหน้าภาควิชาเสนอต่อมหาวิทยาลัยเพื่อแต่งตั้ง มีการประชุมคณาจารย์ภายในคณะทุกๆ 3-4 เดือน เพื่อแถลงข้อควรทราบและให้อาจารย์ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ มีการประชุมระหว่างนักศึกษาและอาจารย์เพื่อสร้างความเข้าใจอันดี โดยการเปิดโอกาสให้นักศึกษาแถลงข้อข้องใจและปัญหาต่างๆ และร่วมกันแก้ปัญหาส่วนรวมของคณะ ทำให้สามารถลดช่องว่างระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ได้ นอกจากนี้ยังให้มีผู้แทนนักศึกษาพยาบาลได้เข้ามาร่วมให้

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียน การสอน การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับหอพัก การพิจารณาทุนของนักศึกษา เป็นต้น ส่งผลให้คณะสามารถแก้ปัญหาและดำเนินงานได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และนักศึกษาเกิดความรู้สึกรับผิดชอบที่จะร่วมปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์และศักดิ์ศรีของวิชาชีพและสถาบันมากขึ้น (วิเชียร ทวีลาภ, 2525)

นับได้ว่าเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ในประเทศไทยมีผลต่อแนวคิดประชาธิปไตย และบทบาทของนักศึกษาพยาบาล รวมทั้งพยาบาลในการตระหนักถึงการมีอุดมคติของวิชาชีพการพยาบาล นักศึกษาได้รับสิทธิความเสมอภาคและมีอิสระเสรีภาพมากขึ้น ส่งผลให้มีการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อผลิตบุคลากรให้ตรงกับความต้องการของบริบททางสังคมสมัยนั้น

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้นำแนวคิดวิชาการของการศึกษาต่อเนื่อง ตามหลักการศึกษาดลลอคชีวิตมาใช้ในการพัฒนานุเคราะห์ ได้ใช้วิธีการกลุ่มในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการและการสัมมนาวิชาการเรื่องการสอนในหอผู้ป่วย การปรับปรุงการพยาบาลโดยการนิเทศงาน นับว่าเป็นโครงการครั้งแรกของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ได้เชิญอาจารย์พยาบาลพยาบาลทุกระดับจากสถาบันต่างๆ มาประชุม แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ การประชุมประสบผลสำเร็จอย่างมาก แนวคิดและวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการและการสัมมนาได้ถูกนำไปเผยแพร่จนได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในวงการวิชาชีพการพยาบาลในปัจจุบัน และท่านได้กล่าวถึงการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลของท่านเพิ่มเติมไว้ว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 5, 22 มกราคม 2542)

“การเป็น ดร. คนแรกของพยาบาลไทย ยอมรับว่ามีภาระหน้าที่อย่างมากมาซึ่งจะต้องปรับปรุงพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลให้ทัดเทียมกับวิชาชีพอื่นๆ ต้องเป็นผู้นำในการปรับปรุง ดูเองทุกอย่าง แต่โชคดีที่ได้ทีมผู้ร่วมงานที่ดี มีความสามารถมาช่วยกันทำงาน จึงทำให้งานสำเร็จด้วยดี”

กล่าวได้ว่า รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นผู้ที่มิบุคลิกลักษณะที่ดีที่ทำให้บุคคลอื่นๆเกิดความยอมรับและศรัทธาในตัวท่าน จึงได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่มีความสามารถเป็นอย่างดี นับได้ว่าท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสร้างทีมงาน นอกจากนั้นท่านเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ ท่านเห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างมาก ท่านเชื่อว่าการศึกษาทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการจะทำให้เกิดการพัฒนาค้นเอง มีศักยภาพในตนเอง ทำให้เกิดการยอมรับ และมีความรู้ความสามารถที่จะพัฒนาวิชาชีพในลำดับต่อมา ดังจะเห็นได้จากผลงานที่ทำให้ท่านเป็นที่ยอมรับในวงการวิชาชีพการพยาบาล ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ผลงานระหว่างรับราชการและผลงานหลังเกษียณราชการ

4.2) ผลงานระหว่างรับราชการ

ตลอดระยะเวลา ตั้งแต่ พ.ศ. 2515-2530 รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้ช่วยคณบดี รองคณบดีและคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ท่านได้เป็นผู้ริเริ่มงานใหม่ พัฒนาปรับปรุงงานที่อำนวยความสะดวกแก่การศึกษาและวิชาชีพการพยาบาลนานัปการคือ

4.2.1) การพัฒนาหลักสูตรพยาบาล ประกอบด้วย

1) การจัดหลักสูตรการพยาบาลตามความต้องการของสังคม

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการขาดแคลนแพทย์เป็นจำนวนมากในปี พ.ศ. 2511 - 2515 ในขณะที่ปริมาณงานของแพทย์มีล้นมือ เพื่อที่จะแก้ปัญหานี้ จึงมีแนวโน้มการเปิดหลักสูตรใหม่ในสหรัฐอเมริกา โดยการจัดตั้งโปรแกรมอบรมผู้ช่วยแพทย์ขึ้น โดยรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี เข้ารับการฝึกอบรม 1 ปี เพื่อช่วยงานในด้านการตรวจรักษาโรคภายในขอบเขตและการควบคุมของแพทย์วิชาชีพ

เมื่อเกิดบุคลากรระดับนี้ขึ้นมา จึงเป็นที่ถกเถียงกันในกลุ่มแพทย์และพยาบาลว่า ใครสมควรที่จะทำหน้าที่นี้ได้ดีที่สุด เพื่อความปลอดภัยของผู้ป่วย แพทย์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าพยาบาลผู้ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ทางการแพทย์อยู่แล้ว ถ้าได้รับการอบรมเพิ่มเติม ก็จะสามารถทำหน้าที่ได้ดีกว่าบุคคลซึ่งยังไม่เคยมีความรู้และประสบการณ์ด้านนี้มาก่อน ทางสมาคม N.L.N. (National League for Nursing) ได้ศึกษาหน้าที่ของผู้ช่วยแพทย์ตามที่กำหนดไว้ ปรากฏว่าบทบาทและหน้าที่ของผู้ช่วยแพทย์นั้น พยาบาลสามารถปฏิบัติอยู่แล้วเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีหน้าที่ดังนี้

1. การรักษาพยาบาลขั้นต้น (primary care) ทำหน้าที่คัดกรองผู้ป่วยโดยการตรวจวินิจฉัย ให้การรักษาโรคที่พบบ่อย รวมทั้งมีการติดตามผลการรักษา ให้การดูแลต่อเนื่องเพื่อดำรงไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีของผู้ป่วย

2. การรักษาพยาบาลฉับพลัน (acute care) สามารถสังเกตอาการสำคัญและอาการอันตราย ให้การปฏิบัติรักษาผู้ป่วยฉุกเฉิน เช่น shock ตกเลือด หัวใจหยุดทำงาน ชัก ภาวะต้องพิษ ได้ตามความจำเป็น

3. การรักษาพยาบาลผู้ป่วยเรื้อรัง (long term care) รับช่วงการปฏิบัติรักษาผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยและมีแผนการรักษาจากแพทย์แล้ว แนะนำวิธีการดำรงไว้ซึ่งสุขภาพอนามัยของผู้ป่วย ช่วยในการฟื้นฟูสภาพร่างกายให้เข้าสู่ภาวะปกติ

ในที่สุดทางฝ่ายพยาบาลก็ยินยอมตกลงว่าควรจะได้ขยายบทบาทหน้าที่ของพยาบาลในการทำหน้าที่ผู้ช่วยแพทย์ แต่ขอเรียกพยาบาลที่ทำหน้าที่นี้ว่าพยาบาลเวชปฏิบัติ (nurse practitioner) ซึ่งปรากฏว่าได้รับผลเป็นที่น่าพอใจ (วิเชียร ทวีลาภ, 2515)

ถ้าหากแนวโน้มการขยายบทบาทพยาบาลในประเทศไทย ได้รับอิทธิพลจากประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะการประสบกับปัญหาการขาดแคลนแพทย์เช่นเดียวกัน ซึ่งรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีความเห็นด้วยกับการขยายบทบาทพยาบาลในสหรัฐอเมริกา เมื่อแนวโน้มทางการแพทย์ในประเทศไทยมีความต้องการบุคลากรใหม่ขึ้นมาอีกระดับหนึ่งเช่นเดียวกับที่สหรัฐอเมริกา ที่เรียกว่าผู้ช่วยแพทย์ ซึ่งบทบาทนี้ได้เป็นหน้าที่ของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในส่วนนี้อยู่แล้ว แต่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย จากการศึกษากิจการของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลทั่วไป โดยกองการพยาบาลและ W.H.O. ในปี พ.ศ. 2513 พบว่าพยาบาลในต่างจังหวัดได้ใช้เวลาถึง ร้อยละ 45 ของเวลาทั้งหมดในการดูแลผู้ป่วยไปในกิจกรรม ทาง technical procedures ได้แก่การฉีดยาเข้ากล้ามเนื้อ การฉีดยาเข้าเส้นโลหิตดำ ทำแผล เย็บแผล เป็นต้น ซึ่งงานเหล่านี้เป็นงานที่นอกเหนือความรับผิดชอบของพยาบาลที่จะทำได้โดยกฎหมาย (วิเชียร ทวีลาภ, 2517)

และสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยได้ทำการสำรวจทัศนคติของพยาบาลต่องานที่นอกเหนือความรับผิดชอบของพยาบาลในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515 โดยการสุ่มตัวอย่างพยาบาลทั่วประเทศ พบว่าพยาบาลส่วนใหญ่โดยเฉพาะพยาบาลในต่างจังหวัดและสถานีนามัย ได้ปฏิบัติงานและกิจกรรมต่างๆที่นอกเหนือสิทธิของพยาบาลทั้งนี้เพราะขาดแคลนแพทย์ เช่น การนวดหัวใจ ภายนอก การผ่าฝี เย็บแผล การใส่ฝือก เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมของแพทย์โดยตรง แต่การขาดแคลนแพทย์ทำให้พยาบาลจำเป็นต้องรับหน้าที่ดังกล่าว เพื่อให้การบริการช่วยเหลือผู้ป่วยลุล่วงด้วยดี ทั้งๆที่นำไปด้วยการขาดความมั่นใจ เพราะตระหนักดีว่าขาดความคุ้มครองด้วยประการทั้งปวงทางด้านกฎหมาย (วิเชียร ทวีลาภ, 2517)

เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 มีการประชุมสมาคมพยาบาลแห่งชาติครั้งที่ 4 สมาคมได้นำเอาปัญหานี้เข้าเป็นหัวข้อถกแถลง เพื่อพิจารณาแนวโน้มของการพยาบาลในอนาคต สมาชิกที่มาประชุมมีความเห็นพ้องกันว่า เมื่อสถานการณ์จริงไม่สามารถทำให้พยาบาลหลีกเลี่ยงกิจกรรมนอกเหนือหน้าที่ดังกล่าวได้ ก็ควรขยายบทบาทและขอบเขตความรับผิดชอบของพยาบาลให้ถูกต้องตามกฎหมาย พร้อมทั้งให้มีการอบรมเพิ่มเติมในด้านการตรวจรักษาตามความจำเป็นนี้ด้วย

ดังนั้นกองการพยาบาลในฐานะตัวแทนและผู้ดูแลพยาบาลส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในกระทรวงสาธารณสุข จึงได้นำผลการศึกษากิจการของพยาบาลเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาปัญหาและนโยบายเกี่ยวกับการพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข ในวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2515 โดยมีปลัดกระทรวงเป็นประธาน กรรมการที่มาประชุมประกอบด้วย นายกสมาคมพยาบาล

แห่งประเทศไทย ผู้แทนจากสถาบันการศึกษาทุกระดับทั่วประเทศและผู้อำนวยความสะดวกของกรุงเทพมหานคร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแพทย์ ผู้แทน ก.พ. ผู้แทนสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติและหัวหน้ากองการพยาบาลเป็นกรรมการและเลขานุการ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ในฐานะตัวแทนจากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ร่วมพิจารณาปัญหาและรายงานผลการศึกษากิจกรรมของพยาบาลให้ที่ประชุมรับทราบแล้ว มีมติจากที่ประชุมเสนอต่อกระทรวงสาธารณสุข คือ ไม่ควรมีบุคลากรการแพทย์ประเภทอื่นนอกเหนือจากแพทย์ แต่ควรพิจารณาปรับปรุงความรู้ของพยาบาล ให้มีการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบให้ถูกต้องตามกฎหมาย และตั้งอัตราใหม่ให้เหมาะสม (วิเชียร ทวีลาภ, 2517)

วันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2516 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้นำเสนอเรื่องนี้ต่ออธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการวางโครงการร่วมผลิตพยาบาลเวชปฏิบัติขึ้น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นผู้ที่ริเริ่มในการฝึกพยาบาลเวชปฏิบัติ และร่วมอยู่ในคณะกรรมการจัดโครงการเวชปฏิบัติ ช่วยจัดตั้งหลักสูตรในนามของคณะพยาบาลผ่านทางมหาวิทยาลัยมหิดล คณะกรรมการได้ประชุมปรึกษาลงถึงปัญหาและข้อเท็จจริงต่างๆเกี่ยวกับความต้องการบริการการแพทย์และอนามัยระดับต่างๆของกระทรวงสาธารณสุข และมีความเห็นสอดคล้องกันว่า เพื่อที่จะแก้ปัญหาการขาดแคลนแพทย์ในท้องถิ่น ควรจะได้มีการปรับปรุงหลักสูตรพยาบาลในด้านการรักษาที่จำเป็นเพิ่มขึ้นด้วย โดยมีการวางแผนเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะเร่งด่วน ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรอนุปริญญาพยาบาลสาธารณสุขที่มีอยู่เดิม โดยมีการเพิ่มความรู้ด้านการตรวจรักษาให้เหมาะสมกับหน้าที่ที่ได้ปฏิบัติอยู่ การรับนักศึกษาให้คำนึงถึงความต้องการในท้องถิ่นระดับอำเภอก่อนอื่น ส่วนผู้ที่จบหลักสูตรอนุปริญญาพยาบาลสาธารณสุขแล้ว และทำงานอยู่ในท้องถิ่น ควรจัดให้มีการอบรมระยะสั้น โดยเพิ่มเติมความรู้ในด้านการรักษา เพื่อช่วยให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนโครงการระยะยาว คือการเตรียมพยาบาลเวชปฏิบัติในระดับปริญญาตรี โดยจัดให้พยาบาลเวชปฏิบัติเป็นการพยาบาลเฉพาะสาขาหนึ่งของหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิตพยาบาล

เมื่อโครงการนี้เสร็จสิ้นลงแล้ว ได้มอบให้ภาควิชาพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลเป็นผู้รับไปดำเนินการต่อจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งหลักสูตรมีระยะเวลาเรียน 6 เดือน รับผู้สำเร็จการศึกษาพยาบาลพื้นฐานระดับวิชาชีพเข้าศึกษาต่อ

2) การจัดการศึกษาพยาบาลตามมาตรฐานการศึกษาพยาบาลในรูปแบบของวิชาชีพ

ในปี พ.ศ. 2499 โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล ได้เปิดสอนการพยาบาลในระดับปริญญาตรี เป็นแห่งแรกของประเทศไทยและเป็นการเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติผู้เข้ารับการศึกษาศึกษาพยาบาล โดยรับผู้สำเร็จการศึกษาชั้น มัธยม 8 หรือ

ชั้น ม.ศ. 5 ในหลักสูตรประกาศนียบัตรเดิมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 เพื่อให้มีมาตรฐานเป็นสากลในระดับเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงนี้ดำเนินไปอย่างช้าๆ และใช้เวลานานถึง 14 ปี โรงเรียนพยาบาลทุกแห่งในประเทศไทย จึงมีระบบการรับนักศึกษาใหม่เป็นผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมปลายได้ทั้งหมดในปี พ.ศ. 2516 การที่สถาบันการศึกษาพยาบาลได้ปรับปรุงการศึกษาในสถาบันของตนให้มีมาตรฐานเดียวกันได้นั้น จึงเป็นพื้นฐานในการพัฒนาไปสู่ระบบการศึกษาระดับวิชาชีพ มีผลให้การศึกษาพยาบาลมีความเท่าเทียมกับวิชาชีพอื่นๆ

พ.ศ. 2518 รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และได้เลื่อนตำแหน่งเป็นรองคณบดี คณะพยาบาลศาสตร์ ในปีเดียวกัน โดยท่านจะเน้นทางด้านวิชาการเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ทางคณะพยาบาลศาสตร์มีกรรมการหลักสูตรประจำคณะ ประกอบด้วยผู้แทนจากภาควิชาต่างๆ ภาควิชา 2 คน โดยท่านทำหน้าที่เป็นประธาน มีหน้าที่ในการวางแผนหลักสูตรใหม่ วางแผนจัดดำเนินงานหลักสูตร ปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของหลักสูตรปัจจุบัน การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรมีดังนี้ หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยชั้นสูง ในปี พ.ศ. 2518 หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (พยาบาล) และประกาศนียบัตรผดุงครรภ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (Bachelor of Nursing) เริ่มปี พ.ศ. 2521 ซึ่งเป็นหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องสำหรับพยาบาลผู้สำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญาพยาบาลและอนามัยหรือเทียบเท่า และหลักสูตรพยาบาลผดุงครรภ์ระดับต้นซึ่งเริ่มในปี พ.ศ. 2525

การเปิดหลักสูตรทั้ง 4 นี้ นอกจากตอบสนองความต้องการของกระทรวงสาธารณสุขแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพของการบริการพยาบาลตามแผนพัฒนาอนามัยของประชาชนในประเทศ รวมทั้งสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ กล่าวคือในการทำงานของพยาบาลนั้น จำเป็นต้องมีการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ ความรับผิดชอบในงานที่สูงขึ้นตามวัยและประสบการณ์ ฉะนั้นพยาบาลประจำการจึงควรจะได้มีความรู้ที่จำเป็นเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาทักษะและความสามารถในการปฏิบัติงานขั้นต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับตำแหน่งและความรับผิดชอบที่สูงขึ้น ดังนั้นจึงมีการจัดการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตแบบกึ่งนอกระบบ (semi extramural program) ซึ่งได้ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนกำลังคน อันเนื่องมาจากการลาราชการเพื่อศึกษาต่อเป็นเวลานาน และช่วยบำรุงขวัญและกำลังใจในการทำงานของพยาบาลที่ปฏิบัติงานอยู่ในส่วนภูมิภาคได้มาก ทั้งนี้เพราะหลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เพิ่มพูนความรู้ในสาขาการพยาบาลโดยตรง ซึ่งช่วยให้ผู้เข้าศึกษาได้พัฒนาความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติงาน อันจะส่งผลในการปรับปรุงคุณภาพการทำงานของตนเองให้สูงขึ้น โดยใช้เวลาเรียนใน

ชั้นเรียนเพียง 1 ภาคการศึกษา วิชาที่เหลือนอกนั้นนักศึกษาลงทะเบียนและศึกษาด้วยตนเอง ตามคำแนะนำของอาจารย์ประจำแต่ละรายวิชา

นอกจากนี้หลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทาง เป็นหลักสูตรการอบรมระยะสั้น (3 เดือน) ที่รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ และคณะพยาบาลศาสตร์ได้จัดขึ้น เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์การพยาบาลเฉพาะสาขา ให้แก่พยาบาลประจำการที่อยู่ในโรงพยาบาลต่างๆทั่วประเทศ โดยถือเอาความต้องการของสถาบันที่ส่งมาเป็นสำคัญ มีสาขาที่เปิดอบรม เช่น การพยาบาลโรคหัวใจและทรวงอก การพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ การพยาบาลอายุรศาสตร์และศัลยศาสตร์ การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชศาสตร์ การพยาบาลผู้ป่วยอุบัติเหตุ เป็นต้น จากการสำรวจความต้องการจากโรงพยาบาลต่างๆ ปรากฏว่าเป็นหลักสูตรที่ผู้บริหารโรงพยาบาลมีความพอใจและสนับสนุนมาก มีจำนวนผู้สมัครเป็นจำนวนมากทุกปี แต่เพราะคณะพยาบาลศาสตร์สามารถเปิดรับได้เพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น (วิเชียร ทวีลาภ, 2525)

นอกจากนี้รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ยังได้จัดหลักสูตรอบรมการบริหารการพยาบาล จัดเป็นโครงการร่วมมือกับกองการพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา

สำหรับหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (พยาบาล) ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล หลักสูตรนี้ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ กล่าวว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตพยาบาลผู้ชำนาญการทางด้านการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งอาจทำหน้าที่เป็นอาจารย์หรือเป็นผู้บริหารการพยาบาล ซึ่งจะประกอบประโยชน์ต่อประเทศชาติใน 3 ประการต่อไปนี้

1. เพื่อเตรียมอาจารย์พยาบาลที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาโท ซึ่งยังมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการขยายการผลิตพยาบาลของสถาบันต่างๆ และสถาบันที่จะเกิดขึ้นใหม่
2. เป็นการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาเพื่อปริญญาโททางการพยาบาลภายในประเทศ ซึ่งเป็นสาขาตรงต่อวิชาชีพและมีอยู่น้อยมากทำให้ลดการสิ้นเปลืองเงินตราต่างประเทศได้ส่วนหนึ่ง
3. เปิดโอกาสให้พยาบาลได้ศึกษาและปรับปรุงวุฒิให้สูงขึ้น เหมาะสมกับงานในความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้เกิดความพอใจในวิชาชีพได้ตลอดไป

หลักสูตรมีระยะเวลาการศึกษาเต็มเวลา 2 ปี นักศึกษาต้องเรียนรู้วิชาที่กำหนดไว้ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต และต้องทำวิทยานิพนธ์ด้วย เริ่มเปิดสอนปีการศึกษา พ.ศ. 2520 ด้วยสาขาการพยาบาลอายุรศาสตร์ - ศัลยศาสตร์ ปีการศึกษา พ.ศ. 2524 เปิดสอนสาขาการพยาบาลแม่และเด็กเพิ่มขึ้นอีก 1 สาขา (วิเชียร ทวีลาภ, 2525)

จะเห็นได้ว่า รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้อุทิศแรงกายแรงใจ สติปัญญาและความสามารถในการจัดหลักสูตรการพยาบาลให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย โดยริเริ่ม

หลักสูตรพยาบาลเวชปฏิบัติขึ้น ท่านเป็นผู้ที่ริเริ่มพัฒนาการศึกษาพยาบาลเข้าสู่ระบบการศึกษา ระดับวิชาชีพ ซึ่งสถาบันการศึกษาทั่วประเทศได้เคลื่อนไหวกเพื่อปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาของ ตนให้มีระดับเดียวกันทั่วประเทศได้สำเร็จในปี พ.ศ. 2516 นอกจากนั้นท่านเป็นผู้ริเริ่มเปิดหลักสูตร การศึกษาพยาบาลระดับปริญญาโทของมหาวิทยาลัยมหิดล ทำให้ลดจำนวนพยาบาลที่ไปศึกษาต่อ ระดับปริญญาโทในต่างประเทศ รวมทั้งประหยัดค่าใช้จ่ายและงบประมาณแผ่นดินได้มาก

4.2.2) การพัฒนาการศึกษาพยาบาล

ผลงานที่สำคัญของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ คือการจัดตั้งองค์การควบคุม การศึกษาพยาบาลเพื่อควบคุมมาตรฐานการจัดตั้งสถาบันการศึกษาพยาบาลและควบคุมมาตรฐาน การศึกษาพยาบาล กล่าวคือในระยะเริ่มแรกจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2524 ประเทศไทยยังไม่มีองค์การ กลางสำหรับควบคุมมาตรฐานการศึกษาพยาบาล โดยหลักถือว่าโรงเรียนของรัฐบาลนั้นมีมาตรฐาน การศึกษาเพราะอยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติ กระทรวง ทบวง กรม ที่สถาบันการศึกษา นั้นสังกัดอยู่ กฎหมายการประกอบโรคศิลปะรับรองหลักสูตร เพื่อพิจารณาการขอใบอนุญาตขึ้น ทะเบียนการประกอบโรคศิลปะของผู้สำเร็จการศึกษา ไม่ปรากฏว่ามีมาตรการใดๆสำหรับการ ควบคุมสถาบันการศึกษาในการจัดดำเนินการศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตร โรงเรียนพยาบาลใน ทบวงมหาวิทยาลัย มีพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยเป็นเครื่องมือในการควบคุมการจัดการศึกษา การเปิดหลักสูตรใหม่ของคณะพยาบาลศาสตร์ ที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยจะต้องได้รับอนุมัติ โดย มีกองวิชาการเป็นผู้พิจารณาหลักสูตร สำหรับโรงเรียนพยาบาลในสังกัดอื่นๆนั้น โดยทางปฏิบัติ จะขอคำปรึกษาและส่งหลักสูตรไปให้กระทรวงสาธารณสุขรับรองก่อน เนื่องจากมีกองการ ประกอบโรคศิลปะซึ่งมีอำนาจในการพิจารณาขอขึ้นทะเบียนเพื่อรับใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะ (วิเชียร ทวีลาภ, 2527)

ในปี พ.ศ. 2517 กระทรวงสาธารณสุขได้จัดตั้งกองงานวิทยาลัยพยาบาลขึ้น ตาม พระราชกฤษฎีกาเล่มที่ 91 ตอนที่ 210 ลงวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2517 โดยกำหนดหน้าที่ ไว้ดังนี้ (วิเชียร ทวีลาภ, 2530)

1. ควบคุม ประสานงานการผลิตครูพยาบาล พยาบาลอนามัยและผดุงครรภ์ ผู้ช่วยพยาบาลและผดุงครรภ์ ที่กระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้ผลิต
2. รับผิดชอบในการกำหนดโครงการ วางแผนการศึกษา นิเทศ การบริหารบุคคล การจัดตั้ง ขยายและรวมสถาบัน
3. ควบคุม ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพยาบาล เพื่อให้งานดำเนินไปตามมาตรฐานที่วางไว้
4. กำหนดระเบียบวิธีการคัดเลือก จัดสรรงบประมาณ ทุนศึกษา ติดตาม ประเมินผล

5. ช่วยอบรมฟื้นฟูความรู้ให้ผู้ปฏิบัติงานการพยาบาล รวมทั้งค้นคว้าวิจัยการศึกษาพยาบาล

6. เพิ่มผลผลิตและแก้ปัญหาการขาดแคลนครูพยาบาล พยาบาลอนามัยและผดุงครรภ์ ผู้ช่วยพยาบาลและผดุงครรภ์ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

การจัดตั้งกองงานวิทยาลัยพยาบาลขึ้นนี้ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีความคิดเห็นว่าเป็นความพยายามที่จะจัดระบบการศึกษาพยาบาลในกระทรวงสาธารณสุขให้มีมาตรฐานเดียวกัน สามารถควบคุม ติดตาม ประเมินผลได้ โรงเรียนพยาบาลทุกแห่งเปลี่ยนชื่อเป็นวิทยาลัยพยาบาลที่มีเอกภาพในการจัดดำเนินการศึกษาพยาบาลได้อย่างอิสระตามเกณฑ์ของวิชาชีพ นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ท่านเห็นว่ายังมีทั้งผลบวกและผลลบ เพราะการดำเนินงานขึ้นอยู่กับตัวบุคคล การแยกการศึกษาออกมาเป็นอิสระเป็นการตัดสายใยแห่งความรับผิดชอบของผู้อำนวยการ โรงพยาบาลที่เคยมีมาต่อการศึกษาพยาบาลในอดีต ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาภาคปฏิบัติซึ่งยังต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของพยาบาลฝ่ายบริการอยู่ ถ้าปราศจากการวางแผนร่วมกันและการร่วมมือประสานงานที่ดีแล้ว ผลกระทบจะเกิดต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาโดยตรง (วิเชียร ทวีลาภ, 2530)

ในปี พ.ศ. 2524 กองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ได้พยายามจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาพยาบาลในกระทรวงสาธารณสุขขึ้น ได้กำหนดระเบียบและแนวทางในการเปิดสอนและการจัดการศึกษาของวิทยาลัยพยาบาล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติแต่ก็ปฏิบัติได้เฉพาะ โรงเรียนพยาบาลของกองงานวิทยาลัยพยาบาลเท่านั้น โรงเรียนพยาบาลของกรมอื่น ๆ ก็ยังคงมีอิสระที่จะดำเนินการไปตามนโยบายของตนเอง จึงยังไม่เกิดความเป็นเอกภาพในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง และจากสภาพความเป็นจริง การศึกษาพยาบาลได้กระจัดกระจายอยู่ในหน่วยงานต่างๆ มากมายไม่เฉพาะแต่ในกระทรวงสาธารณสุขเท่านั้น คือในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย รวมทั้งวิทยาลัยพยาบาลสังกัดเอกชนด้วย ดังจะเห็นได้จากข้อมูลเมื่อปี พ.ศ. 2520 ประเทศไทยมีโรงเรียนพยาบาลทั้งหมด 21 แห่ง อยู่ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข 7 แห่ง ทบวงมหาวิทยาลัย 5 แห่ง กองทัพบก 3 แห่ง กรมตำรวจ 1 แห่ง กรุงเทพมหานคร 2 แห่ง เอกชน 2 แห่งและสถานกาชาดไทย 1 แห่ง สถาบันการศึกษาเหล่านี้ต่างก็จัดดำเนินการศึกษาไปตามระบบและความต้องการของหน่วยงานที่สังกัดอยู่ มีความแตกต่างกันในจำนวนและคุณสมบัติของอาจารย์ที่สอน มีหลักสูตรซึ่งเรียกชื่อแตกต่างกันถึง 18 ชื่อ รวมทั้งมีระบบการศึกษาพยาบาลที่มีรูปแบบที่สับสนซ้ำซ้อนกันมาก (วิเชียร ทวีลาภ, 2530)

จากปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาพยาบาลดังกล่าว รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ในฐานะผู้แทนจากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ร่วมกับกองงานวิทยาลัยพยาบาล

กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดการประชุมพยาบาลแห่งชาติครั้งที่ 3 ขึ้น ในวันที่ 10 - 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2523 เพื่อกำหนดนโยบาย เป้าหมาย ระบบการศึกษาพยาบาลและแนวทางในการกำหนด องค์การกลางเพื่อควบคุมมาตรฐานการศึกษาพยาบาล สภาการศึกษาแห่งชาติซึ่งได้มาเข้าร่วม ประชุมด้วย ได้ตระหนักในความสำคัญของปัญหาการควบคุมมาตรฐานการศึกษาพยาบาล จึงได้ แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาพยาบาลขึ้น โดยมี ผู้แทนจากกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา พยาบาลจากทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงสาธารณสุข กองทัพและกรุงเทพมหานคร แพทย์สมาคม แห่งประเทศไทย สมาคมโรงพยาบาลเอกชน สมาคมสถาบันการศึกษาคณะพยาบาลเอกชน สมาคม พยาบาลแห่งประเทศไทย ผู้แทนจากสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และผู้แทนจาก ก.พ. เป็นกรรมการ โดยมี คร. พจน์ สะเพียรชัย รองเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติเป็นประธาน (วิเชียร ทวีลาภ, 2527)

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ในฐานะกรรมการท่านหนึ่งในคณะกรรมการ ชุดนี้ ได้สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาและสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนพยาบาลต่าง ๆ ในขณะ นั้น ซึ่งท่านเห็นว่าเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลง คณะกรรมการกำหนดแนวนโยบาย การจัดการศึกษาพยาบาล ได้เสนอแนวนโยบายต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาโดยสรุปดังนี้

1. รัฐพึงส่งเสริมการศึกษาพยาบาลและถือว่าเป็นการศึกษาวิชาชีพที่มีลักษณะพิเศษ เพราะกระทำโดยตรงต่อร่างกายมนุษย์
2. สถานพยาบาลศึกษาทุกแห่งอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ
3. ปรับปรุงโครงสร้างของระบบการจัดการศึกษาพยาบาล เพื่อให้มีเอกภาพในการ กำหนดนโยบาย แผนงานและการประสานงาน
4. ขยายการผลิตบุคลากรทางการพยาบาล
5. ปรับปรุงการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาพยาบาล
6. ระดมสรรพกำลัง ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อจัดการศึกษาพยาบาล
7. ส่งเสริมด้านสวัสดิภาพและสวัสดิการ เพื่อกระจายบุคลากรทางการพยาบาลไปสู่ ชนบท

8. รัฐพึงสนับสนุนการศึกษาพยาบาลทั้งด้านวิชาการและงบประมาณ

คณะรัฐมนตรีในคราวประชุม เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2524 ได้ลงมติให้ความเห็นชอบนโยบายการจัดการศึกษาพยาบาลของคณะกรรมการ ดังกล่าว และได้อนุมัติมาตรการในการ ควบคุมและประสานงานการศึกษาพยาบาล โดยให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการการควบคุมและประสานงานการศึกษาพยาบาล โดยมีสำนักงานปลัดทบวง

มหาวิทยาลัย ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานการศึกษาพยาบาล และอนุมัติให้จัดตั้งศูนย์ประสานงานการศึกษาพยาบาล ซึ่งคณะรัฐมนตรีในคราวประชุมวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2524 ได้ลงมติอนุมัติตามข้อเสนอของทบวงมหาวิทยาลัย

คณะกรรมการการควบคุมและประสานงานการศึกษาพยาบาล มีอำนาจและหน้าที่ดังนี้ (วิเชียร ทวีลาภ, 2530)

1. เสนอแนะและให้ความเห็นเกี่ยวกับการศึกษาพยาบาลต่อคณะรัฐมนตรี
  2. กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาพยาบาล และพิจารณาประสานโครงการและแผนปฏิบัติงานการผลิตพยาบาล ให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ
  3. เสนอแนะและให้ความเห็นในการจัดตั้ง ยุบ รวม และเลิกสถานศึกษาพยาบาลทุกสังกัด ต่อหน่วยงานที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลตามกฎหมาย
  4. เสนอแนะและให้ความเห็นในการจัดตั้ง ยุบ รวมและเลิกหลักสูตรการศึกษาพยาบาลทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน ต่อหน่วยงานที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลตามกฎหมาย
  5. กำกับและดูแลเกี่ยวกับคุณภาพของการจัดการศึกษาพยาบาลของสถานศึกษาพยาบาลทุกสังกัด ให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด
  6. พิจารณากำหนดมาตรฐานกลางของหลักสูตรการศึกษาพยาบาล สำหรับเป็นพื้นฐานการจัดการศึกษาพยาบาลของสถานศึกษาพยาบาลทั่วไป
  7. แต่งตั้งอนุกรรมการ เพื่อดำเนินการตามที่คณะกรรมการมอบหมาย
  8. ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะรัฐมนตรี
- สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ทำหน้าที่เป็นเลขานุการของคณะกรรมการ และเป็นศูนย์ประสานงานด้านการศึกษาพยาบาล ทำหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. สำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ และวิจัยสถานะทางการศึกษาพยาบาลโดยส่วนรวม เพื่อเสนอแนะจุดมุ่งหมาย นโยบายการศึกษาพยาบาลและโครงการพัฒนาการศึกษาพยาบาล
2. พิจารณาและประสานโครงการพัฒนาและแผนปฏิบัติงานการผลิตพยาบาล ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
3. ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาพยาบาล และผลิตพยาบาลของหน่วยงานที่จัดการศึกษาพยาบาลทุกสังกัดทั่วประเทศ เพื่อเสนอแนะให้ความเห็นในการแก้ไข ปรับปรุงการจัดการศึกษาพยาบาลและการผลิตพยาบาลโดยส่วนรวมให้เหมาะสม
4. จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับการศึกษาพยาบาล
5. ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานและให้บริการเกี่ยวกับข้อมูลและข่าวสารการศึกษาพยาบาลแก่หน่วยงานอื่น ๆ

6. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ/คณะรัฐมนตรี

การเกิดขึ้นของคณะกรรมการการควบคุมและประสานงานการศึกษาพยาบาล รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ มีความเห็นว่าทำให้การศึกษาพยาบาลซึ่งเคยกระจัดกระจายอยู่ตามกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ ได้เข้าไปอยู่ในระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษา นับตั้งแต่วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา การเปิดสถาบันการศึกษาพยาบาล การเปิดหลักสูตรใหม่ หรือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ต้องนำเสนอเพื่อการรับรองในคณะกรรมการการควบคุมและประสานงานการศึกษาพยาบาล ผลงานของคณะกรรมการการควบคุมและประสานงานการศึกษาพยาบาล เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ได้มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ เสนอไปยังกระทรวงสาธารณสุขเพื่อดำเนินการต่อไปจนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2528 นอกจากนี้มีการดำเนินการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาพยาบาลทุกระดับ รวมทั้งเกณฑ์การเปิดสถาบันการศึกษาพยาบาลไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาพยาบาลในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 และจัดทำรายงานการศึกษาสถานภาพการศึกษาพยาบาล พ.ศ. 2527 จึงนับว่าเป็นองค์การแรกของประเทศไทย ที่มีหน้าที่กำกับดูแลการจัดการศึกษาพยาบาลให้เป็นตามมาตรฐานที่กำหนด

4.2.3) การพัฒนาการเรียนการสอนและบุคลากร

งานหลักของคณะพยาบาลศาสตร์ คือ การสอนนักศึกษาในหลักสูตรต่างๆ ที่คณะพยาบาลศาสตร์เปิดสอน การพัฒนาการเรียน การสอน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องกระทำต่อเนื่องและควบคู่ไปกับการพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาอาจารย์ เพื่อให้การดำเนินการหลักสูตรมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนสถานภาพจากภาควิชาขึ้นเป็นคณะพยาบาลศาสตร์ ทำให้คณะพยาบาลศาสตร์มีอาจารย์ประจำหอผู้ป่วยจำนวนมาก ซึ่งเป็นอาจารย์ใหม่ยังขาดประสบการณ์ที่จะทำการสอนได้ดี รองศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ทวีลาภ จึงได้เริ่มโครงการพัฒนา การเรียน - การสอน ขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา โดยมีคณะกรรมการจัดอบรมวิชาการทางการศึกษาแก่อาจารย์ขึ้น

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นบุคคลแรกของวงการพยาบาลไทย ที่ได้นำแนวคิดและวิธีการศึกษาต่อเนื่อง หลักการศึกษาตลอดชีวิตมาใช้ในการพัฒนานุคลากร ได้ใช้วิธีการกลุ่มในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการและสัมมนาวิชาการ เรื่องการสอนในหอผู้ป่วย ระหว่างวันที่ 12 - 26 มีนาคม 2516 เป็นรุ่นที่ 1 ซึ่งท่านกล่าวว่า ในหอผู้ป่วยเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาวิชาการพยาบาล การวางแผนหลักสูตรแม้จะมีโครงสร้างและส่วนประกอบคืออย่างไรก็ตาม แต่ถ้าขาดการนำหลักวิชาไปใช้ปฏิบัติในสถานการณ์จริง หลักสูตรนั้นก็ไร้ความหมายเพราะไม่สามารถบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรได้ การสอนภาคปฏิบัติให้ได้ผลดีนั้น เป็นสิ่งที่ยากมากกว่าการสอนใน

ห้องเรียน เพราะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ อุปกรณ์การเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดหาผู้ป่วยให้ได้ตามความต้องการของผู้เรียนแต่ละราย ฉะนั้นจึงทำให้การจัดและอำนวยความสะดวกสอนในหอผู้ป่วยดำเนินไปตามแผนที่แน่นอนอย่างการสอนในห้องเรียนไม่ได้ แต่ถ้าครูสามารถวางแผนการสอนภายในหอผู้ป่วยที่รับผิดชอบไว้อย่างมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ จัดและอำนวยความสะดวกอย่างมีการยืดหยุ่นตามสถานการณ์และความต้องการของนักศึกษาได้ ก็จะทำให้การเรียนในภาคปฏิบัติเป็นวิชาที่น่าสนใจมากที่สุด การที่สามารถสอนได้ดังกล่าวนี้นี้ ครูจำเป็นต้องมีประสบการณ์และใช้เวลานานพอสมควรในการฝึกฝนและปรับปรุงตนเอง ซึ่งการจัด workshop ในครั้งนั้น มีจุดมุ่งหมายใหญ่ๆ คือ (วิเชียร ทวีลาภ, 2516)

1. เพื่อให้ครูมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการทางการศึกษา พอที่จะนำเอาไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการสอนและดำเนินการสอนในหอผู้ป่วยได้ด้วยตนเอง
2. เพื่อแนะแนวทางในวิธีการเรียน การศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ อันจะช่วยให้ครูรู้จักพัฒนา ปรับปรุงตนเองและงานประจำวัน
3. เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี ให้ครูเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ โดยวิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มตามหลักประชาธิปไตย

การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การสอนบนหอผู้ป่วย มีการติดตามผลการนำไปใช้ในสถานการณ์จริงติดต่อกัน 3 เดือน ประเมินผลแล้วปรากฏว่า อาจารย์ที่เข้ารับการอบรมมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางบวก มีความสามารถในการนำหลักวิชาการไปใช้ในการวางแผนการสอนทางคลินิกได้อย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้เกิดแผนการสอนประจำภาควิชา ระดับวิชาและระดับหอผู้ป่วย ได้ใช้เป็นหลักในการปฏิบัติ มีการปรับปรุงแก้ไขกันมาตามปัญหาที่ได้พบและใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนั้น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ยังได้ใช้วิธีการกลุ่มในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการและสัมมนาวิชาการ เรื่องการปรับปรุงการพยาบาลโดยการนิเทศงานในปี พ.ศ. 2515 ซึ่งเป็นโครงการครั้งแรกของคณะพยาบาลศาสตร์ ที่ได้เชิญอาจารย์พยาบาล พยาบาลทุกระดับจากสถาบันต่างๆมาเข้าประชุมด้วย ทำให้ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ความคิดเห็นจากกันและกัน การประชุมประสบผลสำเร็จอย่างมาก และท่านก็ได้้นำแนวคิดนี้ไปใช้กับสมาคมวิชาชีพเพื่อพัฒนาพยาบาลทั่วประเทศด้วยในระยะต่อมา

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2516 คณะกรรมการได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เรื่อง การประเมินผลและการคิดคะแนนแบบ grading system ซึ่งทำให้อาจารย์ของคณะพยาบาลศาสตร์มีความพร้อมในการประเมินผลการศึกษาตามระบบหน่วยกิต ทีมมหาวิทยาลัยมหิดลได้ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2516

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ยังได้นำวิธีการสอนตามวัตถุประสงค์ มาใช้ในการพัฒนาอาจารย์ โดยท่านได้จัดทำโปรแกรม sound slide เรื่องการเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมให้อาจารย์พยาบาลได้ฝึกหัดเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการสอนแต่ละเรื่อง เพื่อประโยชน์ในการเตรียมเนื้อหา วิธีการสอนและการวัดผลให้ครบถ้วน ครบคลุมวัตถุประสงค์ ซึ่งโปรแกรมการเรียนเรื่องนี้ได้ถูกนำไปเผยแพร่ในสถาบันอื่นๆด้วย

นอกจากนั้น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ศึกษาหาวิธีการที่จะช่วยให้นักศึกษาสามารถเรียนได้ด้วยตนเองโดยอาศัยสื่อการสอน ท่านได้เขียนโครงการเสนอขอทุนอุดหนุนจาก China Medical Board แห่งนิวยอร์กเพื่อจัดตั้งหน่วยวัสดุการศึกษาของคณะพยาบาล และสามารถจัดตั้งหน่วยศึกษาด้วยตนเองเป็นผลสำเร็จ โดยผู้บริหารเงินทุนดังกล่าวได้เห็นความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และศรัทธาในความสามารถของท่าน

รองศาสตราจารย์ ละออ หุตางกูร ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า (สัมภาษณ์ รศ. ละออ หุตางกูร วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2542)

“อาจารย์วิเชียรไม่ใช่จะเป็นที่รักของครู ในประเทศไทยเท่านั้น ในต่างประเทศเจ้าของทุน China Medical Board ก็ชอบท่านมาก เพราะอุปนิสัยที่ตรง เปิดเผยเอาจริงเอาจังและเป็นคนที่มีความสามารถมาก จึงได้รับความไว้วางใจ เชื่อถือ เขาจึงให้ทุนสนับสนุนมากเพราะชอบอาจารย์ซึ่งเป็นศิษย์เก่าของเขา ก็เห็นในศักยภาพรู้ว่าอาจารย์มีศักยภาพที่จะเอาเงินไปทำประโยชน์ให้เกิดคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติได้มาก”

ด้วยผลงานดังกล่าวและโครงการของคณะพยาบาลศาสตร์ ในการพัฒนาการเรียนการสอนที่ได้เสนอทำให้ China Medical Board of New York Inc. อนุมัติให้ทุนแก่คณะพยาบาลศาสตร์เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2517 จำนวน US\$ 10,000 เหรียญสหรัฐ (ดอลลาร์) คณะพยาบาลศาสตร์ได้ใช้ทุนนี้จัดตั้งหน่วยวัสดุการศึกษา และห้องเรียนด้วยตนเอง (self - instruction unit) ขึ้นภายในสถานที่อันลับแล 1 ห้อง และซื้อเครื่องมือ เครื่องใช้ ทางโสตทัศนศึกษาที่จำเป็น และได้รับเงินงบประมาณในการจัดหาเฟอร์นิเจอร์และเจ้าหน้าที่ประจำ 1 คน ได้ส่งอาจารย์ไปศึกษาปริญญาโททางวัสดุการศึกษา 1 คน ทำให้หน่วยนี้ได้เปิดบริการอย่างจริงจังตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา นอกจากบริการเครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ในการสอนแก่อาจารย์แล้ว ยังกระตุ้นและส่งเสริมให้อาจารย์ช่วยกันผลิตบทเรียนแบบโปรแกรมวัสดุการสอนขึ้นใช้เอง หน่วยนี้ได้รับการพัฒนาเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ ปัจจุบันมีห้องที่กว้างขวาง โดยมีแผนจะเป็นหน่วยการเรียนด้วยตนเองและห้องสตูดิโอ มีเจ้าหน้าที่ประจำ 4 คน อาจารย์ที่ปรึกษา 1 คน นับว่าเป็นหน่วยที่ได้ทำประโยชน์แก่คณะพยาบาลศาสตร์และอาจารย์อย่างมาก

พ.ศ. 2521 China Medical Board of New York Inc. ได้อนุมัติให้ทุนพัฒนาการเรียนการสอน แก่คณะพยาบาลศาสตร์ อีกเป็นจำนวน US\$ 20,000 ทุนวิจัยของอาจารย์ปีละ US\$ 12,000 ทุนอุดหนุนการวิจัยของนักศึกษาปริญญาโทปีละ US\$ 5,000 และเป็นทุนห้องสมุดปีละ US\$ 1,000 คณะพยาบาลศาสตร์จึงสามารถจัดการอบรมวิชาการแก่อาจารย์ของคณะพยาบาลศาสตร์ได้อย่างสม่ำเสมอตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (วิเชียร ทวีลาภ, 2525)

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นผู้ริเริ่มให้นักศึกษาประเมินผลการสอนของอาจารย์ภายหลังที่การสอนเสร็จสิ้นทุกรายวิชา เพื่อให้อาจารย์รับทราบผลการประเมินและนำไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น วิธีการดังกล่าวทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนในการกำหนดความต้องการในการเรียนซึ่งจะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในการเรียนด้วย สำหรับอาจารย์ก็ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาสาระ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์และวิธีการประเมินผลให้ดีขึ้น

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นคนแรกที่ริเริ่มให้มีการสอบรวบยอด (comprehensive examination) เพื่อประเมินความรู้ของนักศึกษาพยาบาลครั้งสุดท้ายก่อนจบหลักสูตร ทำให้นักศึกษาได้ทราบจุดอ่อนของตนเองที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงก่อนออกไปประกอบวิชาชีพ เป็นการช่วยป้องกันการปฏิบัติงานผิดพลาดที่มีสาเหตุจากการขาดความรู้ ซึ่งจะส่งผลให้การบริการพยาบาลต่อผู้ป่วยมีความปลอดภัยเพิ่มขึ้น

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นผู้มีความสนใจในการพัฒนาบุคลากรอย่างมาก การจัดอบรมหรือการสัมมนาทุกครั้ง จะเชิญผู้แทนจากสถาบันอื่นเข้าร่วมด้วยเสมอ เพราะยึดอุดมการณ์ที่ว่า การพัฒนาวิชาชีพทั้งการศึกษาและการบริการจำเป็นต้องดำเนินไปพร้อมๆกัน ดังที่ท่านให้สัมภาษณ์ไว้ว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 2, 12 ตุลาคม 2541)

“กลับมาตอนนั้น ก็มาจัดสัมมนาในศิริราชเป็นครั้งแรก จาก paper ที่ฉันได้มาวางแผนที่จะจัดสัมมนาในศิริราชอย่างไร มาทำเป็นครั้งแรก เป็นครั้งแรกที่พยาบาลได้จัดสัมมนาและก็เชิญตัวแทนของพยาบาล อาจารย์พยาบาลจากโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศไทยเข้าร่วมด้วย สมัยก่อนต่างคนต่างทำ โรงเรียนสมัยนั้นไม่มีใครรู้จักใคร ใครพัฒนาก็ได้ของตัวเองไป แต่ฉันไม่ได้คิดว่าโรงเรียนหนึ่งจะเก่ง แล้วสามารถพัฒนาได้ทั้งชาติ เป็นไปไม่ได้ มันต้องพัฒนาทั้งหมด พัฒนาการศึกษาคือพัฒนาการบริการพยาบาลด้วย จะพัฒนาวิชาชีพต้องให้คนทุกคนในวิชาชีพได้พัฒนา การที่เราจะทำอย่างนี้ได้ด้วยการอบรม ประชุม สัมมนาวิชาการ เชิญผู้แทนของสถาบันต่างๆ มาร่วมปรึกษาหารือถึงปัญหาการพยาบาล และช่วยกันแก้ปัญหาเพราะว่ามีคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมด้วยก็มีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้รู้จักกันด้วยระหว่างโรงเรียน มีเครือข่าย”

รองศาสตราจารย์ สุลักษณ์ มิชูทรัพย์ อดีตหัวหน้าภาควิชาการพยาบาลรากฐาน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้ซึ่งร่วมงานกับรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้กล่าวถึงการพัฒนาบุคลากรของท่านไว้ว่า (สัมภาษณ์ รศ. สุลักษณ์ มิชูทรัพย์ วันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2542)

“อาจารย์พัฒนาพวกเรามาก ท่านจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมให้ไปเรียนต่อ ส่งเสริมให้เรียนถึงปริญญาเอก อาจารย์สนับสนุนมาก ใครจะไปเรียนต่อ จะทำวิจัย อาจารย์ก็สนับสนุนตลอด เคยทำงานร่วมกับอาจารย์ในการอบรมผู้บริหาร ของกระทรวงสาธารณสุข ก็ช่วยกันทำหลักสูตร ท่านเข้าใจในภาวะผู้นำ ท่านจะเน้น การบรรยายในเรื่องของการปกครองคน เน้นผู้นำด้านวิชาชีพ บางครั้งได้รับเชิญไป จัดอบรมในต่างจังหวัดก็มี”

4.2.4) งานด้านการสอน

งานสอนที่เป็นงานประจำนั้น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เคยสอนวิชา ต่างๆหลายวิชา ท่านเริ่มต้นด้วยการสอนวิชา Nursing art ปี พ.ศ. 2515 - 2517 ท่านได้สอนวิชา Introduction to research ให้กับนักศึกษาปริญญาตรี สอนวิชา Essential team work ให้กับ นักศึกษาหลักสูตรเฉพาะทาง ท่านสอนวิชา Group and Interpersonal relations และวิชา Adult education ให้กับนักศึกษาปริญญาโท นอกจากนั้นท่านยังได้สอนวิชา Change and Innovation in nursing รวมทั้งสอนพิเศษในวิชา Issue and Trends ในสถาบันต่างๆอีกหลายสถาบัน

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้นำวิธีการสอนแบบกลุ่มซึ่งเน้นให้นักศึกษา มีการประเมินซึ่งกันและกันโดยใช้กระบวนการกลุ่ม และวิธีการสอนใหม่ๆ ตลอดจนการใช้ สื่อทัศนูปกรณ์ในการสอนอย่างเต็มที่ ทำให้สามารถจูงใจนักศึกษาในการเรียนได้มาก และถูกศิษย์ ส่วนใหญ่ของท่านประทับใจในความสามารถด้านการสอนของท่านเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ศิษย์เก่าได้ กล่าวถึงท่านว่า (สัมภาษณ์นางสาวลัดดาวัลย์ สิงห์คำฟู วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

“การเรียนการสอนของอาจารย์ได้นำแนวคิดจากต่างประเทศมาใช้บ้าง แต่ประยุกต์ ใช้ให้เข้ากับบริบทของเมืองไทย การเรียน การสอน เนื้อหา การยกตัวอย่างค่อนข้าง ทันสมัย เวลาสอนนักศึกษาอาจารย์มีความมั่นใจในตนเองสูงมาก ซึ่งก็คงเป็น ลักษณะภาวะผู้นำของท่านที่มีอยู่ด้วย”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รัชณี ลีดา หัวหน้าภาควิชาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้กล่าวถึงการสอนของท่านว่า (สัมภาษณ์ ผศ. รัชณี ลีดา วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541)

“ท่านสอนสนุก ไม่น่าเบื่อ อาจารย์มีความพร้อม เตรียมตัวมาสอนอย่างดี ท่านมีความเป็นครูสูงมาก”

และศิษย์พยาบาลปริญญาโทรุ่นแรกของ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า (สัมภาษณ์ ผศ. สุณีย์ จันทรมหเสถียร วันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

“เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์สมัยเรียนปริญญาโทรุ่นแรก ท่านมีวิธีการสอนที่ให้เราติดตามไปด้วย มีเทคนิคการสอนดีมาก และพยายามปลูกฝังให้เรารักวิชาชีพการพยาบาล ให้อุณหภูมิในวิชาชีพ พยายามที่จะทำให้เราเห็นว่าวิชาชีพเราเป็นอิสระ ท่านเป็นอาจารย์ที่ดีมาก สัมพันธภาพดีมาก ห่วงใยลูกศิษย์ตลอดเวลา”

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าถึงแม้ว่า รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ จะได้รับประสบการณ์การเรียนการสอนมาจากต่างประเทศก็ตาม ท่านก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับการสอนในเมืองไทย นักศึกษาพยาบาลไทยซึ่งมีความแตกต่างจากนักศึกษาต่างประเทศ ทำให้นักศึกษามีความสนใจเรียนประกอบกับการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย ส่งผลให้การสอนของท่านได้รับผลเป็นที่น่าพึงพอใจเป็นอย่างมาก

4.2.5) การวิจัย เขียนตำราและบทความ

การวิจัยเป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใหม่ หาวิธีการแก้ปัญหา และปรับปรุงอย่างมีระบบ โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ การวิจัยเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่จะเพิ่มพูนคุณสมบัติของการพัฒนาวิชาชีพ และยิ่งไปกว่านั้น วิธีการวิจัยจะสามารถเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง การปฏิบัติการพยาบาล ให้มีคุณภาพดีขึ้น (วิเชียร ทวีลาภ, 2530)

การวิจัยทางการพยาบาลได้เริ่มต้นเมื่อ มิตรในดิงเกลต์ ดังคำถามว่า “มีความผิดอันใดบ้างที่มิได้มีสาเหตุมาจากโรค แต่มีสาเหตุมาจากการพยาบาล” แต่ไม่ได้มีผู้ใดให้คำตอบนี้ (วิเชียร ทวีลาภ, 2527)

ในปี ค.ศ. 1952 (พ.ศ. 2495) พยาบาลในประเทศสหรัฐอเมริกา มีความตื่นตัวในการทำวิจัยทางการพยาบาลมากขึ้น เนื่องจากพบว่า การวิจัยมีความสำคัญในการพัฒนาพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และสร้างแนวความคิดทางทฤษฎีการปฏิบัติการพยาบาล และในปีเดียวกันนี้สมาคมพยาบาลแห่งชาติอเมริกันได้เริ่มมีแผนกวิจัยและสถิติ รวมทั้งมีการจัดตั้งศูนย์การวิจัยเพื่อทำวิจัย (วิเชียร ทวีลาภ, 2527)

สำหรับการวิจัยทางการพยาบาลในประเทศไทยยังมีไม่มากนักโดย วิเชียร ทวีลาภ (2504) กล่าวว่า เรายังไม่มีการทำวิจัยอันแท้จริงเป็นล่ำเป็นสัน เพราะเราขาดเงินทุนและงบประมาณสนับสนุน รวมทั้งบุคคลที่มีนิสัยรักในการค้นคว้าและการดำเนินงานด้านนี้ ส่วนมากพยาบาลที่ทำวิจัยจะทำในวิทยาศาสตร์แขนง social science ซึ่งเป็นปัญหาที่ยากเพราะเกี่ยวข้องกับจิตใจและ

ปฏิบัติการการแสดงออกของมนุษย์ ผู้ทำวิจัยจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยาเป็นอย่างดี

ขณะรับราชการอยู่ที่เชียงใหม่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการใช้น้ำยาฆ่าเชื้อโรคในการแช่ทำความสะอาดปรอท เพื่อหาชนิดของน้ำยาที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

พ.ศ. 2520 รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การประเมินผลการศึกษาภาคปฏิบัติของคณะพยาบาลศาสตร์” และปี พ.ศ. 2527 ท่านได้ทำวิจัยเรื่อง “การติดตามผลการศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (พยาบาล) และหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต (พยาบาลและผดุงครรภ์)” เพื่อนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์ ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ตระหนักถึงปัญหาในการทำวิจัยเพราะขาดการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม ท่านจึงให้การส่งเสริมให้เกิดการทำวิจัยเพิ่มขึ้นโดยการสนับสนุนด้านเงินทุนแก่อาจารย์ โดยท่านได้เขียนโครงการขอทุนสนับสนุนจาก China Medical Board of New York Inc. และได้รับการอนุมัติ ได้รับเงินทุนสนับสนุนเป็นจำนวนปีละ 45,000 เหรียญสหรัฐเป็นเวลาติดต่อกัน 4 ปี (วิเชียร ทวีลาภ, 2525)

นอกจากนั้น รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ยังได้ริเริ่มก่อตั้งกรรมการพิจารณาโครงการวิจัยประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อให้คำปรึกษาแก่อาจารย์พยาบาลในการเขียนโครงการเสนอขอทุนวิจัยอีกด้วย ทำให้อาจารย์พยาบาลได้รับแนวทางเพิ่มขึ้น

จะเห็นได้ว่ารองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เห็นความสำคัญของการทำวิจัยเป็นอย่างมาก เพราะว่าถ้าพยาบาลมีการทำวิจัยกันอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในวิชาชีพการพยาบาล อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลยิ่งขึ้นไป แม้ว่าท่านเองไม่ได้มีผลงานด้านวิจัยมากนักอันเนื่องมาจากภาระหน้าที่ของท่าน ท่านก็ให้การสนับสนุนและร่วมมือกับผู้ทำวิจัยเป็นอย่างดี และท่านมองว่าในอนาคตพยาบาลจะตื่นตัวในการทำวิจัยมากขึ้นทั้งฝ่ายการศึกษาและฝ่ายบริการพยาบาล

ในเรื่องของงานเขียนนั้นรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้แต่งตำรา 4 เล่ม คือ

1. คู่มือวิธีการพยาบาล ได้จัดทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2509 สมัยเมื่อทำงานอยู่ที่ โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยเชียงใหม่ เพื่อเป็นคู่มือสำหรับนักศึกษาและเจ้าหน้าที่พยาบาลได้ศึกษาหาความรู้ และสามารถให้การบริการพยาบาลผู้ป่วยตามมาตรฐานเดียวกัน

2. นิเทศการพยาบาล ในปี พ.ศ. 2519 ท่านได้เขียนตำราเรื่อง นิเทศการพยาบาล จากแรงจูงใจของท่านด้วยความเชื่อว่าผู้นำที่ดีไม่ได้เกิดมาเองแต่เกิดจากการฝึกฝน โดยเนื้อหาได้ค้น

คว่าจากคำร่าต่างประเทศและได้ดัดแปลงวิธีการให้ง่ายต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง โดยอาศัยประสบการณ์ของท่านด้วย คำร่าเล่มนี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ดังที่ รองศาสตราจารย์ ฟาริดา อิบราฮิม ผู้ร่วมงานของท่านที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้กล่าวถึงคุณค่าของหนังสือเล่มนี้ว่า (สัมภาษณ์ รศ. ฟาริดา อิบราฮิม วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541)

“หนังสือนี้เป็นหนังสือการบริหารเล่มแรกที่เราอ่านแล้วทำให้เราเห็นอะไรๆมาก ให้ อะไรหลายๆในด้านวิชาชีพ ซึ่งอาจารย์เน้นเรื่องการเปลี่ยนแปลง มนุษย์สัมพันธ์ การปกครองคน การนิเทศ การบริหารงาน”

รองศาสตราจารย์ ดร. ทศนา บุญทอง กล่าวถึงหนังสือนิเทศการพยาบาล ซึ่งจัดพิมพ์ ขึ้นเป็นครั้งที่ 4 ในปี พ.ศ. 2534 ในคำนำว่า หนังสือนิเทศการพยาบาลเป็นคำร่าเกี่ยวกับการบริหาร งานทางการพยาบาล ซึ่ง รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ทุ่มเทกำลังกายและใจในการ เรียบเรียง โดยมุ่งหวังให้เป็นคู่มือสำหรับพยาบาลวิชาชีพ ผู้ชำนาญการทางการพยาบาลและผู้นำ ทางการพยาบาลเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นับว่าหนังสือนิเทศการพยาบาลได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางเพราะนอกจากนักศึกษา จะได้นำไปใช้ในการเรียนตามวิทยาลัยพยาบาลและโรงพยาบาลต่างๆแล้ว พยาบาลประจำการทั่ว ประเทศก็ได้ใช้ยึดเป็นหลักในการปฏิบัติงานและในการศึกษา เพื่อพัฒนาตนเองให้ได้เลื่อนระดับ รับผิดชอบงานในตำแหน่งที่สูงขึ้นอีกด้วย

3. หลักการบริหาร ท่านได้เขียนขึ้นร่วมกับอาจารย์อีก 2 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์ สุลักษณ์ มีชูทรัพย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ จันทร์เพ็ญ กริเวท ในปี พ.ศ. 2521 โดยเนื้อหาเน้น เกี่ยวกับการบริหารการพยาบาล ซึ่งกล่าวถึงปัญหาและความสำคัญของการบริหารการพยาบาลใน ประเทศไทย การวินิจฉัยสั่งการ การเปลี่ยนแปลง การสร้างมนุษยสัมพันธ์ในงาน ภาวะผู้นำ การติดต่อสื่อสารและการบริหารบริการพยาบาลในอนาคต

4. พัฒนาการวิชาชีพการพยาบาล ท่านได้เขียนไว้ในวิชาชุดมโนคติและกระบวนการ พยาบาล ตามคำเชิญของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ในปี พ.ศ. 2527 ซึ่งเป็นคำร่าเล่มแรกที่ได้ รวบรวมประวัติและวิวัฒนาการของวิชาชีพการพยาบาลในประเทศไทยไว้โดยละเอียด ซึ่งก็เป็น ที่แพร่หลายเช่นกันไม่เฉพาะแต่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชเท่านั้น

จากข้อมูลดังกล่าวเห็นได้ชัดเจนว่า รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีพัฒนาการ ในการเขียนคำร่า คำร่าเล่มแรกท่านเขียนไว้เมื่อท่านเป็นผู้บุกเบิกก่อตั้งโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์ เชียงใหม่ สำหรับเป็นคู่มือเกี่ยวกับการปฏิบัติการพยาบาล เนื้อหาเป็นเรื่องเกี่ยวกับขั้นตอนการให้ การพยาบาลกับผู้ป่วยทั่วไป คำร่าเล่มต่อมาๆ ท่านเขียนขึ้นภายหลังจากที่ท่านได้มีประสบการณ์

การศึกษาต่างประเทศเพิ่มเติมในสหรัฐอเมริกา รวมทั้งการได้ศึกษาพยาบาลถึงขั้นสูงสุดคือระดับปริญญาเอก ในระยะนี้ท่านได้มีการพัฒนาภาวะผู้นำของท่านจนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป คำราที่ ท่านเขียนจึงเป็นเรื่องของการบริหารการพยาบาล การสร้างมนุษยสัมพันธ์ การเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำ การนิเทศการพยาบาล พัฒนาการวิชาชีพการพยาบาล เป็นต้น ซึ่งท่านได้ถ่ายทอดประสบการณ์จากการที่ท่านได้เป็นผู้นำประกอบกัน แนวการเขียนคำราของท่านถึงแม้จะอ้างอิงจากหนังสือต่างประเทศก็ตาม แต่ท่านได้มีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย มีการยกตัวอย่างประกอบชัดเจน ทำให้อ่านเข้าใจง่าย นอกจากนั้นท่านยังกล้าที่จะเสนอความคิดเห็นและทางออกในการแก้ปัญหาไว้ในคำราอย่างชัดเจน นับว่าเป็นคำราที่ให้ประโยชน์ต่อผู้ศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ยังได้มีการเผยแพร่แนวความคิดในการพัฒนาวิชาชีพผ่านทางบทความ ทางวารสารอย่างสม่ำเสมอ ทั้งเรื่องการไปศึกษาดูงาน การประชุมจัดทำโครงการร่วมต่าง ๆ ท่านจะเผยแพร่ความรู้และแนวความคิดของท่านให้บุคคลอื่นรับทราบตลอดมา บทความและเอกสารทางวิชาการนั้น ท่านได้เขียนไว้จำนวนมากมาย บทความที่เขียนเกี่ยวกับวิชาชีพทางการพยาบาลและการศึกษาพยาบาล มีจำนวน 6 เรื่อง ซึ่งพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร คือ วารสารพยาบาล สารศิริราชและลานพิกุล นอกจากนั้นท่านยังได้เขียนเอกสารทางวิชาการเป็นภาษาอังกฤษเผยแพร่ในการประชุมนานาชาติในประเทศต่าง ๆ อีกหลายเรื่อง (อังคณา สรียาภรณ์, 2525)

4.2.6) งานสมาคมวิชาชีพ

นอกจากการทำงานในสถาบันการศึกษาแล้ว รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ยังช่วยทำงานในสมาคมวิชาชีพกล่าวคือ หลังจากจบการศึกษาระดับปริญญาเอก ในปี พ.ศ. 2515 ท่านได้รับเชิญเป็นวิทยากร เรื่องการพัฒนาตนเอง ให้กับสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ท่านได้เป็นประธานกรรมการฝ่ายวิชาการ ตั้งแต่การประชุมแห่งชาติครั้งที่ 4 เป็นต้นมา ท่านได้อุทิศเวลา กำลังความคิด กำลังกายและกำลังใจให้กับสมาคมอย่างจริงจัง

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยก่อตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2470 เดิมใช้ชื่อว่า สมาคมนางพยาบาลแห่งกรุงสยาม ก่อตั้งขึ้นโดยการริเริ่มของหมูปยาบาลอาวโส มีหม่อมเจ้าหญิงมณฑารพ กมลาสน์ ทรงเป็นหัวหน้าโดยได้รับคำแนะนำสนับสนุนจาก พลตรีพระยาดำรงแพทยาคม (ชื่น พุทธิแพทย์) นายแพทย์ใหญ่ของโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทยสมัยนั้น ต่อมาใน ปี พ.ศ. 2482 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นสมาคมนางพยาบาลแห่งประเทศไทยตามชื่อของประเทศ และในปี พ.ศ. 2500 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย เพื่อให้พยาบาลชายสามารถเป็นสมาชิกของสมาคมได้ การจัดตั้งสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเป็นศูนย์กลางรวมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพการพยาบาล
2. ส่งเสริมความสามัคคี จริยธรรมและมาตรฐานการประกอบวิชาชีพ
3. ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของวิชาชีพ โดยสนับสนุนการศึกษา และการเผยแพร่ความรู้
4. ช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหอันเป็นอุปสรรคต่อความเจริญของวิชาชีพ
5. ช่วยเหลือในการสร้างเสริมและผดุงไว้ซึ่งสวัสดิภาพ สุขภาพอนามัยและความเป็นอยู่ที่ดีของสังคม

6. ช่วยเหลือสมาชิกด้านสวัสดิการตามที่กำหนดไว้

7. เป็นตัวแทนของสมาชิกในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ และติดต่อประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทั้งในและต่างประเทศ

สมาคมมีการบริหารงานโดยคณะกรรมการอำนวยการซึ่งเลือกตั้งมาจากสมาชิก และดำเนินกิจการต่างๆ โดยคณะอนุกรรมการคือ แผนกวิชาการ แผนกสวัสดิการ แผนกประชาสัมพันธ์ แผนกอาสาสมัครบริการชุมชน แผนกพยาบาลพิเศษ แผนกวิเทศสัมพันธ์ แผนกวารสารและโครงการเฉพาะกิจอื่นๆ กิจกรรมของสมาคมที่จัดขึ้นเป็นประจำคือ บริการวิชาการแก่ประชาชน จัดประชุมวิชาการสำหรับสมาชิก จัดประชุมพยาบาลแห่งชาติทุก 3 - 4 ปี เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2525 ด้วยความร่วมมือกับสมาคมโรงพยาบาลเอกชน สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยได้กำหนดระเบียบปฏิบัติและควบคุมคุณสมบัติและการปฏิบัติวิชาชีพพยาบาลพิเศษ โดยการเป็นสมาชิกพยาบาลพิเศษของสมาคมเป็นผลสำเร็จ และในปี พ.ศ. 2526 ทางสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยได้จัดทำจรรยาวิชาชีพสำหรับพยาบาลไทย

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นนักพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งผลงานของท่านทำให้วิชาชีพการพยาบาลเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป และด้วยความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของท่านทำให้ท่านเป็นที่เชื่อถือ ศรัทธาของพยาบาลทั่วประเทศ โดยได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยให้เป็นนายกสมาคมถึง 3 สมัย และเป็นกรรมการบริหารสมาคม 5 สมัย ในตำแหน่งต่างๆคือ เป็นประธานคณะกรรมการจัดประชุมวิชาการ ในการประชุมพยาบาลแห่งชาติครั้งที่ 6 (พ.ศ. 2522) และครั้งที่ 7 (พ.ศ. 2526) เป็นประธานกรรมการจัดประชุมพยาบาลแห่งชาติครั้งที่ 8 (พ.ศ. 2530)

ขณะที่รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินการช่วยเหลือทหารและตำรวจผู้ปฏิบัติราชการชายแดนด้านบริการพยาบาลและการมอบสิ่งของ เครื่องอุปโภค บริโภค เป็นประจำทุกปี นอกจากนั้นยังเป็นผู้ริเริ่มให้สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยได้มีส่วนช่วยเหลือสังคมมากขึ้นคือ

1. จัดบริการให้ภูมิคุ้มกันโรคแก่ประชาชนปีละ 2 - 3 ครั้ง
2. จัดบริการพัฒนาสุขภาพอนามัยในโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ตำบลบางไทร อโยธยา
3. จัดให้มีสัปดาห์ป้องกันโรคเด็ก โดยขอโรงพยาบาลทั่วประเทศให้ร่วมกันรณรงค์ฉีดวัคซีนป้องกันโรคในเด็กเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ใน ปี พ.ศ. 2525 , 2528 และ 2529
4. ร่วมมือกับสภาสตรีแห่งชาติในการจัดอบรมผู้นำสตรีในชนบท อบรมเยาวชนเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ
5. จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่วัดดาวดึงษารามและวัดคฤหบดี กรุงเทพมหานคร
6. จัดนิทรรศการและบริการวิชาการเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพอนามัย โดยการออกรายการ มหาวิทยาลัยเพื่อปวงชน ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3
7. เผยแพร่ข่าวกิจกรรมพิเศษของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย เช่น วันที่ระลึกพลเรือนในดิงเกล ทางวิทยุกระจายเสียง กรมประชาสัมพันธ์และสถานีโทรทัศน์ช่อง 7
8. เป็นกรรมการเตรียมงานเฉลิมฉลองพระชนมายุครบ 7 รอบของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
9. ร่วมกับสมาคมศิษย์เก่าพยาบาลศิริราช จัดนิทรรศการเพื่อเทิดพระเกียรติผลงานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
10. ร่วมก่อตั้งและเป็นกรรมการ ในคณะกรรมการการควบคุมและประสานงานการศึกษาพยาบาล ซึ่งเป็นองค์การกลางในการควบคุมมาตรฐานการศึกษาพยาบาลของประเทศ มีศูนย์ประสานงานการศึกษาพยาบาลอยู่ที่ทบวงมหาวิทยาลัย
11. เป็นกรรมการร่วมก่อตั้งสภาการพยาบาล และได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการสภาการพยาบาลในตำแหน่งอุปนายกคนที่ 2
12. ร่วมมือกับสมาคมโรงพยาบาลเอกชนเรื่องการพยาบาลพิเศษ เพื่อป้องกันบุคคลภายนอกแอบอ้างว่าเป็นพยาบาลรับจ้างเฝ้าไข้ โดยจัดทำระเบียบการเฝ้าไข้พิเศษขึ้นสำหรับโรงพยาบาลเอกชนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้ถือปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน
13. ให้การสนับสนุนงานสาธารณสุขมูลฐานโดย เป็นวิทยากรในการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง Mobilizing Nursing Leadership for Primary Health Care ซึ่งจัดโดยสภาการพยาบาลระหว่างประเทศ (ICN) และสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2526 เป็นประธานกรรมการสาธารณสุขมูลฐานของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย เพื่อดำเนินการต่อเนื่องสนับสนุนให้มีการทำวิจัยเรื่อง ความต้องการผู้นำทางการพยาบาลในการสนับสนุนงานสาธารณสุขมูลฐาน และดำเนินการขอทุนอุดหนุนจากประเทศแคนาดา ในโครงการ Promoting the Roles

of Nurses in Primary Health Care ซึ่งเป็นโครงการอบรมผู้นำทางการพยาบาลทั่วประเทศ เพื่อไปอบรมผดุงครรภ์โบราณและแม่บ้านตัวอย่างในเรื่องการดูแลเด็กเล็กก่อนวัยเรียน

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มีแนวคิดในการทำงานที่สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยเพื่อที่จะพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล โดยที่ สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย เป็นศูนย์กลางของสมาชิก เป็นศูนย์กลางของพยาบาลทั่วประเทศ ดังนั้น การจะพัฒนาพยาบาลทั้งประเทศได้ จึงต้องอาศัยสมาคมเป็นสื่อกลาง ถ้าเกิดขาดสมาคมก็จะเป็นไปไม่ได้

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยได้ เข้าเป็นสมาชิกของสภาพยาบาลนานาชาติ (International Council of Nurses) เมื่อ พ.ศ. 2504 ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ได้รับการติดต่อจาก ICN มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2481 ในสมัยหม่อมเจ้าหญิงมณฑารพ กมลลาภ เป็นนายก เนื่องจากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ยังไม่พร้อมในยุคนั้น จึงไม่ได้ดำเนินการใด ๆ คุณหญิงสมานใจ ดำรงแพทยคุณ นายกสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยในยุคนั้นได้เป็นพยาบาลไทยคนแรกที่ได้รับเกียรติเป็นคณะกรรมการบริหารของ ICN โดยตำแหน่ง มีบทบาทด้านกำหนดนโยบายและให้แนวความคิดต่าง ๆ ทำให้พยาบาลไทยเป็นที่รู้จักยอมรับอย่างกว้างขวาง เพื่อเผยแพร่วิชาชีพการพยาบาลไทยในต่างประเทศ สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ได้เริ่มส่งวารสารพยาบาลของสมาคมไปให้ห้องสมุด ICN ในระยะหลังมีจำนวนประเทศสมาชิกเพิ่มขึ้นถึง 96 ประเทศ จึงได้เริ่มคัดเลือกผู้แทนประเทศต่าง ๆ เพียง 15 ประเทศ เข้าเป็นกรรมการบริหาร เมื่อปี พ.ศ. 2527 สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยได้ส่ง รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เข้ารับการเลือกตั้งและได้รับเลือกเข้าเป็นกรรมการบริหาร จึงถือได้ว่าเป็นพยาบาลไทยท่านแรกที่ได้รับเกียรตินี้ สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยได้ร่วมมือกับ ICN มากยิ่งขึ้น อาทิเช่น ได้ร่วมการจัดสัมมนาสำหรับพยาบาลนานาชาติ เรื่องบทบาทของพยาบาลด้านการส่งเสริมการสาธารณสุขมูลฐาน (สมจิตต์ กาญจนะ โภคิน, 2530)

จากการที่ได้เข้าเป็นสมาชิกของ ICN ทำให้มีโอกาสได้ติดต่อแลกเปลี่ยนข่าวสาร ได้ส่งนายกสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย และผู้แทนเข้าร่วมประชุมทุก 4 ปี สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยได้รับทุน 3 M จาก ICN เพื่อส่งพยาบาลไปศึกษาเพิ่มเติมในประเทศสหรัฐอเมริกา

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ได้มีสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยเพิ่มขึ้นทางภาคเหนือ เมื่อปี พ.ศ. 2508 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2517 ภาคใต้เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2517 ภาคตะวันออกเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2517 รวมมีสาขาภาคเพิ่มขึ้นอีก 4 แห่ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ของสมาชิกที่ปฏิบัติงานหรือมีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด จะได้ใช้สมาคมพยาบาลสาขาภาคต่างๆ เพื่อวิชาชีพ สมาชิกและสังคมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น สมาคมพยาบาลสาขาภาคต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้นี้ ก็เนื่องจากการดำริของคุณหญิงสมานใจ ดำรงแพทยคุณ

นายกสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยในยุคนั้น และความร่วมมือร่วมแรงแข็งขันของพยาบาลผู้นำในท้องถิ่นนั้น ๆ ปัจจุบันสมาคมพยาบาลสาขาภาคต่างๆ ทั้ง 4 ภาค มีความเจริญมั่นคงทำประโยชน์ให้แก่วิชาชีพ สมาชิกและสังคมอีกมากมาย

ปัจจุบันสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย มีสมาคมสาขาภาค 4 สาขา ดังกล่าวแล้ว ได้ดำเนินการเป็นตัวแทนของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยในส่วนภูมิภาค ดำเนินกิจการตามรูปแบบและนโยบายของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย มีผลคือ ทำให้งานบริการวิชาการงานบริการชุมชนเป็นไปอย่างกว้างขวาง

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ได้จัดกิจกรรมและดำเนินการต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสมาคม ได้อำนวยประโยชน์ให้แก่สมาชิกทั้งด้านสวัสดิการและการประกอบวิชาชีพ ในด้านการพัฒนาวิชาชีพ ได้ส่งเสริมทั้งในด้านการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาการบริการพยาบาล เช่น การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ การประชุมพยาบาลแห่งชาติ การจัดทำรายนามบรรณวิชาชีพเพื่อให้พยาบาลยึดถือและปฏิบัติตาม รวมทั้งเป็นผู้เริ่มในการจัดตั้งสภาการพยาบาล ซึ่งเป็นองค์การวิชาชีพทางกฎหมาย ทำให้มาตรฐานการพยาบาลของประเทศทั้งด้านการศึกษาและการบริการพยาบาลดีขึ้น และเจริญก้าวหน้าจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยยังได้ให้บริการแก่สังคม โดยมีส่วนในการสาธารณกุศลต่างๆ ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์การต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การรักษาความสะอาด การส่งเสริมสุขภาพอนามัย เพื่อให้สุขภาพอนามัยและความเป็นอยู่ของประชาชนมีสภาพที่ถูกต้องลักษณะและดียิ่งขึ้น (เพ็ญศรี ระเบียบ, 2539)

นอกจากการทำงานในสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยแล้ว รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ยังเป็นผู้นำอีกคนในการบุกเบิกก่อตั้งสภาการพยาบาล ซึ่งเป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พุทธศักราช 2528 ซึ่งออกประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่มที่ 102 ตอนที่ 12 วันที่ 5 กันยายน 2528 (พรจันทร์ สุวรรณชาติ, 2540)

สภาการพยาบาลได้กำเนิดขึ้นด้วยแรงผลักดันของสมาชิกพยาบาลของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย เนื่องมาจากความล้าสมัยของพระราชบัญญัติประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 และด้วยความต้องการที่จะปกครองตนเองของสมาชิก การยกย่องพระราชบัญญัติว่าด้วยวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ เริ่มต้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2514 แต่ไม่ประสบผลสำเร็จด้วยเหตุผลหลายประการ

ต่อมา พ.ศ. 2518 ในการประชุมพยาบาลแห่งชาติ ครั้งที่ 5 ที่ประชุมได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาขาการ

พยาบาล สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยจึงได้จัดให้มีคณะกรรมการโครงการพัฒนาวิชาชีพ โดยมี คุณหญิงสมานใจ คำรงแพทยาคุณ เป็นประธาน มี ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว อธิการบดีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และนายสว่าง วัชรกร นักกฎหมาย เป็นที่ปรึกษา ได้ดำเนินการเพื่อปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ และจัดตั้งสภาการพยาบาล แต่ก็ต้องหยุดงักไปอีกเนื่องจากขาดสิ่งสนับสนุนและขาดความพร้อม

ต่อมา ในปี พ.ศ. 2521 สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ก็ได้รื้อฟื้นเรื่องการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะและการจัดตั้งสภาการพยาบาล เพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป โดยมีแนวคิดใหม่ว่าการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัตินี้จะเป็นการยุ่งยากและเสียเวลาเพราะเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการวิชาชีพอื่นอีกหลายสาขา จึงได้เสนอให้จัดทำร่างพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ใช้เวลา 3 ปีจึงแล้วเสร็จ

ในปี พ.ศ. 2524 สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ก็ได้เสนอยกร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ไปยังกระทรวงสาธารณสุข เพื่อเสนอตามขั้นตอนกระบวนการตามพระราชบัญญัติของไทย จนกระทั่งทางราชการได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พุทธศักราช 2528 รวมเวลาแห่งการจัดตั้งสภาการพยาบาลถึง 14 ปี จึงได้บรรลุผลสำเร็จตามปณิธานที่พยาบาลทุกคนมุ่งหวังไว้ นับเป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่งของผู้ประกอบการวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์โดยทั่วไป

สภาการพยาบาล ดำเนินงานโดยคณะกรรมการสภาการพยาบาล ประกอบด้วย กรรมการที่มาจากการแต่งตั้ง 12 คน ตามมาตรา 14 ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นนายกสภาการพยาบาล ผู้แทนทบวง 3 คน ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข 3 คน ผู้แทนกระทรวงกลาโหม 3 คน ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย 1 คนและผู้แทนสภาวิชาชีพไทย 1 คน ซึ่งปลัดกระทรวงสาธารณสุขเสนอให้รัฐมนตรีแต่งตั้งและกรรมการที่มาจากการเลือกตั้งโดยสมาชิกสามัญอีก 12 คน (วิเชียร ทวีลาภ, 2530)

การที่สามารถตั้งสภาการพยาบาลได้ นับเป็นความสำเร็จด้านการพัฒนาวิชาชีพที่มีบทบาทสำคัญยิ่งแสดงให้เห็นถึงพลังสร้างสรรค์ แรงบันดาลใจของพวกเราพยาบาล ได้ร่วมกันทำหน้าที่โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ทั้งนี้เพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนให้มีความเจริญก้าวหน้า มีค่าควรที่จะจารึกไว้เป็นประวัติศาสตร์ เพื่อ พี่ น้อง ลูก หลานพยาบาลในอนาคตได้ทราบว่า สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยเป็นผู้ก่อกำเนิดสภาการพยาบาลแห่งประเทศไทยอย่างแท้จริง

เนื่องจากการปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาล เป็นกิจกรรมที่กระทำโดยตรงต่อร่างกายมนุษย์ ฉะนั้น เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยของมนุษย์ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายการประกอบวิชาชีพขึ้น นอกจากกฎหมายนี้จะช่วยคุ้มครองประชาชนแล้ว ยังช่วยคุ้มครองผู้ปฏิบัติวิชาชีพด้วย

ในต่างประเทศพยาบาลทุกคนเมื่อสำเร็จการศึกษาต้องสอบเพื่อขึ้นทะเบียนการประกอบวิชาชีพ ซึ่งเรียกว่า Registered Nurse หรือ R.N. การสอบขึ้นทะเบียนเป็นวิธีการควบคุมคุณภาพการพยาบาลได้วิธีหนึ่ง ในสหรัฐอเมริกาซึ่งมีรัฐมากมาย แต่ละรัฐก็มีคณะกรรมการสอบขึ้นทะเบียนของตนเอง และมีการกำหนดระยะเวลาของการสอบขึ้นทะเบียนใหม่ เพื่อให้พยาบาลทุกคนแสวงหาความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางการแพทย์และสังคม บางรัฐกำหนดให้มีการขึ้นทะเบียนใหม่ทุก 1 - 2 ปี ผู้ขึ้นทะเบียนที่รัฐหนึ่ง อาจมีสิทธิหรือไม่มีสิทธิประกอบวิชาชีพในอีกรัฐหนึ่งก็ได้ขึ้นอยู่กับความเข้มงวดของแต่ละรัฐ

สำหรับประเทศไทย กฎหมายการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ รวมอยู่ในพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 ซึ่งค่อนข้างจะล้าสมัย พระราชบัญญัติฉบับนี้รวมผู้ประกอบวิชาชีพสาขาอื่น ๆ อยู่ด้วย เช่น สาขาทันตกรรม เภสัชกรรม กายภาพบำบัด เทคนิคการแพทย์ มีสาขาเวชกรรม ซึ่งปัจจุบันมีพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรมของตนเอง

การขึ้นทะเบียนเพื่อรับใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะ กระทำโดยวิธี Waiving คือ การพิจารณาคุณสมบัติจากหลักสูตรการศึกษาและหลักฐานการสำเร็จหลักสูตรของสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นสถาบันของรัฐบาล ขึ้นทะเบียนครั้งเดียวมีสิทธิในการประกอบโรคศิลปะสาขานั้นไปจนตลอดชีวิต ไม่มีการสอบเพื่อขึ้นทะเบียนเพื่อขอรับใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะ ยกเว้นผู้สำเร็จจากหลักสูตรการศึกษาของสถาบันการศึกษาของเอกชน ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันการศึกษาพยาบาลในอดีตมีไม่มาก การสอบความรู้อาจไม่จำเป็น แต่โดยเงื่อนไขในกฎหมายนี้ คณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะก็อาจกำหนดให้มีการสอบขึ้นทะเบียนขึ้นมาเมื่อไรก็มีสิทธิทำได้ ปัจจุบันสถาบันการศึกษาพยาบาลเพิ่มมากขึ้น การศึกษาพยาบาลก็น่าจะได้มีการทดสอบความรู้ก่อนการขึ้นทะเบียนเพื่อขอรับใบอนุญาตการประกอบโรคศิลปะ (วิเชียร ทวีลาภ, 2527)

สำหรับการทำงานในสภาการพยาบาลของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ในฐานะผู้นำในการก่อตั้งสภาการพยาบาลท่านหนึ่งนั้น ท่านได้เข้าไปทำหน้าที่เป็นผู้แทนของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยในคณะกรรมการกฤษฎีกา คณะกรรมาธิการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมของสภาผู้แทนราษฎรในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลจนบรรลุผลดังที่หวังไว้ ในเรื่องของความพยายามในการจัดตั้งสภาการพยาบาลนี้ รองศาสตราจารย์ ฟาริดา อิบราฮิม ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า (สัมภาษณ์ รศ. ฟาริดา อิบราฮิม วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541)

“ตัวท่านอาจารย์วิเชียร *active* มากในด้านวิชาชีพ ก็จะได้ยินท่านพูดว่า ถ้าฉันจะเกษียณ ฉันต้องสร้าง ต้องทำให้สภาการพยาบาลนี้คลอดให้ได้ แล้วอาจารย์ก็ทำได้ ท่านทุ่มเทมาก ท่านรักวิชาชีพและทำเพื่อส่วนรวมจริงๆ”

สภาการพยาบาลในฐานะองค์การวิชาชีพ ตั้งขึ้นมาเพื่อคุ้มครองผู้รับบริการให้ได้รับบริการที่มีคุณภาพและควบคุมความประพฤติของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล การผดุงครรภ์ หรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ให้ถูกต้องตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ให้ตระหนักถึงความสำคัญแห่งจรรยาวิชาชีพและปฏิบัติการพยาบาลอย่างมีคุณธรรม อันจะดำรงไว้ซึ่งมาตรฐานวิชาชีพการพยาบาลให้เป็นที่ยอมรับของสังคมตลอดไป รวมทั้งส่งเสริมบุคลากรในวิชาชีพและผดุงไว้ซึ่งเกียรติของสมาชิก โดยมีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งสภาการพยาบาลคือ

1. ควบคุมความประพฤติของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล การผดุงครรภ์ หรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ให้ถูกต้องตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์
2. ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และความก้าวหน้าในวิชาชีพการพยาบาล การผดุงครรภ์ หรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์
3. ส่งเสริมความสามัคคีและผดุงเกียรติของสมาชิก
4. ช่วยเหลือ แนะนำ เผยแพร่ และให้การศึกษาแก่ประชาชนและองค์การอื่นๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาล การผดุงครรภ์และการสาธารณสุข
5. ให้คำปรึกษา หรือข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลเกี่ยวกับปัญหาการพยาบาล การผดุงครรภ์ และการสาธารณสุข
6. เป็นตัวแทนของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล การผดุงครรภ์ หรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์ในประเทศไทย
7. ผดุงความเป็นธรรมและส่งเสริมสวัสดิการให้แก่สมาชิก (สุจิตรา เหลืองอมรเลิศ, 2537)

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้กล่าวถึงสภาการพยาบาลไว้ว่า สภาการพยาบาลเป็นองค์การนิติบุคคล ที่เกิดขึ้นโดยพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ โดยมีอำนาจและหน้าที่หลักคือ

1. รับขึ้นทะเบียนและออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ขอเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล การผดุงครรภ์ หรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์
2. ตั้งพักใช้ใบอนุญาต หรือเพิกถอนใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล การผดุงครรภ์ หรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์
3. รับรองหลักสูตรต่างๆ สำหรับการศึกษ การฝึกอบรม ของสถาบันที่จะทำการสอน และฝึกอบรมในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์
4. รับรองปริญญาและอนุปริญญา ประกาศนียบัตร หรือวุฒิบัตรในวิชาชีพการพยาบาล และการผดุงครรภ์ของสถาบันต่างๆ

5. รับรองวิทยฐานะของสถานที่ทำการสอนและฝึกอบรมในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์

6. ออกหนังสืออนุมัติ หรือวุฒิบัตร เกี่ยวกับความรู้หรือความชำนาญเฉพาะทาง และหนังสือแสดงวุฒิอื่นในวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ให้แก่ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล การผดุงครรภ์ หรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์

7. ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสภาการพยาบาล (วิเชียร ทวีลาภ, 2532)

การพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลทั้งด้านการบริการพยาบาลและด้านการศึกษา โดยการจัดตั้งองค์การควบคุมการศึกษาพยาบาล เพื่อควบคุมมาตรฐานการจัดตั้งสถาบันการศึกษาพยาบาลและควบคุมมาตรฐานการศึกษาพยาบาลด้านปฏิบัติการพยาบาล รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้มีส่วนร่วมในการเสนอร่างพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาล และพระราชบัญญัติสภาการพยาบาล ซึ่งการดำเนินงานพัฒนาวิชาชีพทั้ง 2 ด้านนี้ มีขั้นตอนในการดำเนินงานที่ยุ่งยาก ซับซ้อน ท่านต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ นานัปการ และต้องระดมความรู้ความคิดและประสบการณ์ต่าง ๆ มาใช้อย่างเต็มความสามารถ รวมทั้งอุทิศเวลาในการทำงานทั้งในและนอกเวลาราชการ อย่างไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ดังที่ท่านกล่าวว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 2, 12 ตุลาคม 2541)

“เป็นอดีตอุปนายกสภาการพยาบาลอยู่ 4 ปี พระราชบัญญัติใหม่ให้เลือนายกสภาการพยาบาลได้ ซึ่งอันเก่าเขากำหนดไว้ว่านายกสภาการพยาบาลมาจากปลัดกระทรวง คือสมัยนั้นถ้าเราไม่ยอมให้ปลัดกระทรวงเป็นนายกสภาการพยาบาลเขาก็ไม่ยอมให้ตั้งสภาการพยาบาล ตอนนั้นตำแหน่งอุปนายกก็เปรียบเสมือนนายกของพยาบาลนั้นแหละ”

รองศาสตราจารย์ ดร. จินตนา ยูนิพันธุ์ คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ซึ่งทำงานในองค์การวิชาชีพร่วมกับ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ อย่างใกล้ชิดมาตลอด กล่าวว่า (สัมภาษณ์ รศ. ดร. จินตนา ยูนิพันธุ์ วันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2542)

“รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นผู้ที่ทำงานจริงจัง เพื่อส่วนรวมโดยแท้ ซึ่งหาได้ยากมากในสมัยปัจจุบัน การทำงานในองค์การวิชาชีพทำให้เราเห็นการร่วมมือร่วมใจกันของอาจารย์ผู้ใหญ่มากจากหลายๆสถาบัน เป็นการพัฒนาวิชาชีพอย่างแท้จริง ท่านเป็นผู้นำเชิงวิชาการ เชิงวิชาชีพ ท่านเป็นคนทำงานเร็ว คิดเร็วตัดสินใจเร็ว ไม่เคยดูว่าใคร ท่านจะให้กำลังใจผู้ร่วมงานตลอดเวลาว่าเราต้องทำงานจนสำเร็จได้”

การทำงานในสมาคมวิชาชีพการพยาบาลทั้งในสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยและสภาการพยาบาล ทำให้ท่านได้พัฒนาภาวะผู้นำของท่านอย่างเต็มความสามารถจนเป็นที่ยอมรับ

โดยทั่วไป นอกจากนั้นท่านยังสร้างเครือข่ายขยายออกไปอย่างกว้างขวาง และการทำงานในสมาคมวิชาชีพทำให้ท่านเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปไม่เฉพาะแต่บุคคลในวิชาชีพการพยาบาลเท่านั้น

4.2.7) การทำงานร่วมมือระหว่างประเทศ

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ปฏิบัติงานในฐานะผู้แทนพยาบาลไทยในการเข้าร่วมประชุมกับพยาบาลนานาชาติ การให้ความร่วมมือโดยการเป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านการศึกษาพยาบาลในต่างประเทศ และที่สำคัญ ท่านได้รับการเลือกตั้งให้เป็นกรรมการบริหารงานของสภาพยาบาลนานาชาติ (ICN) ในปี พ.ศ. 2527 ในฐานะผู้แทนในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกของประเทศไทย มีวาระ 4 ปี ต้องเดินทางไปประชุมปีละอย่างน้อย 1 ครั้ง นอกจากนั้นท่านเคยเข้าร่วมประชุม ICN 2 ครั้ง คือที่ประเทศญี่ปุ่นเมื่อปี พ.ศ. 2520 ในการประชุมครั้งนี้ท่านเป็นพิธีกรในการอภิปรายกลุ่มและครั้งที่ 2 ที่ลอสแอนเจลิส ประเทศสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2524 ซึ่งท่านได้ดูงานที่มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ที่เมืองซานฟรานซิสโกและเมืองลอสแอนเจลิสด้วย

สำหรับการเป็นตัวแทนพยาบาลไทยในการเข้าร่วมประชุมนั้น ในปี พ.ศ. 2521 รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เข้าร่วมประชุม International Development of Research Center ของพยาบาลเอเชียที่ประเทศสิงคโปร์ นอกจากนั้นท่านยังเป็นตัวแทนพยาบาลประเทศไทยร่วมประชุมกรรมการที่ปรึกษาของ W.H.O. ในการประชุมเรื่อง Research study group เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพ ณ กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย พ.ศ. 2522

พ.ศ. 2525 รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้เป็นผู้แทนสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ไปประชุมเพื่อการจัดตั้งสหพันธ์สมาคมพยาบาลอาเซียน ณ กรุงมนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ และในปีเดียวกันนี้ ระหว่างวันที่ 28 - 31 กรกฎาคม ท่านเป็นผู้แทนของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยไปประชุมพยาบาลอาเซียนแปซิฟิก ครั้งที่ 1 ที่ประเทศสิงคโปร์ ในหัวข้อการประชุมเรื่อง “Partners in Nursing Progress” ซึ่งท่านได้กล่าวไว้ว่า การประชุมครั้งนี้มีพยาบาลจากประเทศต่างๆ รวม 18 ประเทศ เข้าร่วมประชุมประมาณ 500 คน มีพยาบาลจากประเทศไทยจำนวน 28 คน

การประชุมวิชาการเริ่มต้นด้วยเรื่อง บทบาทขององค์การวิชาชีพต่อการก้าวหน้าทางการพยาบาล หลังจากนั้นประเทศต่างๆ ได้เสนอการพัฒนาการสาธารณสุขในประเทศของตน วิทยากรจากประเทศต่างๆ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ทั้งทางด้านการศึกษาพยาบาลและด้านการปฏิบัติวิชาชีพรวมทั้งการวิจัย (วิเชียร ทวีลาภ, 2525)

สำหรับความร่วมมือในการให้ความรู้ด้านการศึกษาพยาบาล ของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ท่านได้เป็นวิทยากรให้กับประเทศเกาหลี กล่าวคือ พ.ศ. 2523 ท่านเป็นวิทยากรในการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องคุณภาพการพยาบาล ที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยของเซ

ประเทศเกาหลี และ พ.ศ.2529 ท่านได้รับเชิญไปบรรยายเรื่อง มาตรฐานการศึกษาพยาบาลในประเทศไทย โดยสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ณ. กรุงโซล

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้กล่าวถึงการทำงานร่วมมือระหว่างประเทศของท่านว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 2, 12 ตุลาคม พ.ศ. 2541)

“ไปดูงาน ประชุมต่างประเทศในนามของสมาคมในประเทศฟิลิปปินส์ นอกนั้นก็ไปในนามของทางคณะพยาบาล มีอินเดีย สิงคโปร์ เกาหลี ญี่ปุ่น สมัยนั้นการพยาบาลของสิงคโปร์เป็นแบบอังกฤษยังไม่มีใครได้ปริญญา สมัยลี้กวนยู เขาต้องการพยาบาลเท่าไรเขาก็สั่งมา เขาเน้น *nursing care* ด้าน *education* ไม่ก้าวหน้า ส่วนเกาหลีเริ่มมีวิทยาลัยพยาบาล เริ่มมีปริญญา โดยทั่วไปก็เป็นอนุปริญญา ญี่ปุ่นยิ่งแล้วเลยใช้หลักสูตร 2 - 3 ปี อินเดียก็มีปริญญาแค่น้อย ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยก้าวหน้าที่สุด ฉันได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการของ ICN เป็นพยาบาลไทยคนแรก ไทยเราเคยเป็นเจ้าภาพในการจัด *workshop* ให้ ICN ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตอนนั้นฉันก็เป็นวิทยากรด้วย การที่ได้เป็นตัวแทนพยาบาลไทยไปดูงานในต่างประเทศหลายๆ ประเทศนั้น โดยมากไปประชุมสัมมนาปัญหาของแต่ละประเทศ มันไม่ตรงของเรา สภาพของผู้หญิงที่เป็นพยาบาลในต่างประเทศขึ้นอยู่กับการศึกษา คิดว่าถ้าผู้หญิงมีการศึกษาดี จะทำให้เราได้รับการยอมรับ”

กล่าวได้ว่าการทำงานที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ทำงานร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในฐานะตัวแทนของพยาบาลไทย สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย การให้ความร่วมมือช่วยเหลือโดยการเป็นวิทยากรให้ความรู้และการเป็นผู้นำของพยาบาลในเอเชียอาคเนย์นั้น ทำให้ท่านได้พัฒนาภาวะผู้นำของท่านอีกระดับหนึ่ง เห็นได้ชัดเจนในเรื่องของภาษาต่างประเทศซึ่งต้องใช้ในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกพยาบาลทั่วโลก นอกจากนั้นท่านยังได้มีความรู้ประสบการณ์วิชาชีพ รวมทั้งมีเครือข่ายเพิ่มเติม ทำให้ท่านกว้างขวางขึ้น การที่ท่านได้รับเลือกตั้งให้เป็นกรรมการของ ICN แสดงถึงศักยภาพของท่าน รวมทั้งสถานภาพการพยาบาลไทยที่อยู่ในระดับนานาชาติที่ได้รับการยอมรับเป็นอย่างดี นับได้ว่าท่านเป็นผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลที่ได้สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทย ซึ่งควรได้รับการจารึกและยกย่องในคุณความดีของท่านตลอดไป

4.2.8) งานด้านอื่นๆ

งานด้านจริยธรรม นอกเหนือจากงานทางวิชาการ งานบริหารและงานพัฒนาในด้านต่างๆแล้ว รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ยังได้ส่งเสริมงานทางด้านจริยธรรมเป็นอย่างดี โดยท่านเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์และอาจารย์ ในความเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม โดยปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม อุดมคติ เสียสละ มีน้ำใจ มีความมุ่งมั่นในศีลธรรม เป็นตัวอย่าง

ที่ดียิ่งของผู้ที่อุทิศตนเพื่องานและวิชาชีพโดยแท้จริง ท่านมีความเมตตา กรุณาต่อนักศึกษา ข้าราชการและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งต้องการความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นด้านส่วนตัวและด้านการงาน ท่านอุทิศตน ทั้งร่างกาย แรงใจ เวลาและทุนทรัพย์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม ท่านมีกำลังใจที่มั่นคงและแน่วแน่ที่จะพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลให้ก้าวหน้าในทุกวิถีทาง นอกจากนั้นท่านยังเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุเคราะห์ต่อทางราชการอื่นๆ ที่มาขอความช่วยเหลือ ซึ่งเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและวิชาชีพ นอกจากนี้ท่านยังได้ส่งเสริมงานทุนบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทย โดยส่งเสริมให้มีการจัดตั้งชมรมเพื่อฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมไทยขึ้น และส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมไทยด้วยดี

สำหรับงานด้านอื่น ๆ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้รับเลือกเป็นประธาน กรรมการร่วมพัฒนาการศึกษาและการบริการพยาบาลของมหาวิทยาลัยมหิดล กรรมการหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช กรรมการพิจารณาตำแหน่งทางวิชาการของมหาวิทยาลัยมหิดล เป็นกรรมการต่างๆของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ของทบวงมหาวิทยาลัย และของกระทรวงสาธารณสุข และเป็นวิทยากรพิเศษของกระทรวงสาธารณสุขตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา นอกจากนั้นท่านยังสนใจในเรื่องของความเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุก ๆ ด้านรวมทั้งด้านการเมือง ซึ่งปรากฏเป็นผลงานต่อมาของท่านในระยะหลังเกษียณราชการ

5) ภายหลังเกษียณราชการ พ.ศ. 2530 - ปัจจุบัน

ภายหลังที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เกษียณราชการ ในปี พ.ศ. 2530 ท่านก็ยังคงดำเนินการพัฒนาวิชาชีพและสังคมต่อไป และในปี พ.ศ. 2533 ท่านได้ย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมคือที่นครสวรรค์เพื่อดูแลบิดามารดา จนท่านทั้งสองเสียชีวิตไปเมื่อ พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2535 ตามลำดับในเรื่องของการพัฒนาวิชาชีพและการช่วยเหลือสังคมนั้น ท่านทำโดยแบ่งออกเป็น ด้านวิชาชีพและด้านบริการสังคม

5.1) งานด้านวิชาชีพการพยาบาล รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ทำหน้าที่เป็นอาจารย์พิเศษในหลักสูตรปริญญาโท ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งท่านได้สอนนักศึกษาพยาบาลจนกระทั่ง ถึง พ.ศ. 2531 และท่านยังเป็นกรรมการสภาการพยาบาล ประธานคณะกรรมการรับรองสถาบันการศึกษาพยาบาล เป็นกรรมการควบคุมและประสานงานการศึกษาพยาบาลในฐานะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นอนุกรรมการต่างๆเกี่ยวกับการศึกษาพยาบาล ทบวงมหาวิทยาลัย เป็นกรรมการสภาวิทยาลัยเซนต์หลุยส์และกรรมการสภาวิทยาลัยพยาบาลมิชชั่นของเอกชน เป็นกรรมการที่ปรึกษาสมาคมศิษย์เก่าพยาบาลศิริราช และเป็นกรรมการ

กิตติมศักดิ์ สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ปัจจุบันท่านยังคงรักการอ่านหนังสือรวมทั้งไม่ทิ้งงานวิชาการ ท่านกำลังเขียนหนังสือเกี่ยวกับวิวัฒนาการของการศึกษาพยาบาลและประวัติการพยาบาลในประเทศไทยอยู่ ซึ่งท่านหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาเป็นอย่างมาก

5.2) งานด้านบริการสังคม สำหรับงานบริการสังคม รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้อุทิศแรงกายแรงใจช่วยเหลือสังคมอย่างเต็มความสามารถ เมื่อท่านกลับไปสู่ภูมิลำเนาเดิม ท่านมีความต้องการที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามความรู้ความสามารถที่มีอยู่ ประกอบกับการที่ท่านเป็นผู้ไม่หยุดนิ่งในการทำงานเพื่อส่วนรวม ท่านจึงช่วยเหลือสังคมโดยเป็นกรรมการมูลนิธิแสงสวรรค์สงเคราะห์คนพิการ (พ.ศ. 2534 - ปัจจุบัน) เป็นอธิคตนาชกสโมสรโรตารีสี่แคว (พ.ศ. 2539) และกรรมการบริหารสโมสรโรตารีสี่แคว นครสวรรค์ (พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน) เป็นประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดนครสวรรค์ (พ.ศ. 2538 - ปัจจุบัน) และเป็นกรรมการองค์การประชาธิปไตย นครสวรรค์ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พ.ศ. 2540 ท่านได้เล่าถึงการทำงานในชีวิตปัจจุบันนี้ว่า (สัมภาษณ์ครั้งที่ 2, 12 ตุลาคม 2541)

“พอฉันเกษียณและย้ายมาอยู่ที่นครสวรรค์ ฉันก็เลยไม่ได้ทำงานในสังคมพยาบาลมากเหมือนเดิม ถ้าอยู่ที่กรุงเทพมหานครก็คงได้เป็นนายกสมาคมต่อ ก็ปล่อยให้เขาเป็นคนใหม่ๆ ก็ปล่อยให้เขาเป็นผู้นำใหม่ๆ ก็มีหลายๆ คน ที่นครสวรรค์ฉันก็ได้รับเลือกให้เป็นประธานกรรมการสตรีประจำจังหวัด เขามีการพัฒนาสตรีตั้งแต่ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจากอำเภอก็มีคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัด จุดมุ่งหมายคือช่วยสตรีในหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านให้พัฒนาอาชีพเป็นอาชีพเสริม เขาทำอยู่แล้วเราเป็นคนประสานงานในระดับสูง ไม่เช่นนั้นเขาก็จะทำเฉพาะในแต่ละอำเภอของเขา พอมารวมกันตัวแทนของแต่ละอำเภอๆ ละ 2 คน ก็จะมาเจอกัน รู้จักกันสามารถทำงานร่วมกัน ตอนนี้ก็หาทุนพัฒนาอาชีพให้เขาอีก 2 โครงการละ 2 หมื่นบาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อเดือน เช่นไปเลี้ยงหมู ทอผ้า ให้เขาเสนอโครงการเป็นกลุ่มมา แล้วเราก็พิจารณาว่าสมควรให้หรือไม่ มีผู้ค้ำประกันด้วย เวลานี้ก็ให้ไปแล้ว กำลังติดตามผล 10 กว่าโครงการ ทำมาแล้ว 30 - 40 โครงการ ที่ทำสำเร็จแล้ว เขาก็ส่งเงินคืนเป็นตัวของเขาไป ที่เหลือถ้าใครมีโครงการใหม่ก็เสนอมา มูลนิธิที่ฉันทำ ก็เป็นกรรมการมูลนิธิเด็กกำพร้าแสงสวรรค์ ปีนี้ทำหน้าที่เป็นเหรียญก มีเด็กกำพร้าอยู่ในมูลนิธิ 85 คน และมีโรงเรียนอนุบาล 2 ปี ในมูลนิธิด้วยเพื่อรับเงินอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ และพ.ศ. 2540 ได้ร่วมเป็นกรรมาธิการวิสามัญ ส.ส.ร. จังหวัดนครสวรรค์ และเวลานี้เขาดังองค์กรประชาธิปไตย จังหวัดนครสวรรค์ ติดตามว่าประชาชนรู้เรื่อง

รัฐธรรมนูญใหม่ ถ้าเผื่อว่าจะเลือกตั้งจะอย่างไร เป็นการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญให้ประชาชน ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรองประธาน”

ด้วยความรู้ความสามารถและผลงานของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ที่มีมากมายส่งผลให้วิชาชีพการพยาบาลเจริญก้าวหน้าจนถึงปัจจุบันนี้ ท่านจึงได้รับโล่รางวัลอาจารย์ดีเด่นจากสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดลในปี พ.ศ. 2528 และได้รับปริญญาวิตยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาการพยาบาล จากมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2532 ได้รับปริญญาวิตยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาการพยาบาล จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2533 ในปี พ.ศ. 2534 ได้รับโล่รางวัลพยาบาลดีเด่น สาขาเกียรติคุณ จากสภาการพยาบาล พ.ศ. 2535 ได้รับโล่รางวัลศิษย์เก่าดีเด่น มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์มหาวิทยาลัยมหิดล ได้รับเหรียญทองคำ ในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์แก่สมาคม จากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2536

ตลอดระยะเวลาที่ได้ปฏิบัติงาน รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ พึงพอใจกับผลของการศึกษาพยาบาลทั้งในรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่สามารถทำให้วิชาชีพการพยาบาลพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น การศึกษาและการพัฒนาที่ได้ปรับปรุงและกระทำอย่างต่อเนื่องหลายปี ทำให้มองเห็นการเปลี่ยนแปลงในวงการพยาบาลอย่างมากมาย การศึกษาทำให้มีการติดต่อระหว่างกัน มีความเข้าใจกันมากขึ้น พยาบาลพูดภาษาเดียวกันมากกว่าเดิม ความแตกต่างระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่มีน้อยลง ท่านคิดว่าการศึกษาพยาบาลไทยได้พัฒนาไปสู่อุดมการณ์แล้ว และท่านต้องการให้วิชาชีพการพยาบาลมีการพัฒนาต่อไปเรื่อยๆอย่างไม่หยุดยั้ง สำหรับหลักที่ยึดถือในการปฏิบัติงานคือ ท่านมีความคิดว่าการทำงานทุกชนิดนั้นจะต้องมองที่ปัญหาและหาทางแก้ไข การปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นๆต้องมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และคนที่เป็นผู้ใหญ่ควรมีธรรมไว้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เช่น ความมีเมตตาต่อบุคคลทั่วไป ความมีสติสัมปชัญญะ มีปัญญาและมีสมาธิเป็นต้น การทำงานต้องทำด้วยใจรัก ดังที่ท่านกล่าวว่า “Do Every Thing With Love” (สัมภาษณ์ รศ. ดร. วิเชียร ทวีลาภ ครั้งที่ 5 วันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2542)

กล่าวได้ว่ารองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เป็นผู้ที่ไม่หยุดนิ่งในการทำงานเพื่อส่วนรวม ด้วยความรู้ความสามารถที่หลากหลายของท่าน ท่านจึงเป็นที่ยอมรับของบุคคลโดยทั่วไป ไม่ใช่เฉพาะแต่ในวงการพยาบาลเท่านั้น ท่านจึงมีการพัฒนาภาวะผู้นำของท่านอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ท่านเป็นบุคคลตัวอย่างในเรื่องของความไม่ย่อหน้าหรือทอดทิ้งในการทำงาน เป็นนักปราชญ์ เป็นอาจารย์ตัวอย่างที่เป็นทั้งนักวิชาการและนักปฏิบัติการ เป็นพยาบาลตัวอย่างที่อุทิศตนให้กับวิชาชีพการพยาบาลอย่างแท้จริง ท่านได้อุทิศเวลาทั้งในวันราชการและวันหยุดให้กับวิชาชีพอย่างเต็มที่ เวลาส่วนน้อยที่เหลือได้ใช้ไปในการศึกษาธรรม เลี้ยงสุนัขและแมวรวมทั้งการดูแลต้นไม้ ท่านเป็นนักวางแผนที่มองการณ์ไกล เป็นนักพัฒนาและริเริ่ม เป็นผู้ที่มีความสามารถ

เข้ากับคนได้ทุกรุ่นได้เป็นอย่างดี ท่านจึงเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีรวมทั้งมีความสามารถในการรักษาสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นๆ ได้ยาวนานจนถึงปัจจุบัน นับได้ว่าท่านเป็นปูชนียบุคคลที่สำคัญอีกท่านหนึ่งในวงการพยาบาลไทย

การที่รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้มีการพัฒนาภาวะผู้นำของท่านอย่างสม่ำเสมอ จนกลายเป็นผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลที่มีผลงานโดดเด่นเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศนั้น บริบททางสังคมมีผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของท่าน เริ่มจากการที่ท่านถือกำเนิดในครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวที่สนับสนุนการศึกษาและปลูกฝังความมีระเบียบวินัย ขยัน อดทนและความรับผิดชอบเป็นอย่างดี

เมื่อเริ่มก้าวสู่การเรียนรู้ในโรงเรียน ด้วยความเป็นผู้มีสติปัญญาดีและการได้รับการส่งเสริมการอ่านจากมารดา ทำให้ท่านรักการอ่าน เรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและแตกฉาน ประกอบกับการใฝ่รู้รักเรียนของตนเอง ส่งผลให้ผลการเรียนของท่านอยู่ในเกณฑ์ดีตลอดมา

การได้ประสบการณ์การเรียนรู้ทางการพยาบาลจากโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยศิริราช และการได้ศึกษาต่อในระดับสูงสุดของการศึกษาจากต่างประเทศ เป็นช่วงที่ท่านได้รับโอกาสที่ดีจากการสนับสนุนจากทั้งสังคมภายในและสังคมภายนอก ด้วยการได้รับทุนเรียนต่อจากองค์การต่างๆ ทำให้ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ผูกพันกับวิชาชีพการพยาบาล มองเห็นปัญหาของวิชาชีพซึ่งต้องมีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข และตระหนักในภาระหน้าที่ของท่านที่จะต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลให้ทัดเทียมกับวิชาชีพอื่นๆ และทัดเทียมกับพยาบาลนานาชาติด้วย

นอกจากนั้นการที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ได้ปฏิบัติงานในฐานะผู้บุกเบิกโรงเรียนพยาบาลเชียงใหม่ การทำงานในฐานะผู้บริหารสถาบันการศึกษา การเป็นผู้นำในองค์การวิชาชีพ รวมทั้งการทำงานด้านต่างประเทศด้วย สิ่งต่าง ๆ นี้ส่งเสริมให้ท่านได้พัฒนาภาวะผู้นำอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการมีผู้ร่วมงาน เพื่อน และการอยู่ในแหล่งวิชาการที่พร้อมในการพัฒนาปรับปรุง

อย่างไรก็ตามการพัฒนาภาวะผู้นำของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ที่ผ่านมามีปัญหาและอุปสรรคบ้างแต่ท่านมิได้ท้อถอย ท่านมองว่าปัญหาต่างๆ เป็นเรื่องธรรมดาที่สามารถแก้ไขได้ และบุคคลที่จะเป็นผู้นำต้องกล้าเผชิญกับปัญหาและค้นหาหนทางเพื่อให้สามารถผ่านปัญหาและอุปสรรคนั้นๆ

กล่าวได้ว่าการที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาภาวะผู้นำ บริบททางสังคมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของท่านดังกล่าวแล้ว ประกอบกับ

ความเป็นผู้ใฝ่รู้ รักในการเรียนรู้ พัฒนาตนเองสม่ำเสมอ การมุ่งมั่นเอาจริงเอาจัง เป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่มีผลอย่างมากต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของท่านจนประสบผลสำเร็จถึงปัจจุบัน

4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ

การพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ใช้ระยะเวลาอันยาวนานตลอดทั้ง 5 ช่วงชีวิตของท่าน แต่ละช่วงชีวิตก็อยู่ในบริบททางสังคมที่มีความแตกต่างกัน รวมทั้งมีความยากลำบากในการพัฒนาภาวะผู้นำของท่าน ซึ่งจะเกิดขึ้นในช่วงของการทำงานดังที่ท่านให้สัมภาษณ์ไว้คือ (สัมภาษณ์ครั้งที่ 7, 2 เมษายน 2542)

“ช่วงของการเรียนสมัยเด็ก ๆ ถึงแม้จะต้อง ไปอยู่กับญาติถึง 3 ครอบครัวก็ตาม ฉันไม่คิดว่าเป็นอุปสรรคใด ๆ ฉันก็เรียนรู้ พัฒนาตนเองได้ตลอด ส่วนช่วงเรียนพยาบาลในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็เช่นกัน ฉันก็ปรับตัว สามารถเรียนรู้ไปตามสถานการณ์บ้านเมืองขณะนั้น ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำของฉันก็มีบ้างในช่วงของการทำงาน โดยเฉพาะการทำงานในชุมชนและการทำงานที่เชียงใหม่”

จะเห็นได้ว่า รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ มองว่าการพัฒนาภาวะผู้นำของท่านเริ่มตั้งแต่วัยเด็กจนถึงการเรียนวิชาชีพพยาบาลดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้จะมีความยากลำบากบ้าง ท่านก็ไม่คิดว่าเป็นปัญหาอุปสรรคใดๆ ท่านสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำของท่านเริ่มในช่วงของการทำงาน กล่าวคือเริ่มที่การทำงานในชุมชน ครั้งที่ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ทำงานที่สถานีนานามัยชุมแสง ท่านพบกับปัญหาและอุปสรรค จากความไม่พร้อมของเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงาน การคมนาคมที่ไม่สะดวกในการติดต่อกับบุคคลอื่นๆ การขาดที่ปรึกษาเวลาที่เกิดปัญหาขึ้น ทำให้ท่านต้องตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง

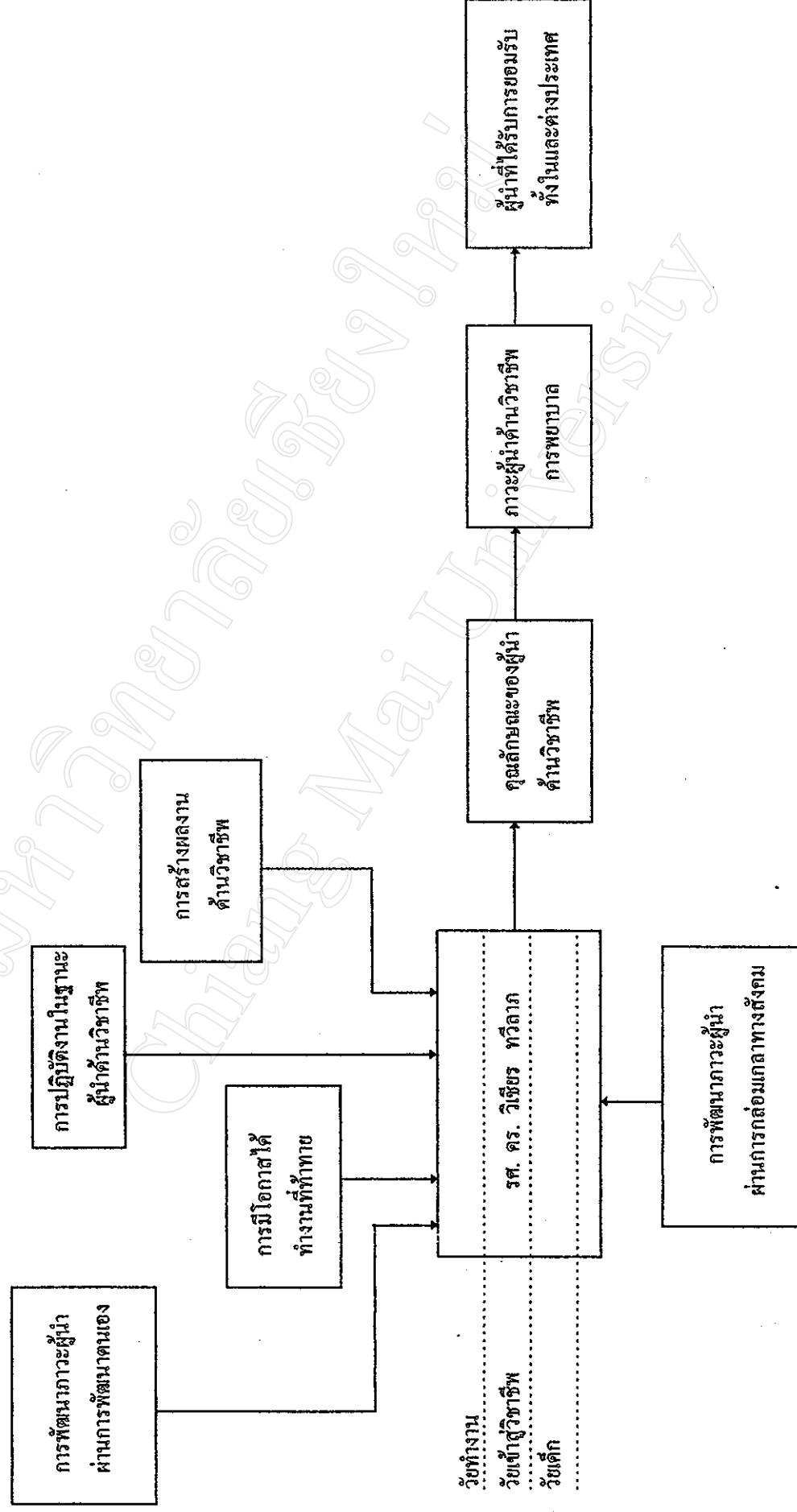
ช่วงของการเป็นผู้นำในการบุกเบิกก่อตั้งโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์เชียงใหม่ ท่านพบอุปสรรคของความไม่พร้อมในทุกๆด้าน รวมทั้งการยอมรับของความเป็นวิชาชีพของพยาบาลและการสนับสนุนให้มีโอกาสในความก้าวหน้า ทำให้ท่านซึ่งเป็นผู้ดำเนินการบุกเบิกต้องทำงานหนักและรับผิดชอบมากเกือบตลอดทั้ง 24 ชั่วโมง ท่านต้องต่อสู้ฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆมากมายเหน็ดเหนื่อยทั้งกายและใจ เพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้สำเร็จตามเป้าหมายได้ รวมทั้งริเริ่มวางระบบทั้งฝ่ายการศึกษาและฝ่ายบริการพยาบาลให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และที่สำคัญที่สุดคือการสร้างจิตสำนึกให้กับบุคลากรเดิมทุกฝ่ายของโรงพยาบาลนครเชียงใหม่

ในการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เป็นโรงพยาบาลในคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และจากการทำงานหนักของท่านในช่วงนี้รวมทั้งทีมงาน เป็นการวางรากฐานสำคัญยิ่งที่ทำให้วิชาชีพการพยาบาลได้พัฒนาและได้รับการยอมรับมากขึ้น

รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ตระหนักถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ว่าเป็นสิ่งธรรมดาที่สามารถแก้ไขได้ด้วยความมุ่งมั่น เอาใจจริงเอาใจของท่าน การทำงานเพื่อส่วนรวมโดยแท้จริงและการสร้างทีมงานที่ดี ประกอบกับท่านเป็นบุคคลที่ไม่หยุดนิ่ง พัฒนาตนเองตลอดด้วยการศึกษาถึงขั้นสูงสุด จึงทำให้ท่านมีการพัฒนาตนเองในหลายๆด้านจนเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศจนถึงปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป วิชาการพัฒนาก้าวหน้าด้านวิชาชีพการพยาบาล ของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ ในครั้งนี้ เป็นการพัฒนาก้าวหน้าที่ต่อเนื่องและใช้เวลานาน เริ่มตั้งแต่ชีวิตในเยาว์วัยจากครอบครัวในชนบทภาคกลางที่มีบริบททางสังคมเฉพาะสู่สังคมในเมืองและสังคมต่างประเทศท่ามกลางบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน ด้วยความเป็นผู้มีสติปัญญาดี ใฝ่รู้ มุ่งมั่นจริงจัง การตระหนักถึงปัญหาการพยาบาลในเมืองไทย เป็นแรงคลไจให้ท่านพัฒนาตนเองจนก้าวเป็นผู้นำและได้พัฒนาวิชาชีพการพยาบาลจนก้าวหน้าในปัจจุบัน ดังแสดงด้วยแผนภูมิ ดังนี้

การพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ

จากแผนภูมิดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการพัฒนาภาวะผู้นำ ของรองศาสตราจารย์ ดร. วิเชียร ทวีลาภ เริ่มต้นจากการได้รับการกล่อมเกลาจากครอบครัว ซึ่งเป็นครอบครัวที่ดีและอบอุ่น รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้โดยมารดาเป็นตัวอย่างที่ดีในการเป็นคนใฝ่รู้ สำหรับบิดาเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้ที่มีความเข้มแข็ง เชื้อมั่นในตนเอง รักความก้าวหน้า ประกอบกับท่านเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี รักในการเรียนรู้ มุ่งมั่นเอาจริง เมื่อท่านเข้ามาเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสตรีจังหวัดนครสวรรค์ โดยอาศัยอยู่กับญาติ ท่านได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและรับการกล่อมเกลาจากสถาบันการศึกษาแห่งนี้ กล่าวคือ ท่านเรียนรู้การอยู่ร่วมกับเพื่อน การทำงานเป็นทีม ฝึกการพูดและการเป็นผู้นำ เมื่อเข้าสู่วิชาชีพการพยาบาล ด้วยการเข้าเรียนที่โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์ศิริราช ซึ่งเป็นสังคมใหญ่ ท่านก็สามารถปรับตัวได้ดี ในช่วงนี้ท่านได้รับการกล่อมเกลาให้เป็นผู้มีคุณสมบัติของพยาบาลที่ดี มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม ตรงต่อเวลา การรับผิดชอบในหน้าที่ เป็นต้น การศึกษาของท่านในระดับนี้แม้จะเป็นการศึกษาในระหว่างสงคราม มีความไม่สะดวกมากมาย แต่ผลการเรียนของท่านก็เป็นที่ 1 ของรุ่น เมื่อเรียนจบ ท่านเริ่มทำงานโดยเป็นพยาบาลประจำการ แผนกสูติ - นรีเวช โรงพยาบาลศิริราช หลังจากนั้นท่านได้ไปทำงานที่สถานอนามัยชุมแสงอยู่ประมาณ 2 ปี จึงกลับไปทำงานที่ศิริราชต่อ และต่อมาก็ได้เป็นครูพยาบาล ได้เป็นผู้นำในการบุกเบิกโรงเรียนพยาบาลที่เชียงใหม่ มีโอกาสไปศึกษาต่อต่างประเทศ ถึง 3 ครั้ง นอกจากนั้นท่านยังเป็นคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นนายกสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย และเป็นผู้นำท่านหนึ่งในการก่อตั้งสภาการพยาบาล รวมทั้งการเป็นกรรมการสภาการพยาบาลระหว่างประเทศ การทำงานท่ามกลางบริบททางสังคมที่แตกต่างนี้ ทำให้ท่านตระหนักในความรับผิดชอบต่อวิชาชีพการพยาบาล ท่านจึงได้พัฒนาวิชาชีพการพยาบาลจนก้าวหน้าจนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้ท่านมีการพัฒนาภาวะผู้นำและบุคลิกภาพอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับเป็นผู้ไม่หยุดนิ่ง มีการพัฒนาภาวะผู้นำผ่านการพัฒนาตนเองตลอด ด้วยการวิเคราะห์ตนเอง การศึกษาหาความรู้ อย่างเป็นทางการและศึกษาด้วยตนเอง การมีโอกาสดำรงตำแหน่งที่ท้าทายความสามารถของท่าน การปฏิบัติงานในฐานะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาลและการสร้างผลงานด้านวิชาชีพที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

ด้วยการที่ท่านมีการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างต่อเนื่องค่อยเป็นค่อยไป ส่งผลให้ท่านมีคุณลักษณะของผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาล โดยมีการแสดงพฤติกรรมความเป็นวิชาชีพและมีคุณลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดภาวะผู้นำด้านวิชาชีพการพยาบาล กล่าวคือเป็นผู้ที่มีความสามารถสร้างสรรค์และพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลให้มีความเป็นวิชาชีพที่ชัดเจน โดดเด่น เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป คือการแสดงความสามารถทางด้านวิชาชีพดังกล่าวแล้ว ท่านได้ใช้ภาวะผู้นำสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพ จนก้าวเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับทั้งในและ

ต่างประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นความสำเร็จขั้นสูงสุดของชีวิต แม้เกษียณราชการแล้วก็ยังคงแสดงความ
เป็นผู้นำในสังคมต่อมา อาทิ ได้รับเลือกเป็นกรรมการ ส.ส.ร. จังหวัดนครสวรรค์ เป็นประธาน
คณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดนครสวรรค์ ได้รับเชิญเป็นกรรมการมูลนิธิเด็กกำพร้า
แสงสงเคราะห์นครสวรรค์ เป็นอดีตนายกสโมสรโรตารีสี่แคว 1 สมัย ได้รับเชิญให้เป็นกรรมการ
ราชประชานุเคราะห์ของจังหวัดนครสวรรค์ ปัจจุบันท่านอายุ 75 ปี ก็ยังคงทำงานเพื่อสังคมอยู่
อย่างต่อเนื่อง